

T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİYOLOJİ ANABİLİM DALI

**KONALGA, SIRMALI, DOKUZDAM KÖYLERİ (ÇATAK-VAN) ve
ÇEVRELERİNİN ETNOBOTANİK ÖZELLİKLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN: Muzaffer MÜKEMRE
DANIŞMAN: Prof. Dr. Lütfi BEHÇET

VAN – 2013

T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİYOLOJİ ANABİLİM DALI

**KONALGA, SIRMALI, DOKUZDAM KÖYLERİ (ÇATAK-VAN) ve
ÇEVRELERİNİN ETNOBOTANİK ÖZELLİKLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN: Muzaffer MÜKEMRE

VAN – 2013

Bu çalışma Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Destekleme Fonu Başkanlığı tarafından 2011-FBE-YL003 no'lu proje olarak desteklenmiştir.

KABUL VE ONAY SAYFASI

Biyoloji Anabilim Dalı'nda Prof. Dr. Lütfi BEHÇET danışmanlığında, Muzaffer MÜKEMRE tarafından hazırlanan “KONALGA, SIRMALI, DOKUZDAM KÖYLERİ (ÇATAK-VAN) VE ÇEVRELERİNİN ETNOBOTANİK ÖZELLİKLERİ” isimli bu çalışma “Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği” ve “Fen Bilimleri Enstitüsü Yönergesi” nin ilgili hükümleri gereğince/2013 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Lütfi BEHÇET

İmza:

Üye: Yrd. Doç. Dr. Fevzi ÖZGÖKÇE

İmza:

Üye: Doç. Dr. Murat ÜNAL

İmza:

Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/2013 tarih ve ../. sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Enstitü Müdürü

ÖZET

KONALGA, SIRMALI, DOKUZDAM KÖYLERİ (ÇATAK-VAN) ve ÇEVRELERİNİN ETNOBOTANİK ÖZELLİKLERİ

MÜKEMRE, Muzaffer

Yüksek Lisans Tezi, Biyoloji Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Lütfi Behçet

Şubat 2013, 368 sayfa

Bu çalışmada; Konalga, Sırmalı, Dokuzdam (Çatak-Van) köyleri ve çevrelerindeki mezralarda halkın değişik amaçlarla (gıda, ilaç, yem, yakacak, boyar madde, el sanatları ve ekonomik değeri olduğundan toplanıp faydalanılan) yararlandıkları bitkilere ait bilgiler ortaya konmuştur. Ayrıca bitkilerin kullanım amaçları, kullanılan kısımları, kullanım şekilleri ve yöresel adları verilmiştir.

Çalışma; 2010-2012 yılları arasında Konalga, Sırmalı ve Dokuzdam köylerinde 100 kullanıcı ile yüz yüze yapılan görüşmeler ve anket çalışmaları şeklinde yürütülmüştür. Bilgi veren kullanıcıların 24 (% 24)'ü kadın, 76 (% 76)'sı ise erkektir. Kadın kullanıcıların 2'si ilkokul mezunu, 1'i ortaokul, 1'i üniversite mezunu 20'si ise okuryazar değildir. Erkeklerin ise 1'i Üniversite, 2'si lise, 4'ü ortaokul, 34'u ilkokul mezunu iken 35'i okur-yazar değildir. Kadın kullanıcıların hepsi ev hanımı, erkek kullanıcıların ise 27'si çiftçi, 26'sı işsiz, 6 çoban, 5 tüccar, 3 imam, 2'si bakkal, 2 muhtar ve 2'si şofördür. Kullanıcılardan 3'ü 30'dan küçük, 42'si 31-49 arasında değişen yaşlarda; 55'i ise 50 yaş üstünde olup, yaş ortalaması 52'dir.

Araştırma sonucunda değişik amaçlarla bölge halkınca kullanılan 48 familyaya ait toplam 211 bitki taksonu ve bunlara ait yerel bilgiler belirlenmiştir. Toplanan bitkilerin 87'si gıda, 87'si tedavi, 42'si yem, 25'i yakacak, 12'si el sanatları, 7'si ekonomik ve 6'sının boyar madde olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra 18 bitkinin de farklı alanlarda (süs, yapıştırıcı, sakız vb.) yararlı oldukları belirlenmiştir.

Bu çalışmada çeşitli amaçlarla kullanıldıkları tarafımızdan belirlenen 64 taksonun daha önce kullandıkları ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamıştır. İlk faydalı kullanılmaları bölgemizde belirlenmiştir. 73 taksonun da bugüne kadar bilinen

kullanımlarından tamamen veya kısmen farklı amaç veya şekilde araştırma bölgemizde kullanıldıkları belirlenmiştir. Bunun yanında bazen aynı amaç için birden çok farklı takson da kullanılmaktadır. Araştırma alanında kullanımı belirlenen bitkilerden en fazla takson içeren ilk 5 familya sırasıyla; *Asteraceae* 38 (% 18,09), *Fabaceae* 24 (%11,42), *Apiaceae* 22 (%10,47), *Lamiaceae* 21 (%10) ve *Rosaceae* 18 (%8,57) olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Etnobotanik, Konalga, Sırmalı, Dokuzdam, Çatak, Van, Türkiye.

ABSTRACT

ETHNOBOTANICAL FEATURES of KONALGA, SIRMALI, DOKUZDAM VILLAGES (ÇATAK/VAN) AND THEIR VICINITY

MÜKEMRE, Muzaffer

Msc Thesis, Biological Science

Supervisor: Prof. Dr. Lütfi Behçet

February 2013, 368 pages

In the present study, the information on the plants used by local people for different purpose (food, drug, fodder, fuel, dying agent, crafts and economic purpose) in Konalga, Sırmalı, Dokuzdam (Çatak-Van) villages and surrounding hamlets were investigated. The purpose of using, the parts used, the way of use and the local names of the plants were also given.

The study was carried out between 2010 and 2012 in Konalga, Sırmalı, Dokuzdam villages. Survey, questionnaire and conversation with 100 plant user were done. 24 (24%) of users were female and 76 (76%) were male. 2 of the females graduated from primary school, one graduated from secondary school, one graduated from university and 20 were illiterate. One of the males graduated from university, 2 graduated from highschool, 4 graduated from secondary school, 34 graduated from primary school and 35 were illiterate. All of the female plant users were housewife. 26 of male plant users were farmer, 26 were unemployed, 6 were shepherd, 3 were imam, 2 were grocer, 2 were merchant, 2 were mukhtar, 2 were driver. 3 of the users age smaller than 30, 42 of the users were between the ages of 31 and 49, 55 were over the age of 50. The mean age of the users was 52.

At the end of the investigations, 211 plant taxa belonging to 48 plant families and local informations on taxa were determined. 87 of collected plants were determined to be used for food, 87 for cure, 42 for fodder, 25 for fuel, 12 for handcrafts, 6 for dying agent and 7 for economical purpose. In addition 18 plant taxa were used for different purposes (for example; ornament, adhesive, gum etc.).

There hasn't been any record about whether 64 taxa which are determined by us that they are used for various purposes in this study were used before. Their first beneficial usages have been determined in our region. 73 taxa were determined to be used for different purpose from reported informations. In addition, more than one taxa were determined to be used for one purpose. The 5 families containing the most plant taxa were determined as; *Asteraceae* 38 (%18,09), *Fabaceae* 24 (%11,42), *Apiaceae* 22 (%10,47), *Lamiaceae* 21 (%10) and *Rosaceae* 18 (%8,57).

Key Words: Ethnobotany, Konalga, Sırmalı, Dokuzdam, Çatak, Van, Turkey.

ÖNSÖZ

Ülkemizin yaylalarını ve dağ yamaçlarını süsleyen birçok bitki, tabii güzelliklerimiz yanında biyolojik zenginliğimizi ve gen kaynaklarımızı da oluşturur. Bunların bazıları süs bitkisi, bazıları ilaç, bazıları ise baharat veya yiyecek olarak değerlendirilmektedir. Toplanan bu bitkilerin bir kısmı şahsi tüketim için kullanılırken bir kısmı ticaret amacıyla toplanıp pazarlanmaktadır. Toplanan bu bitkiler sebzenin ve meyvenin kıt olduğu dönemlerde yöre insanının gıda ihtiyacını karşılamakta, bu da doğal ürünleri yerel ekonomi ve aileler açısından, çok önemli kılmaktadır. İnsanlık tarihinin geçmiş dönemlerinde, özellikle bugünkü manada eczacılık çalışmalarının yapılmadığı devirlerde, eczane tabiatı ve ilaçlar da ekseriya bitkiler idi. Ancak zamanla teknolojik ilerleme ve değişen hayat şartları sebebiyle bu ilişki çok azalmıştır. Bu azalış tüm dünya da etkisini gösterdiği gibi, zengin bir biyolojik çeşitliliğe sahip olan ve pek çok medeniyete beşiklik yapmış olan ülkemizde de etkisini göstermiştir. Bu anlamda Konalga, Sırmalı, Dokuzdam (Çatak-Van) köyleri ve çevrelerinde yaptığımız bu etnobotanik çalışma ile bitki kullanım kültürünü kayıt altına almaya ve gelecek nesillere aktarılması için arşivlemeye çalıştık.

Bana bu araştırmayı yüksek lisans tez konusu olarak veren, bazı bitki örneklerini teşhis eden ve diğer tüm konularda değerli yardım ve teşviklerini esirgemeyen danışman hocam sayın Prof. Dr. Lütfi BEHÇET (Bingöl Üniv.)'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım

Yüksek lisans eğitim – öğretimim boyunca benden her türlü maddi ve manevi desteği esirgemeyen ve aynı zamanda bilgisini, tecrübesini ve yılların birikimi kaynakları ile bana yol gösteren saygı değer hocam Yrd. Doç. Dr. Fevzi ÖZGÖKÇE (YYÜ, Fen Fak.)'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarım esnasında birçok konuda yardımlarını esirgemeyen Arş. Gör. Süleyman Mesut PINAR'a (YYÜ), Arş. Gör. Hüseyin EROĞLU'na, doktora öğrencileri İdris KAVAL ve Mehmet FİDAN'a, yüksek lisans öğrencisi Ali Murat KESER; araştırma alanının jeoloji haritasının çiziminde yardımcı olan sayın Yrd. Doç. Dr. Harun AYDIN (YYÜ)'a çalışmayı maddi yönden destekleyen (2011-FBE-YL003) **Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Başkanlığı'na**, yardımlarını gördüğüm bütün hocalarım ve arkadaşlarıma, ayrıca tez çalışmam esnasında gerekli yardım ve

desteğini esirgemeyen ailemin tüm değerli bireyleri ve araştırma bölgesindeki yöre halkına teşekkür ederim.

Muzaffer MÜKEMRE

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
ÇİZELGELER DİZİNİ	xi
EKLER DİZİNİ	xiii
SİMGELER ve KISALTMALAR	xv
1. GİRİŞ	1
2. LİTERATÜR BİLDİRİŞLERİ	5
3. MATERYAL ve YÖNTEM	8
4. BULGULAR	24
4.1. Genel Vejetasyon Yapısı	24
4.2. Araştırma Alanında Kullanımı Tespit Edilen Bitkiler ve Kullanımları	27
5. TARTIŞMA ve SONUÇ	225
5.1. Gıda Amaçlı Kullanılan Bitkiler	227
5.2. Tedavi Amaçlı Kullanılan Bitkiler	235
5.3. Yem Bitkisi Olarak Kullanılanlar	248
5.4. Yakacak Olarak Kullanılan Bitkiler	251
5.5. El Sanatlarında Kullanılan Bitkiler	253
5.6. Boyamada Kullanılan Bitkiler	255
5.7. Ekonomik Değeri Olup Piyasada Satılan Bitkiler	256
5.8. Diğer Kullanımlar	257
5.9. Araştırma Alanının Floristik Yapısını Tehdit Eden Faktörler	261
5.10. Sonuç	261
5.11. Öneriler	263
KAYNAKLAR	264
EKLER	279
ÖZGEÇMİŞ	368

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 3. 1. Araştırma alanının coğrafi haritası	9
Şekil 3. 2. Araştırma alanının fiziki haritası	10
Şekil 3. 3. Araştırma alanının jeoloji haritası	11
Şekil 3. 4. Şırnak iline ait iklim diyagramı	18
Şekil 3.5. Gürpınar (Van) ilçesine ait iklim diyagramı	19
Şekil 3. 7. Gevaş (Van) ilçesine ait iklim diyagramı	20
Şekil 3. 6. Pervari (Siirt) ilçesine ait iklim diyagramı.	20
Şekil 5. 1. Araştırma alanında kullanımı belirlenen bitkilerden en fazla takson içeren ilk 5 familya	226
Şekil 5. 2. Kullanılan bitki kısımlarının karşılaştırılması	226
Şekil 5. 3. Kullanım amaçlarına göre bitki türleri	227

ÇİZELGELER DİZİNİ

	Sayfa
Çizelge 3. 1. Şırnak, Gürpınar, Gevaş ve Pervari istasyonlarına ait sıcaklık değerleri (°C)	14
Çizelge 3. 2. Şırnak, Gürpınar, Gevaş ve Pervari istasyonlarının ortalama yağış miktarı değerleri (mm)	15
Çizelge 3. 3. Şırnak, Gürpınar, Gevaş ve Pervari istasyonlarının ortalama nisbi nem değerleri (%)	15
Çizelge 3. 4. Şırnak, Gürpınar, Gevaş ve Pervari'nin en kuvvetli rüzgar yönü ve hızı (Bofor)	16
Çizelge 3. 5. Yağışın mevsimlere dağılımı ve yağış rejimi	17
Çizelge 3. 6. Şırnak, Gürpınar, Gevaş ve Pervari'nin Biyoiklim tipleri ve ilgili verileri	18
Çizelge 5. 1. Bilgi alınan kullanıcıların demografik özellikleri	259

EKLER DİZİNİ

	Sayfa
Ek 1. Araştırma alanında kullanımı belirlenen bitkiler	279
Ek 2. TÜBA-TÜKSEK veri tabanı bitki kodları	294
Ek 3. Araştırma alanında görüşülen kaynak listesi	297
Ek 4. Öğrencilere verilen şifalı bitkiler anket formu	301
Ek 5. Öğrencilere verilen yenen bitkiler anket formu	302
Ek 6. Araştırma alanında çekilmiş bazı fotoğraflar	303

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

Simgeler

km	Kilometre
m	Metre
mm	Milimetre
°C	Santigrat derece

Kısaltmalar

cf.	Yakın, benzer, şüpheli
E	Doğu
EN	Tehlikede
END.	Endemik
Eu.-Sib. Elm.	Avrupa-Sibirya elementi
Ir.-Tur. elm.	İran-Turan elementi
Med. elm.	Akdeniz elementi
MM	Muzaffer MÜKEMRE
m/s	metre/saniye
N	Kuzey
NE	Kuzeydoğu
NNE	Kuzey-Kuzeydoğu
NNW	Kuzey-Kuzeybatı
NW	Kuzeybatı
S	Güney
subsp.	Alttür
SE	Güneydoğu
SSE	Güney-Güneydoğu
SSW	Güney-Güneybatı
SW	Güneybatı
TÜBA	Türkiye Bilimler Akademisi
var.	Varyete

(Kısaltmalar (Devam))

VANF	Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü Herbaryumu
var.	Varyete
W	Batı
WNW	Batı-Kuzeybatı
WSW	Batı-Güneybatı
YYÜ	Yüzüncü Yıl Üniversitesi

1. GİRİŞ

Bir etnobotanik çalışma, ilginç bir sorunun belirlenmesi ile başlar. Örneğin, daha önce çalışılmamış veya ulaşılmamış bir kültür tarafından hangi bitkilerin nasıl kullanıldığı veya yeni ilaçların araştırılması gibi konular, bu alanda çalışanlar için ilginç konulardır (Graham ve ark., 2004).

Etnobotanik terimi, ilk kez 1896 yılında, bir biyoloji profesörü olan John W. Harshberger tarafından, lokal halkın doğa tarihinin araştırılmasını belirtmek için kullanılmaya başlanmış olup, basitçe “bitkilerin yerel halk tarafından kullanımı” olarak tanımlanmıştır. Ancak günümüzde sadece bitkilerin kullanımı değil, aynı zamanda niçin kullanıldığını ve yetişmesini anlamak, bitkilerin yetiştiği ortam şartlarının belirlenmesi konularına da odaklanmıştır (Cotton, 1996). Kısaca insan-bitki ilişkilerinin incelemesi olarak tanımlanan etnobotanik, aynı zamanda insan-bitki arasındaki ilişki sonucunda doğan karşılıklı etkileşimi, kullanımı, üretimi ve tüketimi de açıklar (Ertuğ, 2004a)

Etnobotanik çalışmalar, halk arasında bitkilerin geleneksel olarak sınıflandırılması, yönetimi ve kullanımı konusunda yapılan çalışmalardır. Etnobotanik çalışmalar; yalnızca insanlarla bitkilerin yüzyıllardan beri devam eden karşılıklı etkileşimlerini kaydetmekle kalmaz; aynı zamanda bu etkileşimden doğan sonuçların, biyolojik çeşitliliğin korunması ve kırsal kesimde yaşayan halkın gelişiminde kullanılmasına da olanak verir (Özhatay ve ark., 1997). İnsanlar bitkilerle sürekli etkileşim halindedir. Bitkiler en çok gıda ve ilaç olarak kullanılmakla beraber, yakıt, yapı malzemesi, süs eşyası, boya, büyü vb. amaçlar için de kullanılmaktadır.

İlk insanlar kullandıkları bitkilerin resimlerini mağara duvarlarına, boynuzlara, tabletlere, daha sonraları papirüslere işlemişlerdir. Bu bulgular yeryüzünde insanların bitki kullanım geleneği hakkında önemli fikirler vermektedir. Tabiattan toplanan çeşitli faydalı taksonlar insanlar tarafından kültüre alınarak tarım faaliyetlerine başlanmıştır. Dünyada tarımın ilk yapıldığı Güney Doğu Anadolu’da bugün halk arasında ilaç yapımında kullanılan anason, nane, arpa, meyan kökü gibi bitkisel drogların tedavide kullanıldığı bilinmektedir (Asil ve Şar, 1984).

Anadolu halkının yabani bitkileri ilaç olarak kullanışı çok eski devirlere kadar uzanmaktadır. Hititler dönemi tıbbi tabletlерinde bulunan reçete formüllerinde kayıtlı bitki adları bunun bir kanıtıdır. Bu dönemlerde yabani bitkilerden yararlanıldığı gibi, bazı önemli tıbbi bitkiler, drog elde etmek için yetiştirilmekteydi. Ayrıca Hititler ve Bizans döneminde Anadolu’dan elde edilen bazı drogların dış ülkelere satıldığı da

bilinmektedir. Kırsal bölgelerde, ilaç hazırlamak için genellikle çevrede yetişen veya yetiştirilen bitkiler kullanılmaktadır (Baytop, 1999).

Ülkemiz; coğrafi konumu, jeomorfolojik yapısı ve değişik iklim tiplerinin etkisi altında bulunması nedeniyle son derece zengin bir floraya sahiptir. “Türkiye Bitkileri Listesi”(Damarlı Bitkiler) adlı kitaba göre Türkiye Florasında toplam tür sayısı, yabancı kaynaklı ve kültür bitkileri dahil 9.996’ dır. Endemizm bakımından, Floradaki endemik tür sayısı 3.035’ dir. Bu sayıya endemik olan 500 alttürü ve 253 varyeteyi dahil ettiğimizde toplam endemik takson sayısı 3.788’e çıkmaktadır (Güner, 2012). Türkiye’deki bitki türü sayısı, yapılan çalışmalar sonucunda tanımlanan yeni türlerle her geçen gün artmaktadır. Yurdumuz endemik tür oranı ve çeşitliliği açısından Orta Doğu’nun en zengin florasına sahiptir. (Ekim ve ark., 2000).

Türkiye’de ilk etnobotanik konulu araştırmalar, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de tıbbi bitkiler üzerine yoğunlaşmıştır. Türkiye’de halk ilaçlarıyla ilgili bilgilerin bulunduğu yayınlar incelendiğinde, bu bilgilerin; folklorik araştırmalarda, aktarlarla ilgili yayınlarda, botanik çalışmalar içinde, kimyasal çalışmalarda, halk ilaçları araştırmalarında bulunduğu görülmektedir. Türkiye’de halk ilacı araştırması, eczacılık çalışması açısından son derece önemlidir. Türkiye Florası’nın zenginliğinin yanında, son derece zengin ve farklı medeniyetlerden etkilenmiş bir halk ilacı kültürüne de sahiptir (Sezik, 1991). İlaç sanayinin vazgeçilmez materyali olan ve yiyecek olarak kullanılan yabani bitkilerin, yöresel olarak hangi isimle anıldığının ve hangi hastalıklara iyi geldiğinin veya hangi amaçlarla kullanıldığının bilinmesi, ileride bilim dünyasına iyi bir kaynak teşkil edecektir (Vural ve ark., 1997).

Folklorik araştırmalarla ilgili yayınlarda, genellikle halk ilacı olarak kullanılan bitkilerin sadece mahalli adı verilmiş bitkinin bilimsel isimlendirilmesi yapılmamıştır. Bu nedenle, bu çalışmalarda ilaca yönelik sonuçlar çıkarılması ve daha ileri çalışmalara esas teşkil etmeleri mümkün değildir. Halk ilaçları ile ilgili kimyasal çalışmalarda genellikle bitkinin hangi bölgede, hangi ilaç formunda, ne amaçla kullanıldığı kayıtlıdır. Bazılarında ise bitkinin sadece kullanışı belirtilmiş, herhangi başka bir bilgi verilmemiştir. Son yıllarda botanikçiler yaptıkları arazi çalışmaları sırasında topladıkları bitkilerin kullanımını da tespit edip yayınlamışlardır. Bu yayınlarda bitkinin bilimsel şekli, süresi gibi önemli noktalar belirtilmektedir (Özçelik, 1987; Özgökçe ve Yılmaz, 2003; Özgökçe ve Özçelik, 2004). Aktarlarda bulunan drogları ve bunların kullanımını veren yayınlarda aktarların buldukları şehirler esas alınmış olmasına rağmen birçok aktarlar sattığı bitkileri başka illerde hatta başka ülkelerde getirdiğinden, halk ilacı

olabilecek bitkilerin orijini hakkında fikir yürütmek mümkün olmamaktadır. Ayrıca bitki kullanımlarının halka mı ait olduğu, yoksa aktar tarafından yeni bir kullanım şekli mi verildiği belirsizdir. Bu yüzden bu yayınlardaki bilgilerin halk ilacı araştırmalarına esas teşkil etmesi mümkün değildir. Bazı çalışmalarda sunulan halk ilaçlarında kullanılan bitki örneklerinin bilimsel adları verilmediğinden veya doğru verilen isimlerin ait olduğu bitki, araziden doğru toplanmadığından bu bitkilerin kullanımı halinde, fayda yerine zarar veya istenmeyen sonuçlara sebep olmaktadır. Bu nedenlerden dolayıdır ki Türkiye'nin halk ilaçları envanteri yetersizdir. Türkiye gibi hızla şehirleşen, köyden kente göçün büyük boyutlara vardığı ülkeler için halk ilacı araştırmalarında gecikme son derece önemlidir. Çünkü şehre göç sebebi ile köyler boşalmakta, dolayısıyla folklorik bilgiler kaybolmaktadır. Bitkilerin ilaç olarak kullanılması da folklorik bir bilgi olduğu için, bu bilgiler de yok olmaktadır. Şehre göçenler ise çevrelerinde daha önce kullandıkları bitkileri bulamadıkları, hekim ve eczacıya ulaşabilmeleri kolaylaştığı için, çok kısa bir süre sonra bu konudaki bilgileri unutmaktadır. Köylerde ise, ulaşımın kolaylaşması, halk ilacı kullanıcısı olarak isimlendirebileceğimiz kişilerin modern tıp sisteminden yararlanılmasını kolaylaştırmakta ve dolayısıyla sahip olduğu bilgiler kullanılmamaktan dolayı unutulmuş olarak kaybolmaktadır. Dolayısıyla gerek bölgemizin ve gerekse ülkemizin halk ilaçları araştırmalarının bir an önce yapılması gerekir (Sezik, 1991).

Araştırma alanından toplanacak tıbbi veya değişik maksatla kullanılan bitki örnekleri, doğru toplanıp, doğru teşhis edildikten sonra, kullanılan kısımlar, kullanım amacı ve kullanıcıların belirlenmesi, sahayla ilgilenlere önemli veri sağlayacağı gibi, doğru bir tedavi için de sağlam bilgilere ulaşılacaktır.

Bazen de yöre halkı tarafından tedavi amaçlı kullanılan veya sebze olarak tüketilen bazı bitkilerin tedavi etmedikleri gibi çok zararlı oldukları çeşitli çalışmalarla ortaya konmuştur (Metin ve ark., 2001; Metin ve ark., 2005; Çalka ve ark., 2005; Karadaş ve ark., 2010; Çalka ve ark., 2011). Bu tip yanlış kullanımları belirleyip yöre halkının yanlış uygulamalarının önüne geçmek için de yöre bitki kullanım kültürünün iyi bilinmesi gerekir.

Etnobotanik çalışan bir kişi yerel halkın yaşlıları, liderleri ve hastalıkları tedavi yapmalarıyla tanınan kişilerle dostça ilişkiler kurmalıdır. Bu ilişkiler, bazı bilgilerin elde edilmesi için gereklidir. Çalışma yapılan yörenin dili ve kültürü iyi bilinmelidir. Bu şekilde bitkilerin kullanımları hakkında en iyi bilgi elde edilir. Katılımcı, gözlemci,

öğretmen ve arkadaş rollerini üstlenmeli. Böylece insanların bitki materyallerini nasıl teşhis ettiklerini, nasıl topladıklarını, ne şekilde hazırlayıp ve kullandıkları öğrenilir.

Bu çalışmamızdaki temel amacımız; faydalı bitkilerle ilgili bilgilerin yaşatılması veya hiç olmazsa kaybolmaya yüz tutan bu bilgileri gelecek nesillere aktarabilmek, bu bilgileri farklı bölgelerde yaşayan insanların ve yöre halkının ilgisine ve bilgisine sunmak, daha sonra sahayla ilgili çalışmak isteyenlere veya bu konuda çalışanlara kaynak teşkil etmek, bilgilerini toplamış olduğumuz bitkilerle ilgili yapılacak olan farmakolojik çalışmalara yön vermektir.

Bu çalışma Konalga, Sırmalı, Dokuzdam köylere ve çevrelerindeki mezralarda yapılan ilk etnobotanik araştırmadır. Araştırma alanının seçilmesinde, yörede daha önce yapılmış herhangi bir etnobotanik çalışmanın olmayışı, yakın zamana kadar yeterli olmayan ulaşım problemlerinden dolayı eczane ve ilaca ulaşım zorluğunun temini yaşadığı bir saha olması, alanın önemli biyolojik çeşitliliğe sahip olması ve halkın ekonomik durumunun kötü olmasından dolayı doğal bitkileri tedavide ve yiyecek olarak yoğun bir şekilde kullanmasıdır. Ayrıca Konalga, Sırmalı, Dokuzdam köylere çevresindeki köylere oranla daha fazla bir nüfusa sahip olması ve bu köylere çok sayıda mezranın bağlı olması nedeniyle araştırma alanı olarak seçilmiştir.

2. LİTERATÜR BİLDİRİŞLERİ

Çubukçu ve Özhatay (1987) "Anadolu Halk İlaçları Hakkında Bir Araştırma" adlı çalışmalarında bitkinin Anadolu'da halk ilacı olarak kullanılışı hakkında bilgiler bulunmaktadır.

Tonbul ve Altan (1989)'nın "Elazığ Yöresinde Halkın Çeşitli Amaçlar İçin Yararlandığı Bazı Bitkiler" adlı çalışmada literatürde kullanımına rastlanmayan 17 bitki taksonunun yerel adları ile birlikte kullanım biçimleri verilmektedir.

Öztürk ve Özçelik (1991)'in, "Doğu Anadolu'nun Faydalı Bitkileri" adlı çalışmasında, Doğu Anadolu'nun bazı illerinde halk tarafından değişik amaçlarla kullanılan 60 familyaya ait 215 bitkinin botanik özellikleri, yayılış alanları ve hangi kısımlarının ne amaçla kullanıldıkları ile ilgili bilgiler verilmektedir.

Evren (1991), Elazığ yöresi ile ilgili çalışmasında *Fabaceae* ve *Asteraceae* familyalarına ait 17 taksondan 16'sının tedavi amaçlı ve bir bitkinin boyamada kullanıldığı belirlenmiştir.

Yıldırım (1991)'nin "Munzur Dağlarının Tıbbi ve Endüstriyel Bitkileri" ile ilgili çalışmasında 197 bitki türünün yerel adları, tıbbi ve endüstriyel kullanılışları verilmiştir.

Tabata ve arkadaşlarının (1994) Doğu Anadolu Halk İlaçları Araştırmalarında Van ve Bitlis ile ilgili yapmış oldukları çalışmalarında 19 familyaya ait 40 tür ve 3 alttüre ait bitkilerin yerel adları, bitkilerin ilaç olarak kullanılan kısımları ve hangi rahatsızlıklar için kullanıldıklarına dair bilgiler verilmektedir.

Sezik ve arkadaşlarının (1997) Doğu Anadolu Halk İlaçları ile ilgili çalışmalarında; Erzurum, Erzincan, Ağrı, Kars, Iğdır ve Ardahan illerinin sınırları arasında bulunan köylerde kullanılan halk ilaçları incelenmiştir. Bu çalışmada tespit edilen 38 familyaya ait 87 bitki ve 10 hayvan türünden elde edilen 169 halk ilacı hakkında bilgi verilmektedir.

Türkiye'de halk ilaçları ve genel olarak bitkilerin ilaç olarak kullanılışı ile ilgili kapsamlı yayınlardan bir tanesi Baytop'un (1999) "Türkiye 'de Bitkilerle Tedavi" adlı ansiklopedik eseridir. Baytop, eserinde halk ilacı olarak kullanılan pek çok bitki hakkında literatüre ve kendi tespitlerine dayanarak bilgiler vermektedir.

Ertuğ (2000)'un "An Ethnobotanical study in Central Anatolia (Turkey)" adlı çalışmasında 300'e yakın bitkinin kullanımını vermiştir.

Öztürk ve arkadaşlarının (2000) “Van Otlı Peynirlerine Katılan Bitkilerin Özellikleri ve Kullanışları” ile ilgili yapılan çalışmada 9 familyaya ait 61 bitki türünün teşhisleri ve tanımları yapılmıştır.

Metin ve arkadaşlarının (2001) yapmış oldukları çalışmada *Ranunculus damascenus* Boiss. & Gaill. bitkisinin deri ile temas etmesi sonucu temas ettiği bölgede deri tahrişlerine neden olduğu ortaya konmuştur.

Sezik ve arkadaşlarının (2001) “Traditional medicine in Turkey X. Folk medicine in Central Anatolia” adlı çalışmalarında 40 familyaya ait 103 bitkinin halk ilacı hakkında bilgi verilmektedir.

Ertuğ (2002)’un “Bodrum Yöresinde Halk Tıbbında Yararlanılan Bitkiler” çalışmasında 350’yi aşkın bitkinin kullanımı belirlenmiştir.

Arık (2003)’in “Korkut (Muş) İlçesi ve Köylerinin Faydalı Bitkileri“ ile ilgili çalışmasında halkın değişik amaçlar için kullandığı faydalı bitkiler araştırılmıştır. Araştırma sonucunda değişik amaçlarla kullanılan 37 familya ve 93 cinse ait 123 takson tespit edilmiştir. 31 taksonun faydalı kullanımı bu bölgede ilk defa belirlenmiştir.

Özgökçe ve Yılmaz (2003)’in 1994–2000 yılları arasında gerçekleştirilen araştırma sonunda bölgede boya eldesinde kullanılan 26 familyaya ait 38 cins ve bu cinslere ait 50 takson tespit edilmiştir. Bu taksonların farklı mordanlar kullanılması ile 15 ayrı renk ile tonlarının eldesi kaydedilmektedir.

Ertuğ ve arkadaşlarının (2004) “Buldan (Denizli) Etnobotanik Alan Araştırması” çalışmasında 258 bitkinin kullanımı belirlenmiştir.

Ertuğ (2004b)’un “Wild Edible Plants of Bodrum Area (Muğla, Turkey)” çalışmasında 179 bitkinin kullanımı belirlenmiştir.

Ertuğ ve Tümen (2004)’nin “Buldan (Denizli) Etnobotanik Envarter Çalışması” çalışmasında 271 bitkinin kullanımı belirlenmiştir.

Özgökçe ve Özçelik (2004)’in 1995–2002 yılları arası Doğu Anadolu Bölgesinde gerçekleştirilen etnobotanik taramalar sonucu, bölgede yayılış gösteren bazı tıbbi bitkiler bu çalışmada liste halinde verilmiştir. Bu çalışmada bölgede yetişen değişik amaçlarla kullanılan 71 faydalı bitki hakkında bilgi verilmektedir. Kaydedilen verilerden 20’si ilk kez sunulmaktadır.

Metin ve arkadaşlarının (2005) yapmış oldukları çalışmada Ranunculaceae familyasının üyesi olan *Ceratocephalus falcatus* (L.) Pers.’un Van, Hakkari ve Ağrı illerinde romatizma ağrılarını dindirmek amacıyla kullanıldığı, ancak bitkinin temas ettiği bölgede deri tahrişlerine neden olduğu ortaya konmuştur.

Çalka ve arkadaşlarının (2005) “*Chenopodium album*’a Karşı Fototoksik Dermatit Gelişen İki Olgu” adlı çalışmalarında selemez (*Chenopodium album* L. subsp. *album*) adı verilen bitkinin yendikten sonra güneş ışınlarına maruz kalındığında ışığa maruz kalan bölgelerde şiddetli güneş yanıklarına benzer tarzda eritem, ödem, vezikül ve bül formasyonu ile sonrasında hiperpigmentasyona neden olduğu ortaya konmuştur.

Gencay (2007)’ın “Cizre (Şırnak)’nin Etnobotanik Özellikleri” ile ilgili yapılan araştırmada bu bölgede yetişen değişik amaçlarla kullanılan 53 familyaya ait toplam 171 bitki taksonu ve bunlara ait yerel bilgiler verilmektedir. Kaydedilen verilerden 20’si ilk kez sunulmaktadır.

Yıldırım ve arkadaşlarının (2008) “Karpuzalan ve Adıgüzel (Van-Türkiye) Bölgelerinde Bazı Bitkilerin Etnobotanik ve Farmakolojik Kullanımı” adlı çalışmalarında 27 familyaya ait toplam 79 bitki taksonu ve bunlara ait yerel bilgiler verilmektedir.

Karadaş ve arkadaşlarının (2010) “32 Haftalık Gebede Deli Banotu Zehirlenmesi” adlı çalışmalarında Banotu olarak adlandırılan *Hyoscyamus niger* L. bitkisinin genç halinin veya tohumlarının yenmesi sonucu baş dönmesi, sarhoşluk hali ve göz bebeklerinin büyümesi gibi hastalıklara neden olduğu belirtilmiştir.

Çalka ve arkadaşlarının (2011) “Irritant contact dermatitis caused by *Ranunculus kotcsnyi* Boiss. in 6 cases” adlı çalışmalarında Ranunculaceae familyasının üyesi olan *Ranunculus kotcsnyi* Boiss.’in çeşitli bölgelerde romatizma ağrılarını dindirmek için kullanıldığı, ancak bitkinin ranunculin denilen bir glikozit içerdiği ve bu sebeple bitkinin deri ile temas ettiği bölgelerde iritanlara ve derin tahrişlere neden olduğu ortaya konmuştur.

Kaval, (2011)’ın Geçitli (Hakkari) ve Çevresi’nin Etnobotanik Özellikleri ile ilgili yapılan araştırmada bu bölgede yetişen değişik amaçlarla kullanılan 46 familyaya ait toplam 157 bitki taksonu ve bunlara ait yerel bilgiler verilmektedir. Çalışmada verilen 47 taksonun faydalı kullanımının ilk olarak bu çalışma esnasında rapor edildiği belirtilmektedir.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Materyal

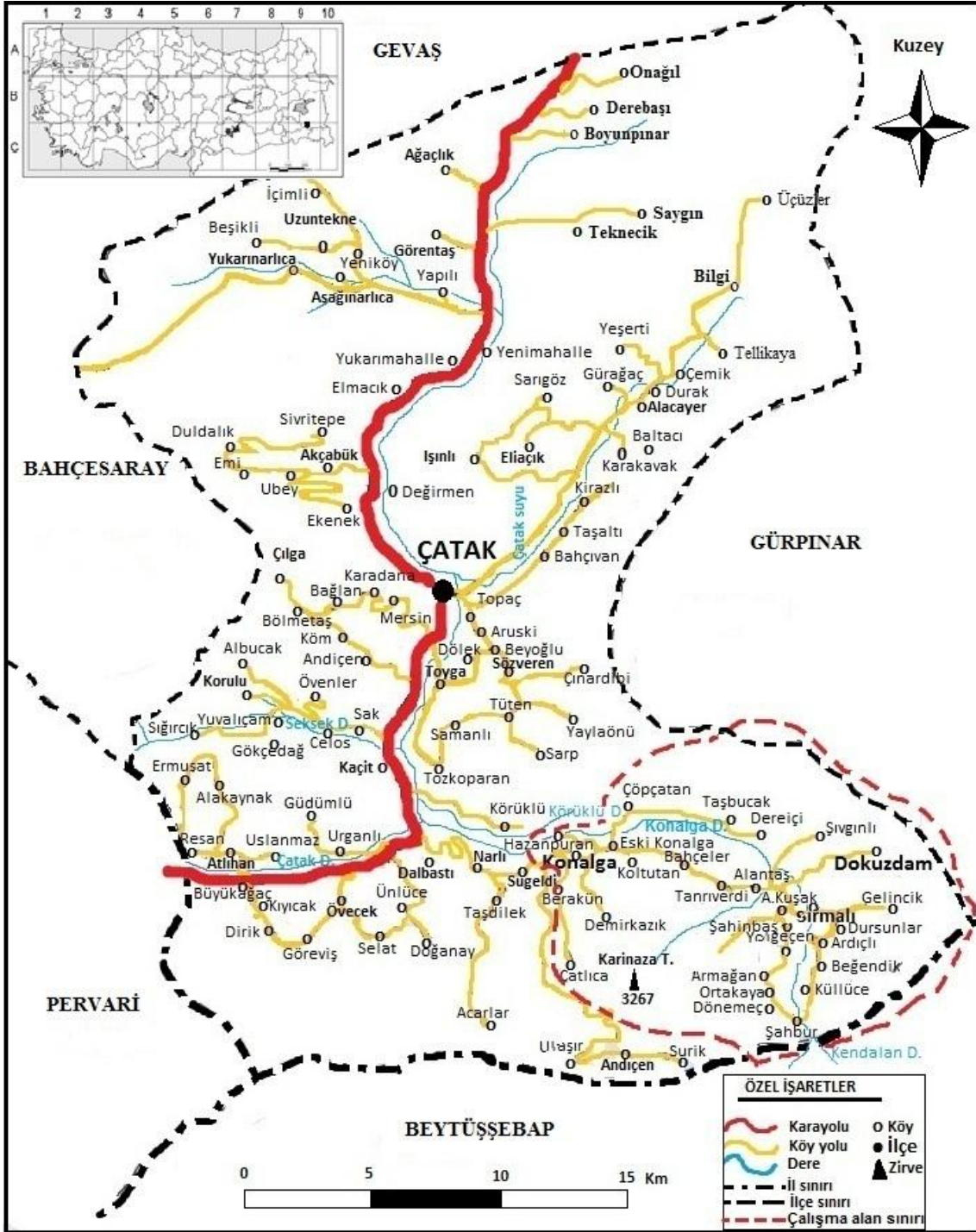
Araştırmanın materyalini, Konalga, Sırmalı ve Dokuzdam köyleri ve çevrelerindeki mezralarda halkın değişik maksatlarla kullandıkları ve 2010–2012 yılları arasında toplanan bitki örnekleri ve etnobotanik özellikleri, anket çalışma formları ve yazılı yüz yüze görüşme notları oluşturmaktadır.

3.1.1. Araştırma alanının coğrafi yapısı

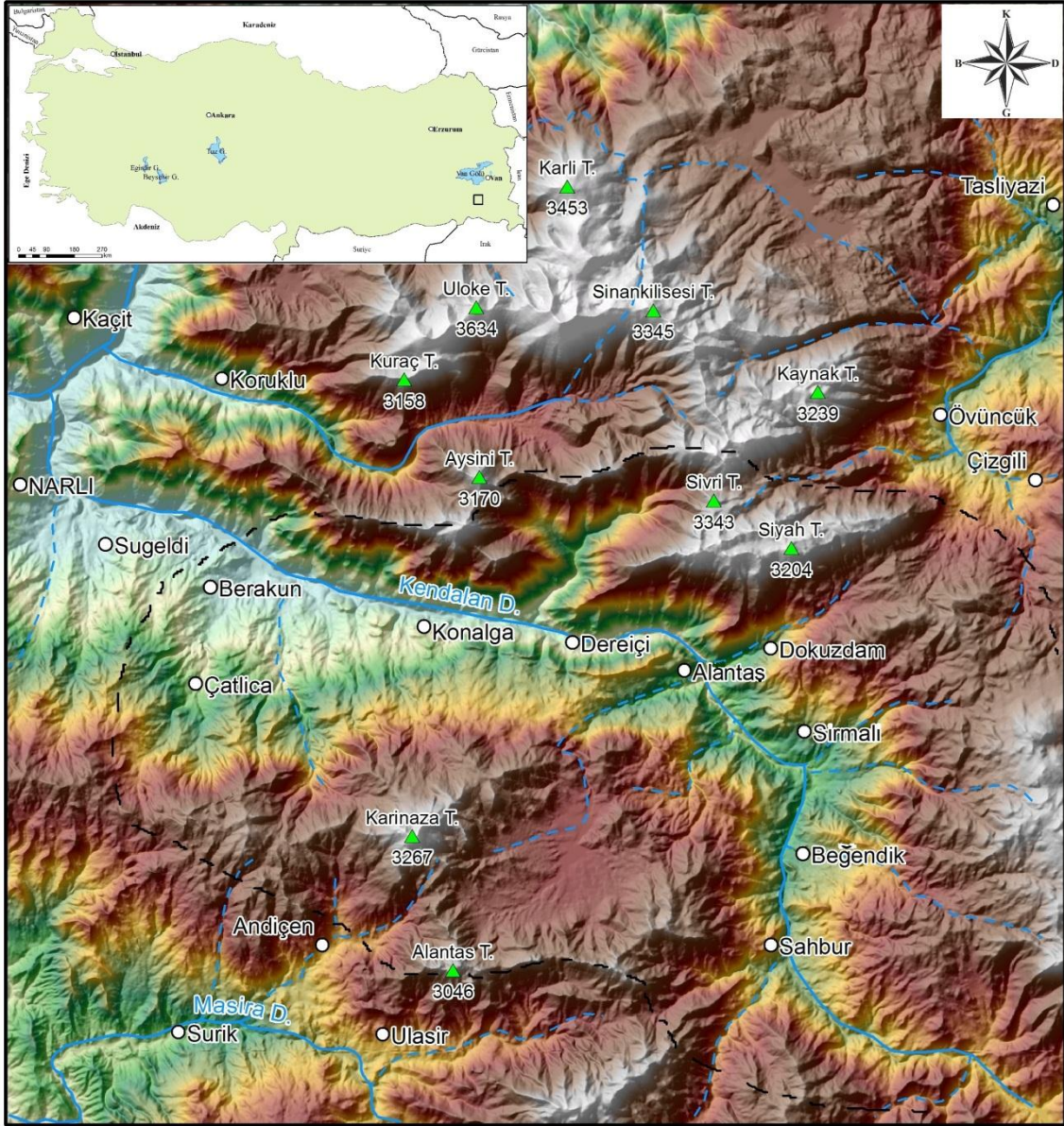
Araştırma alanımız Doğu Anadolu Bölgesinde Van İli Çatak ilçesinin sınırları içerisinde yer almaktadır. Genel olarak araştırma alanının doğu, kuzey ve kuzeydoğusunda Gürpınar ilçesi (Van), güney ve güney doğusunda Beytüşşebap ilçesi (Şırnak), batısında Narlı köyü (Çatak/Van), kuzeybatısında Çatak ilçe merkezi (Van), yer almaktadır (Şekil 3.1). Araştırma sahasının Van merkeze uzaklığı: Konalga 140 km, Dokuzdam 153 km ve Sırmalı 163 km; Çatak ilçesine uzaklığı, Konalga 53 km, Dokuzdam 66 km ve Sırmalı 76 km'dir. Araştırma sahasının deniz seviyesinden yüksekliği yaklaşık olarak 1800 metre ve üzerindeki engebeli, sarp yamaçlar ve yüksek dağların yer aldığı, tarım alanın az, Konalga köyü ve mezralarda bozuk orman ve meralar yer almaktadır. Çalışma alanımızın en önemli yaylası Alandaş yaylasıdır Araştırma alanının güneyinde 3.267 m yüksekliğindeki Karinaza Tepesi yer almaktadır (Şekil 3.2). Hakim bitki örtüsü step'dir. Arazinin jeomorfolojisindeki farklılıklar, doğal bitki örtüsüne zenginlik katmaktadır. Bu durum alanın zengin florasına zemin hazırlamıştır. Yöredeki hakim ağaçların başlıcaları; Meşe (*Quercus libani* Olivier, *Q. infectoria* Olivier subsp. *boissierii* (Reut.) O. Schwarz), Söğüt (*Salix aegyptiaca* L., *S. alba* L.), Ardıç (*Juniperus exelsa* M.Bieb.), ve Ceviz (*Juglans regia* L.)'dir.

Araştırma sahasında yer alan önemli su kaynağı Konalga deresidir. Bu derenin ilkbaharda debisi yüksek olmakla beraber Temmuz-Ağustos aylarında azalma meydana gelmektedir.

Araştırma alanı fitocoğrafik bölge olarak İran-Turan fitocoğrafik bölgesinde bulunur. Türkiye florasındaki kareleme sistemine göre C9 karesi içinde yer alır. Alanın tamamı Çatak ilçesinin (Van) sınırları içerisindedir.

Şekil 3. 1. Araştırma alanının coğrafi haritası

Açıklamalar

- Yerleşim birimi — Sürekli akarsu - - - - - Mevsimsel akarsu
 ▲ Yüksek nokta

- - - - - Çalışma alan sınırı

Şekil 3. 2. Araştırma alanının fiziki haritası

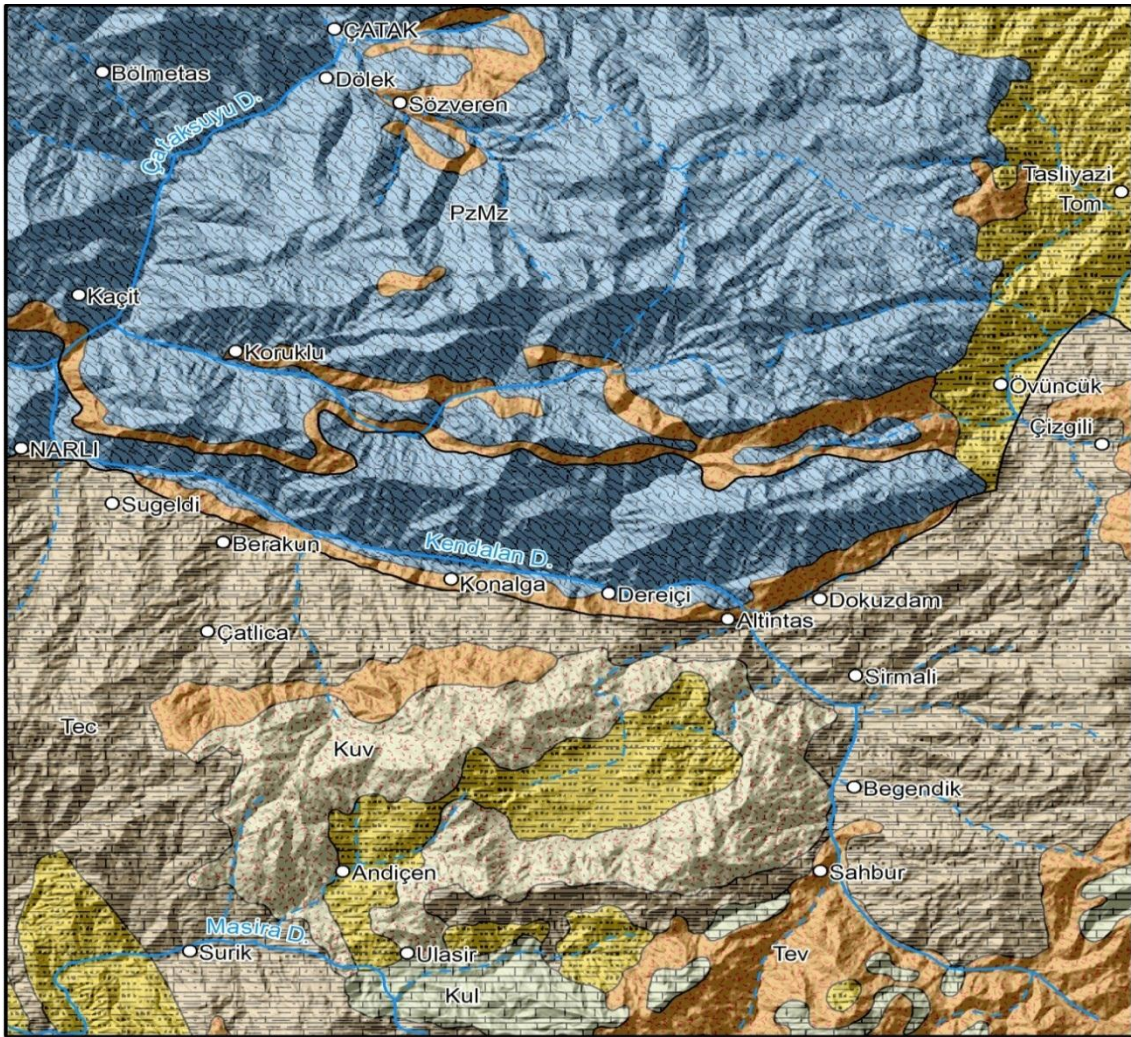
3.1.2. Konalga, Sırmalı ve Dokuzdam (Çatak-Van) köyleri ve çevrelerinde halkın geçim kaynağı

Araştırma alanındaki yerleşim sahaları ve çevrelerinde tarıma elverişli alanların az olmasından dolayı bu alanlardaki köylerde geçim kaynağının önemli kısmını küçükbaş hayvancılığı oluşturmaktadır. Bu alanlarda tarım ve arıcılık sınırlı ölçüde yapılmaktadır. Tarımı yapılan bitkiler genelde yonca ve korunga gibi yem bitkileri ile buğdaydır. Arıcıların elde ettikleri balı kazanç elde etmek amacıyla satılmaktadır.

3.1.3. Araştırma Alanının Jeolojisi

Araştırma alanının jeolojik yapı özellikleri Ternek (1947), Öngür ve ark. (1974), Innocenti ve ark. (1976), Türkunal (1980), Balkaş ve ark., (1980), Şenel ve ark. (1984), Karamandere ve ark. (1984), Acarlar ve Türkecan (1986), Acarlar ve ark. (1991), Türkecan ve ark. (1992) ve Burçak ve ark. (1997)'nin çalışmalarından alınmıştır.

Araştırma alanında; Konalga-Alantaş mezrası doğrultusu boyunca kuzeyde paleozoyik-mesozoyik, metamorfik kayalar, güneyde eosen, sedimanter kayalar ve orta kısımda ise eosen, volkanik kayalar; Dokuzdam-Sırmalı köyleri ile Şahbur mezrası doğrultusu boyunca doğuda eosen sedimanter kayalar, batıda üst kratese: volkanik kayalar; Karınaza tepesinin bulunduğu alanlarda ise oligosen-miyosen volkanik kayalar bulunmaktadır (Şekil 3.3).

Açıklamalar

- Yerleşim birimi
- Fay
- Sürekli akarsu
- - - - - Mevsimsel akarsu
- Tom Sedimanter kayaç (Oligosen-Miyosen)
- Tev Eosen: Volkanik kayaç

- Tec Eosen: Sedimanter kayaç
- Kuv Üst Kratese: Volkanik kayaç
- Kul Üst Kratese: Kireçtaşı
- PzMz Paleozoyik-Mesozoyik: Metamorfik kayaç

Şekil 3. 3. Araştırma alanının jeoloji haritası

Paleozoyik – Mesozoyik Bitlis Masifi

Bitlis masifi gnays, şist ve kuvarsitler ile bu kayaçların üstünde ara düzey olarak bulunan mermerlerden oluşmuş bir formasyondur. Van Gölü havzasının güneyinde yer alan bu birimler, Van Gölü'nün güneyinden itibaren Gürpınar, Çatak, Şirvan, Bitlis, Tatvan ve Gevaş arasında kalan bölgede doğu-batı doğrultusu boyunca geniş alanlarda yüzeylenmektedir.

Üst Kratese: Volkanik Kayaçlar

Üst Kratese – Paleosen yaşlı volkanik kayaçlar, inceleme alanının doğusunda ve güneydoğusunda kuzeydoğu-güneybatı doğrultusu boyunca geniş alanlarda yüzeylenmektedir.

Eosen Volkanik Kayaçlar

Andezit, bazalt, dasit, riyolit, riyolitik lav ve ayrılmamış volkanik kayaçlardan oluşan birim.

Oligosen – Miyosen Kırıntılı ve Karbonatlı Kayaçlar

Genel olarak kırıntılı kayaçlar, karbonatlı kayaçlar, neritik kireçtaşları, evaporitik kayaçlar ile ayrılmamış karasal kırıntılı eosen-miyosen yaşlı kayaçlardan oluşan birim özellikle Van Gölü'nün doğu-güneydoğu'da Özalp, Van, Gürpınar, Çatak ve Başkale arasında kalan geniş alanlarda yüzeylenmektedir.

3.1.4 İklim

Bir bölgenin iklimi, coğrafik ve biyolojik bir çevre içinde yapılmış olan meteorolojik rasatlar yorumlanarak belirlenir. Araştırma alanımıza en yakın yerler olan Beytüşşebap ve Çatak ilçelerinden Başbakanlık Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğünde sadece Beytüşşebap ilçesinin 1991 ile 1992 yıllarına ait sekiz aylık meteorolojik rasatları bulunmaktadır. Bu rasatlar çalışma alanımızın iklimini değerlendirmek için yetersiz olduğundan çalışma alanımızın iklimini değerlendirmek için meteorolojik rasatları uzun yılları ve tüm ayları içeren, çalışma alanımıza yakın olan Gevaş, Şırnak, Gürpınar ve Pervari istasyonlarından alınan meteorolojik veriler değerlendirilerek yapılmıştır. En son ve kapsamlı bilgiler ışığında iklimi

değerlendirebilmek için mevcut meteorolojik veriler Başbakanlık Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü'nden (2010) temin edilmiştir.

3.1.4.1. Sıcaklık

Araştırma alanına yakın meteoroloji istasyonlarının sıcaklık verileri Çizelge 3.1.'de verilmiştir.

Yıllık ortalama sıcaklık; Gevaş'ta 8,7 °C, Şırnak ta 14,0 °C, Gürpınar'da 8,1 °C ve Pervari' de 13,3°C'dir.

Ortalama yüksek sıcaklıklar, Şırnak' ta 33,3 °C ve Gürpınar'da 28.6°C Ağustos ayında Pervari'de 33.5 ve °C, Gevaş'ta 28 °C Temmuz ayında kaydedilmiştir.

Ortalama düşük sıcaklıklar bütün istasyonlarda Ocak ayında rapor edilmiştir. Bu sıcaklıklar Gevaş'ta -7,5 °C, Şırnak ta -0,9 °C, Gürpınar'da -10.2°C ve Pervari'de-4,8°C'dir.

En yüksek sıcaklıklar Gürpınar'da 35,2°C ve Pervari'de 39,9 °C Temmuz ayında, Gevaş'ta 36,5 °C ve Şırnak'ta 40,3 °C Ağustos ayında kaydedilmiştir.

En düşük sıcaklıklar ise Gevaş'ta -23,0 °C Mart ayında, Şırnak'ta -13,2 °C, Gürpınar'da -28.6°C ve Pervari'de -18,8°C Şubat ayında ölçülmüştür.

Çizelge 3.1. Şırnak, Gürpınar, Gevaş ve Pervari istasyonlarına ait sıcaklık değerleri (°C)

	İSTASYON	Süre (yıl)	A	Y	L	A		R						Yıllık	
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11		12
Ortalama Sıcaklık	ŞIRNAK	19	2.1	3.1	6.6	11.4	16.7	22.4	27.0	27.4	22.8	16.1	9.0	3.9	14.0
	GÜRPINAR	22	-4.3	-3.4	1.0	7.7	12.5	17.2	20.7	19.9	15.5	9.9	3.2	-2.6	8.1
	GEVAŞ	29	-3.5	-2.9	1.4	8.1	12.9	17.8	21.6	20.8	16.4	10.1	3.8	-1.0	8.7
Ortalama Sıcaklık	PERVARI	19	-1.3	0.7	4.7	10.3	14.9	20.3	26.1	26.2	21.9	14.2	6.8	1.7	13.3
	ŞIRNAK	19	6.3	7.2	11.0	16.0	16.4	21.8	33.2	33.3	24.2	28.7	13.5	8.0	19.0
	GÜRPINAR	22	2.0	2.7	7.2	14.1	18.9	24.5	28.5	28.6	25.0	18.4	10.4	3.5	15.3
Yüksek Sıcaklık	GEVAŞ	29	1.7	2.1	6.0	12.5	17.8	23.6	28.0	27.7	23.2	16.1	9.0	4.1	14.3
	PERVARI	19	3.8	5.7	9.6	16.4	21.1	27.3	33.5	33.3	28.9	20.7	12.2	6.4	18.2
	ŞIRNAK	19	-0.9	-0.1	2.9	7.3	12.4	17.7	21.8	22.5	18.2	11.8	5.5	0.9	10.0
Düşük Sıcaklık	GÜRPINAR	22	-10.2	-9.3	-4.4	1.5	5.3	8.4	11.6	11.0	7.3	3.3	-2.2	-7.8	1.2
	GEVAŞ	29	-7.5	-7.0	-2.5	3.4	7.1	10.9	14.5	13.9	10.1	5.3	0.0	-4.6	3.6
	PERVARI	19	-4.8	-3.0	0.8	5.6	9.2	13.7	18.7	18.4	14.3	8.3	2.7	-1.7	-4.8
En Yüksek Sıcaklık	ŞIRNAK	19	16.2	17.0	21.0	28.6	29.8	35.3	39.7	40.3	36.8	30.2	22.6	19.0	07.08.1999
	GÜRPINAR	22	11.8	13.0	21.7	25.0	28.2	31.3	35.2	34.2	32.0	26.6	19.1	16.4	09.07.1986
	GEVAŞ	29	12.2	12.0	20.7	27.2	29.6	33.0	36.2	36.5	32.5	25.0	17.0	15.0	36.5 30/VIII/1998
En Düşük Sıcaklık	PERVARI	19	12.6	16.1	18.9	24.9	31.4	34.7	39.9	38.6	34.7	29.6	22.7	16.3	18.07.1986
	ŞIRNAK	19	-12.2	-13.2	-11.2	-4.7	0.8	5.4	10.0	10.0	8.9	-0.5	-4.8	-10.8	06.01.2004
	GÜRPINAR	22	-24.0	-28.6	-26.4	-14.6	-1.5	1.3	5.4	5.4	-0.5	-4.5	-20.0	-25.4	-13.2 23.02.1985
En Düşük Sıcaklık	GEVAŞ	29	-19.6	-20.4	-23.0	-14.2	-1.4	3.7	7.0	7.0	0.0	-4.2	-15.2	-21.6	-28.6 -23.2/III/1985
	PERVARI	19	-16.6	-18.8	-16.1	-1.9	-0.2	7.2	7.8	8.7	7.1	1.1	-9.3	-17.3	22.02.1985
	ŞIRNAK	19	-16.6	-18.8	-16.1	-1.9	-0.2	7.2	7.8	8.7	7.1	1.1	-9.3	-17.3	-18.8

3.1.4.2. Yağış ve nispi nem:

Bitki örtüsü oluşumunda yıllık yağış miktarı ile beraber yağışın mevsimlere dağılışı, kurak periyodun bulunup bulunmadığı ve kuraklık şiddetinin önemi de büyüktür.

Yıllık yağış miktarı, Şırnak'ta 656.1 mm, Gürpınar'da 233.1 mm Gevaş'ta 500.1 mm ve Pervari'de 551,2 mm'dir (Çizelge 3.2). En fazla yağış alan aylar; Şırnak'ta Mart (106,7 mm), Gürpınar'da Nisan (40,9 mm), Gevaş'ta Nisan (73.8 mm) ve Pervari'de Nisan (92,3 mm) aylarıdır (Çizelge 3.2).

Çalışma alanı çevresindeki istasyonların yıllık ortalama nisbi nem değerleri şu şekildedir; Şırnak'ta % 42, Gürpınar'da % 61; Gevaş'ta %70,0 ve Pervari'de % 46,5'dir. En yüksek nisbi nem değerleri Ocak ayında ölçülmüştür. Şırnak'ta % 64, Gürpınar'da % 71,5, Gevaş'ta %74.3 ve Pervari'de % 63,2 olarak ölçülmüştür. En düşük nisbi nem değerleri ise yaz aylarında ölçülmüştür. En düşük nisbi nem değerleri; Şırnak'ta Ağustos ayında (% 23), Gürpınar'da Temmuz ayında (% 47.3), Gevaş'ta Haziran ayında (%64.1) ve Pervari'de Eylül ayında (% 24.4) kaydedilmiştir (Çizelge 3.3).

Çizelge 3.2. Şırnak, Gürpınar, Gevaş ve Pervari İstasyonları ortalama yağış miktarı değerleri

İSTASYON	Süre (yıl)	A Y L A R												Yıllık
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
ŞIRNAK	19	82.6	104.5	106.7	87.0	54.4	3.4	1.8	0.2	1.5	33.9	85.7	94.4	656.1
GÜRPINAR	21	13.9	18.8	29.9	40.9	32.1	12.5	3.2	1.6	6.4	23.5	27.6	22.7	233.1
GEVAŞ	29	44.8	48.7	64.0	73.8	62.6	23.0	8.1	8.3	12.8	50.8	56.9	54.6	500.1
PERVARI	19	50.1	63.6	84.5	92.3	71.2	11.4	3.9	2.7	2.5	43.5	64.9	60.6	551.2

Çizelge 3.3. Şırnak, Gürpınar, Gevaş ve Pervari İstasyonları ortalama nisbi nem değerleri (%)

İSTASYON	Süre (yıl)	A Y L A R												Yıllık
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
GEVAŞ	29	74.3	74.3	72.2	68.5	66.5	64.1	66.2	66.9	66.5	73.6	73.9	73.5	70.0
ŞIRNAK	19	64.0	63.0	54.0	44.0	38.0	29.0	28.0	23.0	28.0	36.0	47.0	58.0	42.0
GÜRPINAR	22	71.5	70.0	70.0	63.2	58.0	50.2	47.3	49.3	52.2	60.5	68.1	71.1	61
PERVARI	19	63.2	61.3	60.8	52.7	47.9	39.4	27.1	25.9	24.4	41.1	52.7	61.5	46.5

3.1.4.3. Rüzgar

Rüzgarın yönü ve hızı, sıcaklık, nem, yağış, kuraklık ve evaporasyon gibi iklim elemanlarını etkilediği gibi bitki diasporlarının yayılması ve dağılmasını, bitkinin form alması gibi bir çok özelliğini de etkiler. Şırnak'ta en hızlı esen rüzgârın yönü ve hızı

Aralık, Ocak, Mart ve Mayıs aylarında kuzey (N) ve kuzeydoğu (NE) yönlerinde 8 m/s kuvvetinde eserken en yavaş esen rüzgarın yönü ve diğer aylarda değişik yönlerde 7 m/s kuvvetinde esmektedir. Gürpınar’da en hızlı esen rüzgarın yönü ve hızı Temmuz ve Aralık aylarında güneybatı (SW) ve güneydoğu (SE) yönlerinde 12.3 m/s kuvvetinde eserken en yavaş esen rüzgarın yönü ve hızı diğer aylarda değişik yönlerde 9.4 m/s kuvvetinde esmektedir. Gevaş’ta en hızlı rüzgar yönü ve hızı Mart ayında güneybatı (SW) yönünde den 41.0 m/s kuvvetle eserken en düşük rüzgar yönü ve hızı Temmuz ayında güneydoğu (SE) yönünde 20.9 m/s kuvvetle esmektedir. Pervari’de en hızlı esen rüzgarın yönü ve hızı Eylül ayında güney (S) yönünde 19.0 m/s kuvvetinde eserken en yavaş esen rüzgarın yönü ve hızı diğer aylarda değişik yönlerde 9.4 m/s kuvvetinde esmektedir (Çizelge 3.4).

Çizelge 3.4. Şırnak, Gürpınar, Gevaş ve Pervari en kuvvetli rüzgar yönü ve hızı (m/s)

İSTASYON	Süresi (yıl)	A Y L A R												Yıllık
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
GEVAŞ	29	SSE	SSE	SW	SW	SSE	SSE	SSE	SSE	SSE	SSE	S	SSE	SE
		31.4	35.2	41.0	33.3	34.5	37.3	18.4	20.9	30.1	32.3	40.0	37.5	32.6
ŞIRNAK	20	NE	NE	E	E	NE	NE	NE	SE	SE	E	NE	NE	NE
		8	7	8	7	8	7	7	7	7	7	7	8	7
GÜRPINAR	22	SE	S	SE	S	SW	SW	SW	SW	S	SE	S	SE	SW
		9.4	9.4	9.4	9.4	9.4	9.4	12.3	12.3	9.4	9.4	9.4	12.3	12.3
PERVARI	19	SE	SE	E	SW	SW	SW	S	SW	S	SE	NW	SE	S
		12.3	9.4	9.4	15.5	9.4	12.3	9.4	15.5	19.0	12.3	9.4	9.4	19.0

3.1.4.4. Biyoiklimsel yorum

Araştırma alanımıza en yakın meteoroloji istasyonlarının verilerine göre Şırnak’ta yağış rejimi K. İ. S. Y. Şeklinde ve Doğu Akdeniz Yağış Rejiminin 1. Tipi görülmektedir. Gürpınar da ise yağış rejimi İ.S.K.Y. şeklinde ve Subakdeniz Yağış Rejimi, Gevaş ve Pervari’nin yağış rejimi İ. K. S. Y. şeklidir ve Doğu Akdeniz Yağış Rejimi 2. tipi görülmektedir (Çizelge 3.5).

Çizelge 3. 5. Yağışın mevsimlere dağılımı ve yağış rejimi

İSTASYON	İLKBAHAR		KIŞ		SONBAHAR		YAZ		YAĞIŞ REJİMİ	YAĞIŞ REJİMİ TİPİ
	mm	%	mm	%	mm	%	mm	%		
GEVAŞ	200.4	40.07	148.1	29.61	120.5	24.1	39.4	5.59	İKSY	Doğu Akdeniz Yağış rejimi 2. Tipi
ŞIRNAK	248.1	37.8	281.5	42.9	121.1	18.45	5.4	0.8	KİSY	Doğu Akdeniz Yağış rejimi 1. Tipi
GÜRPINAR	102.9	44.14	55.4	23.76	57.5	24.66	17.3	7.4	İSKY	Subakdeniz yağış rejimi
PERVARI	248	44.99	174.3	31.56	110.9	20.11	18	3.26	İKSY	Doğu Akdeniz Yağış rejimi 2. Tipi

Emberger kurak devreyi belirlemek için $S = PE/M$ formülünü önermiştir (Formülde S: Emburger'in yaz kuraklığı indisi, PE: yaz yağışı ortalaması, M: en sıcak ayın maksimum sıcaklık ortalamasıdır). Kuraklık indisi de denem S değerinin 5'ten ($S < 5$) küçük olması o istasyonun Akdeniz ikliminin etkisi altında olduğunu gösterir. Bu iklimin en belirgin özelliği en az yağışların yaz mevsiminde kaydedilmesi ve kurak bir devrenin bulunmasıdır. Araştırma alanı çevresindeki istasyonların S değerleri, Şırnak'ta 0.105, Gülpınar'da 0,130 Gevaş'ta 0.467 ve Pervari'de 0,166' dir. Her dört istasyonun S değerleri 5'ten küçük ($S < 5$) olduğu için çalışma alanı Akdeniz İkliminin etkisi altındadır (Akman, 1990).

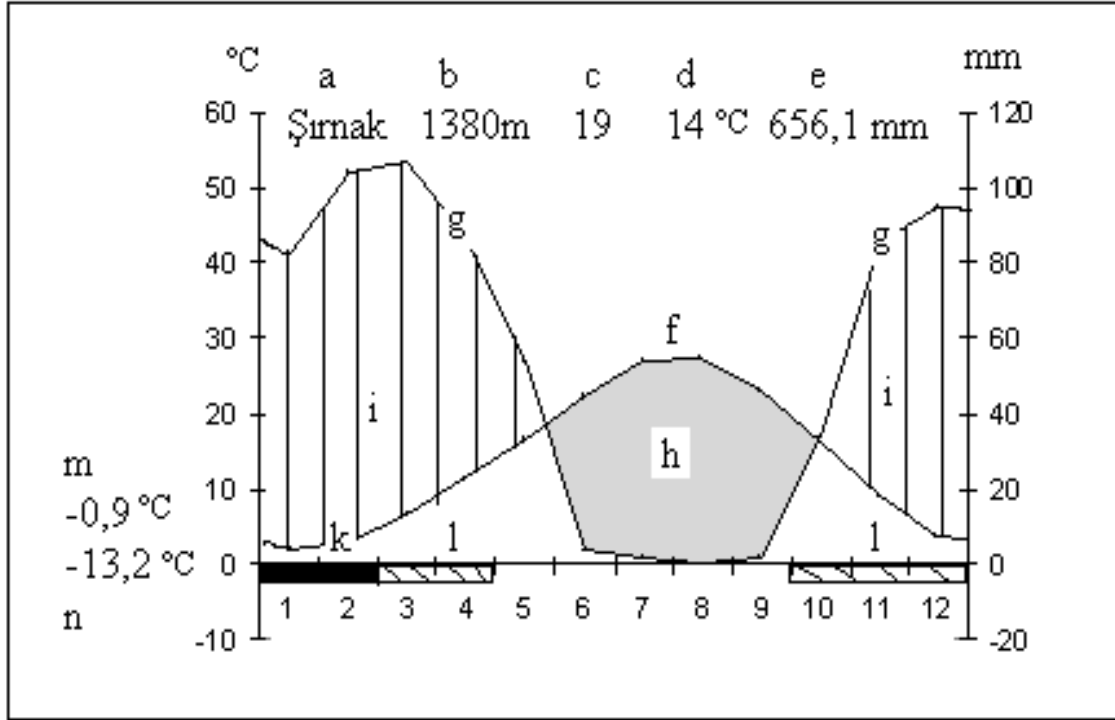
Emberger (1955), Akdeniz Biyoiklim katlarını belirlemek için: $Q = 2000 \cdot P / M^2 - m^2$ formülünü geliştirmiştir (Formülde Q= Emburger iklim sabiti, P= Ortalama yıllık yağış miktarı (mm), M= En sıcak ayın maksimum sıcaklık ortalaması m= En soğuk ayın minimum sıcaklık ortalamasıdır. Q değeri hesaplanırken M ve m değerlerine (+273°) Kelvin sıcaklığı eklenmiştir. Q değerleri ile m değerlerini kullanarak iklimi yorumlanmıştır (Emberger, 1955). Bu formüle göre Q değerleri Şırnak'ta 66,3, Gülpınar'da 21.28 Gevaş'ta 49.73 ve Pervari'de 50,08 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre, Şırnak *Az yağışlı kışı soğuk Akdeniz iklimi*, Gülpınar *Kurak son derece soğuk Akdeniz iklimi*, Gevaş *yarı-kurak üst çok soğuk Akdeniz iklimi* ve Pervari *Az yağışlı, kışı soğuk ve çok soğuk Akdeniz iklimi* Biyoiklim tipine girmektedir (Çizelge 3.6).

Araştırma alanı çevresindeki meteoroloji istasyonlarının GAUSSEN metoduna göre çizilen *ombrotermik* iklim diyagramlarında kurak devreyi grafikler üzerinde görmek mümkündür. (Şekil 3.4; 3.5; 3.6; 3.7)

Mutlak donlu aylar; Şırnak'ta iki ay, Gürpınar'da beş ay, Gevaş'ta dört ay ve Pervari'de üç aydır. Don ihtimali olan aylar ise Gürpınar Gevaş ve Pervari'de dört Şırnak'ta beş aydır.

Çizelge 3.6. Şırnak, Gürpınar Gevaş ve Pervari'nin Biyoiklim tipleri ve ilgili verileri.

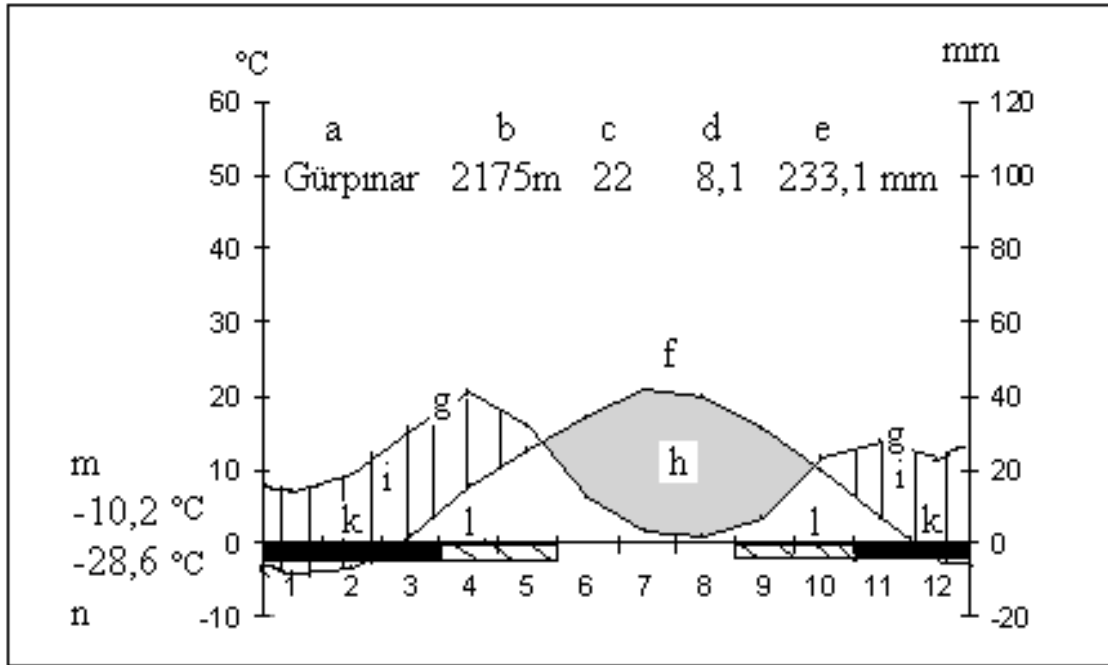
İSTASYON	Yükseklik(m)	P(mm)	M (°C)	M (°C)	Q	PE	S	BİYOİKLİM TİPİ
GEVAŞ	1750	500.1	28	-7.5	49.73	13.1	0.467	yarı-kurak üst çok soğuk Akdeniz iklimi
ŞIRNAK	1380	656.1	33.3	-0.9	66.33	1.16	0.105	Az yağışlı kışı soğuk Akdeniz iklimi
GÜRPINAR	2175	233.1	28.6	-10.2	21.28	3.73	0.130	Kurak buzlu Akdeniz iklimi
PERVARI	1380	551.2	33.5	-4,8	50,08	3.03	0,090	Az yağışlı, kışı soğuk ve çok soğuk akdeniz iklimi

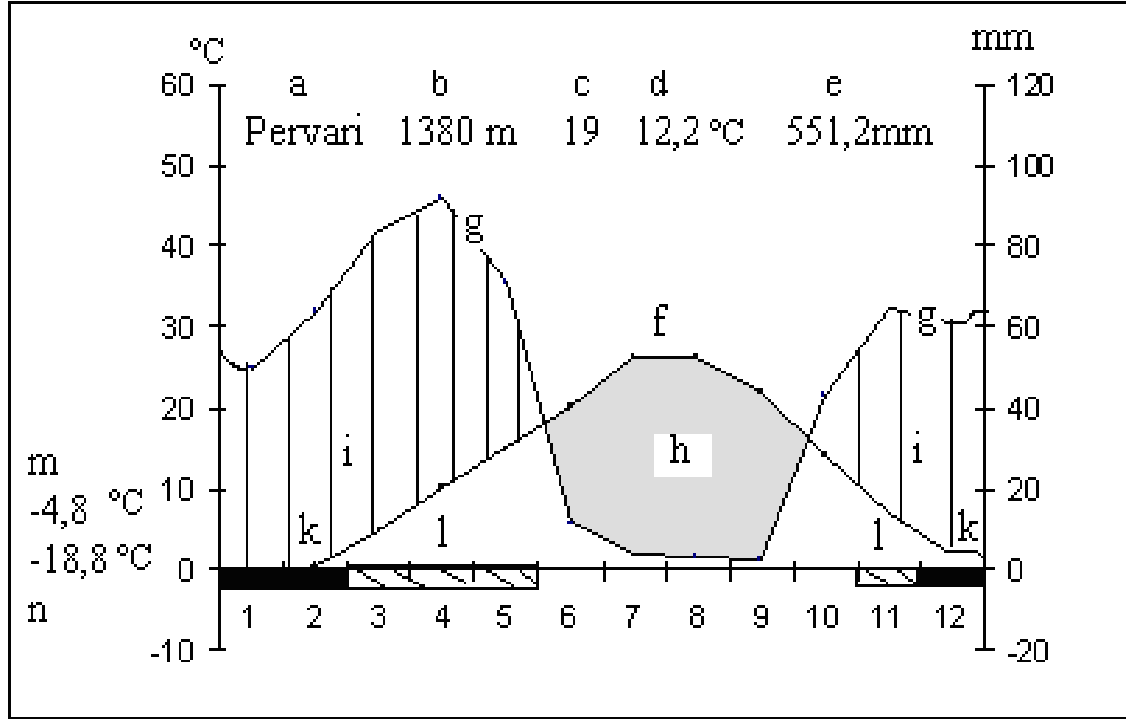
Şekil 3.4. Şırnak ilinin iklim diyagramı.

- a: İstasyonun adı
- b: İstasyonun deniz seviyesinden yüksekliği,
- c: Sıcaklık ve yağış değerlerinin kaç yıllık gözlemlerin ortalaması olduğu,

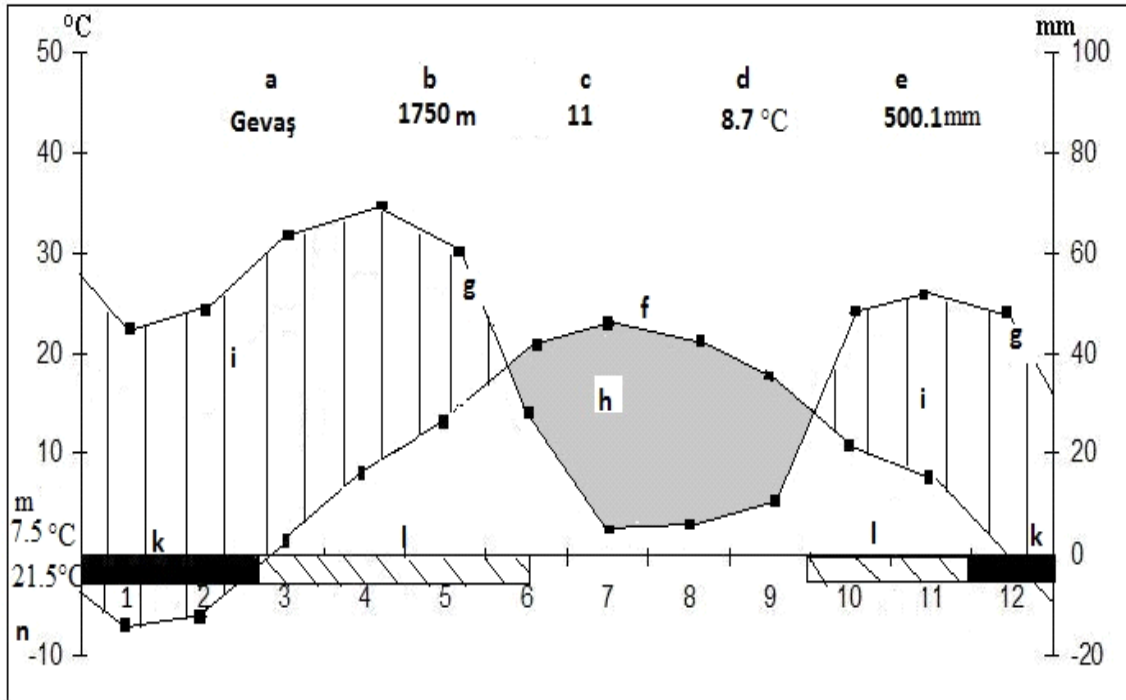
- d: Yıllık ortalama sıcaklık
 e: Yıllık toplam yağış
 f: Aylık ortalama sıcaklık eğrisi,
 g: Aylık ortalama yağış eğrisi,
 h: Kurak periyot,
 i: Yağışlı periyot,
 k: Mutlak donlu aylar
 l: Muhtemel donlu aylar
 m: En soğuk ayın ortalama minimum sıcaklığı
 n: Mutlak minimum (en düşük) sıcaklık

Şekil 3.5. Gürpınar (Van) ilçesinin iklim diyagramı.

Şekil 3.6. Pervari (Siirt) ilçesinin iklim diyagramı.

Şekil 3.7. Gevaş (Van) ilçesinin iklim diyagramı.

3.2. Yöntem

Çalışma 2010-2012 yılları arasında; Konalga, Sırmalı, Dokuzdam (Çatak-Van) köyleri ve çevrelerindeki mezralarda (25 mezra) gerçekleştirilmiştir. Etnobotanik envanteri kapsamında yaptığımız çalışmada, hem halkbilim hem de botanik yöntemleri kullanılmıştır.

Araştırmalar bölgede yaşayan insanların bitkilerle olan ilişkilerinin genel durumunu belirlemek için araştırma sahası içinde yer alan köylere ziyaretler düzenlenerek başlatıldı. Öncelikle yöre halkına çalışmanın içeriği ve amacı anlatıldı. Daha sonraki aşamalarda tanışılan kişilerle birçok arazi çalışmaları faaliyetinde bulunuldu. Çalışma süresince kaynak kişilerle kendilerinin isteği ve izni ile bitki kullanımı hakkında bilgi alınmış ve kendilerine ait bilgileri ve iletişim adresleri kayıt edilmiş ve fotoğrafları çekilmiştir. Kaynak kişilerden elde edilen tüm veriler düzenli bir şekilde kayıt altına alınmıştır. Ayrıca araziden yöre halkının topladığı bitkiye ait kullanım bilgileri alınmış, kaynak kişinin söylediği yöresel isimler kayıt altına alınmıştır. Eksik materyal durumunda GPS kaydı alındığından aynı alan birkaç kez ziyaret edilmiştir. Ayrıca çalışma alanı güvenlik sorunu nedeniyle hassas bir bölge olduğundan arazi çalışmaları gerçekleştirilirken ilgili birimlerden izin alınmasına dikkat edildi.

Konalga köyünde yer alan ilköğretim okulda öğrenim gören öğrencilere dağıtılan formların aileleri ile birlikte doldurması şartıyla etnobotanik konulu bir anket çalışması yapılmıştır. TÜBA'nın geliştirdiği “Şifalı Bitkiler” (Ek 4) ve “Yenen Bitkiler”(Ek 5) anket formlarından 300'er adet çoğaltılmış olup okullarda dağıtılarak bu formların evlerde bitki kullanımı konusunda bilgisi olan ve ilgili kişiler tarafından doldurulması istenmiştir. Dağıtılan anketlerden 275 adedi doldurulmuş halde teslim alınmıştır. Anket çalışması Sırmalı ve Dokuzdam köylerinde okul olmadığından gerçekleştirilememiştir. Anket çalışması Konalga'daki Hayati Kapukaya ilköğretim okulunda yapıldı. Anketlerden elde edilen veriler analiz edilerek kaynak kişilere ulaşılmaya çalışılmış ve bilgilerin doğruluk derecesi ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca anketlerde yer alan bilgiler bitki kullanımı ile ilgili sağlıklı verilere ulaşmamızı kolaylaştırdığı gibi, araştırmanın erken evresinde uygulanması bize yerel isimleri ile birlikte bitkilerin kullanım amacı hakkında önemli fikirler vermiştir. Bunun yanı sıra hayvancılıkla uğraşan yöre halkı yaz aylarında yaylalara çıkarak buralarda çadır kurup, sonbaharın ortalarına kadar yaşamını burada sürdürüyorlar. Arazi çalışmaları

kapsamında yaylalara çıkılmıştır. Burada arazi ortamında yöre halkından bitki kullanımı ile ilgili bilgiler alınmış olup kullanımı belirtilmiş olan bitkiler konuşulan kişiler ile birlikte arazi ortamında toplanmıştır.

3.2.1. Arazi çalışmaları ve herbaryum materyalinin hazırlanışı

Araştırmalarımız 2010 Mart ayı içinde başlayarak iki yıl boyunca periyodik olarak devam etmiştir. Arazi çalışmaları, kaynak kişilerden elde edilen bilgilerin ışığında ve kaynak kişilerin katılımıyla birlikte gerçekleştirilmiştir. Arazide toplanan bitkilerin doğru teşhisi ve tam örnekler için değişik evrelerde aynı alanlara gidilerek bir bitki için birden fazla örnek toplanmıştır. Ayrıca arazi çalışması sırasında dijital fotoğraflar çekilmiştir. Toplanan bitki örnekleri lokaliteleriyle birlikte gerekli diğer arazi kayıtları yazılarak numaralandırıldıktan sonra herbaryum tekniğine uygun olarak preslenip kurutuldu. Bu örneklerin teşhisinde temel kaynak olarak “Flora of Turkey and the East Aegean Islands” (Davis, 1965-1985; Davis ve ark., 1988; Güner ve ark., 2000) adlı eserden yararlanılmıştır. Türkiye Florası’nın yetersiz kaldığı durumlarda Flora of USSR (Komarov 1933-1964), Flora Europaea (Tutin ve ark. 1964-1980), Flora Iranica (Rechinger, 1965-1977), Flora of Iraq (Towsend ve Guest, 1966-1985), Flora Palaestina (Zohary, 1966-1986), Flora of Iran (Ghahreman, 1985-2005) gibi Flora kitaplarından da yararlanılmıştır. Bununla birlikte VANF’da bulunan materyallerden de yararlanılmıştır.

Bulgular bölümünde bitkiler ve familya isimleri alfabetik olarak sıralanmıştır. Cins ve türler de kendi içinde alfabetik düzende verilmiştir. Her bir taksonun otörü “Authors of Plant Names” adlı eserden kontrol edilerek yazılmıştır (Brummit ve Powell, 1992).

Bitki örneklerinin toplandığı lokalite bilgilerinde şu sıra izlenmiştir; köy ve mevki adı, habitatı, GPS değerleri, toplandığı yerin yüksekliği, toplama tarihi, toplayıcı rumuzu ve numarası son olarak biliniyorsa hangi fitocoğrafik bölge elementi olduğu yazılmıştır.

Bazı bitkileri, kullanıldıkları dönemde teşhis için gerekli olan çiçek, tohum ve meyva gibi kısımları gelişmediğinden bu bitkilerin bu dönemde teşhisleri mümkün olmamıştır. Bu nedenle bu tür bitkiler kullanıldıkları dönemden olgunlaştıkları döneme kadar takip edilerek teşhis için gerekli nitelikteki örnekler toplanmıştır.

Her bitkinin varsa mahalli ismi, literatürdeki diğer adları, toplanma dönemleri, kullanılan kısmı verilmiş, daha sonra bitkinin kullanım amaçları, kullanım kodları (Ek

2) ve kullanım şekilleri belirtilmiştir. Bitkinin kullanım şekli, kullanıcılarla yüz yüze yapılan mülakat sonucu alınan bilgiler doğrultusunda yazılmıştır.

Kullanıcılarla ilgili bilgiler; adı-soyadı, yaşı, cinsiyeti, öğrenim durumu, mesleği sırasına göre verilmiştir. Bitkilerin literatürlerde daha önce verilmiş kullanımları yazılmış; literatürde kullanım ile ilgili bilgi bulunmayan bitkiler için literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı ibaresi yazılmıştır.

Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğünden alınan meteorolojik verilere göre (DMİ, 2010) araştırma alanının iklimi yorumlanmıştır. Çalışma alanına yakın istasyonların iklim diyagramları Gaussen metoduna göre çizilmiştir (Gaussen, 1955; Akman, 1990).

Çalışma alanının iklim tipi ve biyoiklim katı Emberger metoduna göre hesaplanarak yorumlanmıştır (Emberger, 1955).

Toplanan bitki örnekleri herbaryum materyali haline getirilerek Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü Herbaryumunda (VANF) saklanmaktadır.

4. BULGULAR

4.1. Genel Vejetasyon Yapısı

Araştırma alanımızın bitki örtüsü bozuk orman, step, sucul-bataklık ve çayır formasyonlarından oluşmaktadır. Kışları uzun sürmesi sonucu olarak gerek yakacak ve gerekse hayvanların yem ihtiyaçlarını temin etmek için bilhassa köylere yakın olan yerlerde meşe ormanları tamamen ortadan kaldırılmış veya geniş ölçüde tahrip edilmiştir. Araştırma alanında meşe türleri olarak, *Quercus libani* Olivier, *Q. infectoria* Olivier subsp. *boissieri* (Reut.) O. Schwarz tespit edilmiştir. Ayrıca yerleşim yeri çevrelerindeki nemli alanlarda *Populus nigra* L. subsp. *nigra*, *Salix aegyptiaca* L. ve *S. alba* L. gibi ağaçların plantasyonu görülmektedir. Araştırma alanında doğal ve kültür olarak yetişen diğer ağaç ve çalı formu taksonlar olarak; *Acer tataricum* L, *Amygdalus communis* L., *Cerasus avium* (L.) Moench., *C. mahaleb* (L.) R. Mill. var. *mahaleb*, *C. brachypetala* Boiss. var. *bornmuelleri* (Schneider) Browicz, *Cotoneaster nummularia* Fisch. & C.A. Mey., *Crataegus pontica* C. Koch, *C. monogyna* Jacq. subsp. *monogyna*, *Celtis glabrata* Steven ex Planchon, *Daphne mucronata* Royle, *Juglans regia* L., *Juniperus exelsa* M.Bieb., *Lonicera nummulariifolia* Jaub. & Spach subsp. *nummulariifolia* L., *Malus slyvestris* R. Mill. subsp. *orientalis* (Uglitzk) Browicz var. *orientalis*, *Ribes nigrum* L., *Prunus armeniaca* L., *P. x domestica* L., *Pyrus communis* L. subsp. *sativa* (DC.) Hegi, *P. syriaca* Boiss. var. *syriaca*, *Rhamnus kurdicus* Boiss. & Hohen., *Rosa canina* L., *R. heckeliana* Tratt. subsp. *vanheurckiana* (Crëpin) Ö. Nilsson, *Sorbus umbellata* (Desf.) var. *taurica* (Zinserl.) Gabr., *Vitis vinifera* L. taksonları görülmektedir.

Araştırma alanımızın en yaygın vejetasyon tipini step formasyonu oluşturmaktadır. Aşırı derecede hayvan otlatması sonucu araştırma alanında hayvanlar tarafından yenilmeyen dikenli ve kokusu hoş olmayan bitkiler hakim duruma geçmiştir. Step alanında bulunan önemli türler arasında; *Acantholimon armenum* Boiss. & Huet. var. *balansae* Boiss. & Huet., *A. dianthifolium* Bokhari, *Alcea kurdica* (Schlecht) Alef, *A. hohenackeri* (Boiss. & Huet.) Boiss., *Achillea biebersteini* Afan., *A. vermicularis* Trin., *Allium akaka* S.G.Gmelin, *A. ampeloprasum* L., *A.*

scorodoprasum L. subsp. *rotundum* (L.) Stearn, *Aristolochia bottae* Jaub. & Spach.,
Anthriscus nemorosa (M.Bieb.) Sprengel, *Astragalus amblolepis* Fischer, *A. aureus*,
 Willd., *A. gumifer* Lab., *A. halicacabus* Lam., *A. longifolius* Lam., *A. persicus* (DC.)
 Fisch. & C.A.Mey., *A. pycnocephalus* Fisch. var. *pycnocephalus*, *A. rechingeri* Sirj., *A.*
subrobustus Boiss., *A. wartschickii* Boiss., *Bellevalia latifolia* Feinbrun, *Beta corolliflora*
 Zosimovic ex Butter, *Bryonia multiflora* Boiss. & Heldr, *Cardaria draba* (L.) Desv.
 subsp. *chalepensis* (L.) D.E. Schulz, *Campanula glomerata* L. subsp. *hispida* (Witasek)
 Hayek, *C. involucrata* Aucher ex DC., *Chardinia orientalis* (L.) O. Kuntz., *Centaurea*
karduchorum Boiss., *C. iberica* Trev. ex. Spreng., *C. pterocaula* Trautv., *Chaerophyllum*
crinitum Boiss., *C. macropodium* Boiss., *C. macrospermum* (Spreng.) Fisch. &
 C.A.Mey., *Chenopodium foliosum* (Moench.) Aschers, *Cicer anatolicum* Alef.,
Diplotaenia cachrydifolia Boiss., *Echinops orientalis* Trautv., *Eremurus spectabilis*
 M.Bieb., *Eryngium billardieri* Delar, *E. bornmuelleri* Nab, *Euphorbia denticulata* Lam.,
E. gripsophylla M.S. Khan, *Ferula orientalis* L., *F. hussknechtii* Wolff ex Rech f.,
Hedysarum vanense Hedge & Hub.-Mor, *H. varium* Willd., *Galium consanguineum*
 Boiss., *Gundelia tournefortii* L. var. *tenuisecta* Boiss., *G. tournefortii* L. var.
tournefortii, *Helichrysum arenarium* (L.) Moench subsp. *aucheri* (Boiss.) P.H.Davis &
 Kupicha, *H. armenium* D.C. subsp. *armenium*, *H. pallasii* (Spengel) Ledeb., *H.*
plicatum DC. subsp. *pseudoplicatum* (Nab) P.H.Davis & Kupicha, *H. plicatum* DC.
 subsp. *plicatum*, *Hypericum scabrum* L., *Ixiollirion tataricum* (Palas) Herbert subsp.
montanum (Labill.) Takht, *Malabaila lasiocarpa* Boiss., *Medicago sativa* L. subsp.
sativa, *Nepeta macrosiphon* Boiss., *N. nuda* L. subsp. *albiflora* (Boiss.) Gams, *N.*
kronenburgii Freyn., *Nonea pulla* (L.) DC., *Onopordum acanthium* L., *Onobrychis*
carduchorum C.C. Townsend, *O. altissima* Grossh., *Papaver arenarium* M.Bieb., *P.*
bracteatum Lindl., *Roemeria refracta* DC. subsp. *occidentalis* Kadereit, *Phlomis*
armeniaca Willd., *P. pungens* Willd. var. *seticalycina* (Náb.) Hub.-Mor., *P. tuberosa* L.,
Prangos meliocarpoides Boiss. var. *meliocarpoides* *P. pabularia* Lindl., *Rheum ribes*
 L., *Rumex tuberosus* L. subsp. *horizontalis* (Koch.) Rech., *Salvia limbata* C.A. Mey., *S.*
macrohlamys Boiss. & Kotschy, *S. poculata* Náb., *S. trichoclada* Benth., *S.*
verticillata L. subsp. *verticillata*, *Scorzonera latifolia* (Fisch. & C.A. Mey.) DC.,
Scorzonera semicana L., *S. papposa* DC., *Scutellaria orientalis* L. subsp. *bicolor*
 (Hochst.) Edmondson, *S. orientalis* L. subsp. *pichleri* (Stapf.) Edmondson, *S. orientalis*
 L. subsp. *virens* (Boiss. & Kotschy) Edmondson, *Senecio eriospermus* DC. var.
eriospermus DC., *S. eriospermus* var. *crambefolius* Boiss., *Smyrniium olusatrum* L.,

Smyrniopsis aucheri Boiss., *Stachys kurdica* Boiss. & Hoken var. *kurdica*, *S. balansae* Boiss. & Kotschy subsp. *balansae*, *S. lavandulifolia* Vahl var. *lavandulifolia*, *Tanacetum kotschyi* (Boiss.) Grierson, *T. zahlbruckneri* (Nâb) Grierson, *Tragopogon coloratus* C.A. Mey, *T. bupthalmoides* (DC.) Boiss. var. *latifolius* Boiss., *Tribulus terrestris* L., *Tulipa armena* Boiss. var. *armena*, *Verbascum cheiranthifolium* Boiss. var. *cheiranthifolium*, *V. oreophilum* C.Koch var. *joannis* (Bordz.) Hub.-Mor., *V. pyramidatum* M.Bieb., *Xeranthemum annuum* L. yer almaktadır.

Araştırma sahamızda sucul-bataklık, su kenarı ve nemli alanlarda yetişen başlıca bitki türleri; *Alchemilla buseriana* Rothm., *Anethum graveolens* L., *Caltha polypetala* Hochst ex Lorent, *Centaurea nemecii* Nâb., *Cirsium pubigerum* (Desf.) DC. var. *spinosum* Pet., *Cyperus longus* L., *Dactylorhiza umbrosa* (Kar. & Kir.) Nevski, *Filipendula ulmaria* (L.) Maxim, *Heracleum persicum* Desf, *Inula salicina* L., *Juncus inflexus* L., *Mentha longifolia* (L.) Hud. subsp. *typhoides* (Briq.) Harley var. *calliantha* (Stapf) Briq., *M. longifolia* (L.) Huds. subsp. *longifolia*, *Orchis palustris* Jacq., *Pimpinella anthriscoides* Boiss. var. *anthriscoides*, *P. kotschyana* Boiss., *Plantago media* L., *P. major* L. subsp. *intermedia* (Gilib.) Lange, *P. major* L. subsp. *major*, *Ranunculus kotschyi* Boiss., *Rumex alpinus* L., *Sium sisarum* L. var. *lancifolium* (M.Bieb) Thell, *Valeriana alliariifolia* Adams., *Vicia balansae* Boiss. olarak tespit edilmiştir.

Tarım ve çayır alanlarında yetişen başlıca doğal ve kültür bitkileri olarak; *Astragalus davisii* Chamb & Matthaws, *A. oocephalus* Boiss. subsp. *oocephalus*, *A. subsecundus* Boiss. & Hoh., *Artemisia absinthium* L., *Alkanna froedinii* Rech f., *Allium ampeloprasum* L., *A. vineale* L., *Anchusa azurea* Mill. var. *azurea*, *Bromus tomentellus* Boiss., *Bunias orientalis* L., *Centaurea glastifolia* L., *Convulvulus arvensis* L., *Falcaria vulgaris* Bernh, *Fritillaria pinardii* Boiss., *Helianthus tuberosus* L., *Lathyrus tuberosus* L., *Medicago x varia* Martyn., *Malva neglecta* Wallr., *Muscari armeniacum* Leichtlin ex Baker, *M. comosum* (L.) Miller, *Ononis spinosa* L., *Plantago lanceolata* L., *Paracaryum rasemosum* (Schreber) Britten var. *rasemosum*, *Ranunculus kotschyi* Boiss., *Rubia tinctorum* L., *Symphytum kurdicum* Boiss. & Hausskn., *Trifolium pratense* L. var. *pratense* Boiss. & Bal., *T. repens* L. var. *repens*, *Viola odorata* L.'nin yayılışları tespit edilmiştir.

4.2 Araştırma Alanında Kullanımı Tespit Edilen Bitkiler ve Kullanımları

1. ACERACEAE

1. *Acer tataricum* L.

Bitkinin yöresel adı: Kevut

Literatürdeki diğer adları: Akça ağaç, Kevut

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyünün Dereiçi mezrası, dere kenarı, 37° 51' 55" N, 43° 08' 984 E, 1808 m, 24.06.2011, MM189.

Toplanma dönemleri: Eylül

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Yakacak

Kullanım kodu: IIIA

Kullanım şekli: Bitkinin dalları budayarak güneşte kurutulup kışlık yakacak olarak kullanılır (Bünyamin ARMAN).

Literatürdeki kullanımı: Bitkinin dalları budayarak güneşte kurutulup kışlık yakacak olarak kullanılır (Kaval, 2011).

2. AMARYLLIDACEAE

2. *Ixiollirion tataricum* (Palas) Herbert subsp. *montanum* (Labill.) Takht.

Bitkinin yöresel adı: Pambız

Literatürdeki diğer adları: Terğuzılcebel, Sıllığ badır, it soğanı, yabani sarımsak

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyüne bağlı Demirkazık mezrası, tarla, 38° S 328'798''N, 41° 91'937''E, 1840 m, 24.05.2011, MM169.

Toplanma dönemleri: Nisan-Mayıs

Kullanılan kısım: Korm

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu:IA3

Kullanım şekli: Korm kısmı genç dönemde soyularak yenir (Melek ERSOY).

Literatürdeki kullanımı: Çiçeği, taze olarak, salata niyetine yenir (Balos, 2007). Çiçeklerin tatlı öz suyu emilerek içilir (Akgül, 2008).

3. APIACEAE (UMBELLIFERAE)

3. *Anethum graveolens* L.

Bitkinin yöresel adı: Tereotu

Literatürdeki diğer adları: Mazı, Dereotu, Irazdane, Durakotu, Tereotu, Turakotu, Sıbit

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyünün Tanrıverdi mezrası, tarla, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 01.08.2011, MM184.

Toplanma dönemleri: Mayıs

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA1

Kullanım şekli: Bitkinin toprak üstü kısmı doğrandıktan sonra yoğurda katılarak yenir (Aziz CIVAKLI).

Literatürdeki kullanımı: Meyvelerinden hazırlanan infüzyon (% 2-5) yatıştırıcı, gaz söktürücü ve hazmettirici olarak kullanılmaktadır. Taze yaprakları salata ve yemeklere koku ve tat vermek için kullanılır (Baytop, 1999; Öztürk ve Dinç 2005). Sonbahar ve

İlkbahar aylarında toplanıp kurutulularak otlu peynir yapımında kullanılır (Öztürk ve ark., 2000). Toprak üstü kısmı salataya konur veya çiğ olarak yenir (Doğan ve ark., 2004). Toprak üstü kısımları salatalara ve yemeklere doğranır (Onar, 2006; Satıl ve ark., 2008). Yaprakları gıda olarak kullanılır (Satıl ve ark., 2006; Cansaran ve Kaya, 2010). Guatr hastalığına iyi gelir. Bakla yemeğine, dolmalara, zeytinyağlı yemeklere ve salatalara katılır (Deniz, 2008). Taze dal ve yaprakları ezilip sancılı çocukların ağzına suyu sıkılmaktadır. Suda kaynatılıp elde edilen sıvı soğuk algnlığını gidermesi ve karın şişliğini alması amacı ile içilmektedir. Su kaynatılmakta, yapraklar içine atılıp çay gibi demlenerek karın ağrısını geçirmesi için içilmektedir. Suda kaynatılıp elde edilen sıvı gaz sancısını gidermesi için çocuklara içirilmektedir. Genellikle bulgur pilavı içerisine yaprakları katılarak vitamin ve lezzet vermesi amaçlanmaktadır. Tat ve koku vermesi için yaprak sarmasının içine katılmaktadır. Doğranıp yağ, tuz ve kırmızı toz biber ilave edilip börek içi olarak kullanılmaktadır. Yoğurt içine doğranıp çökelek, biber ve yağ ilave edilip yenmektedir (Metin, 2009). Bitkinin toprak üstü kısmı doğrandıktan sonra yoğurda katılarak yenmektedir. Bitkinin toprak üstü kısmı kolesterol tedavisi için ya çiğ olarak yenir ya da suda kaynatıldıktan sonra suyu içilir (Kaval, 2011).

4. *Anthriscus nemorosa* (M.Bieb.) Sprengel

Bitkinin yöresel adı: Alo

Literatürdeki diğer adları: Piçekli

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyünün Tanrıverdi mezrası, tarla, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 01.08.2011, MM163.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Haziran

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Gıda, Yem

Kullanım kodu: IA2, IVA

Kullanım şekli:

- a) Bitkinin genç sürgünleri suda haşlanarak sarımsaklı yoğurt ile yemeği yapılmaktadır (Hazal BALTA).
- b) Bitki hayvan yemi olarak kullanılır (Ahmet MÜKEMRE).

Literatürdeki kullanımı: Toprak üstü kısımlar peynire katılır (Özçelik, 1992). Bitki otlu peynir yapımında ve baharat olarak kullanılır (Öztürk ve ark., 2000).

5. *Chaerophyllum crinitum* Boiss.

Bitkinin yöresel adı: Ğitik

Literatürdeki diğer adları: Tarakotu, mende, mendo

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyüne bağlı Demirkazık mezrası, tarla, 38° S 03287'98"N, 41° 91'937"E, 1840 m, 24.05.2011, MM140, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Haziran

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Gıda-yem

Kullanım kodu: IA2, IVA

Kullanım şekli:

- a) Bitkinin genç haldeki gövde kısmı soyulduktan sonra çiğ olarak yenir (Fethi AKBULAK).
- b) Bitki hayvan yemi olarak kullanılır (Hasan KESKİN).

Literatürdeki kullanımı: Toprak üstü kısımlar otlu peynir yapımında kullanılır (Özçelik, 1992). Yaprakları otlu peynirin yapımında kullanılır (Öztürk ve ark., 2000).

6. *C. macropodum* Boiss.

Bitkinin yöresel adı: Mendadem

Literatürdeki diğer adları: Mendo, Mendi, Zırbendok

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Dokuzdam köyü, step, 2230 m, 28.05.2010, MM170, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Gövde

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA2

Kullanım şekli: Bitkinin genç haldeki gövde kısmı soyulduktan sonra çiğ olarak yenir (Bahattin BÖRÇEK).

Literatürdeki kullanımı: Yaprakları otlı peynire katılır. Gövde kabuklu olarak veya soyulduktan sonra yenir (Öztürk ve ark., 2000). Bitkinin kökleri peynir yapımında kullanılır (Yıldırım ve ark., 2008). Bitkinin genç haldeki gövde kısmı soyulduktan sonra çiğ olarak yenir (Kaval, 2011).

7. *C. macrospermum* (Sprengel) Fisch. & C.A.Mey.

Bitkinin yöresel adı: Mendi

Literatürdeki diğer adları: Tarakotu, Mendi

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Dokuzdam köyünün Alantaş mezrası (Nizar), step, 37° 50' 597" N, 43° 09' 844" E, 2153 m, 24.06.2011, MM92, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Nisan

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Gıda,

Kullanım kodu: IA2

Kullanım şekli: İlkbahar aylarında bitkinin toprak üstü kısımları toplanıp doğrandıktan sonra haşlanır ve daha sonra peynire katılır. Aynı zamanda yumurta ile kızartılarak veya ayran aşına katarak yemeği yapılmaktadır (Ali CANIŞ).

Literatürdeki kullanımı: Bitkinin toprak üstü kısmı peynire katılır (Özçelik, 1992). İlkbahar aylarında bitkinin toprak üstü kısımları toplanıp doğrandıktan sonra haşlanır ve daha sonra peynire katılır (Kaval, 2011).

8. *Diplotaenia cachrydifolia* Boiss.

Bitkinin yöresel adı: Siyabu

Literatürdeki diğer adları: Siyabu

Lokalesi: C9 Van: Çatak, Dokuzdam köyünün Yolgeçen mezrası, step, 37° 49' 081" N, 43° 12' 402" E, 2209 m, 28.05.2010, MM67, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Nisan-Mayıs

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Gıda, tedavi, ekonomik

Kullanım kodu: IA2, IIA1

Kullanım şekli:

- a) Bitkinin toprak üstü kısmı ilkbaharın ilk ayında toplanıp doğrandıktan sonra haşlanıp (acı tadının giderilmesi için) peynire katılır ve yumurta ile pişirilerek yemeği yapılır. Ayrıca bitkinin yeni sürgünlerinin salamurası yapılır (Beybun ÇETİN).
- b) Romatizma ağrılarını dindirmek için kök kısmı suda kaynatılarak sabah-akşam bir çay bardağı suyu içilmektedir (Nihayi ŞEYLAN).
- c) Bitkinin kök kısmı kurutulup öğütülerek toz haline getirildikten sonra şeker hastalığı tedavisi için suda kaynatılıp suyu içilir (Medeni ŞEYLAN).
- d) Bitkinin toprak üstü kısmı kurutulup öğütülerek toz haline getirildikten sonra yüksek şeker ve yüksek tansiyon tedavisi için suda kaynatılıp bir çay bardağı içilir. Ayrıca mide ağrılarını dindirmek için bir hafta boyunca aç karınla çiğ olarak tüketilir (Ali CANIŞ).

- e) İlbahar aylarında bitkinin toprak üstü kısımları toplanıp doğrandıktan sonra haşlanır ve daha sonra peynire katılır. Aynı zamanda yumurta ile kızartılarak veya ayran aşına katarak yemeği yapılmaktadır (Nihayi ÇAVAK).
- f) Bitkinin ekonomik değeri olup İlbaharda genç sürgünleri Çatak'ta kurulan pazarda satıldığı gibi çevre ilçe ve illere gönderilerek de satılmaktadır (Kendi gözlemimiz).

Literatürdeki kullanımı: Bitkinin toprak üstü kısmı ilkbaharın ilk ayında toplanıp doğrandıktan sonra haşlanıp (acı tadının giderilmesi için) peynire katılır ve yumurta ile pişirilerek yemeği yapılır. Ayrıca bitkinin yeni sürgünlerinin salamurası yapılır. Romatizma ağrılarını dindirmek için kök kısmı suda kaynatılarak suyu içilmektedir. Akrep ve yılan ısırılmaları durumunda taze olan sürgünleri yenir. Bitkinin kök kısmı kurutulup öğütülerek toz haline getirildikten sonra şeker hastalığı tedavisi için suda kaynatılıp suyu içilir (Kaval, 2011).

9. *Eryngium billardieri* Delar.

Bitkinin yöresel adı: Tüsü

Literatürdeki diğer adları: Hıyarok, Kerbeş, Boğa diken, Eşek diken, Tusi, Turi Gerengikeri, Ekrok, Karance karan, Gelenkusi

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyünün Taşbucak mezrası, step, 1820 m, 01.08.2010, MM185.

Toplanma dönemleri: Nisan-Mayıs

Kullanılan kısım: Kök-Dal

Kullanım amacı: Gıda, tedavi

Kullanım kodu: IA2, IIA1

Kullanım şekli:

- a) Bitkinin taze olan gövde kısmı soyulup yenir (Ömer ÖZKAN).
- b) Bitkinin kök kısmından akan bitki özsuğu vücutta mantar görülen yere sürülür (Hamit TEKE).

- c) Mide kanseri tedavisi için bitkinin toprak üstü kısımları suda kaynatılarak suyu içilir (Fethi AKBULAK)
- d) Bitkinin kök kısmından akan bitki özsuğu ağrıyan dişlere sürülerek iyileşmesi sağlanır (Mehmet ÖCAL).

Literatürdeki kullanımı: Taze gövdeleri kabukları soyulduktan sonra yenir. Bitki kurutulularak öğütülür ve toz halde yara iyi edici olarak kullanılır. Besicilikte önemli bir yer tutar (Özçelik ve ark., 1990; Öztürk ve Özçelik, 1991; Yıldırım, 1991; Gümüş, 1994; Baytop, 1999; Arık, 2003; Ertuğ ve Tümen, 2004; Yeşil, 2007). İdrar yolları enfeksiyonları için bitki kullanılır (Tümen ve Sekendiz, 1993). Taze dövülmüş bitkinin suyu buruna çekerek sinüzit ve nezle tedavisinde kullanılır (Tabata ve ark., 1994). Çiçekli dalları ve kökü iştah açıcı olarak kullanılır (Sayar ve ark., 1995). Kök kısmı dahilen yılan ısırılmaları durumunda kullanılır (Yeşilada ve ark., 1995). Kökleri iltihaplı yaralar için kullanılır (Sezik ve ark., 1997). Yakacak olarak toplanmaktadır (Özgökçe, 1999). Kökleri taze olarak sinüzit ve nezle tedavisinde kullanılır. Toprak üstü kısımları yara iyileştirici olarak kullanılır (Özgökçe ve Özçelik, 2004). Kök dekoksasyon halinde hemoroid tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004). Gövde kısmı soyulduktan sonra yenir (Özgen ve ark., 2004; Gencay, 2007). Taze gövdesi soyulup yenir. Hayvan yemi olarak *Astragalus compactus*, *Astragalus kurdicus* var. *kurdicus*, *Astragalus lamarckii*, *Astragalus pennatulus*, *Astragalus xylobasis* var. *xylobasis*, *Echinops viscosus* subsp. *bithynicus*, *Echinops orientalis*, *Chondrilla juncea* var. *juncea* ile birlikte düvende saman haline getirilip kullanılır (Yeşil, 2007). Bitki Van'da iltihaplı hastalıklarda kullanılan bir halk ilacıdır. Kök kaynatılır ve içilir (Yıldırım ve ark., 2008). Bitkinin taze olan kök kısmı soyulup yenir. Bitkinin kök kısmı temizlik maddesi olarak sabun gibi kullanılmaktadır. Bitkinin kök kısmından akan bitki özsuğu vücutta mantar görülen yere sürülür. Bitkinin genç ve taze kök ve dal kısımları bronşit hastalığı için çiğ olarak tüketilir. Mide ağrıları durumunda bitkinin kök kısmı suda kaynatılıp suyu içilir (Kaval, 2011).

10. *E. bornmuelleri* Nab.

Bitkinin yöresel adı: Tusi

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Dokuzdam köyünün Alantaş mezrası, Hazine Tepesinden Alantaş Yaylasına giderken yolun üst tarafı, step, 37° 50' 597'' N, 043° 09' 844"E, 2200 m, 31.07.2010, MM96, ENDEMİK, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Nisan-Mayıs

Kullanılan kısım: Kök-Dal

Kullanım amacı: Gıda-Tedavi

Kullanım kodu: IA2, IIA1, VIA13

Kullanım şekli:

- a) Bitkinin taze olan gövde kısmı soyulup yenir (Selim BÖRÇEK).
- b) Mide kanseri tedavisi için bitkinin toprak üstü kısımları suda kaynatılarak suyu içilir (Fethi AKBULAK)
- c) Bitkinin kök kısmından akan bitki özsuğu ağrıyan dişlere sürülerek iyileşmesi sağlanır (Mehmet ÖCAL).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

11. *Falcaria vulgaris* Bernh.

Bitkinin yöresel adı: Kazayağı

Literatürdeki diğer adları: Kazayağı, Kazbudu, Kazbacağı, Tızık, Pekaz Bagelaşk, Kazayağı, Pikask

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyünün Koltutan mezrası, tarla, 38° S 033' 1814", UTM 41° 91' 773, 1961 m, 26.05.2010, MM186

Toplanma dönemleri: Nisan

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA1

Kullanım şekli: Yeşil ve taze yaprakları toplanıp haşlandıktan sonra yumurta ile birlikte kavrulur (Nafya GÜMÜŞTAŞ).

Literatürdeki kullanımı: Sebze olarak tüketilmektedir (Öztürk ve Özçelik, 1991; Gümüş, 1994). Gemç sürgünleri pişirilerek yendiği gibi turşu ve peynir yapımında da kullanılmaktadır (Öztürk ve ark., 2000). Bıçak kesikleri ve benzeri yaralarda bitkinin taze yeşil yaprağı yaranın üzerine bırakılır ve bir bezle bağlanır. Yeşil ve taze yaprakları toplanır. Haşlanarak yumurta ile birlikte kavrulur (Arık, 2003). Bitkinin genç sürgünleri suda haşlanarak sarımsaklı yoğurt ile yemeği yapılmaktadır. Bitkinin genç sürgünlerinden turşu yapılmaktadır (Koyuncu, 2005). Bitki yıkanıp kurutularak çayı yapılır ve içilir. Çiğ olarak yenir ve salatası yapılır (Bulut, 2006). Bitkinin yaprakları salata olarak kullanılır. Kaynatılarak suyu mide ağrıları için içilir. Ayrıca çiğ olarak tüketilir (Yıldırım, ve ark., 2008). Bitkinin genç sürgün halindeki toprak üstü kısmı yemeklere atılır. Aynı zamanda taze yaprak tuzlanıp salata olarak tüketilmektedir (Kaval, 2011).

12. *Ferula orientalis* L.

Bitkinin yöresel adı: Heliz

Literatürdeki diğer adları: Çağşır, Kırkor, Kırkıro raş, Helizan, Kasni, Kıngor, Çakşır Heliz,

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyünün Ardıçlı mezrasının doğu yamaçları, step, 37° 49' 617"N 43° 13' 646"E, 2146 m, 26.06.2011, MM187, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Nisan-Mayıs

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Tedavi-Yem

Kullanım kodu: IIA1, IVA

Kullanım şekli:

- a) Bitki biçilip kurutulduktan sonra hayvan yemi olarak kullanılır (Cevher SURKİ).

- b) Kökler topraktan çıkarıldıktan sonra kaynatılır ve mide ağrısı durumunda içilir (Temel CAVAK).

Literatürdeki kullanımı: Uyarıcı olarak kullanılır. Taze gövdeleri ve yapraklarından otlu peynirin hazırlanmasında kullanılır. Sebze ve baharat olarak yemeklerin ve turşunun hazırlanmasında değerlendirilir. Köklerinden hayvanların deri hastalıklarında antiseptik görevi yapan bir ilaç hazırlanmakta ve besicilikte önemli yer tutmaktadır (Öztürk ve Özçelik, 1991). Toprak üstü kısmı peynire atılır (Özçelik, 1992; Özçelik, 1994; Öztürk ve ark., 2000). Yaprakları suda haşlanarak acılıkları giderildikten sonra bilhassa Doğu Anadolu da gıda olarak tüketilmektedir. Yumurta ile pişirilerek yenir veya turşusu yapılır. Yaprakları kurutulduktan sonra hayvan yemi olarak ta kullanılmaktadır (Baytop, 1999; Türkoğlu ve ark., 2006; Çakılcıoğlu ve ark., 2007). Kökler topraktan çıkarıldıktan sonra kaynatılır ve mide ağrıları, hemoroid tedavisi için içilir. Aynı zamanda kök kurutulup öğütülür ve yaraların üzerine konulur. Kökün etrafındaki toprak biraz kazılır. Açıkta kalan kök kısmı bıçak ile kesilir. Akan özsu katılaşmadan bağırsak parazitlerine karşı aç karnına içilir. Yılan veya benzeri hayvan ısırıklarında yine bu özsu içilir. İnek ve benzeri evcil hayvanların memelerini yılan soktuğu zaman bu özsu toprak ile karıştırılıp yılanın soktuğu bölgeye sürülür. Bu sıvı aynı zamanda hayvandaki yaralara da olduğu gibi sürülür. Genç gövde ve dallar, yapraklar ayrıldıktan sonra suda haşlanır, yumurta ve hamurla birlikte yağda kavrulur. Toprak üstü kısımları toplanır. Sıcak suda biraz bekletilir. Daha sonra ayranın içinde bekletilir (acı tadının gitmesi için). Ayrandan çıkarıldıktan sonra kurutulur. Kışın pilav yemeğine katılır. Aynı zamanda doğranıp turşusu da yapılır (Arık, 2003). Toplanıp kurutulur ve kışın hafif ıslatılıp hayvan yemi olarak kullanılır. Fakat taze halde hayvanları zehirlediği için kullanılmaz (Yeşil, 2007). Sütü egzama ve mantar enfeksiyonlarında, çiçek durumu infüzyon halinde karın ağrılarında kullanılır (Tuzlacı ve Doğan, 2010). İlkbahar aylarında genç olan sürgünlerinin toprak üstü kısımları toplanıp doğrandıktan sonra haşlanır (acı tadının giderilmesi için) ve kurutulur. Daha sonra peynir ve yemeklere atılır. Ayrıca yörede “Soğetan (genç haldeki bitki haşlanır ve daha sonra soğan ve yoğurda katılır)” olarak adlandırılan bir tür cacık yapılır. Bitkinin genç sürgünlerinin salamurası yapılmaktadır. Bitkinin kök kısmından akan özsu hayvanlarda oluşan kurtlu yara bölgelerine sürülür. Bitki hayvan yemi olarak kullanılır (Kaval, 2011).

13. *F. haussknechtii* Wolff. ex. Rech f.

Bitkinin yöresel adı: Kermeğ

Literatürdeki diğer adları: Heliz, Kermeğ

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyünün Beğendik mezrası, step, 37° 48' 510"N 043° 12' 816''E, 2142 m, 25.06.2011, MM188, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Bütün bitki

Kullanım amacı: Yem

Kullanım kodu: IVA

Kullanım şekli: Bitki biçilip kurutulduktan sonra hayvan yemi olarak kullanılır (Salih BAŞAK).

Literatürdeki kullanımı: Bitki yakacak olarak kullanılır (Özgökçe, 1999). Taze kök kısmı peynire katılır (Özgökçe ve Özçelik, 2004). Bitkinin kökünden akan özsu vücutta yara olan yere sürülür. Ayrıca bitki toplanıp kurutulduktan sonra hayvan yemi olarak değerlendirilir (Kaval, 2011)

14. *Ferulago angulata* (Schlecht.) Boiss. subsp. *angulata*

Bitkinin yöresel adı: Çever

Literatürdeki diğer adları: Cevri

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyünün Tanrıverdi mezrası, step, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 01.08.2011, MM184. Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Temmuz-Ağustos

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Yem

Kullanım kodu: IVA

Kullanım şekli: Bitki toplanıp kurutulduktan sonra hayvan yemi olarak kullanılır (Tayyar MÜKEMRE).

Literatürdeki kullanımı: Bitkinin genç olan sürgünlerinin toprak üstü kısmı doğranıp haşlandıktan (acı tadının giderilmesi için) sonra peynire atılır (Kaval, 2011).

15. *Ferulago angulata* (Schlecht.) Boiss. subsp. *carduchorum* (Boiss. & Hausskn.) Chamberlain.

Bitkinin yöresel adı: Çever

Literatürdeki diğer adları: Cevri

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyünün Tanrıverdi mezarası, step, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 01.08.2011, MM272. Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Nisan-Mayıs

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Yem

Kullanım kodu: IVA

Kullanım şekli: Bitkinin toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak değerlendirilir (Kerem CIVAKLI).

Literatürdeki kullanımı: Bitkinin genç olan sürgünlerinin toprak üstü kısmı doğranıp haşlandıktan (acı tadının giderilmesi için) sonra peynire atılır (Kaval, 2011).

16. *Heracleum persicum* Desf.

Bitkinin yöresel adı: Soy

Literatürdeki diğer adları: Kaşım, Sov, So

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyünün Şahbur mezarası, dere kenarı, 37° 46' 885"N 043° 12' 351"E, 2220 m, 25.06.2011, MM93, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mart-Nisan

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Gıda, tedavi

Kullanım kodu: IA2 IIA1

Kullanım şekli:

- a) İlkbaharda toplanan genç taze gövde ve yaprak sapsarı doğranıp taze veya kurutulduktan sonra peynire katılır (Kaze GÖRKAN).
- b) Bitkinin toprak üstü kısmı şeker hastalığı tedavisi için çiğ olarak yenir veya suda kaynatıldıktan sonra suyu içilir (Medeni ŞEYLAN).

Literatürdeki kullanımı: Yaprak sapsarı ve taze gövdelerinden gıda ve baharat yapılır. Otlu peynire katılır ve özellikle kahvaltıda yenilen bir gıda hazırlanmaktadır (Öztürk ve Özçelik, 1991). Toprak üstü kısımları peynire katılır (Özçelik, 1994). Yaprak ve genç dalları toplanır. Taze sürgünleri haşlandıktan sonra yumurta ile birlikte kızartılıp yemeği yapılır. Ayrıca bitki toplandıktan sonra küçük küçük kıyılır. Salamurası yapılır ve daha sonra peynire atılır (Arık, 2003). Meyve ve yapraklarından hazırlanan çay gastrit hastalığında kullanılır. Ayrıca epilepsi ve sakinleştirici olarak kullanılır (Yıldırım ve ark., 2008). İlkbaharda toplanan genç taze gövde ve yaprak sapsarı doğranıp taze veya kurutulduktan sonra peynire katılır (Kaval, 2011).

17. *Malabaila lasiocarpa* Boiss.

Bitkinin yöresel adı: Bijberhik

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyünün Şahbur mezrası, step, 37° 46' 885"N 043° 12' 351''E, 2220 m, 28.05.2010, MM167, Endemik, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Ağustos

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: tedavi

Kullanım kodu: IIA1

Kullanım şekli: Bitki taze iken ezilip lapa haline getirilir ve yara olan yere uygulanır. Bitki taze iken dövülerek veya haşlandıktan sonra vücutta kızarıklık olan yere sürülür. Ayrıca meyve ve yapraklarından hazırlanan çay, mide sancıları ve bağırsak parazitlerine karşı sabah-akşam yarım çay bardağı içilir (Nihayi ŞEYLAN).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

18. *Pimpinella anthriscoides* Boiss. var. *anthriscoides*

Bitkinin yöresel adı: Alo

Literatürdeki diğer adları: Anason meyvası, Alo

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyünün Demirkazıkr mezrası, tarla, 38° S 032' 8798" 41°91'937'',1840 m, 25.05.2011, MM160, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mart-Mayıs

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA2

Kullanım şekli: Bitkinin taze sürgünleri doğrandıktan sonra yağda yumurta ile pişirilerek yenmektedir (Hanife MÜKEMRE).

Literatürdeki kullanımı: Bitkinin taze sürgünleri doğrandıktan sonra yağda yumurta ile pişirilerek yenmektedir. Ayrıca ayran yemeklerine de katılır (Kaval, 2011).

19. *Pimpinella kotschyana* Boiss.

Bitkinin yöresel adı: Giyajahri

Literatürdeki diğer adları: Anason meyvası, Giyahevin

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyünün Tanrıverdi mezrası, step, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 01.08.2011, MM273. Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Zehir

Kullanım kodu: VIIA4

Kullanım şekli: Bitki hayvanlar tarafından yenildiğinde hayvanlarda şişkinlik meydana getirerek zehirlenmelerine neden olmaktadır (Cangi BERGE).

Literatürdeki kullanımı: Bitkinin toprak üstü kısmı kırmızı biber, kurutulmuş koyun midesi ve karabiber ile birlikte içi su dolu bir kaba konur. Bu karışım turşu gibi belli bir süre bekletilir ve daha sonra peynirin mayalanmasında kullanılır. Bitki hayvanlar tarafından yenildiğinde hayvanlarda şişkinlik meydana getirerek zehirlenmelerine neden olmaktadır (Kaval, 2011).

20. *Prangos meliocarpoides* Boiss. var. *meliocarpoides*

Bitkinin yöresel adı: Gumbılok

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyüne bağlı Tanrıverdi mezarası, değirmen arkası, step, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 28.05.2011, MM100, Endemik, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Haziran

Kullanılan kısım: Meyve

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA4

Kullanım şekli: Meyva olgunlaşmadan önce (genç dönemde) taze olarak toplanıp çiğ olarak yenir (Hüsni BALTA).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

21. *Prangos pabularia* Lindl.

Bitkinin yöresel adı: Kerkor

Literatürdeki diğer adları: Beyik, Heliz, Çaşır, Çakşır, Kerkür, Çakşur Kerkule

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyüne bağlı Dereiçi-Bahçeler (Nukus) mezralarının arasındaki bölge, step, 37° 51' 319"N 043° 07' 703"E, 2202 m, 27.06.2011, MM238, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Ağustos

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Yem-Zehir

Kullanım kodu: IVA, VIIA4

Kullanım şekli:

- a) Bitki kurutulur daha sonra kışın tuzlanarak (iştah açıcı olması için) hayvanlara verilir (Tayyar MÜKEMRE).
- b) Temmuz-Ağustos aylarında sıcaklığın artmasıyla birlikte bitkinin yüzeyinde bir sıvı toplanır. Bu dönemde bitkiyi yiyen hayvanlar zehirlenerek ölür (Endeli DÖNMEZ).

Literatürdeki kullanımı: Çiçek açmadan önce bitkinin toprak üstü kısmı peynire katılır (Özçelik, 1992). Yaprak özsu hayvanlarda parazit düşürücü olarak kullanılır. Kökleri hayvan derilerinde antiseptik amaçlı olarak kullanılır (Ertuğ, 1999). Peynir yapımında kullanılır. Maraz giderici olarak besicilikte kullanılır. Sebze olarak tüketilir. Uyarıcı olarak kullanılır. Köklerinden hayvanların deri hastalıklarından antiseptik görevi yapan bir ilaç hazırlanmakta ve besicilikte önemli bir yer tutmaktadır (Öztürk ve ark., 2000). Genç toprak üstü kısımları peynire katılır. Salamurası Cizre pazarında satılmaktadır. Toprak üstü kısımları yağda kızartılarak yenir. İlkbaharda çıkan genç sürgünleri halk arasında "Bezer", sonbaharda yeni çıkan sürgünleri de "Beyik" olarak adlandırılmaktadır (Gencay, 2007). Bitki kökünden akan özsu vücutta yara oluşan yere sürülür. Bitki kurutulur daha sonra kışın tuzlanarak (iştah açıcı olması için) hayvanlara verilir (Kaval, 2011).

22. *Sium sisarum* L. var. *lancifolium* (M.Bieb.) Thell.

Bitkinin yöresel adı: Bilmehink

Literatürdeki diğer adları: Kazayağı, Gazyağı, Bentkaavi, Serbendık

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyüne bağlı Tanrıverdi mezarası, su içi, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 10.08.2010, MM53

Toplanma dönemleri: Nisan-Mayıs

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA2

Kullanım şekli:

- a) Toprak üstü genç sürgünleri doğranıp haşlandıktan sonra peynire katılır (Hanife MÜKEMRE).
- b) Taze sürgünleri haşlandıktan sonra yumurta ile birlikte kızartılıp yemeği yapılır (Hemi CIVAKLI).
- c) Bitkinin genç haldeki gövde kısmı soyulduktan sonra çiğ olarak yenir (Fethi AKBULAK).

Literatürdeki kullanımı: Bitki 5. ve 6. aylarda taze olarak sebze gibi yenir (Mart, 2006). Kök ve gövdeleri yenilmektedir (Satıl ve ark., 2006; Satıl ve ark., 2008). Toprak üstü genç sürgünleri doğranıp haşlandıktan sonra peynire katılır (Kaval, 2011).

23. *Smyrniium olusatrum* L.

Bitkinin yöresel adı: Ğelendor

Literatürdeki diğer adları: Yabani kereviz, Ğelendor

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü, dereyi geçince doğuya doğru 2.km, taşlı alan, 38° S 032' 882"UTM 41° 93' 432", 1851 m,24.06.2011, MM39, Med. elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Haziran

Kullanılan kısım: Gövde

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA2

Kullanım şekli: Bitkinin taze olan genç gövde kısımları soyularak yenmektedir (Rahmi BALTA).

Literatürdeki kullanımı: Meyve midevi ve nefes darlığına karşı; yaprak ve kök idrar artırıcı; rozet yaprakları İstanbul'un gezici çiçekleri tarafından çiçek demetlerini süslemek için kullanılır (Baytop, 1999). Bitkinin taze olan genç gövde kısımları soyularak yenmektedir (Kaval, 2011).

24. *Smyrniopsis aucheri* Boiss.

Bitkinin yöresel adı: Mamır

Literatürdeki diğer adları: Tehlidoz

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyüne bağlı Tanrıverdi mezrası, dere keneri, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 10.08.2010, MM274 Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Haziran

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Hayvan yemi-Gıda

Kullanım kodu: IA2, IVA

Kullanım şekli: Bitki hayvan yemi olarak değerlendirilir. Toprak üstü genç sürgünleri doğranıp haşlandıktan sonra peynire katılır (Hanife MÜKEMRE).

Literatürdeki kullanımı: Bitki hayvan yemi olarak değerlendirilir (Kaval, 2011).

4. ARACEAE

25. *Arum conophalloides* Kotschy ex Schott var. *conophalloides*

Bitkinin yöresel adı: Kahri

Literatürdeki diğer adları: Yılan boncuğu, Yılanpancarı, Yılan ekmeği, Kahri

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Dokuzdam köyüne bağlı Alandaş mezrasının kuzeyinde yer alan tepe (Kato),taşlı alan, 37° 51' 014" N, 43° 10' 622" E, 2334 m, 28.05.2010, MM165,MM18.

Toplanma dönemleri: Nisan-Mayıs

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA2

Kullanım şekli: Toprak üstü kısımları kurutulup bulgur pilavına tat verici olarak katılır (Nuriye BÖRÇEK).

Literatürdeki kullanımı: İlkbahar aylarında bitkininin genç sürgünlerinin toprak üstü kısımları toplanarak, haşlanıp acı olan tadı giderildikten sonra kurutularak ayran ve bulgur pilavına atılır (Kaval, 2011).

26. *Arum conophalloides* Kotschy ex Schott var. *virescens* (Stapf.) Engler

Bitkinin yöresel adı: Kahri

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Dokuzdam köyüne bağlı Alandaş mezrasının kuzeyinde yer alan tepe (Kato),taşlı alan, 37° 51' 014" N, 43° 10' 622" E, 2334 m, 28.05.2010, MM240, MM18, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Nisan-Mayıs

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA2

Kullanım şekli: Toprak üstü kısımları kurutulup bulgur pilavına tat verici olarak katılır (Nuriye BÖRÇEK).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

5. *ARISTOLOCHIACEAE*

27. *Aristolochia bottae* Jaub. & Spach.

Bitkinin yöresel adı: Guhok

Literatürdeki diğer adları: Rezene, Zelindar, Sıçankulağı, Goye deve, Kunnogira, Loğusa otu, Loğusa otu, Guhkıtık

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Dokuzdamı köyüne bağlı Alandaş mezrasının güneybatısı (Nizar), step, 37° 50' 59" N, 43° 09' 844" E, 2153 m, 24.06.2011, MM241 Ir.-Tur. elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Haziran

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Gıda, tedavi

Kullanım kodu: IA1, IIA2

Kullanım şekli:

- Bitkinin taze olan genç gövde kısımları soyularak yenmektedir (Rafya TEKE).
- Bitki toplanıp kurutulduktan sonra dövülerek toz haline getirilip hayvanların ayak tabanında oluşan yaralara serpilir (Hamit MÜKEMRE).

Literatürdeki kullanımı: Meyveleri toplanıp kurutulduktan sonra dövülerek toz haline getirilir ve özellikle hayvanların iltihaplı yaralarını tedavi etmede kullanılır (Tonbul ve Altan, 1989). Bitki daha ziyade hayvan beslemede ve bazı hayvan hastalıklarının tedavisinde kullanılmaktadır (Öztürk ve Özçelik, 1991). Kökü kurutulup öğütülür, suda

kaynatılır, mide rahatsızlıkları ve bağırsak parazitlerine karşı içilir. Kökü kurutulup öğütülür ve toz haline getirilir. Özellikle hayvanlardaki kurtlanmış ve iltihaplı yaraların üzerine bırakılır. Kökü kurutulup toz haline getirildikten sonra insanlarda yaranın üzerine bırakılır (Arık, 2003). Meyveleri dövülür, suda iyice kaynatılır, ayaklar bu suyun içine 20 dakika batırılır ve dinlendirilir. Daha çok ayak yaralarında, şişkinliklerinde ve su toplamalarında kullanılır (Akan ve ark., 2008). Bitkinin toprak üstü kısımları kaynatılıp basur tedavisinde kullanılır (Akgül, 2008). Şeker hastalığından kaynaklanan ayak yaralarında, şişkinliklerinde tedavi amaçlı kullanılır (Yapıcı ve ark., 2009). Kök taze iken ezilip lapa haline getirilir ve yara olan yere uygulanır. Ayrıca bu lapa bal ile karıştırılıp vücutta kızarıklıklar görülen bölgeye sürülür. Toprak üstü kısmı kurutulup öğütülerek toz haline getirildikten sonra hayvanların ayaklarında görülen yara bölgelerine serpilir (Kaval, 2011).

6. *ASTERACEAE (COMPOSITAE)*

28. *Achillea biebersteinii* Afan.

Bitkinin yöresel adı: Bovijan

Literatürdeki diğer adları: Sarıçiçek, Kılıçotu, Pireotu, Sarı civanperçemi, Yılan pingu

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Dokuzdam köyüne bağlı Aşağı kuşak mezrası step, 37° 49' 086" N, 43° 12' 410" E, 2204 m, 24.09.2011, MM14, MM83, MM197

Toplanma dönemleri: Mayıs-Ağustos

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Tedavi-sinek kovucu

Kullanım kodu: IIA1, VIA10

Kullanım şekli:

- a) Toprak üstü kısmı soğuk algınlığı için çayı yapıp içilir (Nihayi ŞEYLAN).

- b) Çiçeklerinin kaynatılmasıyla elde edilen çayı karın ağrılarının giderilmesinde kullanılır (Fatma BERGE).
- c) Toprak üstü kısmı barsak ağrılarına karşı çay gibi demlenerek içilir (Fuat BERGE).
- d) Toprak üstü kısmı karın ağrılarının giderilmesi için çiğ olarak yenir (Nihayi ŞEYLAN).
- e) Toprak üstü kısmında yapılan çayı, eğer miyaz sinekleri larvalarını ağız ve burun gibi organlara bırakılmışsa bunun ağır etkisine karşı içilir (Hüsni BALTA).
- f) Miyaz sineklerini uzaklaştırmak için baş ve kulak arkasına bitkinin toprak üstü kısmında birkaç tane (kokusundan dolayı sinekler yanaşmaz) bırakılır (Celattin BALTA).

Literatürdeki kullanımı: Toprak üstü kısmı ezilip çıban ve yara iyileştirici olarak kullanılır (Tabata ve ark., 1994). Çiçek durumları iştah açıcı ve pirelere karşı kullanılır (Baytop, 1999; Türkoğlu ve ark., 2006; Ezer ve Arısan, 2006; Çakılcıoğlu ve ark., 2007). Toprak üstü kısmı sırt ve karın ağrıları giderilmesi için çayı yapılıp içilir (Sezik ve ark., 2001). Çiçek durumları dekoksasyon halinde hemoroid tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004). Bitki soğuk algınlığında çay olarak kullanılıyor. Bu türün aynı maksatla aktarlarda satıldığı da bilinmektedir (Mart, 2006). Çiçekleri dekoksasyon ve infüzyon halinde dahilen mide şişkinliği ve rahatsızlıklarında kullanılır (Oral, 2007; Tuzlacı ve Doğan, 2010). Hazırlanan infüzyonu, dahilen karın ve adet ağrılarında kullanılır. Ayrıca hazırlanan dekoksasyonunun buharına çocuğu olmayan kadınlar kısırlık tedavisi için oturtulur (Yeşil, 2007). Bitkinin üst kısımları çay gibi demlenir, suyu süzülür ve soğutulur. Elde edilen bu su çocuklara içirilerek, çocuklarda gaz giderici olarak kullanılır. Ayrıca, çayı; solucan düşürmede, bas ağrılarında ve kabızlıkta günde birkaç bardak içilmek suretiyle kullanılır (Balos, 2007). Bu bitkiye yılanın yaklaşmadığı iddia edilmektedir (Akan ve ark., 2008).

29. *Achillea vermicularis* Trin.

Bitkinin yöresel adı: Bovijan

Literatürdeki diğer adları: Püjan, yavşan, civan perçemi

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyüne bağlı Şahbur mezrası bahçe içleri, 37° 46' 911" N, 43° 12' 378" E, 2217 m, 24.09.2011, MM158, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Ağustos

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu:IIA1

Kullanım şekli:

- Toprak üstü kısmı soğuk algınlığı için çayı yapılarak içilir. Ayrıca toprak üstü kısmı karın ağrılarının giderilmesi için çiğ olarak yenir (Nihayi ŞEYLAN).
- Çiçeklerinin kaynatılmasıyla elde edilen çayı karın ağrılarının giderilmesinde kullanılır (Fatma BEGCE).
- Toprak üstü kısmı barsak ağrılarına karşı çay gibi demlenerek içilir (Fuat BERGE).

Literatürdeki kullanımı: Toprak üstü kısımdan çay yapılır (Tabata ve ark., 1994). Toprak üstü kısmı çocuklarda karın şişkinliği dekoksasyon halinde kullanılır (Özgökçe ve Özçelik, 2004).

30. *Arctium minus* (Hill.) Bernh. subsp. *pubens* (Bab.) Arenes

Bitkinin yöresel adı: Belg gırno, kuncurk, belg misek

Literatürdeki diğer adları: Deve pıtırığı, Kaba döşeği, Kriz, Top telli, Düve tabanı, Kalağan, Ziroluk, Domuzpıtırığı, Ayı pıtırığı, Kabalak, Bozpıtrak, Pıtrak, Nuserk, Lahanaotu,

Lokalitesi C9 Van: Çatak, Sırmalı köyüne bağlı Şahbur mezrası, bahçe içleri, 37° 46' 911" N, 43° 12' 378" E, 2217 m, 04.10.2011, MM80

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Tedavi-Gıda-Yem

Kullanım kodu: IA2,IIA1, IVA

Kullanım şekli:

- a) Toprak üstü kısmı soğuk algınlığı ve nefes darlığı için çayı yapılarak içilir. Ayrıca yaprak taze iken vücutta basur ve iltihap görülen yere konur (Nihayi ŞEYLAN).
- b) Yaprak iltihap sökücü olarak kullanılır (Ali CANIŞ)
- c) Bitkinin toprak üstü kısımları biçildikten sonra hayvan yemi olarak kullanılır (Cami TARTAN).
- d) Yapraklar zayıf ve gelişmesi yavaş olan çocuklarda dengeli büyümeleri için banyodan sonra vücuda yakı yapılır (Medeni ŞEYLAN).
- e) Yapraklar romatizma hastalığı olanlarda ağrıyan eklemlere bırakılır (Fethi AKBULAK).
- f) Bitkinin gövde kısımları soyularak çiğ olarak yenir (Orhan MÜKEMRE).

Literatürdeki kullanımı: Dövülmüş kırmızı kısımlar göz hastalıkları için bitkisel çay olarak kullanılır. Yapraklar süt ile kaynatılarak karın ağrısı tedavilerinde kullanılır (Tabata ve ark., 1994; Özgökçe ve Özçelik, 2004). Yaprak hayvan ayaklarındaki iltihaplanmalarda kullanılır (Sezik ve ark., 1997). Özel kokusu ve tadı olan bitkinin gövde ve kökleri soyularak çiğ yenir. Yörede bitkinin kökleri alıcılara bol miktarda satılmaktadır. Bu nedenle bitki yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır (Altan ve ark., 1999). Bitkinin taze yaprakları ateş üzerine bırakılır daha sonra tereyağı ile karıştırılıp olgunlaşmış çıban yaralarının üzerine uygulanır (Yeşilada ve ark., 1999). Bütün bitki hayvan yemi olarak kullanılır (Ertuğ, 2000). Yapraklar pişirilerek yenir (Özgen ve ark., 2004). Çiçek durumları evlerdeki fare deliklerini ve buğday çuvallarında açılan fare deliklerini kapatmak için kullanılır (Koçyiğit, 2005). Yapraklarının dekoksasyonu kaşıntı olan bölgeye sürülür (Kızılarıslan, 2008). Bütün bitki tıbbi amaçlı kullanılır (Cansaran ve Kaya, 2010). Yaprak taze iken vücutta basur ve iltihap görülen yere konur (Kaval, 2011).

31. *Artemisia absinthium* L.

Bitkinin yöresel adı: Granguruh, Tahliş

Literatürdeki diğer adları: Acı pelin, Ak pelin, Büyük pelin, Pelin otu, Yavşan, Acı yavşan, Vermut, Bevüjana kuvi

Lokalesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyüne bağlı Yolgeçen mezrası, step, 37° 49' 081" N, 43° 12' 402" E, 2209 m, 03.10.2011, MM97.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Ağustos

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA1

Kullanım şekli:

- a) Toprak üstü kısmı toplanır kurutulup öğütüldükten sonra kaynatılıp temiz bir bezden süzülür, süzölen bu su yara, kızarıklık ve kaşıntı olan göze 1-2 damla damlatılır (Fuat BEGCE).
- b) Toprak üstü kısmı karın ağrılarının giderilmesi için çiğ olarak yenir (Selim BÖRÇEK).
- c) Toprak üstü kısmı suda kaynatılarak baş ağrısı ve öksürük tedavileri için suyu içilir (Aziz BÖRÇEK).

Literatürdeki kullanımı: Bitki uçucu yağ, acı madde (artapsin, absintin) ve flavon türevleri taşımaktadır (Özçelik ve Sağmanlıgil, 1993). Çiçekli ve yapraklı dalları özellikle kuvvet verici, iştah açıcı, ateş düşürücü, idrar artırıcı olarak kullanılır. Ayrıca toprak evlerde pireden korunmak için yer sergilerinin altına serilir (Gümüş, 1994). Yaprak ve çiçekler ateş düşürücü ve kurt düşürücü olarak kullanılır. Yaprak ve çiçek mide rahatsızlıklarını giderici olarak kullanılır (Sayar ve ark., 1995). Çiçekler soğuk algnlığı ve karın ağrıları için dekoksasyon halinde kullanılır (Yeşilada ve ark., 1995). Kurutulmuş çiçekleri doğrudan veya kaynatılarak mide ağrılarının giderilmesinde dahilen kullanılır (Duran, 1998). Kurutulmuş çiçekli ve yapraklı dalları midevi, kuvvet verici, iştah açıcı, ateş düşürücü ve idrar artırıcı olarak kullanılır. Kurt düşürücü ve adet getirici etkileri de vardır (Baytop, 1999). Yaprak, çiçek ve gövde kısımları süt ile kaynatılarak, vücudun kireçlenen kısımlarına sürölür. Ayrıca iştah açıcı olarak çayı yapıp içilir (Altan ve ark., 1999). Çiçekli ve yapraklı dalları soğuk algnlığına, basur, bağırsak kurtlarını ve tenya düşürmek, bağırsak tembelliği, böbrek ve mesaneden kum dökmek, kalbin iyi çalışmasını sağlamak, saç dökölmesini önlemek, safra sökücü olarak, sistit ve şeker hastalığına karşı tavsiye edilmektedir (Malyer ve ark., 2004). Yaprak kavru olarak tüketilir (Doğan ve ark., 2004). Toprak üstü kısmı üşütme ve soğuk

algnlığı için su tutulup bir müddet sonra içilir. Çok alınması zehir etkisi yapar. İştahsızlık, sindirim zorlukları ve safra kesesi rahatsızlıklarına karşı etkisiyle bilinir (Bulut, 2006). Şeker hastalığının tedavisinde kullanılır. Bitkinin yaprakları kaynatılarak suyu içilir (Onar, 2006). Bitki tıbbi amaçlı olarak kullanılır (Satıl ve ark., 2006). Toprak üstü kısımları alkol ile maserasyon yapılır, kök kabuğu soyularak suyu emilir, dekoksasyon ve infüzyonu hazırlanır. Şeker hastalığı, basur ve karın ağrısına karşı kullanılır (Oral, 2007). Yaprak ve çiçekleri demleme yapılarak limon suyu ile karıştırılır. İçilerek iştah açıcı olarak kullanılır (Sarınkan, 2007). Yaprak ve çiçekler infüzyon halinde diabet, kanser, idrar yolu ve iltihaplı hastalıklarda kullanılır (Çömlekçioğlu ve Karaman, 2008). Midevi, kuvvet verici, iştah açıcı, ateş düşürücü ve idrar artırıcı olarak kullanılır. Kurt düşürücü ve adet söktürücü etkileri vardır. Fakat bu etkiler ancak yüksek dozlarda meydana gelir. Bu dozlarda da taşıdığı uçucu yağdan dolayı, tehlikeli zehirlenmeler yapar. Sarı boya elde edilir. Saplari güve, pire ve hamam böceklerine karşı etkilidir. Arı ve böcek sokmalarında kullanılmaktadır (Birinci, 2008). Bitkinin yaprakları diabet hastalığı için kaynatılarak, suyu içilir (Uysal ve ark., 2008). Acı yavşan halk arasında mide ağrılarında, sıtmada çay gibi kullanılır. Acı yavşanda Fitonsid zengin olduğu için deri hastalıklarının tedavisinde deriye sürülen ilaç şeklinde kullanılır (Yaldız ve ark., 2010). Toprak üstü kısmı nefes darlığı ve şeker hastalığı tedavileri için kaynatılarak suyu içilir (Kaval, 2011).

32. *Artemisia spicigera* C.Koch.

Bitkinin yöresel adı: Giyabend

Literatürdeki diğer adları: Pelinotu

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyüne bağlı Şahbur mezrası, kaya çatlakları, 37° 46' 911" N, 43° 12' 378" E, 2217 m, 04.10.2011, MM276, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA1

Kullanım şekli: Toprak üstü kısmı karın ağrılarının giderilmesi için çiğ olarak yenir (Selim BÖRÇEK).

Literatürdeki kullanımı: Toprak üstü kısmı suda kaynatılarak romatizmal ağrıları dindirmek için suyu içilir. Bitki kurutulduktan sonra kaynatılıp suyu mide ve karın sancılarını kesmek için içilir. Toprak üstü kısmı suda kaynatılarak baş ağrısı ve öksürük tedavileri için suyu içilir (Kaval, 2011).

33. *Cousinia eriocephala* Boiss. & Hausskn.

Bitkinin yöresel adı: Kivar

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Dokuzdam köyüne bağlı Alantaş mezrasına ait dağ (Koğ), yol kenarı, 37° 49' 897" N, 43° 09' 977" E, 2506 m, 24.06.2011, MM198, Endemik, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Eylül-Ekim

Kullanılan kısım: Gövde

Kullanım amacı: yakacak

Kullanım kodu: IIIA

Kullanım şekli: Bitkinin gövde kısmı yakacak olarak kullanılır (Fazıl BÖRÇEK).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

34. *Centaurea karduchorum* Boiss.

Bitkinin yöresel adı: güya brınok

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyüne bağlı Tanrıverdi mezrasının kuzeyi (Bere hevşiyarı), kaya üzeri, 37° 51' 255" N, 43° 09' 857" E, 2372 m, 28.05.2011, MM154, Ir.-Tur. Elm. Endemik

Toplanma dönemleri: Mayıs- Haziran

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA2

Kullanım şekli: Taze haldeki toprak üstü kısmı kurutulduktan sonra dövülerek toz haline getirilir ve özellikle hayvanların iltihaplı yaralarını tedavi etmede kullanılır (Cihan CIVAKLI).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

35. *Centaurea nemecii* Nâb.

Bitkinin yöresel adı: Şivanok

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyüne bağlı Tanrıverdi mezrası, step, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 20.09.2011, MM120.

Toplanma dönemleri: Nisan-Mayıs

Kullanılan kısım: Kök

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA2

Kullanım şekli: İlbaharda tam yapraklanmadan kökü çıkartılıp soyulduktan sonra çiğ olarak yenir (Nazi BERGE).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

36. *Centaurea pterocaula* Trautv.

Bitkinin yöresel adı: Tahliş

Literatürdeki diğer adları: Çoruşbozan, Şermnik

Lokalesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyüne bağlı Tanrıverdi mezarası, step, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 20.09.2011, MM199, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Ağustos

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA2

Kullanım şekli: Taze haldeki toprak üstü kısmı kurutulduktan sonra dövölerek toz haline getirilir ve özellikle hayvanların iltihaplı yaralarını tedavi etmede kullanılır (Hamit MÜKEMRE).

Literatürdeki kullanımı: Yapraklar yara iyi edici olarak kullanılır (Sezik ve ark., 1997). Bitkinin yaprak kısmı suda kaynatılarak ishal durumunda suyu içilir (Kaval, 2011).

37. *Centaurea glastifolia* L.

Bitkinin yöresel adı: Tahliş

Literatürdeki diğer adları: Peygamber çiçeği, Tahlişk

Lokalesi C9 Van: Çatak, Sırmalı köyüne bağlı Yolgeçen mezarası, step, 37° 49' 081" N, 43° 12' 402" E, 2209 m, 03.10.2011, MM277, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Haziran

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA2

Kullanım şekli: Taze haldeki toprak üstü kısmı kurutulduktan sonra dövölerek toz haline getirilir ve özellikle hayvanların iltihaplı yaralarını tedavi etmede kullanılır (Nihayi ŞEYLAN).

Literatürdeki kullanımı: Toprak üstü kısmı prostat tedavisi için kurutulup kaynatıldıktan sonra suyu içilir (Kaval, 2011).

38 *Centaurea iberica* Trev. ex Spreng.

Bitkinin yöresel adı: Kelemebeşk

Literatürdeki diğer adları: Stirzerk, Sitirbelok, Çakıldikeni, Pamukdikeni, Yabanidiken, Kangal, Peygamber çiçeği, Çakırdikeni, Cevbelot, Kelemebeşk

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Dokuzdam köyü, step, 37° 51' 311" N, 43° 11' 760" E, 2080 m, 23.07.2011, MM278.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Ağustos

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Yakacak

Kullanım kodu: IIIA

Kullanım şekli: Toprak üstü kısımları yakacak olarak kullanılır (Çetin KARABULUT).

Literatürdeki kullanımı: Taze yaprakları sebze olarak tüketilmektedir (Özçelik ve ark., 1990). Yaprakları yara iyi edici olarak kullanılır (Öztürk ve Özçelik, 1991; Sezik ve ark., 1997; Ertuğ, 2004b; Ertuğ ve Tümen, 2004). Toprak üstü kısımları yakacak olarak kullanılır (Ertuğ, 1998). Ateş düşürücü, adet getirici, kabız ve iştah açıcı olarak kullanılmaktadır (Baytop, 1999). Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (Ertuğ, 2000). Çiçekler altını ıslatan çocuklara verilir (Tütenocaklı, 2002). İlkbaharda çıkan ilk yapraklar, iyotlu tuz ile birlikte çiğ olarak guatr hastalığına karşı yenir. Genç yapraklar toplanır bu haline halk arasında “mamidok” ismi verilir. Bunlar haşlanır, suyu sıkılır, yağda yumurta ile pişirilerek yenir (Arık, 2003). İnfüzyon halinde dahilen ateş düşürücü olarak kullanılır (Türkoğlu ve ark., 2006; Çakılıcıoğlu ve ark., 2007). Bitki hayvanda zehirlenmelere neden olmaktadır (Töngel ve Ayan, 2005; Balabanlı ve ark., 2006). Kapitulumlarından hazırlanan infüzyon dahilen mide ağrısının giderilmesinde kullanılır. Taze yapraklar ezildikten sonra haricen yılan ve akrep ısırıklarına karşı kullanılır. Çiçeklerinden hazırlanan dekoksilyon dahilen nefes darlığı tedavisinde

kullanılır. Yaprakları ezilerek çıkartılan özsuyu da dahilen (sabah ve akşam) sıtma hastalığı tedavisinde kullanılır (Tuzlacı, 2006). Kozan yöresinde yapılan görüşmede çakırdikeninin şeker düşürücü olarak kullanıldığı ifade edilmiştir (Kıran, 2006). Taze iken gövdesi yenir (Korkut, 2006; Akan ve ark., 2008). İlkbaharda toprak üstü genç sürgünleri kadınlar tarafından toplanarak yumurtalı yemeği yapılır. Şeker hastalığına iyi geldiğine inanılarak, toprak üstü kısımları yenir. Genç sürgünleri hayvan yemi olarak kullanılır. Acı bir bitkidir, ilkbahar aylarında genç sürgünleri kaynatılarak şeker hastalığına karşı içilir (Gencay, 2007). Baharın ilk aylarında, bitki tazeyken, yöre halkı tarafından toplanarak yemeği (pancar) yapılmak suretiyle tüketilir. Bitki toplandıktan sonra yıkanır, salata gibi doğranır, suda haşlanarak suyu elde sıkılmak suretiyle süzülür. Önceden hazırlanmış yumurta (omlet) ile birlikte kavrularak yenir. Hayvan yemi olarak da kullanılır (Balos, 2007). Toprak üstü kısımları böbrek taşı düşürmek için çay gibi demlenir ve içilir (Uysal, 2008). Genç gövde kısmı soyulduktan sonra yenir (Sarper ve ark., 2009). Taze olan yaprak yılan ısırılmalarından hemen sonra çiğ olarak yenir (Kaval, 2011).

39. *Cichorium intybus* L.

Bitkinin yöresel adı: Kanej

Literatürdeki diğer adları: Çekçekon, Hindiba, Karakavuk, Gıcıbıcı, Çini çiçeği, Acıgıcı, Talişk, Çatlangaç süpürgesi, Güneyik, Acı marul, Badik otu, Çitlek otu, Çatlak otu, Çıtlık, Sakızlık otu, Eşek sakızı, Yabani hindiba, Yer sakızı, Ayakçak otu, Acı hindibağ, Sakızotu, Mavihindiba, Ham sütlüvan, Çukur otu, Eşek karakavuğu, Kaniş

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyüne bağlı Tanrıverdi mezarası, step, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 23.09.2011, MM46.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Ağustos

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA1

Kullanım şekli:

- a) İlbahar aylarında toprak üstü genç sürgünleri toplanıp karın sancularına karşı tüketilir (Nihayi ŞEYLAN).
- b) Bitkinin toprak üstü kısımları gölgede kurutulup derin bir tava içinde yakılır, elde edilen kül yanıkların üzerine serpilir (Yiğit MÜKEMRE).

Literatürdeki kullanımı: Köklerin kaynatılmasıyla elde edilen hülasa astım ve ülser tedavisinde kullanılır. Bitkinin öz suyundan “Dağsakızı” adı verilen bir çiklet hazırlanmaktadır (Özçelik ve ark., 1990). Yaralanmalar durumunda bitki kullanılır (Sezik ve ark., 1991). İdrar artırıcı, müshil, terletici, midevi, iştah açıcı, kuvvet verici ve safra söktürücü etkileri nedeniyle infüzyon halinde %1-5 olarak dahilen kullanılır. Kavrulmuş köklerin toz edilmesiyle elde edilen ürün, Avrupa’da kahve yerine kullanılır (Baytop, 1994; Türkoğlu ve ark., 2006). Kökler kaynatılarak dahilen epilepside kullanılır (Tabata ve ark., 1994). Bitkinin taze gövdesi soyularak yenir. Kök ve gövdelerindeki süt yaraların iyileşmesi için yaralar üzerine serilir. Rahim hastalıkları ve rahim enfeksiyonları için bütün bitki olarak kaynatılıp suyu içilir (Gümü, 1994). Hayvan yemi olarak kullanılır (Duran, 1998; Vural, 2008). Gıda amaçlı yararlanılmaktadır (Ertuğ 1998; Koçak, 1999; Ertuğ, 2003a; Ertuğ 2004c; Ertuğ ve Tümen 2004; Satıl ve ark., 2008; Akgül, 2008). Bitki dekoksasyon halinde hemoroid ve egzama tedavilerinde kullanılır (Yeşilada ve ark., 1999). Kökleri insan ve hayvan rahatsızlıklarına karşı ilaç olarak kullanılır. Yaprakları hayvan yemi olarak kullanılır (Ertuğ, 2000). Kök dekoksasyon halinde böbrek taşı düşürücü olarak kullanılır. Kök ve bitki kısmı kanser için yenilir. Yapraklar kesik ve yaralar için *Anchusa sp.*’nin kökleri tereyağı ve çam reçeli ile pişirilir ve merhem haline getirilip sürülür (Sezik ve ark., 2001). Yaprakları haşlandıktan sonra yağda kavrulur, üzerine limon sıkılarak yenir (Tütenocaklı, 2002). Kökler epilepsi hastalığı tedavisinde kullanılır (Özgökçe ve Özçelik, 2004). Çiçek ve kök dekoksasyon halinde hemoroid tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004). Toprak üstü kısmı yemek ve salatalara konur (Doğan ve ark., 2004). Bitkinin kökü çizgiler halinde yaralanır, akan beyaz sıvı güneşte bir süre bekletilir ve sertleşir. Bu şekilde sakız olarak, yemeklerden sonra sindirime yardımcı olması amacıyla çiğnenir (Koçyiğit, 2005). Yaprak dekoksasyonu kalp rahatsızlıklarına karşı kullanılır (Ezer ve Arısan, 2006). Bitkinin kapitulumlarından hazırlanan infüzyon dahilen, iltihaplı idrar yolu hastalıkları tedavisinde kullanılır. Bitkinin kapitulumlarından hazırlanan infüzyon, 1 hafta boyunca sabahları aç karnına, 1 bardak dolusu içilerek, mide rahatsızlıklarının giderilmesinde kullanılır. Bitkinin toprak üstü

kısımlarından hazırlanan dekoksasyon sabahları aç karnına içilerek mide rahatsızlıklarının giderilmesinde kullanılır. Çiçekli dallarından hazırlanan infüzyon, günde 3 defa içilerek mide ülseri ve gastrit tedavisinde kullanılır. Çiçekli dallarından hazırlanan infüzyon aç karnına 3 defa içilerek, sarılık, dalak ve karaciğer hastalıklarının tedavisinde kullanılır. Çiçekli dallarından hazırlanan infüzyon, aç karnına günde 3 defa içilerek, kalp kuvvetlendirici olarak içilir (Tuzlacı, 2006). Sütü ülser, üretra, rahim iltihabı, hemoroid ve egzama için kullanılır (Koçyiğit ve Özhatay, 2006). Bitkinin yaprakları yenmektedir (Satıl ve ark., 2006). Taze alt yaprakları salataya katılarak yenir. Bu gıda sarılığa karşı faydalıdır. Annelerde süt salgısını artırır. Bitki özsuğu dişleri temizlemede kullanılır. Çayı idrar ve balgam söktürür (Bulut, 2006). Genç yapraklar doğranır. Üzerine limon sıkılarak yenir (Onar, 2006; Tugay ve Koçer, 2009). Rozet yaprakları ve kök kısımları hemoroit tedavisinde, idrar arttırıcı, iştah açıcı ve kuvvet verici olarak kullanılır. Salatası yapılarak besin olarak kullanılır (Öztürk ve Dinç, 2005). İlkbahar aylarında toprak üstü genç sürgünleri toplanarak yemeği ve salatası yapılır. Şeker hastalığına karşı genç toprak üstü kısımları pişirilerek yenilir. Hayvan yemi olarak kullanılır (Gencay, 2007). Toprak üstü kısımlarının dekoksasyonu dahilen veya yapılan yemeği yenerek hemoroit, egzama, sedef hastalığı tedavisinde ve şekeri düşürmek için kullanılır. Toprak üstü kısımlarının dekoksasyonu cinsel bölgedeki kaşıntıda dahilen kullanılır. Çizilen kökünden akan lâteksi kurutulup yemeklerden sonra sindirime yardımcı olması için çiğnenir. Taze bitkinin gövdesi ve yaprakları haşlanıp börek içi olarak ve salatalarda kullanılır (Kızılarıslan, 2008). Arılar bal yapımı için bitkinin nektar ve poleninden yararlanır (Karaca, 2008). Bitkide ki süt tıbbi amaçlı olarak kullanılır. Ayrıca tüm bitki gölgelik olarak faydalanılır (Cansaran ve Kaya 2010). Sütü siğil tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve ark., 2010). Bitkinin dalından akan süt suya damlatılır ve karın da oluşan sancıyı kesmek için tüketilir. Toprak üstü kısımları kurutulup suda kaynatıldıktan sonra suyu prostat hastalığı için içilir. Bitkinin toprak üstü kısmı suda kaynatılıp tansiyonu düşürmek için suyu içilir (Kaval, 2011).

40. *Cirsium pubigerum* (Desf.) DC. var. *spinosum* Pet.

Bitkinin yöresel adı: Kivar

Literatürdeki diğer adları: Köygöçörten, Kivari avi,

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Dokuzdam köyü, nemli alan, 37° 51' 311" N, 43° 11' 760" E, 2080 m, 23.07.2011, MM245.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Haziran

Kullanılan kısım: Gövde

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA2

Kullanım şekli: Bitkinin genç gövde kısmı soyularak yenmektedir (Necattin MÜKEMRE).

Literatürdeki kullanımı: Kök kısmı ezilerek lapa halinde vücutta şişkinlik görülen yere konur. Bitkinin genç ve taze olan gövde kısmı soyularak yenmektedir (Kaval, 2011).

41. *Chardinia orientalis* (L.) O. Kuntz.

Bitkinin yöresel adı: Giya gesk

Literatürdeki diğer adları: Çağla otu

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalgai köyüne bağlı Koltutan mezarası, step, 38° S 033' 1814" UTM 41° 91'773", 1961 m, 20.09.2011, MM52.

Toplanma dönemleri: Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Elsanatı

Kullanım kodu: VA4

Kullanım şekli: Bitkinin toprak üstü kısımları belirli bir uzunluğa ulaşınca kökleriyle birlikte sökülüp süpürge olarak kullanılır (Sinem EROĞLU).

Literatürdeki kullanımı: Bitkinin çiçekli ve yapraklı dallarının suda kaynatılmasıyla elde edilen öz, mide ağrıları için kullanılır (Türkoğlu ve ark., 2006; Çakılcıoğlu ve ark.,

2007). Takı amaçlı kullanılır. Kız çocukları tarafından saç tokası olarak kullanılır. Kuru kapitulum parçaları, incir ve fıstık yaprağına yapıştırılıp, saç tokası yapılır (Balos, 2007).

42. *Echinops orientalis* Trautv.

Bitkinin yöresel adı: Gog

Literatürdeki diğer adları: Topuz, Serteş, Topık ıstri, Gökbaş Givar,

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalgai köyüne bağlı Koltutan mezarası, step, 38° S 033' 1814" 41° 91'773", 1961 m, 20.09.2011, MM244, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Haziran

Kullanılan kısım: Çiçek tablası

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA4

Kullanım şekli: Bitki genç iken kapitulum üzerindeki çiçekler temizlendikten sonra çiçek tablasının içi çiğ olarak yenir (Kazım TEKE).

Literatürdeki kullanımı: Kapitulum kırılır ve içi yenir (Dönmez, 2000). Kapitulumları temizlenip, geriye kalan yuvarlak reseptakulum yenir. Tamamı hayvan yemi olarak *Astragalus compactus*, *A. kurdicus*. var. *kurdicus*, *A. lamarckii*, *A. pennatulus*, *A. xylobasis* var. *xylobasis*, *Chondrilla juncea* var. *juncea*, *Eryngium bilardierii* ile birlikte düvende saman haline getirilip kullanılır (Yeşil, 2007). Çiçek tablası üzerindeki çiçekler temizlendikten sonra çiçek tablası daha genç iken kırılır ve içi çiğ olarak yenir (Kaval, 2011).

43. *Gundelia tournefortii* L. var. *tenuisecta* Boiss.

Bitkinin yöresel adı: Kenger reş

Literatürdeki diğer adları: Kerenk, Keven, Kenger, Enger, Kengel, Kengir, Çakırdikeni, Datlı kenger, Sakızotu, Kandikeni, Kalagan, Kanatma, Kengi otu, Kepre, Kinger, Karang, Kereng, Kenger tikenî, Gağnak

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyüne bağlı Tanrıverdi mezarının kuzeyi (Zeviçal), step, 37° 51' 224" N, 43° 09' 674" E, 2342 m, 20.09.2011, MM3, MM95.

Toplanma dönemleri: Nisan-Temmuz

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Gıda-Ekonomik

Kullanım kodu: IA2, VI18

Kullanım şekli:

- a) İlkbaharda tam yapraklanmadan kökü çıkartılıp salamurası yapılarak peynire katılır (Bahattin BÖRÇEK)
- b) İlkbaharda tam yapraklanmadan kökü çıkartılıp turşusu yapılır (Nafya CIVAKLI).
- c) İlkbaharda toprak içindeki genç sürgünler toplanarak suda haşlandıktan sonra yumurta ile birlikte yağda kavrulurak yemeği yapılır (Hinar ÖZALP).
- d) İlkbaharda bitkinin genç sürgünleri toplanarak pazar ve manavlarda satılmaktadır (Kendi gözlemimiz).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

44. *Gundelia tournefortii* L. var. *tournefortii*

Bitkinin yöresel adı: Kenger zer

Literatürdeki diğer adları: Kerenk, Keven, Kenger, Enger, Kengel, Kengir, Çakırdikeni, Datlı kenger, Sakızotu, Kandikeni, Kalagan, Kanatma, Kengi otu, Kepre, Kinger, Karang, Kereng, Kenger tikenî, Gağnak, Kenger zer

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyüne bağlı Tanrıverdi mezarının kuzeyi (Zeviçal), step, 37° 51' 224" N, 43° 09' 674" E, 2342 m, 20.09.2011, MM98.

Toplanma dönemleri: Nisan-Temmuz

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Gıda-Ekonomik-Sakız

Kullanım kodu: IA2, IA9, VI18

Kullanım şekli:

- a) Kök kısmı yaz aylarında keskin bıçakla kesilip elde edilen süt kurutulup sakız elde edilir (Aziz CIVAKLI).
- b) İlkbaharda tam yapraklanmadan kökü çıkartılıp salamurası yapılarak peynire katılır (Bahattin BÖRÇEK)
- c) İlkbaharda tam yapraklanmadan kökü çıkartılıp turşusu yapılır. Gövdeleri çiğ olarak soyulduktan sonra yenir (Nafya CIVAKLI).
- d) İlkbaharda toprak içindeki genç sürgünler toplanarak suda haşlandıktan sonra yumurta ile birlikte yağda kavrulup yemeği yapılır (Hinar ÖZALP).
- e) İlkbaharda bitkinin genç sürgünleri toplanarak pazar ve manavlarda satılmaktadır (Kendi gözlemimiz).

Literatürdeki kullanımı: Meyveler kavrulup dövülerek elenir ve kenger kahvesi olarak kullanılır (Tanker, 1967). Kök ve gövde soyularak yenir. Tohumları gıda olarak tüketilmektedir. Kışlık yiyecek olarak saklanmakta ve tohumlarından kahve elde edilmektedir. Bitki öz suyundan diş sağlığına faydalı olduğu düşünülen bir sakız elde edilmektedir (Özçelik ve ark., 1990; Gümüş, 1994; Yeşil, 2007). Sebze olarak tüketilir. Genç sürgünlerinden “Kenger Meftunesi” ve “Kenger kavurması” olarak bilinen yemekleri yapılır (Tonbul ve Altan, 1989). Tohumları kurutulur öğütülür ve kenger kahvesi adıyla kullanılır. Öz suyundan sakız elde edilir. Bu sakız diş sağlığına iyi gelir. Taze sürgünleri sebze olarak tüketilir. Kök ve gövdeleri çiğ olarak soyulduktan sonra yenir. Tohumlarından vücuttaki şişkinliklerin tedavisinde yararlanılmaktadır (Öztürk ve Özçelik, 1991). Tohumlarının dekoksasyonu soğuk algınlığı ve nezlede kullanılır (Tabata ve ark, 1994). Tohumları toplanıp dövülür, kaynatılıp karaciğer rahatsızlıkları için içilir (Vural ve ark., 1997). Toprak üstü kısımları hayvan yemi, kökünden elde edilen sakız kenger adıyla dişeti kuvvetlendirici ve iştah açıcı olarak kullanılır (Baytop, 1999). Tamamı hayvanlara yedirilir. Kökünden sakız, tohumlarından kahve hazırlanır (Koçak, 1999). Yakacak olarak kullanılır (Özgökçe, 1999). Kökü gıda olarak tüketilir (Ertuğ,

2000). Bitki süs ve kışlık yiyecek olarak kullanılır. İlkbaharda tam yapraklanmadan kökü çıkartılıp salamurası yapılarak peynire katılır ve turşu olarak kullanılır. Tohumları kurutulup öğütülür ve Van yöresinde “Kenger Kahvesi” adıyla anılır. Kenger sürgünlerini çıkarmakta kullanılan demire “Kengerhan” denir. Özsuyundan sakız yapılır, bu sakız diş sağlığına iyi gelir. Taze sürgünleri sebze olarak kullanılır. Kök ve gövdeleri genç iken çiğ olarak, kabukları soyulduktan sonra yenir. İştahı açar, yemeği hazmettirir, mideyi kuvvetlendirir. Tohumlarından vücuttaki şişkinliklerin tedavisinde yararlanılır. Zehirlerin zararını yok eder. Sıtmaya iyi gelir. Şehveti artırır. Sarılığa, safra kesesi taşlarının düşmesine faydalı olur (Öztürk ve ark., 2000). Süt kesik yaralarına sürülür. Halsizlik ve susuzluk durumlarında kökten akan süt çiğnenir (Sezik ve ark., 2001). Bitki yaprak vermeye başladığında kökler topraktan çıkarılır ve haşlandıktan veya doğrudan una bulandıktan sonra kızartılarak yenir (Keskin ve Alpınar, 2002). İlkbaharda genç toprak üstü kısımları soyularak yenir. Gövde kısmı iyice olgunlaştıktan sonra üstten bıçakla kesilerek süte benzer bir sıvının akması sağlanır. Bu sıvı ayrı bir kaba alınarak güneşte katılaştırılır ve sakız elde edilir. İlkbaharda toprak içindeki genç sürgünler toplanarak yumurta ile birlikte yağda kavrulmuş yemeği yapılır. Turşusu tutularak kışa saklanır. Çorbası yapılır. Pilav yemeklerine katılır. Olgunlaşmış meyveleri kurutulduktan sonra iyice dövülür ve elenir. Geriye kalan kısmı havanda iyice dövüldükten sonra kahve yerine kullanılır. Toprak üstü kısımları iyi kurutulduktan sonra saman haline getirilip hayvanlara yem olarak verilir (Arık, 2003). Yaprakları gıda amaçlı kullanılmaktadır (Ertuğ, 2004b). Gövdenin kesilmesi ile çıkan süttten sakız elde edilir. Kahve olarak “ vitiligo” hastalığının tedavisi için kullanılır. Yakacak olarak kullanılmaktadır (Özgökçe ve Özçelik, 2004). Bitkiden hazırlanan dekoksasyon, haricen egzama tedavisinde kullanılır (Tuzlacı, 2006). Kökü takip eden on santimetrelik gövde kısmı soyularak yemek yapılır. Ayrıca sakızı yapılır. Kökü güneşte bekletilir saatte bir budama yapılır. Kökünden çıkan süt sakıza dönüşür. Kuruduktan sonra yakacak olarak kullanılır (Korkut, 2006). Genç gövdeleri soyularak yenir. Genç gövdeleri soyularak temizlendikten sonra yağda yumurta ile kızartılarak sabah, öğle ve akşam öğünlerinde yenir. Kökünden akan süt güneşte bekletilerek sakız elde edilir. İlkbahar aylarında Cizre'nin çevre köylerinde köylüler tarafından genç sürgünleri toplanıp, Cizre pazarına getirilerek sattıklarını gözlemledik. Ayrıca Cizre pazarında kadınlar tarafından satılan peynir lorunda bitkinin doğranarak katıldığını gözlemledik. Gövde kısmı temizlendikten sonra turşuya katılarak yenir. Genç toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (Gencay, 2007). Kenger sakızı diş etlerini kuvvetlendirici ve iştah açıcı olarak

çiğnenmektedir. Bitkinin genç gövdeleri toplanarak pazarlarda satılır. Çiğ veya pişirilerek tüketilir. Kengerin köklerinden elde edilen sakızın çiğnendikçe acı suyu ile mide sancılarının kesildiği söylenmektedir. Ayrıca kenger sakızından bir miktar yenilmesi ishali kesmektedir (Çakılcıoğlu ve ark., 2007). Yüz felci ve bağırsak yaralarında bitkiden elde edilen sakız çiğnenir (Çömlekçioğlu ve Karaman, 2008). Taze bitkinin gövde ve dikenli kısmı dövülür ve elde edilen özsuyu boyun şişkinliği görülen yere uygulanır (Sarper ve ark., 2009). Diş etlerini kuvvetlendirici, iştah açıcı olarak kullanılır (Yapıcı ve ark., 2009). Kökleri taze iken toplanıp dışı soyularak çiğ tüketildiği gibi yağda pişirilerek veya bulgur ilave edilip pilavı yapılarak yenmektedir. Kuruyunca toplanan meyveler dövülüp kavrulduktan sonra kahve gibi pişirilerek içilmekte ve “Tiken gavesi, Kengergavesi” olarak adlandırılmaktadır. Gövdesi kırılınca akan beyaz madde toplanıp sıcak su içinde yumuşatılıp sakız gibi çiğnenmektedir (Metin, 2009). Bitki toprak seviyesinde kesildikten sonra üzerine un serpilerek bir gün boyunca toprakta kalması sağlanır. Böylece kökten akan sütün un ile birleşmesi sağlanır. Bir günlük süre geçtikten sonra kök sütüne bulanmış süt-un bileşimi alınıp temizlendikten sonra sakız olarak çiğnenir. Aynı zamanda tohumları dövülerek toz haline getirildikten sonra kahve olarak kullanılır. İlkbahar aylarında toprak üstü genç sürgünleri toplanarak haşlandıktan sonra peynir veya yoğurda katılarak tüketilmektedir. İlkbaharda bitkinin genç sürgünleri toplanarak pazar ve manavlarda satılmaktadır (Kaval, 2011).

45. *Helianthus annuus* L.

Bitkinin yöresel adı: Gülberoj

Literatürdeki diğer adları: Gülbağan, Günebakan, Ayçiçeği, Gündoğdu, Gündöndü, Gün aşık Gülberoj,

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyüne bağlı Dönemeç mezrası, tarla, 37° 50' 080" N, 43° 12' 412" E, 2163 m, 21.09.2011, MM242.

Toplanma dönemleri: Temmuz-Ağustos

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar-Tohum

Kullanım amacı: Gıda, yem, yakacak

Kullanım kodu: IB4, IVB, IIIB

Kullanım şekli:

- a) Bitkinin olgunlaşmış olan meyveler kuruyemiş olarak kullanılır. Ayrıca toprak üstü kısmı hayvan yemi olarak değerlendirilir (Hamail ŞEYLAN).
- b) Bitkinin gövde kısmı kurutulup yakacak olarak kullanılır (Aziz TARTAN).

Literatürdeki kullanımı: Ticari amaçla ekilir. Ayrıca meyveleri kaynatılarak ateş düşürücü olarak içilir (Vural ve ark., 1997). Yapraklar kapitulum ve küçük meyveler hayvan yemi olarak kullanılır. Büyük meyvelerde kuruyemiş olarak kullanılır (Duran, 1998; Tugay ve ark., 2004). Bitki yağ elde etmek için yetiştirmektedir. Meyveleri idrar artırıcı, göğüs yumuşatıcı etkilere sahiptir. Haricen lapa halinde, çıbanların olgunlaştırmakta kullanılır (Baytop, 1999). Tohumları gıda olarak tüketilir (Ertuğ, 2000). Tohum çiğ veya pişirilerek yenir. Yapraklarından yapılan çay doku veya damar büzücü, idrar arttırıcı, balgam söktürücü olarak kullanılır. Yaprak lapası böcek sokmalarına karşı kullanılır (Türkoğlu, 2000). Tohumları yağ elde etmek için kullanılır. Gövdesinden oyuncak araba yapılır (Koçyiğit, 2005). Tohumları yenir. Yaprakları hayvan yemi olarak kullanılır. Hasat sonrası tarlada kalan bitki çıkarılır, kurutulduktan sonra yakacak olarak kullanılır (Gencay, 2007; Cansaran ve Kaya, 2010). Tohumuna halk arasında çiğdem denir. Çitlenme şeklinde çerez olarak tüketilir. Yağ elde edilir (Deniz, 2008). Tohum prostat tedavisinde kullanılmaktadır (Uysal, 2008). Arılar bal yapımı için bitkinin nektarından faydalanır (Karaca, 2008). Bitkinin olgunlaşmış olan tohumları çerez olarak tüketilir. Ayrıca toprak üstü kısmı hayvan yemi olarak değerlendirilir (Kaval, 2011).

46. *Helianthus tuberosus* L.

Bitkinin yöresel adı: Sevik

Literatürdeki diğer adları: Yer elması, Sevka ağı

Lokalitesi: C9 Van; Çatak, Konalga köyü, bahçe içleri, 38° S 032'8820'' UTM 41° 93' 432" 1851 m, 28.10.2011, MM243.

Toplanma dönemleri: Haziran-Temmuz

Kullanılan kısım: Yumru

Kullanım amacı: Tedavi-Gıda

Kullanım kodu: IB3, IIB

Kullanım şekli:

- a) Yer altı yumruları yüksek şeker hastalığı tedavisi için bir hafta boyunca günde en az üç defa olmak üzere, her seferinde iki tane (Yaklaşık 40gr) çiğ olarak yenilir (Nihayi ŞEYLAN).
- b) Yumru kısmı çıkarılıp temizlendikten sonra tuzlanarak yenmektedir (Necmettin BALTA).

Literatürdeki kullanımı: Yer altı yumruları yenir (Gümüş, 1994; Ertuğ, 2000; Cansaran ve Kaya, 2010). Karbonhidrat miktarının düşük olması nedeniyle şeker hastaları için faydalı bir yiyecektir. Süt artırıcı, safra söktürücü, idrar artırıcı ve kuvvetli afrodisyak etkilere sahiptir. Haşlanarak sebze olarak yenilir (Baytop, 1999). Şeker ve hemoroid rahatsızlıklarında tuber çiğ olarak yenir (Sezik ve ark., 2001). Yumru dekoksasyon halinde hemoroid tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004). Yumrusu yenir. Yem olarak kullanılır (Tugay ve ark., 2004). Yumrularının çiğ olarak yenmesi şeker hastalarına faydalıdır. Bol idrar söktürür (Bulut, 2006). Toprak altı yumruları şeker hastalığının tedavisinde, süt artırıcı ve safra söktürücü olarak çiğ halde kullanılır (Öztürk ve Dinç, 2005). Kök pişirilerek yemeği yapılmaktadır (Uysal, 2008). Bulb şeker hastalığı tedavisi için çiğ yenir (Tuzlacı ve Doğan, 2010; Savran ve ark., 2008). Şeker hastalığı için yumru çiğ olarak tüketilir. Yumru kısmı çıkarılıp temizlendikten sonra soyularak yenmektedir (Kaval, 2011).

47. *Helichrysum arenarium* (L.) Moench subsp. *aucheri* (Boiss.) P.H.Davis & Kupicha

Bitkinin yöresel adı: Altın çiçeği

Literatürdeki diğer adları: Yayla çiçeği, Ölmez çiçek, Çınrağ çiçeği

Lokalitesi C9 Van: Çatak, Sırmalı köyüne bağlı Dönemeç mezrası, tarla, 37° 50' 080" N, 43° 12' 412" E, 2163 m, 21.09.2011, MM47.

Toplanma dönemleri: Haziran-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA1

Kullanım şekli: Bitkinin toprak üstü kısmı kaynatılıp suyu böbrek taşlarını düşürmek, kolesterol ve şeker hastalığına karşı kullanılır (Melek ERSOY).

Literatürdeki kullanımı: Çiçekli dalları idrar, safra söktürücü ve kum düşürücü olarak kullanılır (Baytop, 1999). Hazırlanan dekoksasyon boğaz ağrısı için çay gibi içilir (Özkan Gençler ve Koyuncu, 2005). Böbrek rahatsızlıklarında ve çay olarak kullanılmakla birlikte çiçeğinin uzun süre bozulmadan kalabilmesi sayesinde ev ve iş yerlerinde vazolara konarak süs eşyası şeklinde kullanımı da yaygındır (Mart, 2006).

48. *H. armenium* D.C. subsp. *armenium*

Bitkinin yöresel adı: Guyazerk

Lokalesi C9 Van: Çatak, Sırmalı köyüne bağlı Alantaş mezrasının kuzeyi (Deşte dem),taşların arasında 37° 50' 080" N, 43° 12' 412" E, 2163 m, 01.08.2010, MM175.

Toplanma dönemleri: Haziran-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA1

Kullanım şekli: Bitkinin toprak üstü kısmı kaynatılıp suyu böbrek taşlarını düşürmek, kolesterol ve şeker hastalığına karşı kullanılır (Melek ERSOY).

Literatürdeki kullanımı: Çiçekli dalları idrar, safra söktürücü ve kum düşürücü olarak kullanılır (Baytop, 1999).

49. *H. pallasi* (Spengel) Ledeb.

Bitkinin yöresel adı: Guyazerk

Lokalitesi C9 Van: Çatak, Sırmalı köyüne bağlı Alantaş mezrasının kuzeyi (Deşte dem),taşların arasında 37° 50' 080" N, 43° 12' 412" E, 2163 m, 24.06.2011, MM104, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Haziran-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA1

Kullanım şekli: Toprak üstü kısımları böbrek taşı düşürmek için çay gibi demlenir ve içilir (Melek ERSOY).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

50. *H. plicatum* DC. subsp. *plicatum*

Bitkinin yöresel adı: Altın çiçeği

Literatürdeki diğer adları: Yayla çiçeği, Arı çiçeği, Yılan çiçeği, Ölmez çiçek, Pire çiçeği, Mantuvar otu, Altın otu, Gula zar, Sarıçiçek, Ölmez otu, Süs bitkisi, Herdem güzeli, Herdem taze, Solmaz çiçek, Gülülga zer

Lokalitesi C9 Van: Çatak, Konalga köyünün Tanrıverdi mezrası, dereyi geçtikten sonra, step, 37° 50' 597" N, 43° 09' 844" E, 2153 m, 01.08.2010, MM68. Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Haziran-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA1

Kullanım şekli: Toprak üstü kısımları böbrek taşı düşürmek, kolesterol ve şeker hastalığına karşı çay gibi demlenir ve içilir (Melek ERSOY).

Literatürdeki kullanımı: Çiçekli dalları idrar, safra söktürücü ve kum düşürücü olarak kullanılır (Evren, 1991; Baytop, 1999; Türkoğlu ve ark., 2006). Bitkinin toprak üstü kısımları özellikle böbrek ağrılarını dindirmek için kullanılır. Kuru dalları süs olarak muhafaza edilir (Öztürk ve Özçelik, 1991; Bağcı, 2000; Mart, 2006). Çiçekler el ve ayaklarda oluşan basur tedavilerinde kullanılır (Fujita ve ark., 1995). Bitki kaynatılarak böbrek rahatsızlıkları için içilir (Vural ve ark., 1997; Özgökçe ve Özçelik, 2004; Cansaran ve Kaya, 2010). Çiçekleri infüzyon olarak ishal ve iç ağrılarına karşı alınır (Sezik ve ark., 1997). Çiçekler yaralar için dekoksasyon halinde arpa tanesi ile karıştırılır ve yaraya serpilir (Sezik ve ark., 2001). Kurutulduktan sonra bile uzun bir süre şekli ve renkleri bozulmadığı için boş bir vazoya konular ve vitrine veya cam önüne bırakılır (Arık, 2003). Böbrek taşlarını düşürmek için, kolesterol ve şeker hastalığına karşı kullanılır. Çiçeklerinin dekoksasyon ve infüzyonu hazırlanarak kullanılır (Oral, 2007). Hazırlanan infüzyon dâhilen sancuları geçirmek için kullanılır. Hazırlanan dekoksasyon dâhilen böbreklerdeki taşları düşürmek için kullanılır. Hazırlanan dekoksasyon şekeri düşürmek için çay gibi içilir (Yeşil, 2007). Bitkinin toprak üstü kısmı kaynatılıp suyu böbrek taşlarını düşürücü olarak içilir (Kaval, 2011).

51. *H. plicatum* DC. subsp. *pseudoplicatum* (Nab) P.H.Davis & Kupicha

Bitkinin yöresel adı: Altın çiçeği

Literatürdeki diğer adları: Solmaz çiçek

Lokalitesi C9 Van; Çatak, Konalga köyü Alandaş yaylası, Dereiçi mezrasına ait kısım (Merga sotu), step, 37° 48' 193" N, 43° 08' 468" E, 2153 m, 24.06.2011, MM71

Toplanma dönemleri: Haziran-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA1

Kullanım şekli: Toprak üstü kısımları böbrek taşı düşürmek, kolesterol ve şeker hastalığına karşı çay gibi demlenir ve içilir (Melek ERSOY).

Literatürdeki kullanımı: Çiçekleri idrar ve safra söktürücü ve kum düşürücü olarak kullanılır. İnfüzyon veya dekoksi-yon (%3) yemeklerden önce on gün boyunca bir fincan içilir (Türkoğlu ve ark., 2006; Çakılcıoğlu ve ark., 2007).

52. *Inula salicina* L.

Bitkinin yöresel adı: Giya sevk

Literatürdeki diğer adları: Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyüne bağlı Tanrıverdi mezrası (bere sipi), tarla, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 20.09.2011, MM200

Toplanma dönemleri: Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Yem

Kullanım kodu: IVA

Kullanım şekli: Toprak üstü kısımları saman haline getirilip hayvan yemi olarak kullanılır (Mikail BALTA).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

53. *Lactuca saligna* L.

Bitkinin yöresel adı: Tehlişk

Literatürdeki diğer adları: Eşek marulu, Tehlişka geva

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü, derenin Konalga tarafında kalan kenarı, step, 38° S 032' 8820"UTM 41° 93' 432", 1800 m, 24.05.2011, MM279.

Toplanma dönemleri: Haziran-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Yem

Kullanım kodu: IVA

Kullanım şekli: Toprak üstü kısımları saman haline getirilip hayvan yemi olarak kullanılır (Mikail BALTA).

Literatürdeki kullanımı: Bitkinin çiçek tomurcukları tansiyonu düşürmek için çiğ olarak yenir (Kaval, 2011).

54. *Onopordum acanthium* L.

Bitkinin yöresel adı: Kivar

Literatürdeki diğer adları: kocabaş, Kavlugan

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyü, Ardıçlı mezrası, yıkılmış evlerin içinde, 37° 49' 617" N 43° 13' 646", 2146 m, 26.06.2011, MM280.

Toplanma dönemleri: Haziran-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA1

Kullanım şekli: Bitkinin çiçekleri kaynatılıp basur tedavisi için günde bir çay bardağı içilir (Fehmi BAYDO).

Literatürdeki kullanımı: Yakacak olarak kullanılır (Özgökçe, 1999). Çiçekli dallar ve kökü idrar artırıcı, ateş düşürücü, midevi ve iştah açıcı olarak, dekoksion halinde (% 2-5) kullanılmaktadır (Baytop, 1999). Gövde kısmı soyulduktan sonra yenir (Özgen ve ark., 2004).

55. *Scorzonera latifolia* (Fisch. & C.A. Mey.) DC.

Bitkinin yöresel adı: Nermend

Literatürdeki diğer adları: Beniştikok, Yakı sakızı, Kanok, Gurutik

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyü Yolgeçen mezrası, step, 37° 49' 081" N, 43° 12' 402" E, 2209 m, 04.09.2011, MM26-63, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Eylül

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Tedavi-gıda

Kullanım kodu: IA2 IIA1

Kullanım şekli:

- a) Bitkinin kökünden elde edilen "Beniştereş" olarak adlandırılan siyah sakız yakı gibi vücutta ağrıyan veya sancı olan bölgeye konur (Fatma BERGE).
- b) Bitkinin kökünden elde edilen siyah sakız kırıkların çabuk kaynaşması için kırılan yere yakı yapılır. Özellikle kaburga kırıklarında çokça kullanılır (Asaf GÜMÜŞTAŞ)
- c) Genç dal ve yapraklar çiçeklenme periyodundan önce toplanarak yağ ve yumurta ile birlikte yemeği yapılır. Ayrıca çiğ olarak da yenir (Şükrü ÖZALP).

Literatürdeki kullanımı: Ağrı dindirici, kısırlığa karşı ve dahilen kurt düşürücü olarak kullanılır (Evren, 1991). Yaprakları tütün yerine kullanılır, çiçeklenmeden önce köklerinden elde edilen sakızı kısırlığa karşı kullanılmaktadır (Öztürk ve Özçelik, 1991). Yakı sakızı, köklerinden elde edilen sakızın kurumması ile oluşan bir sakızdır. Bu sakız haricen yakı halinde ağrı dindirici ve kısırlığa karşı, dahilen ise kurt düşürücü olarak kullanılır (Yıldırım, 1991; Baytop, 1999). Köklerinden elde edilen sütün kurutulması sonucu meydana gelen sakız bağırsak parazitlerine karşı sabah aç karnına çiğnenilir ve aynı zaman da şehir merkezlerinde pazarlanır. Bitkinin kökü kesildikten sonra elde edilen süt tereyağı ile karıştırılır, yanıklara vurulur (Arık, 2003). Kısırlığa ve hayvanlarda ki sarılığa karşı kullanılır (Özgökçe ve Özçelik, 2004). Bitkinin kökünden yörede "Beniştereş" olarak adlandırılan bir sakız elde edilir. Bu sakız yakı gibi vücutta ağrıyan veya sancı olan bölgeye konur (Kaval, 2011).

56. *Scorzonera semicana* L.

Bitkinin yöresel adı: Spinga dem

Literatürdeki diğer adları: Yemlik, :Gilekoçuk, Gızer

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezarası, step, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 20.08.2011, MM29, Ir.-Tur. Endemik

Toplanma dönemleri: Mayıs-Haziran

Kullanılan kısım: Yaprak

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA1

Kullanım şekli: Yaprakları çiğ veya pişirilerek yenir (Hamit MÜKEMRE).

Literatürdeki kullanımı: Yaprakları çiğ veya pişirilerek yenir. Kökleri göğüs yumuşatıcı, idrar verici, böbrek hastalıkları, damar sertliği, tansiyon yüksekliği ve şeker hastalığına karşı kullanılır (Türkoğlu ve ark., 2006; Çakılçoğlu ve ark., 2007). Bitki çiğ olarak yenir. Yumurtalı yemeği yapılır (Çakılçoğlu ve Türkoğlu, 2009).

57. *Scorzonera papposa* DC.

Bitkinin yöresel adı: Spinga sor

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü, derenin Konalga tarafında kalan kenarı, step, 38° S 032' 8820" 41° 93' 432", 1800 m, 24.05.2011, MM143, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Haziran

Kullanılan kısım: Yaprak

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA1

Kullanım şekli: Genç dal ve yapraklar çiçeklenme periyodundan önce toplanır. Yağ ve yumurta ile birlikte yemeği yapılır. Ayrıca çiğ olarak da yenir (Şükrü ÖZALP).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

58. *Senecio eriospermus* DC. var. *eriospermus*

Bitkinin yöresel adı: Puşi

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Dokuzdam köyü, Alantaş mezrası Hazine tepesinin yukarı tarafı, Alantaş yaylasına giden patika yolu, step, 37° 50' 597"N' 43° 09' 844"E,2153 m, 24.06.2011, MM36, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Ağustos

Kullanılan kısım: Yaprak

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA2

Kullanım şekli: Taze yapraklar kurutulup toz haline getirildikten sonra hayvanlarda yara görülen bölgeye serpilir (Hamit MÜKEMRE).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

59. *Senecio eriospermus* DC. var. *crambefolius* Boiss.

Bitkinin yöresel adı: Puşi

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü, Tanrıverdi mezrasının kuzeyi (Berehevşiyen), step 37° 51' 255"N 43° 09' 857"E,2372 m, 24.06.2011, MM159, Ir.-Tur. Elm. Endemik

Toplanma dönemleri: Mayıs-Ağustos

Kullanılan kısım: Yaprak

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA1

Kullanım şekli: Yapraklar iltihaplı yaraya bırakılıp iltihabın çekmesini sağlar (Ali CANIŞ)

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

60. *Tanacetum kotschy* (Boiss.) Grierson

Bitkinin yöresel adı: Papatya

Literatürdeki diğer adları:

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü, dereyi geçtikten sonra, kaya üstünde, 38° S 032' 8820" 41° 93' 432", 1800 m, 24.05.2011, MM128, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA1

Kullanım şekli: Toprak üstü kısmı soğuk algınlığı ve nefes darlığı için çayı içilir (Nihayi ŞEYLAN).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

61. *Tanacetum zahlbruckneri* (Nâb) Grierson

Bitkinin yöresel adı: Papatya

Literatürdeki diğer adları:

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyüne bağlı Dereiçi mezarası, step, 37° 51' 555" N 43° 08' 984", 1808 m, 28.05.2011, MM157, Ir.-Tur. Elm. Endemik

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA1

Kullanım şekli:

- a) Toprak üstü kısmı soğuk algınlığı ve nefes darlığı için çayı içilir (Şeref TARTAN).
- b) Yapraklar ezilerek kesiklerin üzerine bırakılıp kan durdurucu olarak kullanılır (Nihayi ŞEYLAN).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

62. *Tragopogon bupthalmoides* (DC.) Boiss. var. *latifolius* Boiss.

Bitkinin yöresel adı: Sipink

Literatürdeki diğer adları: Yemlik, Sipink, Şironuk

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezrası, step, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 24.06.2011, MM122, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA2

Kullanım şekli:

- a) Toprak üstü genç sürgünleri taze iken çiğ olarak yenir (Hanife MÜKEMRE).
- b) Genç dal ve yapraklar çiçeklenme periyodundan önce toplanır. Yağ ve yumurta ile birlikte yemeği yapılır (Suna ÖZALP).

Literatürdeki kullanımı: Taze iken bitkinin yaprak ve çiçekleri mide ve bağırsağa kaçan kılların eritilmesi için yenir (Gümüş, 1994). Toprak üstü genç sürgünleri taze iken çiğ olarak yenir (Kaval, 2011)

63. *Tragopogon coloratus* C.A. Mey.

Bitkinin yöresel adı: Siping

Literatürdeki diğer adları: Yemlik, Katıryemliği, Katırtırnağı

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Dereiçi mezarası, tarla, 37° 51' 55" N, 43° 08' 984" E, 1808m, 28.05.2011, MM171, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA2

Kullanım şekli:

- Toprak üstü genç sürgünleri taze iken çiğ olarak yenir (Habib TEKE).
- Genç dal ve yapraklar çiçeklenme periyodundan önce toplanır. Yağ ve yumurta ile birlikte yemeği yapılır (Necime ARMAN).

Literatürdeki kullanımı: Çiğ olarak yenir (Dönmez, 2000).

64. *Tagetes erecta* L.

Bitkinin yöresel adı: Çiçekka kadife

Literatürdeki diğer adı: Kadife çiçeği

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü, bahçe içleri, 38° S 032'8820'' 41° 93' 432" 1851 m, 28.10.2011, MM243

Toplanma dönemleri: Haziran-Kasım

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Süs

Kullanım kodu: VIB8

Kullanım şekli: Bitki evlerin kapı ve pencerelerin önünde süs bitkisi olarak yetiştirilir (Kendi gözlemimiz).

Literatürdeki kullanımı: Bitkinin kurutulmuş çiçekleri ve yaprakları mordanlı boyama yöntemiyle boyamada kullanılır (Karadağ, 2007). Bitki evlerin önünde süs bitkisi olarak yetiştirilir (Kaval, 2011).

65. *Xeranthemum annuum* L.

Bitkinin yöresel adı: Giya gesk

Literatürdeki diğer adları: Sıvnik, Tarak çiçeği, Dağ karanfili, Sirtık, Maknese zarke, Mor çiçek, Kağıt çiçeği, Avlek, Süpürge otu, Güvercin gözü, Gezi

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezarı, step, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 24.06.2011, MM124

Toplanma dönemleri: Temmuz-Ağustos

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: El sanatları

Kullanım kodu: VA4

Kullanım şekli: Bitkinin toprak üstü kısımları belirli bir uzunluğa ulaşınca kökleriyle birlikte sökülüp süpürge olarak kullanılır (Sinem ERSOY).

Literatürdeki kullanımı: Toprak üstü kısımlarından süpürge yapılmaktadır (Öztürk ve Özgökçe, 1991; Tugay ve ark., 2004). Uyuza karşı kullanılan bir bitki türüdür. Bitkinin gövde, yaprak ve çiçekleri suda 3-5 gün bekletildikten sonra süzülür. Elde edilen sıvı limon kolonyası ile karıştırılarak vücudun kaşınan yerlerine sürülür (Altan ve ark., 1999). Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılmaktadır (Ertuğ, 2000). Bitki belirli bir uzunluğa ulaşınca kökleriyle birlikte sökülür. Kök uçları ve dal uçları aynı hizada olacak şekilde kesilip bağlanır. Süpürge olarak kullanılır (Arık, 2003; Akgül, 2008; Yapıcı ve ark., 2009). Çocuklar kafalarına takıp oyun oynarlar (Korkut, 2006; Akan ve ark., 2008; Yeşil, 2007). Çiçekleri dekoratif olarak kullanılır (Cansaran ve Kaya, 2010). Yapraklar tütün çubuğuna karıştırılır ve diş ağrıları tedavisinde kullanılır

(Tuzlacı ve Doğan, 2010). Bitkinin toprak üstü kısmı demet haline getirildikten sonra süpürge olarak kullanılır (Kaval, 2011).

7. *BORAGINACEAE*

66. *Alkanna froedinii* Rech. f.

Bitkinin yöresel adı: Mijmejok

Literatürdeki diğer adları: Mijmijok, Güzrik

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Demirkazık mezarası, tarla, 38° S 032' 8820" 41° 93' 432" 1851m, 24.05.2011, MM129., Ir.-Tur. Elm. Endemik

Toplanma dönemleri: Mayıs-Haziran

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Gıda-Tedavi

Kullanım kodu: VIA13, IIA1

Kullanım şekli: Bitkinin genç haldeki toprak üstü kısım kaynatılarak mide ağrıları ve sancıları için sabah ve akşam birer çay bardağı içilir (Fethi AKBULAK).

Literatürdeki kullanımı: Kökü çıkarılıp temizlendikten sonra kaynatılır. Mide ağrıları ve sancıları için sabah ve akşam birer bardak içilir (Arık, 2003). Bitkinin genç haldeki toprak üstü kısmı taze veya kurutulduktan sonra ayran ve pilav yemeklerine konmaktadır (Kaval, 2011).

67. *Anchusa azurea* Miller. var. *azurea*

Bitkinin yöresel adı: Mijmejok

Literatürdeki diğer adları: Sığırdili, Tort, Guriz, Dağ darısı, Dindingana, Hımhım, İvveyne, Ballık, Pancar, Çoban çedenesi, Mijmijoka şin, Engel, Kızmemesi

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyünün Şahbur mezarı, tarla, 37° 46' 885" N 43° 12' 351" E 2220m, 03.09.2011, MM108

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Çiçek

Kullanım amacı: Gıda-Tedavi

Kullanım kodu: IA9, IIA1

Kullanım şekli:

- Mide ağrılarına karşı bitkinin taze yaprakları doğranır ve hafifçe pişirilerek sabah-akşam aç karınla yenir (Fethi AKBULAK).
- Çiçekte bulunan bal özünü emilir (Tahsin ŞEYLAN).
- Bitkinin toprak üstü kısımlarının kaynatılmasından elde edilen su soğuk algınlığı ve nefes darlığı tedavisinde kullanılır (Nihayi ŞEYLAN).

Literatürdeki kullanımı: Bitkinin yaprakları yağda kavrulup soğan, acı biber ve salça eklenip üzerine yumurta kırılması ile güzel bir yemek hazırlanmaktadır. Ayrıca bitkinin gövde soyunun kaynatılıp içilmesiyle şeker hastalığı ve böbrek taşı düşürmeye iyi geldiği bilinmektedir (Tonbul ve Altan, 1989). Haricen yara iyileştirici olarak bilinir ve bazı yemeklere baharat olarak katılır (Öztürk ve Özçelik, 1991). Çiçeklerin nektarları emilir. Böbrek hastalıklarına, dudak çatlamasına iyi geldiği için fazlaca kullanılır (Gümü, 1994). Nitrat tuzları ve alkaloidler taşır. Yaprak ve çiçekli dallar idrar artırıcı etkilere sahiptir (Işık ve ark., 1995). Yapraklar yarayı kurutmak için haricen kullanılır (Yeşilada ve ark., 1995). Bitkinin kök kısmı balmumu ve yumurta sarısı ile birlikte yanık tedavilerinde kullanılır (Honda ve ark., 1996). Bitkinin tohumları yenir (Ertuğ, 1998). Çiçeklerinden arılar bal yapımından faydalanır (Ertuğ, 2000; Karaca, 2008). Taze kısımları sebze olarak kullanılır. (Şimşek ve ark., 2001). Kökün kabuğu buğday ile birlikte öğütülür, iltihaplı yaralara sürülür. Aynı şekilde hazırlanarak sünnet olmuş çocuklarda yaraya bırakılır. Yılan ısırması, yabani bir hayvanın neden olduğu zehirlenme veya yiyilen yabani bir bitkiden dolayı zehirlenme olursa yapraklar yaş iken yenir veya kaynatılıp suyu içilir veya kurutulduktan sonra kaynatılıp suyu içilir. İlkbaharda açılan çiçekleri sökülerek içindeki tatlı sıvı emilerek yenir. Yeşil yaprakları yumurta ile birlikte veya sarımsaklı yoğurt ile birlikte pişirilerek yemeği yapılır. Geniş ve yeşil yapraklarına *Asteraceae* familyasından *Chardinia orientalis*'in kuru haldeki

meyvesi takılarak saç için toka yapılır (Arık, 2003). Bitki suda kaynatılarak ipliklerin maviye boyanması sağlanır (Özgökçe ve Yılmaz, 2003). Yaprak ve çiçekli dalları terletici, idrar arttırıcı ve ülser tedavi edici olarak dekoksasyon veya infuzyon halinde kullanılmaktadır (Türkoğlu ve ark., 2006; Çakılcıoğlu ve ark., 2007). Hayvanlar tarafından yenmektedir. Çiçekleri tatlı olur. Çocuklar tarafından çiçekleri emilmektedir (Korkut, 2006; Akan ve ark., 2008). Yaprak ve çiçekli dallarının kaynatılmasıyla elde edilen çayı idrar arttırıcı olarak kullanılır (Öztürk ve Dinç, 2005). Bu bitkinin kökleri ezilip lapa yapılarak yaralara sarılıyor ve yara iyileştirici olarak kullanılıyor (Mart, 2006). Tedavi amacıyla mide ve romatizmal hastalıklara karşı kullanılır. Mide hastalıklarına karşı bitkinin taze yaprakları doğranır ve hafifçe pişirilerek bir miktar yenir. Romatizmal hastalıklara karşı ise bir miktar taze yaprak ezilerek merhem (lapa) kıvamına getirilir ve rahatsızlık veren bölgeye sürülür. Gıda olarak da, bitki ince ince doğranır, kaynatıldıktan sonra el ile sıkılmak suretiyle suyu süzülür. Tavada içerisinde bir miktar salça, soğan veya yumurta ile kavularak yemeği yapılır (Balos, 2007). Bitki kökten sökülerek tahta ile dövülür, topraktan (mendel adındaki) kalıbın içine dökülür üstüne bir ağır yük konularak 3 gün beklenir, daha sonra da bir süre güneşte bırakılır ve hazır hale gelir. Bunun ile üzüm, yaprak, vb küçük malzemeler taşınırdı. Bu günlerde yapılmamaktadır, yerini plastik malzemeler almıştır. Kök ezilerek çıbanların içindeki iltihabı temizlemek için kullanılır. Toprak üstü kısımları kaynatılarak içilir, kanser tedavisinde kullanılır (Akgül, 2008). Tüm bitki terletici, idrar arttırıcı ve temizleyicidir. Köklerinden kırmızı boya elde edilir. Yaprak ve çiçeklerinin kaynatılmasından elde edilen su egzama tedavisinde kullanılır (Deniz, 2008). Bitkinin toprak üstü organları böreklere katılır. Bitkinin toprak üstü organları hayvanlara yedirilir (Vural, 2008). Çiçekte bulunan bal özü emilir. Ayrıca arılar bal yapımında bitkinin polen ve nektarından faydalanmaktadır (Kaval, 2011).

68. *Paracaryum rasemosum* (Schreber) Britten var. *rasemosum*

Bitkinin yöresel adı: Mejmejok

Literatürdeki diğer adları:

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Demirkazıki mezarası, tarla, 38° S 032' 8820" 41° 93' 432" 1851m, 24.05.2011, MM134, Ir.-Tur. Elm. Endemik, **LR (lc)**

Toplanma dönemleri: Nisan-Mayıs

Kullanılan kısım: Çiçek

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA9

Kullanım şekli:

a) Çiçekte bulunan bal özü emilir(Mola BAKİ).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

8. *BRASSICACEAE (CRUCIFERAE)*

69. *Bunias orientalis* L.

Bitkinin yöresel adı: Tahliş

Literatürdeki diğer adları: Eşek turpu

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Demirkazıki mezarısı, tarla, 38° S 032' 8820" 41° 93' 432" 1851m, 24.05.2011, MM139, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA2

Kullanım şekli: Bitkinin genç olan gövde kısmı bahar aylarında soyulup yenmektedir (Ahmet AKBULAK).

Literatürdeki kullanımı: Etli genç gövdeleri soyulup iştah açıcı olarak çiğ yenir (Altan ve ark., 1999).

70. *Cardaria draba* (L.) Desv. subsp. *chalepensis* (L.) D.E. Schulz

Bitkinin yöresel adı: Tahliş

Literatürdeki diğer adları: Yabani roka, Yabani tere

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyünün Şahbur mezrası, tarla, 37° 46' 885" N 43° 12' 351" E 2220m, 24.06.2011, MM100.

Toplanma dönemleri: Haziran-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA1

Kullanım şekli: Bitki taze iken ezilip lapa haline getirilir ve vücutta kızarıklık olan yere konur (Nihayi ŞEYLAN).

Literatürdeki kullanımı: Genç yapraklar ve sürgünler salatalara çiğ konur veya pişirilir. Maydanoz olarak kullanılır (Türkoğlu ve ark., 2006). Bitkinin taze toprak üstü organları etlerin üzerine baharat olarak koyulur (Vural, 2008). Genç yapraklar yıkanıp çiğ olarak elde veya salatalara katılarak yenilir. Gaz gidericidir. Kuvvet verdiği söylenmektedir (Deniz, 2008). Çiçekleri suda kaynatılıp elde edilen sıvı sivilceleri geçirmesi için cilde sürülmektedir (Metin, 2009).

9. *CAMPANULACEAE*

71. *Campanula glomerata* L. subsp. *hispida* (Witasek) Hayek

Bitkinin yöresel adı: Nojda

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezrası, step, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 24.06.2011, MM70, Eu.-Sib. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Yaprak

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA2

Kullanım şekli: Taze haldeki toprak üstü kısmı kurutulduktan sonra dövülerek toz haline getirilir ve özellikle hayvanların iltihaplı yaralarını tedavi etmede kullanılır (Nihayi ŞEYLAN).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

72. *C. involucrata* Aucher ex DC.

Bitkinin yöresel adı: Nojda

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezrası dereyi geçtikten sonra (Nizar), step, 37° 49' 597" N, 43° 09' 844" E, 2153 m, 24.06.2011, MM15, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Yaprak

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA2

Kullanım şekli: Taze haldeki toprak üstü kısmı kurutulduktan sonra dövülerek toz haline getirilir ve özellikle hayvanların iltihaplı yaralarını tedavi etmede kullanılır (Celattin BALTA).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

10. CAPRIFOLIACEAE

73. *Lonicera nummulariifolia* Jaub. & Spach subsp. *nummulariifolia*

Bitkinin yöresel adı: Dargelim

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü, Koltutan mezrası (Bilisavar), bahçe içleri, 37° 51' 782" N 43° 05' 208" E, 1574 m, 20.09.2011, MM224.

Toplanma dönemleri: Eylül

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Yakacak

Kullanım kodu: IIIA

Kullanım şekli: Bitkinin kuruyan kısımları yakacak olarak kullanılır (Girgün KAMAÇ).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

11. CONVULVULACEAE

74. *Ipomoea purpurea* (L.) Roth

Bitkinin yöresel adı: Sarmaşık

Literatürdeki diğer adları: Boru çiçeği, Sarmaşık

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü, bahçe içleri, 38° S 032'8820'' 41° 93' 432" 1851 m, 20.09.2011, MM249

Toplanma dönemleri: Haziran-Ekim

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Süs

Kullanım kodu: VIB8

Kullanım şekli: Bitki evlerin önünde süs bitkisi olarak kullanılmaktadır (Kendi gözlemimiz).

Literatürdeki kullanımı: Süs bitkisi olarak kullanılmaktadır (Baytop, 1999; Duran, 1998). Bitki evlerin önünde süs bitkisi ve gölgelik olarak kullanılmaktadır (Kaval, 2011)

12. *CHENOPODIACEAE*

75. *Beta corolliflora* Zosimovic ex Butter

Bitkinin yöresel adı: Kizirok

Literatürdeki diğer adları: Boru çiçeği, Sarmaşık

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyünün Şahbur mezrası, tarla, 37° 46' 885" N 43° 12' 351" E 2220m, 24.06.2011, MM107, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Haziran-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA2

Kullanım şekli: Bitkinin toprak üstü kısımları çiçeklenme periyodundan önce toplanıp yağ ve yumurta ile birlikte kavrulup yemeği yapılır (Nihayi ŞEYLAN).

Literatürdeki kullanımı: Bitkinin kök kısmı basur tedavisi için halinde kullanılır (Sezik ve Ark., 1997).

76. *Chenopodium foliosum* (Moench.) Aschers

Bitkinin yöresel adı: Tırye ruvi

Literatürdeki diğer adları: İt üzümü, yayla üzümü, kuş üzümü, sirken

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyünün Çöpçatan mezrası, tarla, 37° 51' 782" N 43° 05' 208" E 1574 m, 21.09.2011, MM118

Toplanma dönemleri: Temmuz

Kullanılan kısım: Meyve

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA4

Kullanım şekli: Olgunlaşmış meyveler çiğ olarak yenir (Cevdet MÜKEMRE).

Literatürdeki kullanımı: Kümeler halinde küçük kırmızı renkteki tatlı meyvaları yenir. Ayrıca ağrı kesici olarak yara üzerine konur (Altan ve ark., 1999). Meyveleri yenir (Dönmez, 2000; Özgen ve ark., 2004). Taze gövdesi ve yaprakları haslanıp ayranlı çorbası yapılır. Olgun meyvesi yenir (Yeşil, 2007). Bitkinin toprak üstü kısımları hayvanlara yedirilir (Vural, 2008).

13. CUCURBITACEAE

77. *Bryonia multiflora* Boiss. & Heldr.

Bitkinin yöresel adı: Juri ruvi, Tırye ruvi

Literatürdeki diğer adları: Akasma kökü, Abdulselem-Daraling

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyünün Çöpçatan mezarası, taşların arasında, 37° 51' 782" N 43° 05' 208" E 1574 m, 21.09.2011, MM226, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Meyve

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA1

Kullanım şekli: Bitkinin meyveleri yüksek tansiyon durumunda yenir (Halit KAMAÇ).

Literatürdeki kullanımı: Bitkinin kök kısmı suda kaynatılarak mide sancılarını kesmek ve Basur tedavisi için suyu içilir. Aynı zaman kök dövülerek hap haline getirildikten sonra kabız giderici olarak kullanılır (Kaval, 2011).

78. *Cucumis melo* L.**Bitkinin yöresel adı:** Gundor**Literatürdeki diğer adları:** Kire, kavun**Lokalitesi:** C9 Van: Çatak, Konalga köyünün Çöpçatan mezarası, tarla, 37° 51' 782" N 43° 05' 208" E 1574 m, 21.09.2011, MM250**Toplanma dönemleri:** Ağustos**Kullanılan kısım:** Meyve**Kullanım amacı:** Gıda**Kullanım kodu:** IB4**Kullanım şekli:** Meyveleri gıda olarak tüketilir. Bölgede yetiştiriciliği yaygın değil. (kendi gözlemlerimiz).**Literatürdeki kullanımı:** Meyveleri gıda olarak tüketilir. Kavun suyu da gümüşlerin parlatılmasında kullanılmaktadır (Vural ve ark., 1997). Meyveleri ve tohumları gıda olarak tüketilir (Ertuğ, 2000). Meyvalarının yenmesi idrar artıdır (bulut, 2006). Meyveleri gıda olarak tüketilir. Bölgede yetiştiriciliği yaygın olan bir bitkidir. Meyve çekirdekleri kurutulup tuzlandıktan sonra pazarda satılmakta (Gencay, 2007).**79. *Cucurbita pepo* L.****Bitkinin yöresel adı:** Kulund**Literatürdeki diğer adları:** Kabak, kestane kabağı, Sakız kabağı**Lokalitesi:** C9 Van: Çatak, Konalga köyü, bahçe içleri, 38° S 032'8820'' 41° 93' 432" 1851 m, 02.08.2011, MM251.**Toplanma dönemleri:** Temmuz-Ekim**Kullanılan kısım:** Meyve**Kullanım amacı:** Gıda

Kullanım kodu: IB4

Kullanım şekli: Meyveleri gıda olarak tüketilir. Bölgede yetiştiriciliği yaygın değil. (kendi gözlemlerimiz).

Literatürdeki kullanımı: Tohumları kurt düşürücü olarak kullanılır (Sayar ve ark., 1995). Barsak solucanlarına karşı bir çay bardağı bitkinin tohumu yenir (Sezik ve Ark.,1997). Tohumları insanlarda zehirliliği bulunmayan kurt ve şerit düşürücüdür (Baytop, 1999; Saday, 2009). Meyveleri ve tohumları gıda olarak tüketilir (Ertuğ, 2000). Boğaz ağrıları ve bronşit için meyveler suda kaynatılıp boyuna uygulanır (Sezik ve Ark.,2001). Gıda amaçlı olarak kullanılır (Ertuğ, 2004b). Meyve sapı, ceviz ile birlikte dövülüp, haricen, egzama tedavisinde kullanılır (Tuzlacı, 2006). Meyveleri gıda olarak tüketilir. Bölgede yetiştiriciliği yaygın olan bir bitkidir. Meyve çekirdekleri kurutulup tuzlandıktan sonra pazarda satılmakta. Meyveleri ısıtıldıktan sonra karın sancısı çekenler, ısıtılmış kabağı karınlarının üstünde bekleterek sancının giderilmesi amaçlanır (Gencay, 2007).

14. CUPRESSACEAE

79. *Juniperus exelsa* M.Bieb.

Bitkinin yöresel adı: Dare kaç

Literatürdeki diğer adları: Karaardıçlı, Dikenardıçlı, Ardiç, Boz ardiç

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyünün Dereiçi mezarası, ormanlık alan, 37° 51 555" N 43° 08' 984 E, 1808 m, 24.06.2011, MM101.

Toplanma dönemleri: Ağustos

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Yakacak-Elsanatı

Kullanım kodu: IIIA, VA5

Kullanım şekli: Bitki yakacak olarak kullanılır. Ayrıca düzgün dalları kızak yapımında kullanılır (Şivaş TARTAN).

Literatürdeki kullanımı: Bitkinin toksikolojik etkisi var (Özçelik ve Sağmanlıgil, 1993). Meyveler soğuk algınlığı ve bronşit tedavisinde kullanılır (Fujita ve ark., 1995). Odunu yakacak olarak kullanılır (Vural, 2008). Bitkinin taze kozalakları suda kaynatılıp süzöldükten sonra elde edilen süzöntü ılık ya da soğuk olarak günde 1-2 su bardağı içilerek öksürüğün giderilmesinde kullanılmaktadır (Koyuncu, 2005). Enfeksiyon hastalıkları ve astım için kaynatılmış suyu ile banyo yapılır. Olgunlaşmış meyveleri yemekten sonra yenilirse mide ekşimesine iyi gelir (Bulut, 2006). Gövdesi yakacak, ev yapımı ve dolap gibi mobilyaların yapımında kullanılır; ayrıca gövdesinden dikey kesilen çubuklar aydınlanmak amacıyla çıra gibi kullanılır (Yeşil, 2007). Ardıç ağacının meyveleri toz haline getirilip bal ile karıştırılıp 10 saatte bir tatlı kaşığı kadar tüketimi kalp ve damar hastalıklarını gidermede kullanılır. Gövdesinden elde edilen sakız toz halinde iyileşmeyen yaraların kapanmasında haricen kullanılır. Ağacın kabukları ovalanıp çobanlar tarafından ateş yakınımda kullanılmaktadır (Eşen, 2008). Meyvesi taze iken ezilerek balla karıştırılıp boğaz yaralarında ve solunum yolu sorunlarında tablet gibi yutulmaktadır. Meyvesi suda kaynatılıp elde edilen sıvı öksürük, şeker, barsak sancısı, tansiyon ve grip için kullanılmaktadır (içilmektedir). Ayrıca ağrı ve sızıları dindirmesi için de içilmektedir. Yaprığı suda kaynatılıp elde edilen sıvı kabızlığı gidermesi için içilmektedir. Çalısının ucu yakılmakta ve gözdeki akıntıyı önlemek için göz pınarına sürölmektedir. Tavan döşemelerinde kullanılmaktadır. Siperlik olarak narenciye bahçelerinin kenarlarına dikilmektedir. Rüzgâr kesen adı da verilmektedir. Bahçe oluşturulmadan önce rüzgârın geldiği tarafa ekilmektedir (Metin, 2009).

15. *DIPSACACEAE*

81. *Cephalaria microcephala* Boiss.

Bitkinin yöresel adı: Zivan

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyünün Şahbur mezarısı, step, 37° 46' 885" N 43° 12' 351" E 2220m, 24.06.2011, MM73, Ir.-Tur. Elm

Toplanma dönemleri: Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Tedavi-Yem

Kullanım kodu: IVA, IIA1

Kullanım şekli:

- a) Bitkinin genç gövdesi keskin bir bıçakla kestikten sonra çıkan sıvı vücutta meydana gelen kesikleri kapatmak için sürülür (Nihayi ŞEYLAN).
- b) Bitkinin toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak değerlendirilir (Yusuf ARMAN).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

16. *EUPHORBIACEAE*

82. *Euphorbia denticulata* Lam.

Bitkinin yöresel adı: Huşeli

Literatürdeki diğer adları: Sütleğenotu, Hekletis

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Dokuzdam köyüne bağlı Alantaş mezrasına ait Alantaş yaylasındaki alanlar, step, 37° 49' 897" N, 43° 09' 977" E, 2506 m, 24.06.2011, MM60, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Bitki sütü

Kullanım amacı: Tedavi-Zehirli

Kullanım kodu: IIA1, VIIA4

Kullanım şekli:

- a) Bitkiden akıtılan süt 1-2 damlası suya katılarak kabızlık giderici olarak kullanılır (Adil TANRIVERDİ).

b) Bitkiden akıtılan sütün içilmesi durumunda karın sancularına ve ishale neden olur (Ali CANIŞ).

Literatürdeki kullanımı: Bitkiden akan süt karın sancularını dindirmek için suya katılarak tüketilir. Bitkiden akan süt şeker üstüne veya suya katılarak ishal tedavisinde kullanılır (Kaval, 2011).

83. *Euphorbia gripsophylla* M.S. Khan

Bitkinin yöresel adı: Huşeli

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezrasının Mola Kasım denilen yerde dereyi geçtikten sonra, step, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 20.09.2011, MM59, Endemik, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Bitki sütü

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA1

Kullanım şekli: Bitkiden akıtılan sütün 1-2 damlası suya katılarak kabızlık tedavi için kullanılır (Adil TANRIVERDİ).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

17. FABACEAE (LEGUMINOSAE)

83. *Astragalus amblolepis* Fischer

Bitkinin yöresel adı: Gırguni

Literatürdeki diğer adları: Arap zamkı, Geven, Goni

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyü Beğendik mezrasının batısında bulunan mezarlıktaki kayanın çevresi, step, 37° 48' 510" N, 43° 12' 816" E, 2142 m, 25.06.2011, MM85, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Temmuz

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Yakacak

Kullanım kodu: IIIA

Kullanım şekli: Bitki kökleriyle birlikte toplanıp yakacak olarak kullanılır (Salih BAŞAK).

Literatürdeki kullanımı: Yakacak olarak kullanılmaktadır (Öztürk, 1991). Odun tutuşturmak ve zank yapımı için kullanılır (Özgökçe ve Özçelik, 2004). Zank toplamak üzere develerle Isparta'dan 15-20 çadır gelir; 3ay kalır, geven toplarlarmış, yine eskiden gevenciler kökü keser 10-15 gün bekler, sakızı toplar giderlermiş (Ertuğ ve Tümen, 2004). Bitkinin tüm kısımları tandırda tutuşturucu olarak kullanılır (Gencay, 2007).

85. *A. aureus* Willd.

Bitkinin yöresel adı: Gunizer

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü, Alandaş yaylasının Konalga'ya ait kısımlarda, step 37° 48' 193" N, 43° 08' 468" E, 2567 m, 24.06.2011, MM237, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Temmuz

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Yem-Yakacak

Kullanım kodu: IIIA, IVA

Kullanım şekli:

- a) Bitki kökleriyle birlikte toplanıp yakacak olarak kullanılır (Kazım TEKE).

b) Bitkinin kökleri ufak ufak doğradıktan sonra hayvanlara kuvvet verici olarak yedirilir (Ahmet KAMAÇ).

Literatürdeki kullanımı: Kitre zamkı elde edilir. Kitrenin mukoza üzerinde koruyucu etkisi vardır. Bu nedenle boğaz hastalıkları ve iltihaplarında, bir parça zamk ağza alınarak emilir. Yara üstünü örterek koruyucu etki yapar. Kitre zamkı eczacılık tekniğinde emülsiyon, süspansiyon, pastil ve tablet gibi preparatların yapılmasında kullanılır. Boya ve kumaş endüstrisinde de kullanılmaktadır (Baytop, 1999).

86. A. davisii Chamb. & Matthws.

Bitkinin yöresel adı: Güni mışk

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezarısı kale arkası, step, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 24.06.2011, MM58, Endemik, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Temmuz

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Yem

Kullanım kodu: IVA

Kullanım şekli: Bitki biçildikten sonra hayvan yemi olarak kullanılır (Aziz CIVAKLI).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

87. A. gumifer Lab.

Bitkinin yöresel adı: Günizer

Literatürdeki diğer adları: Geven, Kitre zamkı

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezarısı Gova musto denilen yer, step, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 25.10.2011, MM125, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Temmuz

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Yem-Yakacak-Tedavi

Kullanım kodu: IIA1, IIIA, IVA

Kullanım şekli:

- a) Bitkinin kökleri ufak ufak (yaklaşık 3-4cm) doğradıktan sonra hayvan yemi olarak kullanılır (Ali MÜKEMRE).
- b) Yüksek şeker durumunda kök kısmı soyulup kaynatıldıktan sonra günde iki çay bardağı içilir (Nihayi ŞEYLAN).
- c) Bitki kökleriyle birlikte sökülüp yakacak olarak kullanılır (Medeni ŞEYLAN).

Literatürdeki kullanımı: Kitre zamkı elde edilir. Kitrenin mukoza üzerinde koruyucu etkisi vardır. Bu nedenle boğaz hastalıkları ve iltihaplarında, bir parça zamk ağza alınarak emilir. Yara üstünü örterek koruyucu etki yapar. Kitre zamkı eczacılık tekniğinde emülsiyon, süspansiyon, pastil ve tablet gibi preparatların yapılmasında kullanılır. Boya ve kumaş endüstrisinde de kullanılmaktadır (Baytop, 1999). Gövdesinden yapılan yaralamalar sonucu zamk elde edilir. Boğaz hastalıkları ve iltihaplarında, bir parça zamk ağza alınarak emilir. Toprak üstü kısımları yakacak ve hayvan yemi olarak kullanılır (Çakılcıoğlu ve ark., 2007; Türkoğlu ve ark., 2006).

88. A. *halicacabus* Lam.

Bitkinin yöresel adı: Çekçekok

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezarası, step, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 16.07.2011, MM248, Endemik, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Yem

Kullanım kodu: IVA

Kullanım şekli: Bitki biçilip hayvan yemi olarak kullanılır (Hüsni BALTA).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı

89. *A. longifolius* Lam.

Bitkinin yöresel adı: Gırguni

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezarının güneybatısı Berespi denilen yer, step, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 16.07.2011, MM194, Endemik, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Temmuz

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Yem-Yakacak-Tedavi

Kullanım kodu: IIVA1, IIIA, IVA

Kullanım şekli:

- Bitkinin kökleri ufak ufak (yaklaşık 3-4 cm) doğradıktan sonra hayvanlara kuvvet verici olarak yedirilir (Hamit MÜKEMRE).
- Şeker ve kalp hastalığı rahatsızlığı durumunda bitkinin kökleri soyulup kaynatıktan sonra suyu içilir (Nihayi ŞEYLAN).
- Bitki yakacak olarak kullanılır (Kerem CIVAKLI).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

90. *A. oocephalus* Boiss. subsp. *oocephalus*

Bitkinin yöresel adı: Giyazerk

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezarının güneybatısı Berespi denilen yer, step, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 16.07.2011, MM201, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Yem

Kullanım kodu: IVA

Kullanım şekli: Bitki biçildikten sonra saman haline getirilip hayvan yemi olarak kullanılır (Mikail BALTA).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

91. *A. persicus* (DC.) Fisch. & C.A.Mey.

Bitkinin yöresel adı: Günikeruşk

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyü Şahbur mezrasının güneydoğusu, step, 37° 46' 885" N 43° 12' 351" E 2220m, 24.06.2011, MM195, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Ağustos-Kasım

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Yakacak

Kullanım kodu: IIIA

Kullanım şekli: Bitki kökleriyle birlikte sökülüp yakacak olarak kullanılır (Nihayi ŞEYLAN).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

92. *A. pycnocephalus* Fisch. var. *pycnocephalus*

Bitkinin yöresel adı: Güni

Literatürdeki diğer adları: Kitre zamkı, Güni

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Dokuzdam köyü Alantaş mezrası, Tanrıverdi mezrasından Alandaş yaylasına giderken, Hazine tepesinin arkası güney yamaçlar, step, 37° 50' 597" N, 43° 09' 844" E, 2200 m, 24.06.2011, MM181, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Eylül

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Yakacak

Kullanım kodu: IIIA

Kullanım şekli: Bitki kökleriyle birlikte sökülüp yakacak olarak kullanılır (Hanife MÜKEMRE).

Literatürdeki kullanımı: Bitki yakacak olarak kullanılır (Kaval, 2011).

93. *A. rechingeri* Sirj.

Bitkinin yöresel adı: Güni hesp

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Dokuzdam köyü Alantaş mezrası, Alandaş yaylası, step, 37° 49' 897" N, 43° 09' 977" E, 2506 m, 24.06.2011, MM88, Endemik, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Eylül

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Yem

Kullanım kodu: IVA

Kullanım şekli: Bitkinin kökleri ufak ufak (yaklaşık 3-4 cm) doğradıktan sonra hayvanlara (özellikle atlara; Güni hesp=at geveni) kuvvet verici olarak yedirilir (İdris BÖRÇEK).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

94. *A. subrobustus* Boiss.

Bitkinin yöresel adı: Güniberan

Lokalesi: C9 Van: Çatak, Dokuzdam köyü Alantaş mezzrası, Alandaş yaylası, step, 37° 49' 897" N, 43° 09' 977" E, 2506 m, 24.06.2011, MM123 Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Haziran

Kullanılan kısım: Meyve

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA4

Kullanım şekli: Bitkinin taze ve genç meyveleri çiğ olarak yenir (Kerem CIVAKLI).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

95. A. subsecundus Boiss. & Hoh.

Bitkinin yöresel adı: Günikoringan

Literatürdeki diğer adları:

Lokalesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezzrasının Mola Kasım mevki güneyi dereyi geçtikten sonra, step, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 20.09.2011, MM59,

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Yem

Kullanım kodu: IVA

Kullanım şekli: Bitki toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (Cevdet MÜKEMRE).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

96. *A. wartsensis* Boiss.**Bitkinin yöresel adı:** Gırguni**Lokalitesi:** C9 Van: Çatak, Dokuzdam köyü Alantaş mezarı, Tanrıverdi mezarından Alantaş yaylasına giderken Hazine tepesinin arkası, step, 37° 50' 597" N, 43° 09' 844" E, 2200 m, 24.06.2011, MM193, Endemik.**Toplanma dönemleri:** Mayıs-Eylül**Kullanılan kısım:** Tüm bitki**Kullanım amacı:** Yakacak**Kullanım kodu:** IIIA**Kullanım şekli:** Bitki yakacak olarak kullanılır (Hanife MÜKEMRE).**Literatürdeki kullanımı:** Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.**97. *Cicer anatolicum* Alef.****Bitkinin yöresel adı:** Nok, Nohut**Literatürdeki diğer adları:** Yabani nohut, Uğursuz nohut**Lokalitesi:** C9 Van: Çatak, Dokuzdam köyü Alantaş mezarı, Tanrıverdi mezarından Alantaş yaylasına giderken Hazine tepesinin güneydoğusu, step, 37° 50' 597" N, 43° 09' 844" E, 2200 m, 24.06.2011, MM9-61, Ir.-Tur. Elm.**Toplanma dönemleri:** Haziran**Kullanılan kısım:** Tohumları, Toprak üstü kısımları**Kullanım amacı:** Gıda-Yem**Kullanım kodu:** IA4, IVA**Kullanım şekli:**

a) Yöre halkı tarafından yaş tohumları tuzlanarak yenir (Rahmi BALTA).

b) Bitkinin toprak üstü kısmı hayvan yemi olarak kullanılır (Aziz BÖRÇEK).

Literatürdeki kullanımı: Bitkinin bütün kısımlarını büyü işleriyle uğraşanlar kullanırmış (Vural ve ark., 1997). Bitkinin genç tohumları çiğ olarak yenir (Altan ve Ark., 1999). Olgunlaşmamış tohumları yenir (Yeşil, 2007).

98. *Hedysarum vanense* Hedge & Hub.-Mor.

Bitkinin yöresel adı: Koringa kivi

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Dereiçi mezarası, Çal mevki, step, 37° 51' 55" N, 43° 08' 984" E, 2210 m, 27.06.2011, MM234, Endemik.

Toplanma dönemleri: Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanım amacı: Yem

Kullanım kodu: IVA

Kullanım şekli: Bitkinin toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak değerlendirilir (Cami TARTAN).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

99. *H. varium* Willd.

Bitkinin yöresel adı: Koringa kivi

Literatürdeki diğer adları: Batalak

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Dereiçi mezarası, Çal mevki, step, 37° 51' 55" N, 43° 08' 984" E, 2210 m, 27.06.2011, MM235, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanım amacı: Yem

Kullanım kodu: IVA

Kullanım şekli: Bitkinin toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak değerlendirilir (Cami TARTAN).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

100. *Lathyrus tuberosus* L.

Bitkinin yöresel adı: Henc

Literatürdeki diğer adları: Koz koz, Yumrulu bezelye

Lokalesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezarası, tarla, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 20.09.2011, MM33-174, Euro-Sib. element

Toplanma dönemleri: Mayıs-Haziran

Kullanılan kısım: Toprak altı yumrular- Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Gıda-Yem

Kullanım kodu: IA3, IVA

Kullanım şekli:

- a) Bitkinin toprak altı yumrular soyulup çiğ olarak yenir (İdris EROĞLU).
- b) Bitki hayvan yemi olarak değerlendirilir (Celattin BALTA).

Literatürdeki kullanımı: Bitkinin toprak altı yumruları tatlı olup yenir. Yumruların şeker hastalığına iyi geldiği bilinmektedir (Altan ve Ark., 1999). Kök yumruları tatlı olup yenir. Kabız etkisinden dolayı ishallere karşı kullanılır (Baytop, 1999).

101. *Medicago x varia* Martyn.

Bitkinin yöresel adı: Oncih

Literatürdeki diğer adları: Piç yonca, Yonca raş

Lokalesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezarası, step, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 20.09.2011, MM45.

Toplanma dönemleri: Nisan-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımları

Kullanım amacı: Tedavi-Yem

Kullanım kodu: IIB1, IVB

Kullanım şekli:

- c) Bitkinin yaprakları ezilip, kesiklerde kan durdurucu olarak kullanılır (Kamil GÜMÜŞTAŞ).
- d) Bitki hayvan yemi olarak kullanılır (Kerem CIVAKLI).

Literatürdeki kullanımı: Çiğ ya da pişirilerek yemeği yapılır (Yeşil, 2007).

102. *Onobrychis altissima* Grossh.

Bitkinin yöresel adı: Koringa

Lokalesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyü Şahbur mezarası, tarla, 37° 46' 885" N 43° 12' 351" E 2220m, 04.10.2011, MM7

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Yem-Tedavi

Kullanım kodu: IIB1, IVB

Kullanım şekli: Bitkinin yaprakları ezilip, kesik ve yaralarda kan durdurucu olarak kullanılır. Aynı zamanda bitki hayvanlara kuvvetlenmesi ve süt artışı için verilir (Nihayi ŞEYLAN).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

103. *O. carduchorum* C.C. Townsend**Bitkinin yöresel adı:** Koringa**Lokalitesi:** C9 Van: Çatak, Dokuzdam köyü Şıvgınlı mezarası, tarla, 37° 51' 311" N 43° 11' 760" E 2080m, 23.09.2011, MM168.**Toplanma dönemleri:** Mayıs-Temmuz**Kullanılan kısım:** Toprak üstü kısımlar**Kullanım amacı:** Yem-Tedavi**Kullanım kodu:** IIB1, IVB**Kullanım şekli:** Bitkinin yaprakları ezilip, kesik ve yaralarda kan durdurucu olarak kullanılır. Aynı zamanda bitki hayvan yemi olarak kullanılır (Necattin MÜKEMRE).**Literatürdeki kullanımı:** Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.**104. *Ononis spinosa* L.****Bitkinin yöresel adı:** Semisk**Literatürdeki diğer adları:** Kayışkıran kökü**Lokalitesi:** C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezarası, çayırılık alan, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 20.09.2011, MM253.**Toplanma dönemleri:** Mayıs-Temmuz**Kullanılan kısım:** Yaprak**Kullanım amacı:** Tedavi**Kullanım kodu:** IIB1**Kullanım şekli:** Bitkinin yaprakları ezilip dövüldükten sonra bir bezle sarılarak iltihaplanmış yaralarda iltihap sökücü olarak kullanılır (Hamit MÜKEMRE).

Literatürdeki kullanımı: Kurutulmuş kökleri idrar artırıcı ve taş düşürücü olarak kullanılır. Haricen antiseptik ve yara iyi edici etkilerden ötürü, egzama ve buna benzer deri hastalıklarının tedavisinde kullanılır (Baytop, 1999). Bitkinin genç olan yaprak kısımları taze veya kurutulduktan sonra ayran yemeklerine katılır (Kaval, 2011).

105. *Trifolium repens* L. var. *repens*

Bitkinin yöresel adı: Nefel

Literatürdeki diğer adları: Üçgül, Beyaz yonca

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezarası, çayırılık alan, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 20.09.2011, MM42.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Ağustos

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Tedavi-Zehir

Kullanım kodu: IIA2, VIIA4

Kullanım şekli:

- Bitki hayvan tarafından yenildiğinde hayvanın baygınlık geçirmesine neden olur (Kerem CIVAKLI).
- Bitkinin toprak üstü kısmı kurutulup toz haline getirildikten sonra hayvanların kurtlanmış yaralarına serpilir (Nihayi ŞEYLAN).

Literatürdeki kullanımı: Bitkinin çiçekleri suya konulup 2-3 gün bekletilir. Süzülen sıvı bir miktar kolonya ile karıştırılarak uyuza karşı hayvan ve insanların vücutlarında kaşınan yerlere sürülür (Altan ve Ark., 1999). Çiçekli dalları kuvvet verici ve romatizma ağrılarını dindirici olarak kullanılır (Baytop, 1999).

106. *Trifolium pratense* L. var. *pratense*

Bitkinin yöresel adı: Nefel

Literatürdeki diğer adları: Üçkulak, Kırmızı yonca, Çayır tırfılı, Sakar yonca

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, sırmalı köyü, Beğendik mezrası, çayırılık alan, 37° 48' 510" N, 43° 12' 816" E, 2142 m, 05.10.2011, MM87.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Ağustos

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Zehir

Kullanım kodu: VIIA4

Kullanım şekli: Bitki hayvan tarafından yenildiğinde hayvanın şişip ölmesine neden olur (Ali CANIŞ).

Literatürdeki kullanımı: Yapraklar yara iyi edici olarak kullanılır (Sezik ve Ark., 1997). Çiçekler balgam söktürücü, antiseptik ve yatıştırıcı olarak kullanılır (Baytop, 1999; Türkoğlu ve ark., 2006; Çakılcıoğlu ve ark., 2007). Bitkinin tohumları yumurta sarısı ile karıştırılıp öksürük kesici ve kötü kokan ağız kokusuna karşı kullanılır (Yıldırım ve ark., 2008). Bitki taze veya kurutulmuş hayvanlara yedirilir (Vural, 2008).

107. *Vicia balansae* Boiss.

Bitkinin yöresel adı: Giya fasulye

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezrası, dereyi geçince çalılık alan, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 20.09.2011, MM281, Euxine element.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Ağustos

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Gıda-Yem

Kullanım kodu: IA4,IVA

Kullanım şekli:

- a) Yöre halkı tarafından yaş tohumları çiğ olarak yenir (Hamit MÜKEMRE).

b) Bitki hayvan yemi olarak kullanılır (Aziz BÖRÇEK).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

18. FAGACEAE

108. *Quercus libani* Olivier

Bitkinin yöresel adı: Berü

Literatürdeki diğer adları: Karamiş

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Demirkazıkı mezarası, ormanlık, 38° S 032' 8820" 41° 93' 432" 1851m, 24.05.2011, MM144, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Temmuz-Ağustos

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Elsanatı-Yakacak-Yem

Kullanım kodu: IIIA, IVA, VA5

Kullanım şekli:

- a) Bitkinin genç dallarından baston yapılır. Aynı zamanda bitki yakacak olarak değerlendirilir (Fethi AKBULAK).
- b) Yaprakları hayvan yemi olarak değerlendirilir (Hasan KESKİN).

Literatürdeki kullanımı: Bitki hemoroid tedavisinde dekoksion halinde kullanılır (Sezik ve ark., 2001).

109. *Quercus infectoria* Olivier subsp. *boissieri* (Reut.) O. Schwarz

Bitkinin yöresel adı: Dara mazi

Literatürdeki diğer adları: Zindiyen, Mazı meşesi, Palıt, Pelit, Dağ meşesi, Palamut çalısı, Dara mazi.

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü dereyi geçtikten sonra, taşlı alan, 38° S 032'8820'' 41° 93' 432" 1851 m, 02.08.2011, MM149.

Toplanma dönemleri: Ağustos-Ekim

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Yem-Yakacak

Kullanım kodu: IIIA, IVA

Kullanım şekli: Gövde ve dalları yakacak olarak kullanılır. Yaprakları ise hayvan yemi olarak değerlendirilir (Hüsnu BALTA).

Literatürdeki kullanımı: Mazısı sünnet yaralarında kullanılır. Meyvesi dişleri beyazlatmak için kullanılır. Meyvesi şekerle birlikte kaynatılarak öksürüğe karşı içilir. Bitki boyacılıkta da kullanılır (Tonbul ve Altan, 1989). Bitkinin meyvesi yenir (Ertuğ, 1998; Ertuğ, 2000). Mazıları sepicilikte ve boya sanayinde kullanılır. Taze meyveleri hayvanlar için besin olarak kullanılır. Antiseptik olarak kullanılır (Duran ve ark., 2001). Kupulalarından ve kabuklarından kurtarılmış meyveler şeker hastalığının tedavisinde kullanılır (Keskin ve Alpınar, 2002). Mazı dahilen kabız olarak kullanılmaktadır (Türkoğlu ve ark., 2006). Yaprakları üzerinde oluşan tatlı sıvı kaynatılarak pekmez yapılmaktadır. Yörede yapılan bu pekmez “Gezo” olarak adlandırılmaktadır. Gövde ve dalları yakacak olarak kullanılır. Yaprakları ve meyveleri hayvan yemi olarak değerlendirilir. Yaprakları suda kaynatılarak siyah renkte boya elde edilir (Gencay, 2007). Cilt iltihaplanmalarında yaprak lapası sarılır (Bulut, 2006). Kabuğundan elde edilen merhem egzema türü deri rahatsızlıklarına ve doğumdan sonra loğusalıktaki iç kanama ve ağrılara karşı kullanılır. İlaç yapımında genellikle meşe kabuğunun ekstresi kullanılır. İshal ve dizanteriyi keser. Bağırsak bozukluklarını giderir. Boğaz ve bademcik iltihaplarını tedavi eder. Kanamaları durdurur. Basur memelerinden doğan şikâyetleri giderir. İshal kesici, damar ve doku büzücü, antimikrobiyal özellikler göstermektedir. Deri sanayinde derilerin dabaklanması ve sepicilikte ve tekstilde kumaşların boyanması işlemlerinde kullanılır. Travers, kaplama, yapı malzemesi, mobilya, doğrama, ev ve süs eşyaları, odun kömürü deri sanayi ve tekstilde kumaş boyama gibi kullanımları mevcuttur (Gönüz ve ark., 2008). Bitkinin yaprakları hayvanlara yedirilir. Bitkinin odunu yakacak olarak kullanılır. Bitkinin dalları çit ve çardak yapımında kullanılır. Bitkinin olgun meyvesi un haline getirilir ve tabakhanede

deri işlemeciliğinde kullanılır (Vural, 2008). Bitki taze yeşil yapraklı iken dal ile beraber kesilir ve kurumaya bırakılır. Daha sonra kışın hayvanlara verilir. Aynı zamanda bitki kışın yakacak olarak kullanılır (Kaval, 2011).

19. *GROSSULARIACEAE*

110. *Ribes nigrum* L.

Bitkinin yöresel adı: Tiri reş

Literatürdeki diğer adları: Frenküzümü

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü, Tanrıverdi mezarası Mola Hasan denilen yer, su kenarı, 37° 50' 992" N 43° 09' 828" E, 2200 m, 28.05.2011, MM282, C9 için yeni.

Toplanma dönemleri: Temmuz

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Yakacak

Kullanım kodu: IIIA

Kullanım şekli: Bitki yakacak olarak değerlendirilir (Seyvan GÖRKAN).

Literatürdeki kullanımı: Meyvalar organik asitler ve şekerler taşır, midevi ve gıda olarak kullanılır. Yapraklar idrar verici ve terleticidir (Baytop, 1999).

20. *HYPERICACEAE (GUTTIFERAE)*

111. *Hypericum scabrum* L.

Bitkinin yöresel adı: Sic

Literatürdeki diğer adları: Kantaron, Karahasan çayı, Kulilka zar, Sancı otu, Kan otu, Kılıç otu, Koyunkıran, Kuzukıran, Kepir otu, Püre, Sarı kantaron, Yara otu, Kızılıcık otu, Mayasılotu, Mide otu, Giyazer

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyü Şahbur mezrası, step, 37° 46' 885" N 43° 12' 351" E 2220m, 04.10.2011, MM112, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs

Kullanılan kısım: Çiçek

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA1

Kullanım şekli: Çiçekli dalları kurutulduktan sonra hazırlanan çayı mide ağrılarında bir çay bardağı kadar kullanılır (Nihayi ŞEYLAN).

Literatürdeki kullanımı: Çiçekli haldeki bitki zeytinyağı ile karıştırılarak ülser tedavisinde kullanılır (Honda ve ark., 1996). Çiçekli dallarından hazırlanan infüzyon (%1), dahilen basura karşı ve kabız olarak kullanılmaktadır (Baytop, 1999). Kaynatılmış suyu çay olarak içilirse mayasıyla iyi gelir (Bağcı, 2000). Bitki hemoroid tedavisinde dekoksasyon halinde kullanılır (Sezik ve ark., 2001). Çiçekli dallarından hazırlanan infüzyon (%1) dahilen kabızlığa ve basura karşı kullanılır (Türkoğlu ve ark., 2006; Çakırcıoğlu ve ark., 2007). Bitki dekoksasyon halinde hemoroid tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004). Çiçekli dallarından hazırlanan infüzyon kabızlığa ve basura karşı kullanılır (Kırbağ ve ark., 2005). Hemoroid ve karın ağrıları tedavisi için dekoksasyon halinde bitki kullanılır (Özkan ve Koyuncu, 2005). Çiçekli dallarının kaynatılmasıyla elde edilen çayı hemoroit tedavisinde ve kabızlığı gidermek için kullanılır (Öztürk ve Dinç, 2005). Çiçeklerin dekoksasyonu hazırlanır veya çiçekler zeytinyağı ile karıştırılıp güneşte bekletildikten sonra, mide hastalıklarına ve strese karşı, antiseptik olarak pansuman yaparken kullanılır (Oral, 2007). Hazırlanan infüzyonu dahilen adet ağrılarında kullanılır. Hazırlanan infüzyonu dahilen karın ağrılarında kullanılır. Hazırlanan infüzyonu dahilen ağrı kesici olarak kullanılır. Hazırlanan infüzyonu dahilen mide ağrılarında bir çay bardağı kadar kullanılır. Hazırlanan infüzyonu dahilen rahatlatıcı olarak kullanılır (Yeşil, 2007). Bitki toplanarak aktarlara para karşılığı satılır (Kaval, 2011).

21. JUNCACEAE

112. *Juncus inflexus* L.

Bitkinin yöresel adı: Pizak

Literatürdeki diğer adları: Kamır, Kofalık, Sazak, Su otu, Su süpürgesi, Kova otu, Palağ, Saz, Sazotu, Azmak otu, Kava, Caraş, Pizak

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Alandaş yaylası, su içi, 37° 48' 193" N, 43° 08' 468" E, 2567 m, 20.09.2011, MM252.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Ağustos

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Tedavi-El sanatı

Kullanım kodu: IIA1, VA8

Kullanım şekli:

- Bitkinin gövde kısmından fotor yapılır (Oktay CIVAKLI).
- Bitkinin kök kısmının kaynatılmasıyla elde edilen çayı kabızlığı gidermek için kullanılır (Hanife MÜKEMRE).

Literatürdeki kullanımı: Yakacak olarak kullanılır (Ertuğ, 1998). Sepet yapımında kullanılır (Ertuğ, 1999; Ertuğ ve ark., 2004; Ertuğ, 2006). Yaprakları yakacak, gövdeleri el sanatları yapımında kullanılır (Ertuğ, 2000). Kesilip kurutulduktan sonra bağ yapılacak yere getirilir. Islatıldıktan sonra üzerine büyük bir bez atılır ve 1-2 saat bekletilir. Daha sonra leydan denilen bir alet ile yavaş çevrilip birbirine eklenerek bağ yapılır ve o bağ ile de hayvanlar için biçilen otlar bağ haline getirilir. Aynı zamanda hayvanlara yem olarak ta verilir (Arık, 2003). Bitkinin toprak üstünden hazırlanan dekoksasyon dahilen taşlarını düşürmek için kullanılır (Tuzlacı, 2006). Toprak üstü kısımları insan ve hayvan barınaklarının yapımında kullanılır ve evlerin ve hayvan barınaklarının damlarının kapatılmasında kullanılır. Toprak üstü kısımları çocuklar tarafından şapka yapımında kullanılır. Yaprakları at ve eşek semerlerinin yapımında kullanılır (Gencay, 2007). Üstüne tarhana serilir ve çocuklar şapka yapar (Yeşil, 2007). Çiçek kurulu sapları ile soğan-sarımsak demetleri bağlanır. Çiçek kurulu sapları

örülerek takke yapılır (Bulut, 2008). Gövdeleriyle sepet örülür. Gövdeleriyle soğan ve maydanoz demetleri bağlanır (Kızıllarslan, 2008). Bitkinin gövde kısmından fötör yapılır. Aynı zamanda otların bağlamasında kullanılır. Bitkinin kök kısmı kaynatılarak suyu böbrek taşlarını düşürmek için içilir (Kaval, 2011).

22. JUNGLADACEAE

113. *Juglans regia* L.

Bitkinin yöresel adı: Giz

Literatürdeki diğer adları: Ceviz ağacı, Kuz, Yondak, Guz

Lokalesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyüne bağlı Dereiçi mezrası, bahçe, 37° 51' 555" N 43° 08' 984", 1808 m, 03.09.2011, MM131.

Toplanma dönemleri: Nisan-Eylül

Kullanılan kısım: Dal-Meyve

Kullanım amacı: Gıda-Boyar madde-Tedavi

Kullanım kodu: IB4, IIA1, VB1

Kullanım şekli:

- a) Yeşil olan meyve kabukları kuruduktan sonra suda kaynatılarak ip içine atılıp siyaha boyanması sağlanır (Hemi CIVAKLI).
- b) Tohum ezilerek bal ile karıştırılıp ateşte eritilerek melhem halini alması sağlanır. Daha sonra basur görülen yere sürülür (Hamit MÜKEMRE).
- c) Ceviz ağacının odunu güzel desenli, sert ve dayanıklı olması nedeniyle mobilyacılıkta çokça kullanılmakta (İkram ÖZALP).
- d) Meyveler henüz olgunlaşmadan (nohut büyüklüğünde) dahilen guatr tedavisinde bir ay boyunca günde bir adet yenir (Emine TANRIYAKUL).
- e) Tohumları kuruyemiş olarak tüketilir (Yahya ÖZBEK).

Literatürdeki kullanımı: Ceviz ağacının kökünden, gövde kabuklarından, yapraklarından ve meyvesinin yeşil kabuklarından boya yapılır (Eyüpoğlu ve ark., 1983). Kökleri zeytinyağı içinde bir müddet bekletildikten sonra, bu zeytinyağı romatizma ve adale ağrılarını giderici olarak ve cilde sürülerek kullanılır (Tuzlacı, 1985). Taze dövülmüş yaprak kanamayı durdurmak için kullanılır. Taze meyve olgunlaşmış çıban tedavisinde kullanılır (Tabata ve ark., 1994). Çiçekler kaynatılarak romatizmal ağrılara karşı kullanılır. Yapraklar romatizmal ağrılara karşı ya çiğ yenir ya da kaynatılarak suyu içilir (Fujita ve ark., 1995). Olgunlaşmış meyveler dahilen guatr tedavisinde 1 adet yenir (Erol, 1995). Yaprak kısmı antiseptik olarak kullanılır. Yaprak deri, saç ve göz hastalıklarına karşı kullanılır (Sayar ve ark., 1995). Gövde kabuğu dekoksasyon halinde kabızlık için kullanılır. Yapraklar ve ince dal dekoksasyon halinde egzama tedavisinde kullanılır. Yaprak öz suyu kesikli yaralara konur. Yaprak ve meyve dekoksasyon halinde saç bakımı için kullanılır (Tuzlacı ve Yazıcıoğlu, 1996). Yaprak egzama tedavisi için dekoksasyon halinde kullanılır. Yaprak romatizma ağrıları için dahilen kullanılır (Honda ve ark., 1996). Tohumlar kısırlık tedavisinde kullanılır. Yapraklar güneş çarpması ve hemoroid tedavisinde kullanılır (Sezik ve ark., 1997). Besin olarak kullanılmasının yanında meyve kabukları yünleri boyamak için kullanılır (Vural ve ark., 1997; Tugay ve ark., 2004; Satıl ve ark., 2006). Tohumları yağ bakımından zengindir, sabun ve kozmetik sanayinde, boyacılıkta kurutucu ajan olarak kullanılır. Yeşil renkli perikarptan yün boyamada yararlanır, ayrıca yaprak ve perikarp ekstresi kozmetikte saç preparatlarına girmektedir. Ceviz ağacının odunu da kıymetlidir, güzel desenli, sert ve dayanıklı olması nedeniyle mobilyacılıkta çok makbuldür (Tanker, 1998). Yeşil meyve kabukları yün boyamada, kerestesi mobilyacılıkta kullanılır. Yaprakları ciltteki sivilcelerin giderilmesinde haricen etkilidir. Tohumları da kuruyemiş olarak tüketilir (Duran, 1998). Soğuk algınlığı durumunda vücut bitkinin taze yaprakları ile örtülür. Egzama tedavisi için taze meyvenin perikarpı ezilerek vücudun kaşıntılı bölgelerine sürülür. Yaprak romatizma tedavisi için dekoksasyon halinde kullanılır (Yeşilada ve ark., 1999). Meyveler, iştah açıcı, kabız, kan şekerini düşürücü ve kuvvet verici olarak kullanılır (Baytop, 1999). Meyvelerinden kahvemsî renkte bir boya elde edilir. Yeşil haldeki meyveler akrep sokmalarına karşı kullanılır (Ertuğ, 1999). Meyvelerin yeşil kabuğu suda kaynatılır, süzölen suyu ile kına yoğrulularak boyamada kullanılır. Meyvelerin yeşil kabuğu dövölüp romatizma hastalığında dizlere sarılır. Olgunlaşmamış meyveleri mayasıl için yenir. Yaprığın lapası ayak parmakları aralarında oluşın mantara sarılır (Koçak, 1999). Meyveleri gıda, yaprakları ilaç

yapımında kullanılır (Ertuğ, 2000; Ertuğ ve ark., 2004; Ertuğ ve Tümen, 2004; Keskin ve Alpınar, 2002). Meyve kabuğu ve ceviz kökünün kabuğu halı boyamada kullanılır (Bağcı, 2000). Meyve karın ağrıları için tüketilir. Yaprak güneş yanıkları durumunda kullanılır (Sezik ve ark., 2001). Meyveleri boya elde etme amaçlı olarak kullanılır. Genellikle yünleri kahverengine boyamak için kullanılır. Tuz kullanılırsa elde edilen renk siyaha dönüşür (Özgökçe ve Yılmaz, 2003). Meyvenin yeşil kabuğu kaynatılarak suyu baş ağrılarına karşı içilir (Koca, 2003). Kanamaları durdurmak için taze yaprakları kullanılır (Özgökçe ve Özçelik, 2004). Kurutulmuş yapraklar saç dökülmesine karşı ve saçları boyamada kullanılmaktadır. Sivilcelere karşı etkilidir (Malyer ve ark., 2004). Gıda ve boya elde etme amaçlı olarak kullanılır (Ertuğ, 2004c). Yaprakların dekoksasyonu güneş çarpmasına karşı haricen ve kan dindirici olarak kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004). Meyve nohut büyüklüğünde iken toplanıp, zeytinyağında oda sıcaklığında 1 saat bekletilir. Bronşite karşı sabahları aç karnına bir tane yutulur. Yaprakları ve meyve kabuğu infüzyon halinde haricen saçları kuvvetlendirmek için kullanılır. Yaprakları ve meyve kabuğu dekoksasyon halinde keten liflerini siyaha boyamada kullanılır. Ceviz kabuğunun ezilmesiyle elde edilen sıvı siğillere sürülür (Koçyiğit, 2005). Meyvesinin içi ile kayısı meyvesi sıcak suda haşlanıp süzildükten sonra süzüntü günde 1 su bardağı içildiğinde kabızlığa iyi gelmektedir (Koyuncu, 2005). Meyve dekoksasyonu damar sertliklerine karşı kullanılır ve kolesterolü düzenler (Ezer ve Arısan, 2006). Gövde kabuklarından hazırlanan dekoksasyon, dahilen, kan şekerini düşürücü olarak kullanılır. Gövde kabuklarıyla yapraklarından hazırlanan dekoksasyonun buharı, üstüne oturtularak, kadınların adet sancılarını gidermek amacıyla kullanılır. Bitkinin yaprağı dövülüp haricen eldeki çatlakların tedavisinde kullanılır. Tohumları iyice dövülüp balla karıştırılarak dahilen bronşit tedavisinde kullanılır. Tohumları iyice dövülüp balla karıştırılarak dahilen laksatif (çocuklar için) olarak kullanılır. Genç sürgünlerinden hazırlanan dekoksasyon, bir beze emdirildikten sonra, bu bez ağırlı bölgeye sarılıp, romatizma ağrılarının giderilmesinde kullanılır. Kökleri zeytinyağı içinde bir müddet bekletildikten sonra, bu zeytinyağı, haricen, romatizma ve adale ağrılarının giderilmesinde kullanılır. Meyveler henüz olgunlaşmadan, yaklaşık leblebi-fındık büyüklüğüne eriştiğinde ezilir ve günde 1 adet yenilerek, guatr tedavisinde kullanılır. Dal ve yapraklarının, *Quercus coccifera* yaprakları, *Rubus sanctus* yaprak ve meyveleri ve *Sorghum halepense* var. *halepense* rizomları ile birlikte hazırlanan infüzyonu, soğutulduktan sonra, dahilen, kanser tedavisinde kullanılır. Yapraklarından hazırlanan infüzyon (1 bardak suya 1 tatlı kaşığı yaprak tozu), aç karnına, günde 2

bardak dolusu içilerek, iltihaplı bademcik hastalıklarının tedavisinde kullanılır. Yapraklar, taze olarak bacaklara sarılıp, romatizma ağrılarının giderilmesinde kullanılır. Henüz olgunlaşmamış küçük meyveleri, dahilen, guatr tedavisinde kullanılır. Meyvenin içinde, tohumların bağlı olduğu kısımlardan hazırlanan dekoksasyon, dahilen, kemik erimesi tedavisinde kullanılır. Yapraklar, kaynatılıp bir bezle sarılarak, romatizma tedavisinde kullanılır. Yapraklar kaynatılıp bir bezle sarılarak, arı sokmasına karşı kullanılır. Genç dallarının, *Malva sylvestris*, *Urtica dioica*, bitkileri, *Rubus sanctus* kökü ve *Petroselinum crispum* yaprakları ile birlikte hazırlanan dekoksasyon, sabahları aç karnına 1 çay bardağı dolusu içilerek, egzama tedavisinde kullanılır. Tohumları 2-3 gün boyunca günde 3 adet yenilerek, tansiyon düzenleyici olarak kullanılır. Yapraklarından hazırlanan dekoksasyonun buharı, üzerine oturularak, bayanların adet kramplarının giderilmesinde kullanılır. Taze yaprakları, ayakkabıların içine yerleştirilerek, ayak terlemesinin önlenmesinde kullanılır. Taze yaprakları, dövülüp ağırlı yere bir bezle sarılarak, romatizma tedavisinde kullanılır. Her uygulama için birkaç yaprak yeterlidir ve uygulama uzun süreli olmamalıdır. Yapraklar uzun süre bırakılırsa ciltte yaralar oluşur. Gövde kabuklarının kurutulduktan sonra hazırlanan dekoksasyonu, dahilen ishale karşı kullanılır. Yapraklarından hazırlanan dekoksasyon, 3 gün dinlendirildikten sonra, dahilen, mayasıl tedavisinde kullanılır. Yaprakların ezilmesiyle elde edilen özsu, haricen, kesik ve yara tedavisinde kullanılır (Tuzlacı, 2006). Yapraklar boğaz ve eklem ağrıları için ılık suda ıslatılıp 5-10 dakika ağrıyan yere sarılır (Elçi ve Erik, 2006). Yaprakları cilt yaralanmalarında lapası yapılıp sarılır. Yaprakları iştah açmak için çayı içilir. Yaprak lapası romatizma görülen yere sürülür. Yaprak safra artırıcı ve şeker hastalığı tedavisinde çayı hazırlanıp içilir. Yaprak kaynatılarak suyu ile saç yıkanır. Meyvenin yeşil kabuğu kaynatılıp boya elde edilir (Bulut, 2006). Meyvesi iştah açıcı, kolesterolü düşürücü, hafızayı güçlendirici, kuvvet verici olarak yenir. Yeşil kabukları ve yaprakları kaynatılarak kök boya elde edilir. Yaprakları kaynatılarak egzama tedavisi için kullanılır (Öztürk ve Dinç, 2005). Bitkinin meyveleri kurutulur, kabukları soyularak yenir. Ham olgunlaşmamış meyvenin kabuğu ezilip suyu ele ve ayaklara sürülür. Mantar kabuk oluşturarak dökülür. Bitkinin yaprakları suda kaynatılır. Boyanacak eşya da konularak kaynatılır. Uygun olan gövde ve dallardan işlenerek mobilya yapılır. Ağacın kabuğunun dövülüp toz haline getirilerek elde edilen kına suyla karıştırılarak ellere sürülür. Yaprakları da kaynatılarak suyu saçlara sürülür (Onar, 2006). Meyveleri iştah açıcı ve kuvvet verici olarak tüketilir. Meyve kabukları yünle birlikte suda kaynatılarak yünün renk almasında kullanılır. Meyve kabuğundan yeşil renkte boya elde

edilir (Gencay, 2007). Meyvelerinin perikarplarından hazırlanan dekoksionuna üsütmeden dolayı çocuğu olmayan kadınlar oturtulur. Yaprakları ayak kokularını giderici olarak kullanılır. Meyvelerinin perikarpları yünü kahverengine boyamada kullanılır. Kuru yaprakları ekmek pişirmek için toplanır (Yeşil, 2007). Gıda olarak kullanılır (Balos, 2007; Yüzbaşıoğlu, 2010). Defne yapraklarıyla ya da sadece ceviz yaprakları kullanılarak hazırlanan dekoksion ile saçlar durulanmaktadır ya da bu dekoksion kına ile karıştırılarak saça uygulanmaktadır. Ceviz ve sulfata yaprakları zeytinyağı ile birlikte bir şişeye konulur ve güneşte 40 gün bekletilmektedir. Elde edilen yağ ağrıyan bölgeye günde bir ya da iki defa sürülmektedir. Bir ceviz içi suyun içine ıslatılarak bir gece bekletilir, bu şekilde elde edilen mazerasyon aç karnına içilir ve ıslatılmış ceviz de yenilir. Yakacak olarak kullanılmaktadır. Eşya yapımında kullanılmaktadır (Kazan, 2007). Bitkinin kurutulmuş öğütölmüş yaprakları ve meyvesinin dış kabuğu direk boyama yöntemiyle boyamada kullanılır (Karadağ, 2007). Bitkinin meyveleri aç karnına kolesterol düşürmek için kullanılır. Ağacın yaprakları saça kına yakılırken daha koyu bir renk tutmasını sağlamak için kullanılır (Eşen, 2008). Ham meyvenin kabuğu ezilip suyu ele ve ayaklara sürölür. Mantar dökölür (Uysal ve ark., 2008). Kolesterolü düşürmek amacıyla bir ceviz içi suyun içine ıslatılarak bir gece bekletilir, bu şekilde elde edilen mazerasyon aç karnına içilir ve ıslatılmış ceviz de yenilmektedir. Bronşit tedavisinde Ceviz içi rahatsızlık süresince günde 3-4 tane yenilmektedir. Şeker ve tansiyon dengeleyici olarak meyve veya yaprakları kaynatılıp günde 1-2 bardak içilmelidir. Antioksidan olarak tüketilmelidir. Her gün düzenli olarak kabukların yerken kırılmasına özen göstererek günde 2-3 tane yenilmelidir. Mayasıl tedavisinde ceviz içi zeytinyağı ile karıştırılıp bölgeye doğrudan sürölmalıdır. Guatr hastalığının tedavisinde ceviz henüz olgunlaşmamış iken yeşil dış kabuğu ile birlikte sabahları aç karn ile 40 gün süreyle yedirilmektedir. Egzama hastalığının tedavisinde ceviz henüz olgunlaşmamış iken yeşil dış kabuğunun suyu çıkarılıp bölgeye doğrudan geçene kadar günde 1-2 defa sürölmelidir. Ateşi düşürmek için yapraklar soğuk su ile ıslatılıp ateşli bölgeye ateş düşene kadar basılır. Baş ağrısı tedavisinde yapraklar başa bir bez yardımı ile sarılır. Tansiyon tedavisinde kuru veya yaş yaprakların kaynatılarak hazırlanan dekoksionu rahatsızlık süresince günde 2-3 bardak içilmelidir. Eşya boyamada kullanılır. Ceviz yaprakları kullanılarak hazırlanan dekoksion ile kına karıştırılarak saça uygulanmaktadır (Uysal, 2008). Kurutulmuş yapraklarından elde edilen ektrat mikrop öldürücü ve saç kaybını önleyici olarak kullanılır (Yıldırım ve ark., 2008). Olgunlaşmamış meyvelerinden hazırlanan infüzyon (40 adet meyve 1 litre

su), sabahları aç karnına 1 çay kaşığı içilerek, guatr tedavisinde kullanılır. Olgunlaşmamış meyvelerinin ezilerek çıkartılan suyu, haricen, egzama tedavisinde kullanılır. Olgunlaşmamış meyveleri balla birlikte, sabah-akşam 1 çorba kaşığı yenerek, hemoroitlere karşı kullanılır. Tohumları yenir. Gövdesi silah kabzası yapımında kullanılır. Meyve kabukları, yaprakları ve kökünden halı, kilim ipliklerinin ve yünlü giysilerin boyanmasında (açık kahverengi renk verir) kullanılır. Meyvenin endokarp kısmı külde yakılıp kaşa ve göze sürme çekilmesinde kullanılır. Meyve kabukları yakacak olarak kullanılır (Bulut, 2008). Yapraklarının dekoksasyonu içine limon sıkılarak şekeri ve kolesterolü düşürmek için 1 hafta arayla içilir. Yapraklarının dekoksasyonu romatizma ağrısı olan yere sürülüp sarılır. Olgun meyvelerinin sert endokarpı havanda iyice dövülüp un haline getirilerek balla karıştırılıp hemoroid tedavisinde yenir. Meyvenin içinde tohumların bağlı olduğu kısımların dekoksasyonu hazırlanıp şifa niyetine içilir. Tohumu gıda olarak kullanılır. Özellikle şeker ve kolesterol düşürücü olarak yenir (Kızılsalan, 2008). Ceviz, hamur işi ve tatlılarda tüketilmesi yanında kuruyemiş olarak ta tüketilmektedir. Zihni açığına ve sinirlere iyi geldiğine inanılmaktadır (Saday, 2009). Ceviz içi kuruyemiş olarak tüketildiği gibi çörek, pasta, kek ve tatlı içine tat ve renk versin diye konur. Ceviz kabuğu kaynatılıp saç boyamada kullanılmaktadır. Kabuğu suda kaynatılıp elde edilen sıvı direk saçta sürüldüğü gibi kına içine de karıştırılarak saçta tatbik edilmektedir. Yeşilken ve kuruyunca meyvesinin kabuğu kaynatılıp kahve yeşil arası boya elde edilmektedir. Yaprığı suda kaynatılıp elde edilen sıvı kına içine konup ve saç dökülmesini önlemesi için bu sıvı ile karıştırılan kına saçta sürülmektedir. Yaprığı suda kaynatılıp elde edilen sıvı tansiyon ve şekeri düşürmesi için içilmektedir. Yaprığı dövülüp akrebin canlıların vücudunda açtığı yaraya sarılmaktadır. Çeyiz sandıkları ceviz ağacından yapılmaktadır. Ceviz içi dövülür yağı çıkarılıp tahta cilalamada ve silah yağlamada kullanılmaktadır (Metin, 2009). Yaprak romatizmal ağrılarda kullanılır. Perikarp boya yapımında kullanılır (Sarper ve ark., 2009). Yapraklar baş ağrısı tedavisinde kullanılır. Meyve dekoksasyon halinde hemoroid tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve ark., 2010). Yapraklar bir beze sarılarak fungal enfeksiyon, egzama ve eklem ağrılarında kullanılır (Tuzlacı ve Doğan, 2010). Meyve yenir. Yaprak, kök ve meyve boya yapımında kullanılır. Gövde el sanatlarında kullanılır (Cansaran ve Kaya, 2010). Meyvenin yeşil olan kabuğu baş ağrısı için kaynatılarak suyu içilir (Koca ve Yıldırım, 2010). Yeşil olan meyve kabuğu suda kaynatılarak ip içine atılıp yeşile boyanması sağlanır. Bitki kökü suda kaynatılıp ip içine atılarak siyaha boyanması sağlanır. Olgunlaşan meyvenin tohumu yenir. Tohum

ezilerek bal ile karıştırılıp ateşte eritilerek melhem halini alması sağlanır. Daha sonra basur görülen yere sürülür (Kaval, 2011).

23. IRIDACEAE

114. *Iris barnumae* Baker & f. *barnumae*

Bitkinin yöresel adı: Sıtırk

Literatürdeki diğer adları:

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Dokuzdam köyüne bağlı Alantaş mezarının kuzeyi (Deşte dem), taşların arasında 37° 50' 080" N, 43° 12' 412" E, 2163 m, 28.05.2010, MM19, MM91, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA1

Kullanım şekli: Genç yapraklar çiçeklenme periyodundan önce toplanır. Yağ ve yumurta ile birlikte yemeği yapılır (Selime BÖRÇEK).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

24. LAMIACEAE (LABIATAE)

115. *Mentha longifolia* (L.) Hud. subsp. *longifolia*

Bitkinin yöresel adı: Pung

Literatürdeki diğer adları: Su tanesi, Narpuz, Yarpuz, Punk, Pink, Pünk, Dere nanesi, Nane, Tüylü nane, İt nanesi, Yarpız, Yabani nane, Püng

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyü Ardıçlı mezrası, su kenarı, 37° 49' 617" N 43° 13' 646" E 2146m, 05.9.2011, MM37, MM72

Toplanma dönemleri: Nisan-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Gıda-Tedavi

Kullanım kodu: IA8, IA2, IIA1

Kullanım şekli:

- a) Yapraklar taze veya kurutulmuş halde yemeklere koku ve lezzet vermek için kullanılır (Temel ÇAVAK)
- b) Bitkinin toprak üstü kısımları peynir ve cacık yapımında kullanılır (Hazal BALTA).
- c) Soğuk algınlığına ve mide ağrılarına karşı yaprakları kurtulduktan sonra suda kaynatılarak içilir. Ayrıca bitki kurutularak baharat olarak yemeklere katılır (Nihayi ŞEYLAN).
- d) Toprak üstü kısımları suda kaynatılır, romatizma hastaları rahatsızlıklarını gidermek amacıyla, elde edilen bitki suyla bir hafta boyunca her gün banyo yapılır. Ayrıca mide ağrılarına karşı yaprakları kurtulduktan sonra suda kaynatılarak içilir (Fuat BEGCE).

Literatürdeki kullanımı: Yarpuzdan gri renk elde etmek için kullanılan geleneksel yöntem şöyledir: Yarpuz kaynatıldıktan sonra içine paslı çiviler atılıp 15 gün bekletilir. Bu süre içinde suyun rengi kararır. Bu sıvıyla boyanan yünler gri olur (Eyüpoğlu ve ark., 1983). Bitki hemoroid tedavisinde kullanılır (Tümen, 1989; Gürhan ve Ezer, 2004). Toprak üstü kısımları mide bulantısını giderici, gaz söktürücü ve koku verici olarak kullanılır (Yıldırım, 1991). Soğuk algınlığı ve nezleye karşı yapraklar dekoksasyon olarak, çarpıntıya karşı bitkisel çay olarak kullanılır (Tabata ve ark., 1994). Toprak üstü kısımları peynire katılır (Özçelik, 1994). İlkbharda yaprak ve gövde toplanır, kurutulur ve ayran çorbalarına katılır. Mide yatıştırıcı, bulantı kesici ve ishale karşı kullanılır. Yaprakları basur memelerinin üzerine kapatılır (Gümüş, 1994). Yapraklar taze veya kurutulmuş halde yemeklere koku ve lezzet vermek için kullanılır (Baytop, 1994; Ertuğ, 1998; Özgen ve ark., 2004; Mart, 2006; Cansaran ve Kaya, 2010; Altundağ ve Özhatay, 2010). Bütün bitki iç hastalıklar, karın ağrılarına, adet ağrılarına,

öksürüğe, bronşite, baş ağrısına, mide ağrılarına ve hemoroide karşı kullanılır (Sezik ve ark., 1997). Yaprakları açık mavi renkte boya elde etmek için kullanılır (Ertuğ, 1999). Mideyi rahatlatmak için, kurutularak baharat olarak yemeklere katılır (Koçak, 1999; Keskin ve Alpınar, 2002). Taze yaprak kanamayı durdurucu olarak kullanılır. Böbrek taşlarını düşürmek için yaprak dekoksasyon halinde çayı yapılarak içilir (Yeşilada ve ark., 1999). Baharat olarak kullanılır. İp boyamada kullanılır. Boyamada gri bir renk verir. Taze olarak ve salataların içine doğranır (Bağcı, 2000). Tüm Anadolu'da yaygın olarak kullanılabilir. Akdeniz ülkelerinde de rastlanır. Yarpuz, bir çeşit su nanesi türü olduğundan bu da nane gibi yaprakları kurutulup daha sonra suda kaynatılarak kullanılır. Peynir katılır. Baharat olarak kullanılır. Kalp ilacıdır, kalp ve mideyi kuvvetlendirir. İdrar tutukluluğuna, yakısı akrep sokmasına iyi gelir. Usaresi göze çekilse görme kuvveti artar. İç ağrılara iyi gelir. İdrarı çoğaltır, diş ağrılarını geçirir. Kulağa damlatıldığında ağrısını giderir. Mide ağrısını keser, kusma ve bulantıyı önler. İktidarsızlığı giderir. Vücudun dinç kalmasını sağlar. Bitki peynir ve cacık yapımında kullanıldığı gibi baharat ve sebze olarak da kullanılır. Ayrıca naneli şeker, likör, lavanta yapımında ve eczacılıkta kullanılır (Öztürk ve ark., 2000). Yaprakları ilaç, hayvan yemi ve değişik amaçlar için kullanılır (Ertuğ, 2000; Ertuğ ve Tümen, 2004). Çiğ olarak yapraklar kurutulup, çorbalara konur. Yaprak dekoksasyonu nezle ve solunum yolları enfeksiyonlarına karşı dahilen kullanılır (Şimşek ve ark., 2002) Boya yapımında kullanılır ve soğuk algınlığına karşı kullanılır (Özgökçe ve Özçelik, 2003). Özellikle yaprakları koku ve tat vermesi için ayran aşı çorbasına ve diğer yemeklere katılır. Eski saman, *Malva neglecta*, *Plantago major*, *Rumex patientia* ile birlikte kaynatılır ve yeni doğum yapmış doğum sancısı olan kadınlara sancının geçmesi için bu karışım içirilir. Karın, ayak veya baş bölgelerinin şişkinliklerinin tedavisinde kullanılır. Karın şişkinliğinde yapraklar taze veya kurutulduktan sonra kaynatılır ve içilir. Taze halde yaprak ve çiçekleri toplanır. Yaklaşık 10–15 dakika kaynatılır, karın ağrıları, sancılar böbrek ve barsak rahatsızlıklarının tedavisi için içilir. Yaprakları taze iken *Aristolochia bottae* (Zelindar) kökü ile birlikte kaynatılır, karın ağrıları, siroz, kanser, verem, böbrek rahatsızlıklarının tedavisi için içilir (Arık, 2003). Yaprakların infüzyonu mide rahatsızlıklarına karşı dahilen kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004).). Kurutulmuş toprak üstü kısımları suda ıslatılır yünle birlikte suda 2 saat kaynatılarak gri renk elde edilir (Özgökçe ve Yılmaz, 2004). Yapraklarından hazırlanan dekoksasyonun buharı, inhalasyon yoluyla, astım tedavisinde kullanılır. Yapraklarından hazırlanan dekoksasyon, dahilen mide rahatsızlıklarının tedavisinde kullanılır. Bitkiden hazırlanan dekoksasyon,

dahilen, karın ağrısının ve sancısının giderilmesinde kullanılır (Tuzlacı, 2006). Kökü öğütülüp kına ile karıştırıldıktan sonra baş ağrısını gidermek amacıyla saça sürülür. Toprak üstü kısımları suda kaynatılır, romatizma hastaları rahatsızlıklarını gidermek amacıyla, elde edilen bitki suyu ile banyo yapılır. Genç yaprakları ayran aşısı çorbası ve cacığa katılır. Yaprakları baharat olarak kullanılır. Yapraklar suda kaynatılır, suyu bir leğene boşaltılır, vücuttaki alerjiyi gidermek amacıyla leğendeki suyun içine girilerek banyo yapılır, ayrıca cildi güzelleştirir. Soğuk algınlığına karşı yaprakları kurtulduktan sonra suda kaynatılarak içilir (Gencay, 2007). Bitkinin yaprakları limon ile kaynatıldıktan sonra soğuk algınlığına karşı içilir. Bitkinin yaprakları tuzlandıktan sonra boğaz ağrısı, kanser ve baş ağrıları tedavisi için tüketilir (Yıldırım ve ark., 2008). Kaynatılıp biraz dinlendikten sonra aç karnına günde 1 bardak içilen suyu mide rahatsızlıklarına iyi gelir (Yüzbaşıoğlu ve ark., 2010). Bitki kurutulmuş veya taze halde yemeklerde ve salatalarda baharat olarak kullanılır. Aynı zamanda taze veya kurutulmuş haldeki bitkinin toprak üstü kısmı limon ile çayı yapılarak soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır (Kaval, 2011).

116. *Nepeta macrosiphon* Boiss.

Bitkinin yöresel adı: Nojda

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezarası, Buvz mevki, taşların arasında, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 24.05.2011, MM196, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Güzel koku

Kullanım kodu: VIA2

Kullanım şekli: Güzel kokusundan dolayı taze haldeki toprak üstü kısmı demet haline getirildikten sonra evin belli yerlerine asılır (Şükrü ÖZALP).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

117. *N. nuda* L. subsp. *albiflora* (Boiss.) Gams**Bitkinin yöresel adı:** Nojda**Lokalitesi:** C9 Van: Çatak, Sırmalı köyü Şahbur mezrası, step, 37° 46' 885" N 43° 12' 351" E 2220m, 04.10.2011, MM114.**Toplanma dönemleri:** Mayıs-Temmuz**Kullanılan kısım:** Toprak üstü kısımlar**Kullanım amacı:** Tedavi**Kullanım kodu:** IIA2**Kullanım şekli:** Taze haldeki toprak üstü kısmı kurutulduktan sonra dövülerek toz haline getirilir ve özellikle hayvanların iltihaplı yaralarını tedavi etmede kullanılır (Nihayi ŞEYLAN).**Literatürdeki kullanımı:** Toprak üstü kısımları suda kaynatılır, astım ve şeker hastalığına karşı kullanılır (Koyuncu ve ark., 2010).**118. *N. kronenburgii* Freyn.****Bitkinin yöresel adı:** Hakiki Nojda**Lokalitesi:** C9 Van: Çatak, Sırmalı köyü Şahbur mezrası, step, 37° 46' 885" N 43° 12' 351" E 2220m, 04.10.2011, MM121.**Toplanma dönemleri:** Mayıs-Temmuz**Kullanılan kısım:** Toprak üstü kısımlar**Kullanım amacı:** Tedavi**Kullanım kodu:** IIA1**Kullanım şekli:**

- a) Taze haldeki toprak üstü kısmı kurutulup toz haline getirildikten sonra vücutta yara görülen yere serpilir. Toprak üstü kısımlarından yapılan çay öksürük ve tüm kanser türleri tedavisi için içilmektedir (Nihayi ŞEYLAN).
- b) Toprak üstü kısımları suda kaynatılır, romatizma hastaları rahatsızlıklarını gidermek amacıyla, elde edilen bu su ile banyo yapılır (Mola ZÜBEYT).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

119. *Ocimum basilicum* L.

Bitkinin yöresel adı: Rıhan

Literatürdeki diğer adları: Fesleğen, Peslan, Reyhan otu, Feslikan, Rıhan

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezrası Değirmen mevki, dere kenarı, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 16.07.2011, MM254

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Saç boyama

Kullanım kodu: VA1

Kullanım şekli: Beyaz saçları siyahlaştırmak için bitkinin toprak üstü kısımları ezilip koyun sütünden elde edilen yağ ile karışım hazırlanıp saça sürülür (Nihayi ŞEYLAN).

Literatürdeki kullanımı: Bitki egzama tedavisinde kullanılır (Tümen, 1989). Bitki peynire katılır (Özçelik, 1992). Çiçekli ve yapraklı dallar mide rahatsızlıklarını giderici ve yatıştırıcı olarak kullanılır (Sayar ve ark., 1995). Taze veya kurutulularak yemeklerde lezzet verici olarak kullanılır. Ayrıca üzüm pekmezinin yapılmasından hemen sonra içine konularak güzel kokulu olması sağlanır (Duran, 1998). Yapraklı ve çiçekli dalları yatıştırıcı, mideyi, idrar artırıcı ve gaz söktürücü etkilere sahiptir. Tohumları da aynı etkilere sahiptir (Baytop, 1999). Baharat olarak kullanılır. Bağırsak sancısına, baş dönmesine, safraya, burun kanamasına iyi gelir. Tohumlarından yapılan çay böbrek üşütmesi ve sancıyı dindirir. Ağız yaralarını iyileştirir. Süs bitkisi olarak yetiştirilir. Tohumlarından yapılan çay aynı zamanda sakinleştirici etkiye sahiptir. Öksürüğü keser,

hazımsızlığı giderir. Arı sokmasında faydalıdır. Fesleğen kokusu sivrisinek ve tahta korusu gibi haşaratları kaçıtır (Öztürk ve ark., 2000; Satıl ve ark., 2006). Bitki baharat ve tat verici olarak kullanılmaktadır (Kazan, 2007; Eşen, 2008; Saday, 2009). Hoş kokulu süs bitkisidir. Bazı et yemeklerine ve salatalara katılır. Yapraklarından çay yapıp içilir (Deniz, 2008). Yaprak, dal ve tohum baharat ve tat verici olarak kullanılmaktadır. Ayrıca çiçekli yaprakları ve dalları kaynatılıp çay olarak kolesterol rahatsızlığı süresince içilmektedir (Uysal, 2008). Dal ve yaprak çökelek içine doğranıp bökrek içi olarak kullanılmaktadır. Dal ve yaprakları suda kaynatılıp elde edilen sıvı, öksürük tedavisi için içilmektedir. Yaprığı sıkılıp isilik kaşıntılarını gidermesi ve sinek yememesi için çocukların kollarına sürülmektedir. Kokusuna sinek gelmediği söylenmektedir (Metin, 2009). Toprak üstü kısmı infüzyon halinde mide ağrıları tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve ark., 2010). Toprak üstü kısımları baharat gibi yemeklere ve salatalara tat vermek amacıyla kullanılır (Kaval, 2011).

120. *Phlomis armeniaca* Willd.

Bitkinin yöresel adı: Ada çayı, çalba, Şalvarotu, emecen

Literatürdeki diğer adları: Ada çayı, Ballıbaba, Yayla çayı, Silvanok, Reyhan, Fesleğen, Ayıkulağı, Karağan çalı

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezarası, Berespi mevki, step, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 24.06.2011, MM231, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Haziran

Kullanılan kısım: çiçekler

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA1

Kullanım şekli: Çiçekli dallarının kaynatılmasıyla elde edilen çayı soğuk algınlığına ve mide ağrılarına karşı içilir (Nihayi ŞEYLAN).

Literatürdeki kullanımı: Yaprakları uyarıcı olarak kullanılır (Baytop, 1999). Yapraklar basur ve mide rahatsızlıklarının tedavisinde kullanılmaktadır. Çiçeklerinden

sıtma hastalığının tedavisi yapılmaktadır (Özçelik, 1987). Mayıs ve Haziran aylarında yaprakları toplanarak çayı yapılır (Gencay, 2007). Toprak üstü kısımlarının dekoksasyon ve infüzyonu Beyin tümörüne karşı, kanser tedavisinde, antiseptik ve yara iyi edici olarak kullanılır (Oral, 2007). Bitkinin toprak üstü organları hayvanlara yedirilir (Vural, 2008).

121. *P. pungens* Willd. var. *seticalycina* (Náb.) Hub.-Mor.

Bitkinin yöresel adı: Bareş

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezarı, Mermıtır mevki, yol kenarı, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 01.08.2010, MM75.

Toplanma dönemleri: Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Yem

Kullanım kodu: IVA

Kullanım şekli: Bitkinin toprak üstü kısımları biçildikten sonra hayvan yemi olarak kullanılır (Melek ERSOY).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

122. *P. tuberosa* L.

Bitkinin yöresel adı: Bareş

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezarı, dereye yakın tarlalar, tarla içleri, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 06.07.2011, MM84

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Yem-Tedavi

Kullanım kodu: IIA1, IVA

Kullanım şekli:

- a) Bitkinin toprak üstü kısımları kurutulup saman haline getirdikten sonra hayvan yemi olarak değerlendirilir (Mikail BALTA).
- b) Taze yapraklar iltihabı çekmek için yaraların üzerine bırakılır (Hamit MÜKEMRE).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

123. *Salvia limbata* C.A. Mey.

Bitkinin yöresel adı: Bareşa spi

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyü Şahbur mezrası, step, 37° 46' 885" N 43° 12' 351" E 2220m, 04.10.2011, MM115, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Yem

Kullanım kodu: IVA

Kullanım şekli: Hayvan yemi olarak kullanılır (Medeni ŞEYLAN).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

124. *S. macrochlamys* Boiss. & Kotschy.

Bitkinin yöresel adı: Bareş, çirçirik

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezarasının kuzeyindeki tepeler, step, 37° 51' 255" N, 43° 09' 857" E, 2372 m, 01.08.2011, MM77, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA2

Kullanım şekli: Taze haldeki toprak üstü kısmı kurutulup toz haline getirildikten sonra hayvanların kurtlanmış yaralarına serpilir (Celattin BALTA).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

125. *S. poculata* Náb.

Bitkinin yöresel adı: Bareş

Literatürdeki diğer adları: Öküzpörçüğü, Ezmangag

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Koltutan mezarası, Bahçe içleri, 38° S 033' 1814" 41° 91' 773" E, 1961 m, 24.05.2011, MM138, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Yem

Kullanım kodu: IVA

Kullanım şekli: Bitkinin toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak değerlendirilir (Hamit TEKE).

Literatürdeki kullanımı: Genç bitkinin kabukları soyularak yenir (Gümüş, 1994). Bitkinin taze olan yapraklarından sarma yapılır (Kaval, 2011).

126. *S. trichoclada* Bentham

Bitkinin yöresel adı: Bareş

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü dereyi geçtikten sonra, taşlı alan, 38° S 032'8820'' 41° 93' 432" 1851 m, 28.05.2011, MM135, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Yem

Kullanım kodu: IVA

Kullanım şekli: Bitkinin toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak değerlendirilir. Ayrıca arılar bal yapımında bitkinin polen ve nektarından faydalanmaktadır (Muhammed AKBULAK).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

127. *S. verticillata* L. subsp. *verticillata*

Bitkinin yöresel adı: Bareş

Literatürdeki diğer adları: Adaçayı, Dadirek, Yağlıkara, Bareş,

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezrası, step, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 28.010.2011, MM16

Toplanma dönemleri: Mayıs-Eylül

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Tedavi-Yem

Kullanım kodu: IIA2, IVA; VIA13

Kullanım şekli:

- a) Arılar bal yapımında bitkinin polen ve nektarından faydalanmaktadır (Mola BAKİ).
- b) Taze haldeki toprak üstü kısmı kurutulup toz haline getirildikten sonra hayvanların kurtlanmış yaralarına serpilir (Hamit MÜKEMRE).
- c) Bitkinin toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak değerlendirilir (Kerem CIVAKLI).

Literatürdeki kullanımı: Yaprak dekoksasyon halinde nezle ve soğuk algınlığında kullanılır (Özgökçe ve Özçelik, 2004). Gövde kısmı soyulduktan sonra yenir (Özgen ve ark., 2004). Yaprak kısmının çayı yapılarak soğuk algınlığına ve mide ağrılarına karşı kullanılır (Koyuncu ve ark., 2010). Bitkinin kök kısmı suda kaynatılır ve ip içine atılır. Böylece ipin siyah renge boyanması sağlanır (Kaval, 2011).

128. *Scutellaria orientalis* L. subsp. *bicolor* (Hochst.) Edmondson

Bitkinin yöresel adı: Kesel mahmuda şin

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezrası, derenin Tanrıverdi tarafında kalan kısım, step, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 28.10.2011, MM236, Endemik, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA2

Kullanım şekli: Taze haldeki toprak üstü kısmı kurutulup toz haline getirildikten sonra hayvanların kurtlanmış yaralarına serpilir. (Bahya MÜKEMRE).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

129. *S. orientalis* L. subsp. *pichleri* (Stapf.) Edmondson

Bitkinin yöresel adı: Kesel mahmut

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Dokuzdam köyü Alantaş mezrası, Tanrıverdi mezrasından Alandaş yaylasına giderken Hazine tepesinin arkası, step, 37° 50' 597" N, 43° 09' 844" E, 2320 m, 24.06.2011, MM69, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA1

Kullanım şekli:

- Toprak üstü kısımları kurutulup toz haline getirildikten sonra 2 yemek kaşığı bitki tozu 3 su bardağı suda kaynatılmasıyla elde edilen sıvı, tüm kanserlerin tedavisi için sabah-akşam 1 çay bardağı içilmektedir (Nihayi ŞEYLAN).
- Taze ya da kurutulmuş çiçek ve yapraklar baş ağrılarına karşı yenir (Bahya MÜKEMRE).
- Toprak üstü kısımları kurutulup toz haline getirildikten sonra suda kaynatılıp elde edilen sıvı, basur tedavisi için içilir (Hanife MÜKEMRE).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

130. *S. orientalis* L. subsp. *virens* (Boiss. & Kotschy.) Edmondson

Bitkinin yöresel adı: Kesel mahmut

Literatürdeki diğer adları: Ververk

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Dokuzdam köyü Alantaş mezrası, Alandaş yaylasının doğusu, step, 37° 48' 193" N, 43° 08' 468" E, 2567 m, 24.06.2011, MM11, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA1

Kullanım şekli:

- Toprak üstü kısımları kurutulup toz haline getirildikten sonra 2 yemek kaşığı bitki tozu 3 su bardağı suda kaynatılıp elde edilen sıvı, tüm kanserlerin tedavisi için sabah-akşam 1 çay bardağı içilmektedir (Nihayi ŞEYLAN).
- Taze ya da kurutulmuş çiçek ve yapraklar baş ağrılarına karşı yenir (Bahya MÜKEMRE).

- c) Toprak üstü kısımları kurutulup toz haline getirildikten sonra suda kaynatılıp elde edilen sıvı, basur tedavisi için kullanılır (Hanife MÜKEMRE).

Literatürdeki kullanımı: Yemek sonrası çocuklarda gaz giderici olarak, baş ve eklem ağrılarında kullanılır. Bunun için yaprakları kaynatılarak suyu içilir veya çiğ olarak yenir (Balos, 2007).

131. *Stachys kurdica* Boiss. & Hohen var. *kurdica*

Bitkinin yöresel adı: Bareşa kulikzer

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü tarafından dağlık alan tarafına giderken, dereyi geçtikten sonra, taşlı alan, 38° S 032'8820'' 41° 93' 432" 1851 m, 28.05.2011, MM148, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA2

Kullanım şekli:

- a) Taze haldeki toprak üstü kısmı kurutulduktan sonra dövülerek toz haline getirilir ve özellikle hayvanların iltihaplı yaralarını tedavi etmede kullanılır. Ayrıca çiçekli dallarının kaynatılmasıyla elde edilen çayı soğuk algınlığına ve mide ağrılarına karşı içilir (Nihayi ŞEYLAN).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

132. *S. balansae* Boiss. & Kotschy subsp. *balansae*

Bitkinin yöresel adı: Bareş

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyü Şahbur mezarası, Step, 37° 46' 885" N 43° 12' 351" E 2220m, 24.06.2011, MM109.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA2

Kullanım şekli: Taze haldeki toprak üstü kısmı kurutulduktan sonra dövülerek toz haline getirilir ve özellikle hayvanların iltihaplı yaralarını tedavi etmede kullanılır (Nihayi ŞEYLAN).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

133. *S. lavandulifolia* Vahl var. *lavandulifolia*

Bitkinin yöresel adı: Bareş

Literatürdeki diğer adları: Dağ çayı

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyü Şahbur mezarası, step, 37° 46' 885" N 43° 12' 351" E 2220m, 24.06.2011, MM230 Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Tedavi-Yem

Kullanım kodu: IIA2, IVA

Kullanım şekli:

- a) Taze haldeki toprak üstü kısmı kurutulup toz haline getirildikten sonra hayvanların kurtlanmış yaralarına serpilir (Nihayi ŞEYLAN).
- b) Bitkinin toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak değerlendirilir (Tahsin ŞEYLAN).

Literatürdeki kullanımı: Yaprak ve çiçeklerinden hazırlanan dekoksiyon iştah açıcı olarak kullanılır (Çömlekçioğlu ve Karaman, 2008).

134. *Teucrium polium* L.

Bitkinin yöresel adı: Neman, Bovijana şın

Literatürdeki diğer adları: Acı yavşan, Beyaz ot, Biber yavşanı, Bijdo, Cade, Catri, Caye mabasire, Cığde, Çöl ilacı, Davar otu, Dağ kekiği, Fatmacık otu, Giya teşenek, Giya mervend, Gürpüntü, Harman otu, Hamesi, Helpig, Karın ağrısı otu, Mayasıl otu, Meyremhort, Merven, Oğlan otu, Oğul otu, Par yavşanı, Parihavşan, Pire yavşağı, Pir yavşanı, Ülper yaprağı, Tehlik, Ververik, Vijdo, Yağmur otu, Keselmehmut

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezrasının kuzeyindeki tepe (Zeviçal), step, 37° 51' 255" N, 43° 09' 857" E, 2372 m, 01.08.2011, MM119

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA1

Kullanım şekli:

- Midede oluşan ağrıları dindirmek için bitkinin toprak üstü kısımları (bir yemek kaşığı bitki materyali iki su bardağı suda) suda kaynatılıp suyu içilir (Hemi CIVAKLI).
- Toprak üstü kısımları kurutulup toz haline getirildikten sonra 2 yemek kaşığı bitki tozu 3 su bardağı suda kaynatılıp elde edilen sıvı, tüm kanser türlerin tedavisi için sabah-akşam 1 çay bardağı içilmektedir (Nihayi ŞEYLAN).
- Toprak üstü kısımları kurutulup toz haline getirildikten sonra kaynar suda biraz demlendirilerek elde edilen çay nefes darlığı, romatizmal ağrıları, soğuk algınlığı ve şeker hastalığı tedavisinde kullanılır (Mola ZÜBEYD).

Literatürdeki kullanımı: Baş ağrısını gidermek için kaynatılmış bitkinin suyu ile kına karıştırılarak başa yakılmaktadır. Kulak ağrılarınin tedaisinde ise, bitkinin kurutulmuş yaprakları sigara şeklinde sarılıp içilmektedir. Şeker hastalığı tedavisinde bitkinin yaprak ve çiçek kısımları kekik (*Thymus kotschyanus* var. *glabrescens*) aynı oranlarda karıştırılıp kaynatılarak çay gibi içilmektedir (Tonbul ve Altan, 1989). Bitki kanser ve egzama tedavisinde kullanılır (Tümen, 1989). Çiçekli dalları mide ağrılarına iyi gelir

(Yıldırım 1991; Dönmez, 2000; Onar, 2006; Akgül, 2008; Cansaran ve Kaya, 2010). Pek çok tıbbi amaçlarla kullanılmaktadır (Öztürk ve Özçelik, 1991; Satıl ve ark., 2006). Yapraklar taze olarak mide ağrılarına karşı yenir (Tabata ve ark, 1994). Bitki kaynatılıp suyu sancı giderici olarak kullanılır (Gümüş, 1994). Bitki karın ağrısı, diarre ve romatizmal ağrıları tedavisinde kullanılır (Yeşilada ve ark., 1995). Bitki dekoksasyon halinde soğuk algınlığı, bronşit ve karın ağrısı tedavilerinde kullanılır (Fujita ve ark., 1995). Bitki karın ağrıları ve egzama için dekoksasyon halinde kullanılır (Honda ve ark., 1996). Çiçekli dallar uyarıcı etkiye sahiptir (Sayar ve ark., 1995). İshal, hemoroid, iç ağrılara karşı ve kan durdurucu olarak kullanılır (Sezik ve ark., 1997). Kaynar suda biraz demlendirilerek elde edilen çay nefes ve iştah açıcı olarak kullanılır (Vural ve ark., 1997). İnfüzyon (%5) halinde kuvvet verici ve uyarıcı olarak kullanılır (Baytop, 1999). Bitki hemoroid tedavisinde kullanılır (Yeşilada ve ark., 1999; Gürhan ve Ezer, 2004; Tuzlacı ve ark., 2010; Koyuncu ve ark., 2010). Çay olarak içilirse nefes ve iştahı açar (Bağcı, 2000). Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (Ertuğ, 2000). Bitki soğuk algınlığı ve ateş düşürmek için dekoksasyon halinde kullanılır. Bitki karın ağrıları için infüzyon halinde kullanılır (Sezik ve ark., 2001). Bitkinin toplanmasının ardından yağmur yağılacağına inanılır (Keskin ve Alpınar, 2002). Bitkinin toprak üstü kısımları kaynatılır. Buğday ununun hamuru ile karıştırılıp iltihaplı yaralara sürülür. Ayrıla birlikte kaynatılıp soğutulduktan sonra yaralara ağrılı bölgelere sürülür. Mide ağrıları ve yeni doğum yapmış bayanlara doğum sonrası sancularına çiçekler kaynatılıp içilir. Aynı zaman da bu sıvı hayvanlardaki yaralar için de kullanılır (Arık, 2003). Çiçekli dalları mide ağrılarına, iştah açıcı ve şeker hastalığına karşı infüzyon (%1) günde 2-3 bardak içilir. Barsak iltihabı ve tembelliğine karşı suda kaynatılıp suyu sabah, akşam bir çay bardağı içilir (Türkoğlu ve ark., 2006; Çakılçioğlu ve ark., 2007). Gövdesi mide ağrıları için taze olarak yenir (Özgökçe ve Özçelik, 2004). Yapraklı dalları karın ağrılarında çay olarak azar azar çayı içilir. Kıl kurduna da çayı iyi gelir. Mideye çok yararlı (Ertuğ, 2004b). Tüm bitki bulantı ve iştahsızlık için dekoksasyon halinde kullanılır (Şimşek ve ark., 2004). Toprak üstü kısmı dekoksasyon halinde hemoroid tedavisi için dahilen veya haricen alınır. Karın ağrısı için dekoksasyon halinde kullanılır. Güneş çarpması için genç bitki sarımsak ve yoğurt ile karıştırılarak kullanılır (Özkan ve Koyuncu, 2005). Toprak üstü kısmı dekoksasyon halinde mayasıl tedavisinde kullanılır (Koçyiğit, 2005). Şeker hastalığında ve küçük çocukların altını ıslatması durumlarında kaynatılarak içilmesi şeklinde kullanılıyor. Bu tür pazarlarda yerel toplayıcılar tarafından satılmaktadır (Mart, 2006). Dekoksasyon halinde egzama için kullanılır (Koçyiğit ve Özhatay, 2006). Yaprak,

çiçek ve taze sürgünleri mide rahatsızlıkları, sindirim ve boşaltım sistemi rahatsızlıklarına karşı çayı içilir. Bu çay, iştahsızlık, şeker hastalığı, ishale, sıtma ve basur hastalığına karşı da faydalıdır. Tadının acı oluşu nedeni ile tercih edilmemekle beraber pek çok hastalığa karşı kullanılır (Bulut, 2006; Öztürk ve Dinç, 2005). Koyunlarda ve insanlarda sindirim rahatsızlıklarına karşı kullanılır. Çiğ olarak ya da çiçekli dalları kaynatılarak kullanılır. Çiçekli dalları kaynatıldıktan sonra dinlendirilir. Şeker hastası tarafından günde bir bardak yemekten sonra içilir. Bu şekilde şekeri düşürdüğüne inanılır. Çok acı olduğu için içilmesi zordur. Buna rağmen bölgede kullanımı oldukça yoğundur. İnsanlarda kurt düşürücü olarak kullanılır. Üç gün boyunca sabah aç karna bitkinin çiçekli dalları yenilir. Doğum yapmış anneye yemek dokunmuşsa sütü çocuğa dokunmasın diye kaynatılıp içirilir. Süt bebeğe dokunursa yine anneye bu bitki verilir. Sütü temizlediğine inanılır. Koyunlarda karın ağrısı olduğu zaman bitki iyice kaynatılıp, suyu şişeye konularak hayvana zorla içirilir (Korkut, 2006; Akan ve ark., 2008). Karın ağrılarında karşı, mide ve bağırsak çalıştırıcı olarak, mide hastalıklarına karşı kullanılır. Herbası ağızda çiğnenip tükürülerek ve dekoksasyon veya infüzyonu hazırlanarak kullanılır (Oral, 2007). Tamamından hazırlanan infüzyon dâhilen doğum sancılarında kullanılır. Tamamında hazırlanan infüzyon dâhilen karın ağrısı için kullanılır. Toprak üstü kısmı kaynatılıp suyu ile başına güneş geçen çocuklar yıkanır. Toprak üstü kısmı kurutulup toz haline getirilir ve az bir miktar 1,5–2 kilo bal ve inek sütünden elde edilen tereyağı ile karıştırılıp dâhilen tüberküloz hastalığı tedavisinde sabah bir yemek kaşığı kadar alınır. Toprak üstü kısmından hazırlanan infüzyon dâhilen mayasıl tedavisinde kullanılır. Toprak üstü kısmından hazırlanan dekoksasyon dâhilen şeker hastalığı için aç karnına kullanılır (Yeşil, 2007). İlkbahar ve sonbaharda, yöre halkı tarafından toplanmaktadır. İnsan ve hayvanlar için kullanımı vardır. Bitkinin toprak üstü kısımları, çay gibi kaynatılıp içilebildiği gibi avuç içerisinde öğütülerek da yutulmaktadır. Gaz giderici, idrar söktürücü, böbrek taşı ve kumunu düşürücü, sindirimi kolaylaştırıcı, bağırsak kurtlarını düşürücü ve kabızlığı önleyici olarak kullanılır. Özellikle şeker hastalığında etkili olduğu söylenmektedir. Ayrıca, çocuklarda karın ağrılarında karşı ağrı kesici olarak kullanılmaktadır (Balos, 2007). Yapraklar mide ağrısı ve mide üşütmelerinin tedavisinde suda kaynatılarak hazırlanan dekoksasyon ile hamur yoğrularak bir bez yardımıyla ağrılı karın bölgesine sarılmaktadır. Çocuğu olmayan kadınların sorununa çözüm getirmek amacıyla suda kaynatılarak hazırlanan dekoksasyon banyo suyu olarak haricen kullanılmaktadır (Kazan, 2007). Bitkinin toprak üstü kısımlarının kaynatılmasıyla elde edilen çay kadın hastalıklarına

bağlı olarak ağrıları gidermede ve şekeri düşürmede kullanılır (Eşen, 2008). Yaprak karın ağrısı, kansızlık tedavisinde kullanılmaktadır (Uysal, 2008). Bitkinin toprak üstü organlarından dekoksasyon veya infüzyon yöntemleriyle hazırlanan çayı, karın ağrısına karşı 1–2 fincan içilir. Bitkinin toprak üstü organlarından dekoksasyon yöntemiyle hazırlanan çay kasılma ve kramplar için, 2–3 fincan içilir (Vural, 2008). Toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon, dahilen, hemoroidlere karşı kullanılır. Toprak üstü kısımlardan hazırlanan infüzyon, sabahları aç karnına 1 çay bardağı dolusu içilerek, egzama tedavisinde kullanılır (Bulut, 2008). Arılar bitkinin çiçek nektarından yararlanır (Karaca, 2008). Güneş çarpması durumunda toprak üstü suda kaynatılarak banyo yapılır. Kabızlık için çocuklara banyosu yaptırılır (Sarper ve ark., 2009). İştah açıcı, mide ağrılarını dindirici tansiyon düzenleyici olarak kullanılır (Yapıcı ve ark., 2009). Yaprakları kuru ve tazeyken kaynatılıp suyu içilir (Tugay ve Koçer, 2009). Kök hariç diğer kısımlar suda kaynatılıp elde edilen sıvı dökülmekte ikinci kez kaynatılmaktadır. Bu sıvı karın ağrısı, barsak hastalıkları, öksürük, grip, adet sancıları ve göbek düşmesi denilen rahatsızlıkların tedavisinde ve şekeri düşürmek için kullanılmaktadır. Andız kozalağı pekmezle kaynatılıp ishal rahatsızlığında karna sarılmaktadır. Yaprakları kaynatılıp şekeri düşürmesi için içilmektedir. Kurutulup ezilerek pekmezle bulamaç edilip soğuk algınlığında sırt üzerine sarılmaktadır. Göçebe olanlar ya da tarlada çalışanlar karın ağrısını gidermesi için acı yavşanı çiğneyip tülbentten süzüp sıkarak çocukların ağızlarına damlatmaktadırlar. Dalları kaynatılıp mide sancısı olanlara içirilmektedir. Ayrıca bu sıvı kas ve mide spazmlarında, baş ve migren ağrılarında da içilmektedir. Düşüklere neden olabileceği için hamile bayanların içmemesi söylenmektedir. Bitki suda kaynatılıp elde edilen suya basur ve cilt hastaları oturtulmaktadır. Sıtma tedavisinde kinin yerine kullanıldığı belirtilmektedir (Metin, 2009). Toprak üstü kısmı dekoksasyon halinde soğuk algınlığı ve karın ağrılarında kullanılır (Tuzlacı ve Doğan, 2010). Mide, böbrek ağrıları ve kanser tedavisi için bitkinin toprak üstü kısmı suda kaynatılarak suyu içilir (Kaval, 2011).

135. *Thymus kotschyanus* Boiss. & Hohen var. *glabrescens*

Bitkinin yöresel adı: Catır

Literatürdeki diğer adları: Gül kekiği

Lokalesi: C9 Van; Çatak, Sırmalı köyü, step, 37° 50' 190" N, 43° 13' 065" E, 2142 m, 03.09.2011, MM81, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Haziran

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Gıda-Tedavi

Kullanım kodu: IA2, IA8, IIA1

Kullanım şekli:

- a) Bitkinin toprak üstü kısmı kaynatılarak nefes darlığı için çayı içilir ve yemeklere güzel tat vermek için kullanılır (Kasım ORAL).
- b) Bitkinin toprak üstü kısmı mide iltihabı için kaynatılarak suyu içilir (Nihayi ŞEYLAN).
- c) Genç haldeki bitkinin toprak üstü kısmı temizlendikten sonra tat vermek amacıyla peynire katılır (Hanife ÖZALP).
- d) Toprak üstü kısımları kurutulup toz haline getirildikten sonra kaynar suda biraz demlendirilerek elde edilen çaya limon katılıp, soğuk algınlığı ve bademcik iltihabı tedavisinde kullanılır (Ali CANİŞ).

Literatürdeki kullanımı: Bitkinin yaprakları daha ziyade baharat olarak kullanılmaktadır (Öztürk ve Özçelik, 1991; Altundağ ve Özhatay, 2010). Yapraklar ve çiçekler nefes açıcıdır. Boğazı temizlemek için taze veya kurutulmuş halde bir hafta boyunca çiğnenilir. Yemeklerde baharat olarak kullanılır. Ayran aşına katılır (Arık, 2003). Toprak üstü kısımları boya yapımında kullanılmaktadır (Özgökçe ve Yılmaz, 2003). Bitkinin kurtulmuş yaprakları baharat olarak kullanılıyor (Mart, 2006). İnfüzyonu dahilen soğuk algınlığında ve şeker hastalığında kullanılır. Dekoksyonu dahilen karın ağrılarında kullanılır. Taze olarak veya kurutulup baharat olarak kullanılır (Yeşil, 2007).

25. LILIACEAE

136. *Allium akaka* S.G. Gmelin .

Bitkinin yöresel adı: Guhbızın

Literatürdeki diğer adları: Kuzukulağı

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyünün Koltutan mezrası step, 38° S 033' 1814", 41° 91' 773, 1961 m, 26.05.2010, MM74, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs

Kullanılan kısım: Yaprak

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA1

Kullanım şekli:

- a) Bitkinin yaprak kısmı taze veya kurutulduktan sonra bulgur pilavına katılır (Hemi CIVAKLI).
- b) Bitkinin yaprak kısmı taze veya kurutulduktan sonra suda haşlanıp sözüldükten sonra yağda kızartılarak yemeği yapılır (Hanif ÖZALP)

Literatürdeki kullanımı: Tüm bitki peynire katılır (Özçelik, 1992).Yaprakları ve yumrusu Erzurum ve Van bölgelerinde soğan yerine kullanılır (Baytop, 1999). Kışlık yiyecek olarak saklanmakta ve taze olarak soğan yerine kullanılmakta ve peynire katılmaktadır (Öztürk ve ark., 2000). Bitkinin yaprak kısmı taze veya kurutulduktan sonra pilav ve ayran yemeklerine atılır (Kaval,2011).

137. *A. ampeloprasum* L.

Bitkinin yöresel adı: Pivazok

Literatürdeki diğer adları: Devekörmeni, Karaköremen, Keçiköremen, Köremen, Körmen, Kurab, Yabani sarımsak, Yabani prasa, Sir

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyünün Koltutan mezrası kumlu alan, 38° S 033' 1814", 41° 91' 773, 1961 m, 26.05.2010, MM49, Med. Elm.

Toplanma dönemleri: Nisan-Mayıs

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA2

Kullanım şekli: İlkbahar aylarında toplanan genç bitki (çiçeklenmeden önce) doğradıktan sonra peynire katılır (Bahya MÜKEMRE).

Literatürdeki kullanımı: Kök kaynatılarak suyu içilir (Tuzlacı ve Yazıcıoğlu, 1996). Genç yaprakları sarımsak gibi kullanılır (Baytop, 1999). Yaprakları taze olarak yenir (Keskin ve Alpınar, 2002; Ertuğ, 2003b; Ertuğ, 2004b). Soğanı ile birlikte bütün bitki çıkarılır. İyice temizlendikten sonra yeşil soğan gibi sebze olarak salatalara katılır (Arık, 2003; Mart, 2006). Bitkinin soğan ve yaprakları sarımsak yerine kullanılmaktadır. Bitkinin yaprakları taze halde iken sıcak suda haşlanarak yoğurtlu yemeği yapılmaktadır (Koyuncu, 2005). Arılar bitkinin nektar ve polenlerinden yararlanır (Karaca, 2008). Bitkinin genç sürgünleri yemeklerde tatlandırıcı olarak kullanılır (Kaval,2011).

138. *A. scorodoprasum* L. subsp. *rotundum* (L.) Stearn

Bitkinin yöresel adı: Pivazok

Literatürdeki diğer adları: Sirmo, Sirim, Sirik, Karga soğanı, Yabani soğan, Koronopraso, Körmen, Gavursoğanı, Köpek soğanı, Çatlangoş, Deli pırasa, Silimsoğanı, Kurat

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyünün Dereiçi mezrası, kumlu alan,, 37° 51' 555" N, 43° 08' 984" E, 1808 m, 26.05.2011, MM177, Med. Elm.

Toplanma dönemleri: Nisan-Mayıs

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA2

Kullanım şekli: Bitkinin toprak üstü genç sürgünleri ufalanıp haşlandıktan sonra veya doğrudan peynire atılır (Heybet TARTAN).

Literatürdeki kullanımı: Bütün bitki peynire katılır (Özçelik, 1992). Yumruları yoğurda, peynire, lora ve ekmek içine konularak iştah açıcı, tansiyon düşürücü, idrar artırıcı ve antiseptik olarak yenir (Gümüş, 1994). Bulb ve yapraklar kızartılarak besleyici ve kuvvet verici olarak kullanılır (Tuzlacı ve Yazıcıoğlu, 1996). Otlu peynirin yapımında kullanılmakta, sebze ve baharat olarak tüketilmektedir (Öztürk ve ark., 2000). Yaprakları taze olarak yenir (Keskin ve Alpınar, 2002). Hayvanlar tarafından yenilmeyen bir bitkidir (Ertuğ ve ark., 2003). Taze yaprakları yemeklere katılır. Çiçek durumları dekoratif olarak kullanılır (Koçyiğit, 2005). Bitkinin toprak üstü genç sürgünleri ufalanıp peynire atılır (Kaval,2011).

139. *A. vineale* L.

Bitkinin yöresel adı: Sirik

Literatürdeki diğer adları: Sirmo, Sirik

Lokalitesi: C9 Van; Çatak, Konalga köyünün Dereçi mezrası, çayırılık alan, 37° 51' 55" N, 43° 08' 984" E, 1808 m, 29.05.2011, MM48,

Toplanma dönemleri: Nisan-Mayıs

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA2

Kullanım şekli: Bitkinin toprak üstü kısımları genç dönemde ufalanıp haşlandıktan sonra veya doğrudan peynire atılır (Rafya TEKE).

Literatürdeki kullanımı: Bütün bitki peynire katılır (Özçelik, 1992; Baytop, 1999). Bitkinin toprak üstü kısımları salamurası yapılarak peynire katılır (Gencay, 2007).

140. *Bellevalia latifolia* Feinbrun

Bitkinin yöresel adı: Luş

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Koltutan mezrası, step, 38° S 033' 1814" 41° 91' 773" E, 1961 m, 26.05.2011, MM178, Ir.-Tur. Element.

Toplanma dönemleri: Nisan-Mayıs

Kullanılan kısım: Yaprak

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA1

Kullanım şekli: Bitkinin yaprak kısmı taze veya kurutulduktan sonra suda haşlanıp süzöldükten sonra yağda kızartılarak yemeği yapılır (Suna ÖZALP)

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

141. *Eremurus spectabilis* M.Bieb.

Bitkinin yöresel adı: Sıtırk

Literatürdeki diğer adları: Gulilk, Çiriş, Güllük, Dağ pırasası, Kiriş, Sarı çiriş, Sarızambak, Yabani pırasa, Gulık Sıtırk,

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyünün Tanrıverdi mezrası, taşlık alan, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 28.05.2011, MM182, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Nisan-Haziran

Kullanılan kısım: Yaprak

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA2

Kullanım şekli:

- a) Bitkinin genç olan sürgünleri ayran ve bulgur pilavına katılır (Sinem AKSOY).
- b) İlkbaharda erken vakitte çıkan toprak üstü kısımları toplanır haşlanır suyu süzöldükten sonra yumurta ile birlikte kavruarak yemeği yapılır (Hanife MÜKEMRE).

Literatürdeki kullanımı: Yaprakları sebze olarak kullanılır (Tuzlacı, 1985). Kökünden elde edilen merhem uyuz ve frengi tedavisinde kullanılır. Çirişin suyla karıştırılması sonucu elde edilen hamur, yapıştırıcı madde ve tekstilde apse olarak kullanılır. Genç yaprakları sebze olarak kullanılır (Yıldırım, 1991). Bitkinin taze yaprakları ve sürgünleri sebze olarak kullanılır. Rizomlarından yapıştırıcı bir madde elde edilmektedir. Otlı peynire katılır (Öztürk ve Özçelik, 1991). Yaprakları çiçeklenmeden önce peynire katılır (Özçelik, 1994). Su ile karıştırılarak elde edilen hamur yapıştırıcı madde ve ihram üretiminde kullanılan yün ipliğine apre vermek için kullanılmaktadır. Genç yaprakları pişirildikten sonra sebze olarak yenir, boğaz ve karın ağrılarına karşı kullanılır (Türkoğlu, 2000). Bitkinin taze yaprakları ve sürgünleri sebze olarak kullanılır. Bitki ilkbaharda semt pazarında satılır. Otlı peynire katılır ve kışlık yiyecek olarak kullanılır. Ayrıca toprak altı kısımları kurutulup toz haline getirildikten sonra Çiriş ve Çirişine adı altında yapıştırıcı madde olarak ciltçilik ve ayakkabıcılıkta kullanılan önemli bir madde elde edilir. Halen Erzurum bölgesinde Ehram kumaşına sertlik ve parlaklık vermek için kullanılmaktadır (Öztürk ve ark., 2000). Yaprakları yemek yapılarak yenir (Bağcı, 2000). Kökü çıkartılıp yıkandıktan sonra kaynatılır ve romatizma tedavisi için içilir. İlkbaharda erken vakitte çıkan toprak üstü kısımları toplanır haşlanır suyu süzöldükten sonra yumurta ile birlikte kavrulur veya çorbası yapılır (Arık, 2003). Bitkiden hazırlanan dekoksasyon haricen egzama tedavisinde kullanılır (Tuzlacı, 2006). Yumrularından ve gövdesinden yemek yapılır (Bulut, 2006). Toprak üstü kısımları yumurta ile yağda pişirilerek yenir. Toprak üstü kısımlarından yapılan salamura peynire katılır (Gencay, 2007). Bitki yumurta veya et ile pişirilerek tüketilir (Yıldırım ve ark., 2008). Kök dekoksasyon halinde şeker hastalığında, ezilmiş haldeki yaprak özsuğu egzama ve mantar enfeksiyonlarında kullanılır (Tuzlacı ve Doğan, 2010). Bitkinin genç olan sürgünleri ayran ve pilav yemeklerine katılır. Kök kısmı kaynatıldıktan sonra yapıştırıcı olan bir madde elde edilir. Ayrıca ilkbahar aylarında bitkinin genç olan sürgünleri toplanıp ticari amaçla satılmaktadır (Kaval, 2011).

142. *Fritillaria crassifolia* Boiss. & Huet. subsp. *kurdica* (Boiss. & Noe) Rix

Bitkinin yöresel adı: Guharke hırçe

:

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyüne bağlı Alandaş mezrasının kuzeyinde yer alan tepe (Kato), taşlı alan, 37° 51' 014" N, 43° 10' 622" E, 2334 m, 28.05.2010, MM267, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Nisan-Mayıs

Kullanılan kısım: Soğan

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA1

Kullanım şekli: Bitkinin soğanı çıkartılıp kurutulduktan sonra toz haline getirilip vücutta yara görülen yere bırakılır (Suna ÖZALP).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

143. *F. pinardii* Boiss.

Bitkinin yöresel adı: Guharke hırçe

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyünün Demirkazık mezrası, çayırılık alan, 38° S 032' 8798" 4191937,1840 m, 24.06.2011, MM183, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Nisan-Mayıs

Kullanılan kısım: Soğan

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA1

Kullanım şekli: Bitkinin soğanı çıkartılıp kurutulduktan sonra toz haline getirilip vücutta yara görülen yere bırakılır (Suna ÖZALP).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

144. *Muscari armeniacum* Leichtlin ex Baker

Bitkinin yöresel adı: Çav şink

Literatürdeki diğer adları: Karga soğanı, Dağ sümbülü, Arapsümbülü

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyü, step, 37° 50' 190" N, 43° 13' 065' E, 2142 m, 26.05.2011, MM179

Toplanma dönemleri: Nisan-Mayıs

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA2

Kullanım şekli: Bitki soğanı ile birlikte çıkartılıp kurutulduktan sonra bulgur pilavına tat verici olarak katılır (Kasım ORAL).

Literatürdeki kullanımı: Bitki soğanlı köke sahip olup beyaz, pembe, mor tonlarında olup peyzaj mimarisinde kullanılır (Eşen, 2008). Süs bitkisi amaçlı kullanılmaktadır (Saday, 2009). Bitkinin yaprakları otlu peynir yapımında kullanılır. Bitkinin yaprakları doğranıp haşlanarak soğan ile birlikte kavurması yapılır (Yüzbaşıoğlu, 2010).

145. *M. comosum* (L.) Miller

Bitkinin yöresel adı: Çav şink

Literatürdeki diğer adları: Sümbül, Arapsümbülü, Morbaş, Yalancı sümbül, mor sümbül arap soğanı

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyünün Demirkazık mezrası, çayırılık, 38° S 032' 8798" 4191937,1840 m, 24.06.2011, MM180, Medit. element.

Toplanma dönemleri: Nisan-Mayıs

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA2

Kullanım şekli: Bitki soğanı ile birlikte çıkartılıp kurutulduktan sonra bulgur pilavına tat verici olarak katılır (Fethi AKBULAK).

Literatürdeki kullanımı: Yumruları mide rahatsızlıklarına karşı yenir (Sayar ve ark., 1995). Soğanı gıda olarak tüketilir (Ertuğ, 1998). Yumru balgam söktürücü ve idrar artırıcı olarak kullanılır (Baytop, 1999). Çocuklar toprak üstü kısımlarını oyun amaçlı toplar. Evcilik oyunlarında ağaç, mum, çiçek olarak kullanırlar (Vural, 2008).

146. *Tulipa armena* Boiss. var. *armena*

Bitkinin yöresel adı: Soryaz

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Dokuzdam köyü, Alantaş mezarının batısı, step, 37° 51' 014" N, 43° 10' 622' E, 2058 m, 28.05.2010, MM35-MM176, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Nisan-Mayıs

Kullanılan kısım: Soğan

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA2

Kullanım şekli: Bitkinin soğanı soyulduktan sonra çiğ olarak yenir (İkram CIVAKLI).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

26. MALVACEAE

147. *Alcea kurdica* (Schlecht) Alef

Bitkinin yöresel adı: Hero

Literatürdeki diğer adları: Heru

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Eski Konalga köyünün güney yamaçları, step, 38° S 033' 1814", 41° 91' 773, 1961 m, 26.05.2010, MM79, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Ağustos

Kullanılan kısım: Kök-Yaprak

Kullanım amacı: Tedavi-Gıda

Kullanım kodu: IA1, IIA1

Kullanım şekli:

- a) Böbrek sancısı, nefes darlığı ve idrar yolları rahatsızlıkları için bitkinin yaprakları kurutulduktan sonra suda kaynatılarak sabah-akşam yarım su bardağı içilir (Nihayi ŞEYLAN).
- b) Bitkinin taze olan yapraklarından sarma yapılır (Taciye MÜKEMRE).
- c) Böbrek taşı düşürmek için bitkinin kökleri suda kaynatılarak suyu içilir (Ali CANIŞ).

Literatürdeki kullanımı: Kök dekoksasyon halinde böbrek taşı düşürmede ayrıca çıiban ve kabuk bağlamış yaralarda kullanılır (Tabata ve ark., 1994) Böbrek sancısı ve idrar yolları rahatsızlıkları için bitkinin yaprak kısmı suda kaynatılarak suyu içilir. Bitkinin taze olan yapraklarından sarma yapılır (Kaval, 2011).

148. A. hohenackeri (Boiss. & Huet.) Boiss.

Bitkinin yöresel adı: Hero

Literatürdeki diğer adları: Hiro, Gül hatmi, Fatma gülü

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyü, Şahbur mezrası step, 37° 46' 911" N, 43° 12' 378" E, 2217 m, 24.06.2011, MM86.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Yaprak-Kök

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA1

Kullanım şekli:

- a) Baş ağrısı durumunda bitkinin kök kısmı suda kaynatılır ve suyu içilir (Fethi AKBULAK).
- b) Toprak üstü kısımların suda kaynatılmasıyla elde edilen çay barsakların temizlenmesi için tüketilir (Nihayi ŞEYLAN).
- c) Kırıkların iyileşmesinde kullanılır. Yapraklar gölgede kurutulup toz haline getirilir, toz haline getirilmiş olan bitki tozun üzerine yumurta akı bırakılır. Bunların üzerine de sabun kazıyarak karışım elde edilir. Karışım temiz bir bez üzerine döküldükten sonra kırığın üstüne konur (Ali ÖCAL).

Literatürdeki kullanımı: Kökleri cilt yaralarını iyileştirmede kapanmış yaprakları deşmede kullanılır ve iltihap kurutucu olarak bilinir. Köklerinin kaynatılmış suyu idrar yolu rahatsızlıklarında ağrı dindirici olarak ve böbrek taşlarını düşürmek amacıyla içilir. Toprak üstü kısmından mide rahatsızlıklarının tedavisinde ve ağrıların dindirilmesinde kullanılır (Özçelik ve ark., 1990). Gıda amaçlı yararlanılmaktadır (Ertuğ 1998). Çiçekler ilaç yapımında ve hayvan yemi olarak kullanılır (Ertuğ 2000). Kök idrar söktürücü, yara iyi edici, yumuşatıcı ve koruyucu, mide barsak hastalıklarına ve öksürüğe karşı kullanılır (Türkoğlu, 2000; Türkoğlu ve ark., 2006). Yaprakları kurutulduktan sonra toz haline getirilip yaralara sürülür. Yapraklar ve çiçekler birlikte suda kaynatılıp hazımsızlığa karşı içilir. Yapraklar ve çiçekler birlikte suda kaynatılır, hayvanlarda doğumdan sonra plasentanın dışarı atılması ve bağırsakların temizlenmesi için hayvanlara içilir. Kökleri yıkanır, kaynatılır hemoroide karşı içilir. İnsan ve hayvanlarda karın şişkinliğine karşı yaprakları yaş iken kurutulduktan sonra kaynatılır içilir. İlkbaharda yapraklar taze iken toplanıp kısa bir süre haşlanır ve sarması yapılır (Arık, 2003). Tedavi amaçlı kullanımı var (Ertuğ ve ark., 2004; Ertuğ ve Tümen, 2004). Bitkinin kök kısmı un haline getirildikten sonra ıslak olan saça sürülür. Böylece saçın yumuşamasını ve kolay taranmasını sağlar. Kadınlar eskide bunu genellikle banyodan önce kullanırlardı. Çiçekleri Haziran ve Temmuz aylarında toplanıp kurutulduktan sonra, kış mevsiminde gribal enfeksiyonlara ve soğuk algınlığına karşı çayı yapılarak içilir. Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır (Gencay, 2007). Yaprak suda kaynatılarak böbrek sancıları ve idrar yolları hastalıkları için suyu içilir. Bitkinin yaprak kısmı yumurta ve limon ile tüketilerek, böbrek taşını düşürmede kullanılır. Mide ağrıları durumunda bitkinin kök kısmı suda kaynatılır ve suyu içilir (Kaval, 2011).

149. *Malva neglecta* Wallr.**Bitkinin yöresel adı:** Tolk**Literatürdeki diğer adları:** Ebegümeçi, Yastıman, Develik, Ebemekmeği, Kömeç, Ebemgümeç, Tolik, Toluk, Katırtırnağı, Devetabanı, Ebekömeçi, Çoban yatağı, Ebemövmeci, Adaygüttü, Tolga küvi, Tolga badinga**Lokalitesi:** C9 Van: Çatak, Dokuzdam köyünün Alantaş mezrası, çayırılık alan, 37° 51' 014" N, 43° 10' 622' E, 2058 m, 28.05.2010, MM173.**Toplanma dönemleri:** Nisan-Temmuz**Kullanılan kısım:** Toprak üstü**Kullanım amacı:** Tedavi**Kullanım kodu:** IIA1**Kullanım şekli:**

- a) Toprak üstü kısımların suda kaynatılmasıyla elde edilen çay bağırsak iltihabına karşı içilir (Medeni ŞEYLAN)
- b) Bitkinin toprak üstü kısımları suda kaynatılarak suyu mide ağrıları durumunda tüketilir (Emin SARIBULAK).
- c) Bitkinin toprak üstü kısımları suda kaynatılarak suyu eklem ağrıları durumunda tüketilir. Ayrıca bitki unla birlikte suda kaynatılarak iltihaplanmış yaralara bırakılarak iltihabı çeker (Fatma BERGE).
- d) Toprak üstü kısımları suda kaynatılır, romatizma hastaları rahatsızlıklarını gidermek amacıyla, elde edilen bitki suyu ile bir hafta boyunca her gün banyo yapılır. Ayrıca mide ağrılarına karşı yaprakları kurtulduktan sonra suda kaynatılarak içilir (Fuat BEGCE).

Literatürdeki kullanımı: Yaprak ve çiçekleri cilt hastalıklarının tedavisinde kullanılmaktadır (Özçelik, 1987; Sezik ve ark., 1991; Fujita ve ark., 1995; Özgökçe ve Özçelik, 2004). Tohumlarından kan pıhtılaştırıcı olarak yararlanılmaktadır. Taze yaprakları sebze olarak tüketilir. Kökleri toz edildikten sonra ağız yaralarını iyileştirici olarak kullanılmaktadır. Aynı zamanda sütle kaynatılır ve daha sonra da vücuttaki

şişkinliklerinin tedavisinde kullanılır. Yapraklar ve tohumlar yiyecek olarak ve tedavide kullanılır (Öztürk ve Özçelik, 1991). Haricen çıban iyi edici olarak kullanılır (Tabata ve ark., 1994). Karın ağrıları için bitki dahilen kullanılır. Bitki kök kısmı ile kavrulur ve olgun çıbanların üzerine bırakılır. Bitki ezilerek abse olan bölgeye sürülür. Hemoroid için bitki dekoksasyon halinde kullanılır (Yeşilada ve ark., 1995). Bitki sebze olarak tüketilir (Işık ve ark., 1995; Ertuğ 2004c). Yapraklar karın ağrısı için dekoksasyon halinde çayı yapılarak kullanılır. Yapraklar lapa halinde morarmış bölgeye uygulanır (Honda ve ark., 1996). Karın ağrıları için bitki dekoksasyon olarak; iltihaplı yaralara yapraklar haricen; ülser içinde toprak üstü kısımları dahilen kullanılır (Sezik ve ark., 1997). Solunum ve sindirim sistemleri tahrişleri ve iltihaplarında koruyucu olarak kullanılır. Taze yapraklarından hazırlanan lapa cilt üzerindeki çıban ve yaraların ağrılarını dindirmek için tülbent arasında deri üzerine bırakılır (Baytop, 1999; Öztürk ve Dinç, 2005). Toprak üstü kısımlarının lapası romatizma da ağrıyan yerlere sürülür. Bitki kaynatılarak göğüs yumuşatıcı olarak içilir. Bitki kaynatılıp nefes darlığında tedavi edici olarak kullanılır. Kökü mide ağrısını dindirmek için dövülüp çiğnenir. Toprak üstü kısımları dövülüp iltihaplı yaralara veya arpa unu ve inek sütü ile pişirildikten sonra ılık iken sarılır. Toprak üstü kısmının dekoksasyonu mide- bağırsak gazının dindirilmesi amacıyla kullanılır. Yapraklar pişirilerek yenir (Koçak 1999). Meyveler çiğ olarak yenir. Bitkinin toprak üstü kısmı kaynatılarak öksürük için kullanılır (Bağcı 2000). Yaprakları gıda ve hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Tohumlar tıbbi amaçlı olarak kullanılmaktadır (Ertuğ, 2000). Gövde ve yapraklar yiyecek olarak kullanılır. Ayrıca karın ağrısında kullanılır (Dönmez, 2000). Genç yaprakları yaralar için kullanılır. Bitki abse tedavilerinde kullanılır. Karaciğerde safra salgılaması için bitki dekoksasyon halinde kullanılır (Sezik ve ark., 2001). Tüm bitki suda haşlanır süzülür, soğanla kavrulur üzerine yumurta kırılarak yenir. Yaprak dekoksasyonu adet sancıklarına, vereme, kansere, hemoroide, soğuk algınlıklarına, idrar yolu enfeksiyonlarına, romatizmaya, kalp rahatsızlıklarına, vajinal akıntılara, kısırlığa, karın ağrılarına, böbrek rahatsızlıklarına, egzamaya, yaralara, tansiyona, boğaz ağrılarına ve öksürüğe karşı kullanılır (Şimşek ve ark., 2002). Yaprakları solunum ve sindirim sistemi tahrişleri ve iltihaplarında koruyucu olarak kullanılır. Çocuğu olmayan bayanları meyvelerinden yapılan çay içirilir. Yapraklardan hazırlanan lapa yara ve çıbanların üzerine konur. Bitkinin yaprakları su ile kaynatılıp içilmek suretiyle romatizma tedavisinde kullanılır. Mide ağrılarında tedavi amacıyla kullanılır (Türkoğlu ve ark., 2006; Çakırcıoğlu ve ark., 2007). Çiçek açmamış genç dal ve yapraklar haşlanıp yumurta ile birlikte yemeği yapılır, meyveleri çiğ olarak

yenir. Toprak üstü kısımları kaynatılır, kaynatılmış bitki ve suyu mide rahatsızlıklarını tedavi etmek, karın şişkinliklerini gidermek için kullanılır (Arık 2003). Gıda ve tedavi amaçlı kullanımı var ayrıca hayvan yemi olarak kullanılır. Karın şişkinliklerinde haşlanıp suyu içilir. Karın ağrısında yakılara ebegümece yaprağı da katılır. Tarhana ve kül ile karıştırılarak da yakı yapılır (Ertuğ ve ark.,2004; Ertuğ ve Tümen 2004). Yaprakların lapası haricen kas ağrılarına karşı kullanılır. Yapraklar şişkinliğe, karın ağrılarına, öksürüğe, adet dönemi sancılara, hemoroide, doğum sonrası iltihaplanmalara, bebeklerde göbek düşürmelere karşı haşlanarak yenilir (Ezer ve Avcı, 2004). Tüm bitki soğanla kavru olarak sulu yemeği yapılır (Şimşek ve ark., 2004). Bitki çiğ veya pişirildikten sonra yenir (Özgen ve ark., 2004; Mart, 2006; Korkut, 2006, Akan ve ark., 2008; Satıl ve ark., 2008; Yapıcı ve ark., 2009; Cansaran ve Kaya, 2010). Bitkinin yapraklı dalları suda haşlanarak sarımsaklı yoğurt ile yemeği yapılmaktadır. Bitkinin haşlanan yapraklı dallarından pirinç ile yemeği yapılmaktadır. Bitkinin haşlanan yapraklı dallarından börek yapılmaktadır (Koyuncu, 2005). Bitkinin toprak üstü kısmı romatizma ağrıları, karın ağrısı, şişkinlikler ve abse tedavilerinde dekoksasyon halinde kullanılır (Özkan ve Koyuncu, 2005). Yaprak dekoksasyonu karın ağrılarına karşı kullanılır ve adet düzenleyici görevi görür (Ezer ve Arısan, 2006). Yaprak kaynatılarak suyu idrar söktürücü olarak içilir (Elçi ve Erik, 2006). Her türlü maraza karşı tercihen soğanla kavru olarak yemeği yapılır ve yenir. Lapası çıbandeşmede ve yara iyileştirmede kullanılır. Çayı yara iyileştirici, tansiyon düşürücü ve adet sancılarını dindirici olarak bilinir (Bulut, 2006). Yaprak ve çiçeklerinden hazırlanan infüzyon günde 2-3 bardak dolusu içilerek soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır. Yaprak ve çiçeklerinden hazırlanan infüzyon günde 3-4 bardak dolusu içilerek, iltihaplı bademcik hastalıkları tedavisinde kullanılır. Yaprak ve çiçeklerinden hazırlanan infüzyon sabah akşam birer bardak dolusu içilerek kabızlığa karşı kullanılır. Yapraklar su ve un ile karıştırılarak lapa haline getirilir. İçine bir miktar kırmızı pul biber katılarak haricen karın ağrılarının giderilmesinde kullanılır. Taze yapraklar doğrudan yenilerek, karın ağrısının giderilmesinde kullanılır. Taze yapraklar haricen çıban tedavisinde kullanılır. Yaprakları suda kaynatıldıktan sonra haricen soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır. Yapraklarının *Malva sylvestris*, yaprakları, *Platanus orientalis*, *Quercus cerris* var. *cerris* ve *Salix babylonica* kök kabukları, *Verbascum cheiranthifolium* ve *V. chrysochaete* çiçek ve yaprakları ile birlikte hazırlanan dekoksasyon, biraz soğutulduktan sonra içinde 1-2 saat oturularak, ileri derecedeki hemoroidlere karşı kullanılır (Tuzlacı, 2006). İlkbahar aylarında özellikle Nisan ve Mayıs aylarında genç toprak üstü kısımları kadınlar

tarafından toplanarak yağda yumurta ile pişirilip günün üç öğününde yenilmektedir. Meyveleri çocuklar tarafından soyularak yenir. Yaprakları iltihaplanmaları gidermek amacıyla kaynatılarak suyu içilir. İyi bir antibiyotik olup solunum yollarına iltihaplanmalarına karşı toprak üstü kısımları kaynatılarak içilir (Gencay, 2007). Tüm bitkiden hazırlanan dekoksasyonunun buharına çocuğu olmayan kadınlar kısırlık tedavisi için oturtulur. Tüm bitkinin, *Plumbago europaea* ve *Alcea apterocarpa*'nın topraküstü kısımları ile *Betula litwinowii*'nin yapraklı dallarından hazırlanan dekoksasyonunun buharına, çocuğu olmayan kadınlar kısırlık tedavisi için oturtulur. Tüm bitkiden hazırlanan dekoksasyon, tereyağı ve arpa unu ile karıştırılıp hamur halinde yaralara doğrudan sarılır. Tüm bitkiden hazırlanan dekoksasyon, tereyağı ve arpa unu ile karıştırılıp hamur halinde haricen mayasıyla uygulanır. Toprak üstü kısmından hazırlanan dekoksasyon, tereyağı ve arpa unu ile karıştırılıp hamur halinde haricen mayasıyla uygulanır. Toprak üstü kısmı ezilip yaralara doğrudan konur. Toprak üstü kısmı haşlanıp mayasıyla doğrudan konur. Toprakaltı kısmı çocuk düşürmek için fitil gibi yapılarak kadınlar tarafından kullanılır. Taze yapraklarından yemek yapılır (Yeşil, 2007). İlkbaharda kadınlar ve çocuklar tarafından toplanır. Evde gıda amaçlı olarak kullanıldığı gibi, çerçi ve komisyoncular tarafından satın alınarak, Birecik'teki pazarlarda da satılmaktadır. Gıda olarak tüketimi su şekildedir; bitkinin ince ince doğranan toprak üstü kısımları, suyla haşlandıktan sonra, el ile sıkılarak suyundan arındırılır. Yağda ince doğranmış soğan iyice kızartılır, baharat, tuz eklenir, haşlanmış olan bitki ilave edilir ve ateşte iyice kızartılır. Üstüne taze yumurta veya salça eklenir, biraz karıştırılıp pişirilir ve sıcak olarak servis yapılır. Bazen de piştikten sonra üzerine yoğurt dökülerek de yenmektedir. Bitkinin haşlanan kısımları, börek malzemesi olarak da kullanılır. Ayrıca, kurutulmuş toprak üstü kısımları, yöre halkı tarafından, idrar söktürücü, iltihap kurutucu ve çıban açıcı olarak kullanılır (Balos, 2007). Toprak üstü kısımları dekoksasyon, infüzyon veya yapraklar lapa halinde yaraya sarılır. İltihap sökücü olarak kullanılır. Göğüs yumuşatır. Bademcik iltihaplarına karşı kullanılır (Oral, 2007). Yaprakları sebze olarak kullanılır. Yemeği yapılır. Böreklere ve bükmenin içine katılır. Yaprakları ve yeni açan çiçekleri kaynatılıp gargara yapılarak boğaz ağrılarında kullanılır. Mide ve bağırsakların düzenli çalışmasını sağlar. Kökü kaynatılarak boğaz ve bademcik iltihaplarını gidermede kullanılır (Deniz, 2008). Meyve kabuğu soyularak taze iken yenir. Yaprakları toplanarak taze ya da kuru olarak çayı yapılır (Tugay ve Koçer, 2009). Bitki %10-20 oranında dekoksasyon yapılır. Böbrek taşı düşürmede ve diüretik olarak kullanılır (Çakılcıoğlu ve Türkoğlu, 2009). Bitkinin gövde, yaprak ve çiçek kısmı suda

kaynatılıp elde edilen sıvı iltihabı sökmesi için içilmektedir. Suda gövde, yaprak ve çiçek kısmı kaynatılıp elde edilen sıvı böcek ısırıklarında pansuman için kullanılmaktadır. Bitkinin gövde, yaprak ve çiçek kısmı pişirilerek ya da dövülerek yaraya sarılmaktadır. Bitkinin gövde, yaprak ve çiçek kısmı ısırğanla birlikte su da kaynatılıp elde edilen sıvı adet sancılarını gidermek için içilmektedir. Yaprakları haşlanıp üzerine nar ekşisi dökülerek yenilmektedir. Yaprak ve gövde kısmı kullanılarak yemeği yapılmaktadır. Bitkinin taze gövde ve yaprakları alınıp temizlenmekte, yağ içerisinde soğan kavrulduktan sonra üzerine bu kısımlar doğranıp domates ile birlikte ilave edilmektedir. Bir avuç pirinç, bir baş sarımsak ve kırmızı pul biber yemeğe eklendikten sonra yemek kendi suyu ile pişirilmekte ve ocaktan indirilmeden önce tuz ilave edilmektedir. İsteğe göre soğanların kavrulma aşamasında kıyma ilave edilebilmekte ayrıca yemek piştikten sonra sarımsaklı yoğurt ile tüketilebilmektedir. Yaprakları suda kaynatılıp elde edilen sıvı bağırsakları çalıştırması için içilmektedir. Kökü sütle pişirilmektedir. İltihaplı yaranın üzeri yakılıp iltihabı çıkınca pişirilen ebegümeçi yara üzerine konulmaktadır. Büyük yaprakları haşlanıp sarma yapımında kullanılmaktadır. Yaprakları haşlanıp doğrandıktan sonra üzerine domates, soğan doğranıp nar ekşisi ve tuz ilave edilerek salata olarak tüketilmektedir. Taze olursa sapı ile yaprağı doğranmaktadır. Soğan doğranıp tuz ile ovulduktan sonra üzerine doğranan ebegümeçi karıştırılmakta ve kırmızıbiber, domates kurusu ve sıvı yağ ilave edilip börek içi olarak kullanılmaktadır. Çocuklar tohumlarını taze iken yemektirler (Metin, 2009). İnce ince doğranan bitki soğan ile yağda kavrulup yenir. İnce ince doğranan bitki, yağda soğan ve salça ile kavrulup bulgur ve su ilave edilip pişirilerek yenir. Dolma yapmak için sarılır. Bağırsak rahatsızlıkları için kaynatıldıktan sonra suyu içilir. Yapraklar yaranın üstüne sarılır ve yarayı hızla iyileştirir. (Yüzbaşıoğlu, 2010). Bitkininin taze yaprakları ezilerek elde edilen lapa vücutta yara olan bölge üzerine konur. Bitkinin toprak üstü kısımları suda kaynatılarak suyu mide ağrıları durumunda tüketilir (Kaval, 2011).

27. ORCHIDACEAE

150. *Dactylorhiza umbrosa* (Kar. & Kir.) Nevski

Bitkinin yöresel adı: Salep

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Eski Konalga köyünün güneyi, nemli alan, 38° S 033' 1814", 41° 91' 773, 1961 m, 26.05.2010, MM136, Ir.-Tur. element

Toplanma dönemleri: Mayıs-Haziran

Kullanılan kısım: Yumru

Kullanım amacı: Ekonomik

Kullanım kodu: VIA18

Kullanım şekli: Bitkinin yumruları dondurma mayası yapımı için para karşılığı aktarlara satılır (Hüsnü BALTA).

Literatürdeki kullanımı: Yumruları kuvvet verici çocuk ishallerini kesici ve gıda olarak kullanılmaktadır (Baytop, 1999). Yumruları süt ile birlikte kaynatılarak içilir (Doğan ve ark., 2004).

151. *Orchis mascula* (L.) L. subsp. *pinetorum* (Boiss. & Kotschy) G. Camus

Bitkinin yöresel adı: Orkid

Literatürdeki diğer adları: Salep, Sahlep

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Dokuzdam köyünün Alantaş mezarı, taşlar arasında, 37° 51' 014" N, 43° 10' 622' E, 2058 m, 28.05.2010, MM233.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Haziran

Kullanılan kısım: Yumru

Kullanım amacı: Ekonomik

Kullanım kodu: VIA18

Kullanım şekli: Bitkinin yumruları dondurma mayası yapımı için para karşılığı aktarlara satılır (Aziz BÖRÇEK).

Literatürdeki kullanımı: Yumruları kuvvet verici çocuk ishallerini kesici ve gıda olarak kullanılmaktadır (Baytop, 1999). Yumrular deoksijen halinde göğüs yumuşatıcı olarak kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004). Her salep bitkisinin yumrularından birkaçı toplanıp yıkanarak kurutulmaktadır. Kuruyan yumrular dövülüp toz haline getirilerek özellikle kış aylarında sütle pişirilip içilmektedir. Süt ile pişirilen salep vücudun ısınması ve mideye rahatlık vermesi için içilmektedir. Tarçın ilave edilerek boğaz ağrısı ve öksürük tedavisi için içilmektedir (Metin, 2009).

152. *O. palustris* Jacq.**Bitkinin yöresel adı:** Salep**Literatürdeki diğer adları:** Yazı susamı, Salep otu, Şepirzek, Çayır salebi**Lokalitesi:** C9 Van: Çatak, Konalga köyünün Demirkazık mezrası, çayırılık alan, 38° S 032' 8798" 41°91'937", 1840 m, 24.06.2011, MM137.**Toplanma dönemleri:** Mayıs-Haziran**Kullanılan kısım:** Yumru**Kullanım amacı:** Ekonomik**Kullanım kodu:** VIA18**Kullanım şekli:** Bitkinin yumruları dondurma mayası yapımı için para karşılığı aktarlara satılır (Hüsnü BALTA).**Literatürdeki kullanımı:** Kök yumruları salep tozu imalı için satılmaktadır (Gümüş, 1994). Bütün bitki hayvan yemi ve süs olarak kullanılır (Ertuğ, 2000). Toprak altı kısmı tıbbi amaçlı kullanılır (Cansaran ve Kaya, 2010). Bitkinin rizom kısmı dondurma mayası yapımı için para karşılığı aktarlara satılır (Kaval, 2011).**28. PAPAVERACEAE****153. *Papaver arenarium* M.Bieb.****Bitkinin yöresel adı:** Haşhaş**Literatürdeki diğer adları:** Çiçege mamite, gelincik, Kara göz**Lokalitesi:** C9 Van: Çatak, Konalga köyünün Demirkazık mezrası, step, 38° S 032' 8798" 41°91'937", 1840 m, 20.09.2011, MM209.**Toplanma dönemleri:** Nisan-Ağustos**Kullanılan kısım:** Toprak üstü kısımlar**Kullanım amacı:** Gıda-Boyama**Kullanım kodu:** IA6, VA1**Kullanım şekli:**

a) Çiçek sapından akan bitki özsuğu güneşte bekletildikten sonra kırmızı renk aldığından, çocuklar tarafında vücudun değişik yerlerinde desen oluşturmak için kullanılır (Rahmi BALTA).

b) Açmamış çiçek tomurcukları yenir (Nihayi ŞEYLAN).

Literatürdeki kullanımı: Çiçeklerin tepallerinden boya çıkar. Bu boya herhangi bir yerde kullanılmaz (Korkut, 2006).

154. *P. bracteatum* Lindl.

Bitkinin yöresel adı: Haşhaş

Literatürdeki diğer adları: Adamağusu

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyü, step, 37° 50' 190" N, 43° 13' 065' E, 2142 m, 28.05.2011, MM55.

Toplanma dönemleri: Nisan-Ağustos

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Tedavi-Yem

Kullanım kodu: IIA1, IVA

Kullanım şekli:

a) Bitkinin tohumları yüksek tansiyon ve kalp rahatsızlıklarına karşı çiğ olarak yenir (Kasım ORAL).

b) Bitkinin toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak değerlendirilir (Bahattin BÖRÇEK).

Literatürdeki kullanımı: Çiçek kısımları insanlar tarafında yenilmektedir. Ancak olgunlaşmamış meyvaların yenilmesi durumunda uykulu olma hali, uyuşukluk ve koma meydana gelir (Özçelik ve Sağmanlıgil, 1993).

155. *Roemeria refracta* DC. subsp. *occidentalis* Kadereit

Bitkinin yöresel adı: Haşhaş

Literatürdeki diğer adları: Mor gelincik

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyü, Ardıçlı mezarı, step, 37° 49' 617" N, 43° 13' 646' E, 2146 m, 05.09.2011, MM105, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Nisan-Ağustos

Kullanılan kısım: Çiçek

Kullanım amacı: Gıda-Boyama

Kullanım kodu: IA6, VA1

Kullanım şekli:

- a) Açmamış çiçek tomurcukları yenir (Nihayi ŞEYLAN).
- b) Çiçek sapından akan bitki özsuğu güneşte bekletildikten sonra kırmızı renk aldığından, çocuklar tarafında vücudun değişik yerlerinde desen oluşturmak için kullanılır (Rahmi BALTA).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

29. PLANTAGINACEAE

156. *Plantago lanceolata* L.

Bitkinin yöresel adı: Giyamambel, Belgpanık

Literatürdeki diğer adları: İlandılan, Boduk kulağı, Pağa yaprağı, Sinir otu, Kırk sinir, Uzun damar otu, Kesik otu, Yılandili, Dar yapraklı sinirotu, Demra otu, Sinirli ot, Gelinparmağı, Damar otu, Bağcı yaprağı, Bağa, İtdili, Beşparmak otu, Bağayaprağı, Giyamambel, Giyabironug, Damarlıca

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyünün Yolgeçen mezarı, çayırılık alan, 37° 49' 081" N, 43° 12' 402' E, 2209 m, 28.05.2010, MM44, MM156.

Toplanma dönemleri: Nisan-Ağustos

Kullanılan kısım: Yaprak

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA1

Kullanım şekli:

- a) Bitkinin taze yaprakları mide ağrıları durumunda tuzlanarak çiğ olarak yenir veya kurutularak çayı yapıp içilmektedir (Nihayi ŞEYLAN).
- b) Bitkinin yaprakları iltihaplı bölgelere sarılmak suretiyle iltihabın akıtılmasında kullanılmaktadır (Fethi AKBULAK).
- c) Yaprak kısmından hazırlanan lapa hayvanlarda ve insanlarda görülen yara bölgelerine konur (Fuat BEGCE).
- d) Hemoroid, karın ağrısı, nefes darlığı tedavileri için bitkinin yaprak kısmı çiğ olarak yenir (Ali CANIŞ).

Literatürdeki kullanımı: Yaprakları solunum yollarını yumuşatıcı ve öksürük kesici olarak ayrıca yaraları iyi edici ve çıban açıcı olarak kullanılır (Yıldırım, 1991). Taze yaprakları yeni olgunlaşmış iltihaplı yaralar için kullanılır (Tabata ve ark., 1994; Gümüş, 1994; Yeşilada ve ark., 1995; Fujita ve ark., 1995; Vural ve ark., 1997; Bağcı, 2000; Ertuğ, 2000; Sezik ve ark., 2001; Özgökçe ve Özçelik, 2004; Türkoğlu ve ark., 2006; Onar, 2006; Koçyiğit ve Özhatay 2006; Çakılcıoğlu ve ark., 2007; Eşen, 2008; Yapıcı ve ark., 2009). Yaprak idrar söktürücü olarak kullanılır (Sayar ve ark., 1995). Yaprakların kaynatılması ile elde edilen sıvının şeker hastalığına karşı etkili olduğu söylenmesine karşın kullanımı yaygın değildir (Duran, 1998). Dahilen kabız, göğüs yumuşatıcı, balgam ve idrar artırıcı olarak etkilidir. Haricen bilhassa taze yaprak yara iyi edici ve çıban açıcı olarak kullanılmaktadır (Baytop, 1999). Kökler astım hastalığı için yarım saat kaynatıldıktan sonra günde üç kez suyu içilir (Saçlı ve Akalın, 2001). Yaprak salataya ve etli yemeğe konur (Doğan ve ark., 2004). Dekoksiyon hazırlandıktan sonra bir gece bekletilmelidir. Tazesi dövülüp yaranın üzerine konur. Böbrek ve idrar yolları iltihabını alır (Şimşek ve ark., 2004). Bitkinin yaprakları eldeki siğillerin üzerine 12-24 saat sarılmak suretiyle siğil tedavisinde kullanılmaktadır. Bitkinin yaprakları suda kaynatılıp süzildikten sonra elde edilen süzüntü soğutulup günde 1 su bardağı içilerek iltihaplı romatizma tedavisinde kullanılmaktadır. Bitkinin yaprakları iltihaplı bölgelere sarılmak suretiyle iltihabın akıtılmasında kullanılmaktadır. Bitkin yaprakları kaynatıldıktan sonra 24 saat bekletildikten sonra günde 1 su bardağı içilmek suretiyle hemeroid tedavisinde kullanılmaktadır (Koyuncu, 2005). Yaprakları hafif ateşe tutulur,

sıcak olarak yara üzerine bastırılır, taze derinin gelmesini sağlar. Meyveleri zeytinyağında bekletilir, macun kıvamına geldiğinde haricen yara iyi edici olarak kullanılır (Koçyiğit, 2005). Hemoroid, karın ağrısı, nefes darlığı tedavileri için bitkinin yaprak kısmı ezildikten sonra bal ile karıştırılarak yenir. Ayrıca yaprak dekoksion halinde diabet tedavisinde kullanılır (Özkan ve Koyuncu, 2005). Yaprakları maraz giderici olarak, meyveleri dövülür ve evcil hayvanlara yedirilir. Yara üzerine yaprakları dövülüp sarılır veya kaynatılıp suyu içilirse iltihaplanmalara iyi gelir. Strese ve yorgunluğa iyi gelir (Bulut, 2006). Apse ve çıban dağıtıcı olarak, astım hastalığına ve sinir hastalıklarına karşı kullanılır. Çıbanlara karşı yaprakları sarılarak kullanılır, astım ve sinir hastalıklarına karşı dekoksion ve infüzyonu hazırlanır (Oral, 2007). Çiçek salkımından hazırlanan infüzyonu çay gibi içilerek basur tedavisinde kullanılır. Taze yaprakları ezilir ve kıl dönmesi olan bölgeye konulur iki saat sonra yapraklar alınır (Sarıkan, 2007). Ayaklardaki mantar ve kasıntıları geçirmek amacıyla kullanılmaktadır. Yapraklar ezilerek bir bez yardımıyla sorunlu olan bölgeye sarılır (Kazan, 2007). Arılar bal yapımında bitkinin polen ve nekatrından yararlanır (Karaca, 2008). Kökleri astım tedavisinde kullanılır (Bulut, 2008). Yapraklarının özsuyu antibakteriyel etkiye sahiptir. Ağız, üst solunum yolu enfeksiyonunda gargara şeklinde, göz iltihabında damla şeklinde kullanılır. Çayı altını ıslatan çocuk ve yaşlılara içirilir. Yapraklarından lapa yapılarak, yara iyileştirmede ve çıban açmada kullanılır. Çiğ olarak tüketilebilir. Tohumları iyi bir müshildir (Deniz, 2008). Patlamayan yaraya, çıbana ve dolama için. Dolamada yapraklar doğrudan sarılırken, diğerlerinde yapraklar ısıtılarak yaraya sarılır. Mide ağrıları için 3-5 adet çiçek kaynatılır, çay gibi içilir (Uysal ve ark., 2008). Yapraklar dövülüp bölgeye doğrudan sarılarak uygulanmaktadır. Diş ağrısı tedavisinde Yaprakların kaynatılması ile hazırlanan dekoksion rahatsızlık süresince günde 2-3 defa içilerek tüketilmektedir (Uysal, 2008). Yaprakları kanayan yere turnike uygulanarak kanamayı önlemek için kullanılır. Yaprakları ezilerek çıbana, diken batmasına karşı (iltihap toplayıcı) sarılır. Akciğerinde hastalık olanlarda nefes darlığını gidermek, iltihapları gidermek, yaraları iyileştirmek için dekoksion şeklinde hazırlanan çayından günde 3 fincan içilir (Vural, 2008). Yeşil yaprakları suda kaynatılıp elde edilen sıvı mide ağrılarını tedavi amacı ile aç karna içilmektedir. Yeşil yaprakları ezilerek lapa haline getirilip yaraların kapanması için ihtiyaç duyulan bölge üzerine konmaktadır. Taze yaprağı parmaklar arasında sıkıştırılıp ezilerek; kuru yapraklar ise aynı şekilde toz haline getirilerek kesik veya yara olan bölgenin üzerine sürülmektedir. Çay gibi demlenerek solunum yolları rahatsızlıklarının tedavisi amacı ile kullanılmaktadır

(Metin, 2009). Yaprak ve kökler tıbbi ve gıda amaçlı kullanılır (Cansaran ve Kaya, 2010). Toprak üstü kısmı dekoksasyon halinde çocukların ishal tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve ark., 2010). Bitki doğal çay olarak kullanılır (Yaldız ve ark., 2010). Bitkinin yaprak kısmı midede ağrı olduğu zaman sabahları aç karna taze olarak yenmekte veya kurutulup çayı yapıp içilmektedir. Yaprak suda kaynatılarak şeker hastalığı tedavisi için suyu içilir. Yaprak kısmından hazırlanan lapa hayvanlarda ve insanlarda görülen yara bölgelerine konur. Basur tedavisi için bitkinin yaprak kısmı kaynatılarak suyu içilir (Kaval, 2011).

157. *P. media* L.

Bitkinin yöresel adı: Belgheviz

Literatürdeki diğer adları: Beyaz sinirliot

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Koltutan mezrası, su kenarı, 38° S 033' 1814" 41° 91' 773" E, 1961 m, 01.08.2011, MM54.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Ağustos

Kullanılan kısım: Yaprak

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA1, IIA2

Kullanım şekli: Bitkinin geniş yaprakları iltihaplı bölgelere sarılmak suretiyle iltihabın akıtılmasında kullanılmaktadır (İkram ÖZALP).

Literatürdeki kullanımı: Dahilen kabızlık giderici, göğüs yumuşatıcı, balgam ve idrar artırıcı olarak etkilidir. Haricen bilhassa taze yaprak yara iyi edici ve çıiban açıcı olarak kullanılmaktadır (Baytop, 1999).

158. *P. major* L. subsp. *intermedia* (Gilib.) Lange

Bitkinin yöresel adı: Belgheviz

Literatürdeki diğer adları: Hava yaprağı, sıyilotu, bağa yaprağı, bağotu, Kırksinir otu

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezrası, su kenarı, 37° 50' 992" N 43° 09' 828" E, 2200 m, 20.08.2011, MM40.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Ağustos

Kullanılan kısım: Yaprak

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA1, IIA2

Kullanım şekli: Bitkinin geniş yaprakları iltihaplı bölgelere sarılmak suretiyle iltihabın akıtılmasında kullanılmaktadır (Aziz CIVAKLI).

Literatürdeki kullanımı: Yapraklar taze veya kurutulmuş olarak yeni olgunlaşmış iltihaplı yaralar için ve yara iyileştirici olarak kullanılır (Fujita ve ark., 1995). Yapraklardan hazırlanan infüzyon dahilen kan şekerini düşürmek için kullanılır. Yaprak taze olarak yarayı temizlemek için yaralı deriye sarılır. Yaprak hafif ateşe tutulur, sıcak olarak yara üstüne bastırılır, bu şekilde taze derinin gelmesini sağlar. Meyveleri infüzyon halinde dahilen mayasıl için kullanılır (Koçyiğit, 2005). Taze yaprakları yeni olgunlaşmış iltihaplı yaralar için kullanılır (Onar, 2006). Yaralarda yara üzerine sarılarak yara iyileştirici olarak kullanılıyor (Mart, 2006). Yapraklarından elde edilen çayı, kanı, akciğeri, mideyi temizler. Balgam söktürür. Şeker hastalıklarında kullanılır. Göğsü yumuşatır. Yaprakları yara iyileştirici, yara patlatıcı özelliindedir. Taze yapraklar hafifi sıcak suda bekletilir ve yaranın veya çıbanın üzerine konulur (Deniz, 2008).

159. *P. major* L. subsp. *major*

Bitkinin yöresel adı: Belgheviz

Literatürdeki diğer adları: Belgheviz, Belgbirin, Yara otu, Damar otu, Sinirotu, Kesik otu, Katırtırnağı, Siğilli yaprak, Çıban otu, Bahar otu, Siğil otu, Balzaağva, Damarlı ot, Kırk sinir otu, Cahevez, Sinirli yaprak, Bağa yaprağı, Yara yaprağı, Damar yaprağı, Marotu, Siyilyaprağı, Belhavis, Belghevizar

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Koltutan mezrası, su kenarı, 38° S 033' 1814" 41° 91' 773" E, 1961 m, 01.08.2011, MM212.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Ağustos

Kullanılan kısım: Yaprak

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA1, IIA2

Kullanım şekli: Bitkinin geniş yaprakları iltihaplı bölgelere sarılmak suretiyle iltihabın akıtılmasında kullanılmaktadır (Nihayi ŞEYLAN).

Literatürdeki kullanımı: Yaprakları doğrudan cilde yapıştırılarak veya ezilerek çıkarılan suyu cilde sürülerek yara iyi edici olarak kullanılır. Ayrıca aynı yöntemle iltihaplı çıbanların iltihabının akıtılarak iyileştirilmesinde kullanılır (Tuzlacı, 1985). Bitkinin yaprakları sebze ve salata olarak kullanılmaktadır. Tıbbi bir bitkidir. (Öztürk ve Özçelik, 1991; Tugay ve ark., 2004). Yapraklar taze veya kurutulmuş olarak yeni olgunlaşmış iltihaplı yaralar için ve yara iyileştirici olarak kullanılır (Tabata ve ark., 1994; Gümüş, 1994; Fujita ve ark., 1995; Yeşilada ve ark., 1995; Vural ve ark., 1997; Sezik ve ark., 1997; Ertuğ, 2000; Özgökçe ve Özçelik, 2004; Sarper ve ark., 2009; Cansaran ve Kaya, 2010; Tuzlacı ve Doğan, 2010). Genç yapraklar dahilen çıban tedavisinde kullanılır. Yapraklar dekoksasyon halinde karın ağrısı tedavisinde kullanılır (Honda ve ark., 1996). Yapraklar dekoksasyon halinde böbrek hastalıkları, boğaz ve tuberkolöz hastalığında kullanılır (Tuzlacı ve Yazıcıoğlu, 1996). Dahilen kabız, göğüs yumuşatıcı, balgam ve idrar artırıcı olarak etkilidir. Haricen bilhassa taze yaprak, yara iyi edici ve çıban açıcı olarak kullanılmaktadır (Baytop, 1999). Büyük oval yaprakları iltihaplı çıbanların ağzını açmak için çıban üzerine bağlanır. Ayrıca mide ülseri için bitkinin gövde, yaprak ve çiçek kısımları kaynar suda 1-2 dakika bekletildikten sonra suyu süzülür ve içilir (Altan ve ark., 1999). Yaprakları yaş iken bütün olarak veya ezilerek yahut kurutulduktan sonra lapa haline getirilip yara üzerine bırakılır. Mide rahatsızlıkları için çiğ olarak yenir veya taze hali ile kaynatılıp içilir veya kurutulup öğütüldükten sonra kaynatılıp içilir. Eski saman, *Malva neglecta* (Torık), *Rumex patientia* (Avilok), ve *Mentha longifolia* (Punk) ile birlikte kaynatılır. Özellikle doğum sonrası sancıları olan kadınlara bu karışım ile banyo yaptırılır (Arık, 2003). Kanseri tedavisi için yaprağın kaynatılmış suyu her akşam içilir. Kemoterapi yan etki önleyicidir (Elçi ve Erik, 2006). Tüm bitki taze iken midevi olarak kullanılır. Yaprakları tereyağında ısıtılıp yara veya yanık tedavisi için direkt uygulanır. Yaprığı ezilip iltihaplı yaralara konur, iltihabı çeker (Yeşil, 2007). Köküyle beraber tüm bitkinin dekoksasyonu gırtlak kanserinde içilir. Yapraklarının, *Mentha* sp. ve *Urtica* sp. yaprakları ile beraber

hazırlanan dekoksionu damar açıcı olarak içilir. Yapraklarının dekoksionu mide ağrısında içilir. Yapraklarının dekoksionu vücut kaşıntısında ve parmak arasında oluşan mantar tedavisinde içilir. Yapraklarının infüzyonu böbrek ve bağırsak rahatsızlıklarında içilir. Yapraklarının dekoksionu iltihap söktürücü olarak ve sabahları aç karnına tansiyonu düşürmek için içilir. Yaprakları doğrudan veya ısıtılıp yara çıbanın üzerine sürülür. Yaprakları *Thymus* sp. yaprakları, *Tilia* sp. çiçek durumları ve bir adet *Allium cepa* soğanı ile beraber kaynatılır, içine limon sıkılır, bu su süzülür ve günde 2-3 defa bağırsakları yumuşatmak amacıyla içilir. Yaprakları *Urtica* sp. yaprakları ile beraber kurutulup hazırlanan dekoksionu bağırsak yumuşatmak amacıyla içilir. Tohumlarının *Urtica* sp. tohumları ile beraber hazırlanan infüzyonu *Malus sylvestris* ve *Cydonia oblonga* meyveleri katılarak astım, bronşit ve öksürük için içilir. Tohumları dövülüp balla karıştırılarak öksürük ve soğuk algınlığı tedavisinde yenir. Tohumları yoğurda katılıp ishal kesici olarak yenir. Yaprakları haşlanıp yemeği ve sarma dolması yapılıp (Kızıllarlan, 2008). Toprak üstü kısmı dekoksion halinde mide ağrılarında kullanılır. Ayrıca yaprak dekoksion halinde şeker hastalığı tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve ark., 2010). Bitkinin taze olan yaprak kısmı ezilerek lapa halinde veya kurutularak toz haline getirildikten sonra yara oluşmuş bölgeye uygulanır (Kaval, 2011).

30. PORTULACACEAE

160. *Portulaca oleracea* L.

Bitkinin yöresel adı: Parparık

Literatürdeki diğer adları: Parpar, Semizotu, Pırpor, Madımak, Kazan kulpu, Töhmekan, Pirpirim, Cibile, Çibirotu, Elmelik, Erekleme, Perpertikan, Semizlik, Semizebe, Tokmakan, Soğukluk, Pırpere, Tömeken, Ebemeç, Pırpar, Porpine

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyü Beğendik mezarası, bahçe içi, 37° 48' 510" N 43° 12' 816" E, 2142 m, 05.09.2011, MM257.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Haziran

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA2,

Kullanım şekli: Toprak üstü kısmı doğandıktan sonra yemeklere ve salataya katılır (Ali CANIŞ).

Literatürdeki kullanımı: Sebze olarak tüketilir. Mide hastalıkları tedavisinde ve zayıflatıcı olarak kullanılmaktadır (Özçelik, 1987). Bağırsakları yumuşak tutmak ve hazmı kolaylaştırmak amacıyla toprak üstü kısımlarının yemeği yapılır (Özçelik ve ark., 1990; Öztürk ve Özçelik, 1991). Yaprakları lapa halinde hemoroide iyi gelir. Tohumları solucan düşürücüdür. Pazarlarda sebze olarak satılır (Yıldırım 1991). Bitki idrar söktürücü ve kurt düşürücü olarak kullanılır (Sayar ve ark., 1995; Işık ve ark., 1995). Bitki soğuk algınlığı, güneş yanıkları ve yüksek ateş tedavilerinde dahilen kullanılır (Yeşilada ve ark., 1995). Bağırsak solucanların düşürülmesinde ve kabızlığın önlenmesinde dahilen kullanılır (Duran,1998). Bitki sebze olarak tüketilir (Ertuğ, 1998; Bağcı, 2000; Dönmez 2000; Ertuğ, 2000; Onar, 2006; Öztürk ve Dinç, 2005; Balos, 2007; Akgül, 2008). Bitki idrar söktürücü, tohum kurt düşürücü, yaprak lapa halinde hemoroide karşı kullanılır (Baytop, 1999). Sebze olarak kullanılmaktadır. Barsak kurtlarını düşürmek için çiğ olarak yenir. Rahim hastalıklarında su ile kaynatılarak içilir (Koçak, 1999). Aşırı aybaşı kanamalarında kaynatılarak suyu içilir (Ertuğ, 2002). Özellikle kümes hayvanlarına vermek üzere toplanır (Keskin ve Alpınar 2002). Bitkinin toprak üstü kısımları taze halde iken toplanır, kaynatılıp pişirildikten sonra suyu süzülür. Sarımsaklı yoğurt yemeği yapılır. Ayrıca salatalara katılıp çiğ olarak yenir (Arık,2003; Doğan ve ark., 2004; Şimşek ve ark., 2004; Koyuncu, 2005; Sarper ve ark., 2008). Yaprakları lapa halinde basura, yaralara iyi gelir. Tohumları solucan düşürücüdür. Pazarlarda sebze olarak satılmaktadır. Eşini düşürmesi için yeni doğum yapmış sığırlara haşlama suyu içirilir (Türkoğlu ve ark., 2006). Yaprakları gıda ve yem olarak kullanılır (Ertuğ ve ark., 2003). Toprak üstü kısımlarının çiğ olarak salatası yapılır, sulu yemeği yapılır, soğanla kavrulup bulgur eklenerek yemeği yapılır. Toprak üstü kısımları kaynatılarak suyu, bağırsak bozukluklarına, kansızlığa karşı kullanılır (Ertuğ, 2004b). Yem bitkisi olarak toplanır, otluğa yığılır (Ertuğ ve ark., 2004; Ertuğ ve Tümen, 2004). Toprak üstü kısmı soğanla kavrulup sulu yemeği yapılır. Yaprakları aroma amacıyla yemeklere katılır. Lapası yara iyileştirici olarak bilinir. Mide hastalıklarına iyi gelir (Bulut, 2006). Genç toprak üstü kısımları salatası yapılır. Genç gövde dallar ve yaprakları yağda yumurta ile birlikte kızartılarak yenir. Genç toprak üstü kısımları şeker hastalığına karşı yenir. Demir eksikliğini gidermek ve kemikleri

güçlendirmek amacıyla özellikle çocuklara yemeği yapılır (Gencay 2007). Kabızlık durumlarında ya da gıda amaçlı olarak tüketilmektedir. Pişirilerek ya da çiğ olarak tüketilmektedir (Kazan, 2007). Bitkinin toprak üstü kısımları çiğ olarak yoğurtla karıştırılıp tüketildiğinde sindirim sistemini düzenleme ve tansiyon düşürmede kullanılır (Eşen, 2008). Taze yapraklar yıkanır çiğ veya pişirilerek yenir. Yemeği ve yoğurtlu salatası yapılır. Fazla yenildiğinde diyare yapabilir (Deniz, 2008). Yaprakları salatalara katılır. Taze toprak üstü organları parçalanarak yoğurtla karıştırılır. Su ilave edilerek cacık yapılır. Yağda kızartılan yağ ve salçanın üzerine bitkinin parçalanmış taze toprak üstü organları, su ve tuz ilave edilerek pişirilip yemek yapılır (Vural, 2008; Saday, 2009). Toprak üstü kısımları pişirilip yemek yapılır. Toprak üstü kısımları çiğ olarak doğranıp zeytinyağı ve limon suyu katılarak salata yapılır (Bulut, 2008). Toprak üstü organları menopoz dönemine girişte rahatlatıcı olarak tüketilmektedir. Pişirilerek veya salata olarak ta tüketilmektedir. Şeker hastalığı tedavisinde kullanılmaktadır. Kabızlık tedavisinde kullanılmaktadır. Çocuk olmaması durumunda tohum tüketilmektedir (Uysal, 2008). İdrar söktürücü olarak yendiği gibi böbrek taşlarını düşürmesi için de çiğ olarak tüketilmektedir. Bitki üzerine üzerine soğan, domates, zeytinyağı, tuz ve kırmızı toz dalları ile yapılmış iç ile hazırlanan börekler biber ilave edilip börek içi olarak kullanılmaktadır. Yıkanıp doğranan bitkinin dal ve yapraklarının üzerine doğranmış domates ve soğan ilave edildikten sonra tuz, kırmızıbiber, zeytinyağı ve nar ekşisi katılarak salata hazırlanmaktadır. Doğranan bitki içine doğranmış yeşilbiber, soğan, domates, fesleğen ve tuz ilave edilmekte bu karışım saçta pişirilmiş yöresel bir çeşit ekmek içine sarılıp (çomaç etmek) yenmektedir. Bu yiyeceğe HAC YEMEĞİ adı verilmektedir (Metin, 2009). Toprak üstü kısmı dekokiyon halinde idrar yolu enfeksiyonlarında kullanılır. Ayrıca iltihaplı yaralara ezilerek konur (Tuzlacı ve Doğan, 2010). İnce ince doğranan bitki, soğan ile yağda kavrulularak yenir. İnce ince doğranan bitki, yağda soğan ve salça ile kavrulup bulgur ve su ilave edilerek pişirilip yenir (Yüzbaşıoğlu, 2010). Toprak üstü kısmı doğrandıktan sonra yemeklere ve peynire atılır. Taze olan bitkinin toprak üstü kısmı salataya katılır (Kaval, 2011).

31. *PLUMBAGINACEAE*

161. *Acantholimon armenum* Boiss. & Huet. var. *balansae*

Bitkinin yöresel adı: Hotinik

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyünün Demirkazık mezrası, step, 38° S 032' 8798" 4191937,1840 m, 20.09.2011, MM207, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Haziran-Ağustos

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Yakacak

Kullanım kodu: IIIA

Kullanım şekli: Bitki yakacak olarak kullanılır. Aynı zaman arılar bal yapımında bitkinin polen ve nektarından faydalanmaktadır (Hasan KESKİN).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

162. A. dianthifolium Bokhari

Bitkinin yöresel adı: Hotinik

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezrası, step, 37° 50' 992" N 43° 09' 828" E,2200 m, 24.06.2011, MM155, Ir.-Tur. Element.

Toplanma dönemleri: Haziran-Ağustos

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Yakacak

Kullanım kodu: IIIA

Kullanım şekli: Bitki yakacak olarak kullanılır (Fethi AKBULAK).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

32. POLYGONACEAE

163. *Polygonum cognatum* Meissn.

Bitkinin yöresel adı: Madımak

Literatürdeki diğer adları: Nane cücke (Kuşyemi), Madımak, Mercimelek, Kuş ekmeği, Gıbışgan, Çobanekmeği, Ebemekmeği, Epenek, buzağılık, Kuşbarık

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezarası, step, 37° 50' 992" N 43° 09' 828" E, 2200 m, 24.06.2011, MM117.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Haziran

Kullanılan kısım: Yaprak

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA1

Kullanım şekli: İnce ince doğranan bitki, soğan ile yağda kavrulup yenir (Ali CANIŞ).

Literatürdeki kullanımı: Yemeği yapılır (Vural ve Ark., 1997; Özgen ve ark., 2004). Toprak üstü kısımlar kaynatılıp süzülüp lapa halinde veya toz şeklinde apse görülen bölgeye sarılır (Sezik ve Ark., 1997). Yapraklardan salata ve yemek yapılır (Duran, 1998). Genç bitkinin gövde ve yaprakları çiğ olarak yenir. Çiğ olarak yendiğinde kan dolaşımını hızlandırılır (Altan ve Ark., 1999). Yaprakları gıda olarak kullanılır. İdrar artırıcı ve şeker hastalığına karşı, infüzyon (%5) halinde kullanılır (Baytop, 1999; Türkoğlu ve ark., 2006; Çakılcıoğlu ve ark., 2007). Gıda olarak tüketilir (Bağcı, 2000; Dönmez, 2000). Toprak üstü kısımlar kaynatılıp süzülüp lapa haline getirip kireçleme görülen bölgeye sarılır (Şimşek ve Ark., 2001). Gıda olarak tüketilir (Ertuğ, 1998). Bitkinin taze surgunleri suda haslanarak sarımsaklı yoğurt ile yenilmektedir (Koyuncu, 2005). Salata şeklinde ya da yemeği yapılarak tüketilir. Şeker hastalığına ve egzamaya iyi gelir. Guatr içinde lapası boğaza sarılır (Bulut, 2006). Taze toprak üstü organları doğranarak böreklerle ve salatalara katılır. Toprak üstü organlarını süttten yeni kesilmiş buzağılar ota alıştırmak için toplanarak yedirilir (Vural, 2008). Doğranıp yağda kavrulup tuz ve kırmızıbiber ilave edilerek börek içi olarak kullanılmaktadır (Metin,

2009).Toprak üstü kısımlar ilkbahar aylarında çocuklar ve bayanlar tarafında toplanarak, yağda yumurta ile birlikte pişirilerek yenir (Gencay, 2007; Cansaran ve Kaya, 2010). İnce ince doğranan bitki soğan ile yağda kavrulurken yenir. İnce ince doğranan bitki, yağda soğan ve salça ile kavrulup bulgur ve su ilave edilerek pişirilip yenir. Kurutulup kış aylarında da kullanılır (Şimşek ve Ark., 2004, Yüzbaşıoğlu, 2010).

164. *Rheum ribes* L.

Bitkinin yöresel adı: Revas

Literatürdeki diğer adları: Işgın, Uşkun, Ribes, Işkın, Eşgin, Ohçur, Ribis

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Dokuzdam köyü Şıvgınlı mezarı, Step 37° 51' 311" N 43° 11' 760" E, 2080 m, 05.09.2011, MM164, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Nisan-Haziran

Kullanılan kısım: Kök-Pedikul

Kullanım amacı: Gıda-Tedavi

Kullanım kodu: IA2, IIA1

Kullanım şekli:

- a) Genç haldeki bitkinin pedikul ve yaprak sapı soyulduktan sonra çiğ olarak yenir. Kök kurutulduktan sonra toz haline getirilip suda kaynatılarak yüksek şeker tedavisi için bir ay boyunca sabah-akşam bir çay bardağı içilir (Nihayi ŞEYLAN).
- b) Kökü öğütülüp kına ile karıştırıldıktan sonra baş ağrısını gidermek amacıyla saça sürülür (Bahya MÜKEMRE).

Literatürdeki kullanımı: Bitkinin gövdesi ve yaprak sapları mide hazımsızlığını giderici ve iştah artırıcı olup taze halde yenilerek kullanılır. Ayrıca gövdesi soyularak besin olarak kullanılır. Kaynatılan kökünün suyu dahilen şeker hastalığının tedavisinde kullanılır (Tuzlacı, 1985). Taze sürgünler çiğ olarak yenir veya yemeklerde kullanılır. Yaprak ve kökler kaynatılarak ilk suyu dökülür. İkinci defa kaynatıldıktan sonra suyunun içilmesi veya kaynatılmış kısımlarının yenilmesi, astım ve nefes darlığına iyi geldiği gibi, ülserli mideler ile böbrek hastalıklarını tedavi etmek ve idrar yolu

rahatsızlıklarını gidermek için uygulanan bir tedavi metodudur (Tonbul ve Altan, 1989). Kökleri kabızlığa karşı iyidir (Yıldırım, 1991). Yaprak sapları veya gövdeleri çiğ veya pişirilerek yenir. Köklerinden Hakkari'de mavi renk bir yün boyası elde edilir. Rizomlarından ilaç elde edilir (Öztürk ve Özçelik 1991). Kökleri dekoksasyon olarak ülser, ishal, parazit, akciğer hastalıkları ve hemoroide karşı kullanılır (Tabata ve ark., 1994). Genç gövdeleri ilkbaharda toplanır ve kabuğu soyularak yenir. Mide kuvvetlendirmek, kusmayı önlemek ve kabızlık için yenir. Ayrıca basura ve kızamık hastalığına iyi geldiği, kan ve safrayı temizlediği ve görme gücünü artırdığı söylenir. Bazı ailelerin geçim kaynağını oluşturur (Gümüş, 1994). Genç gövdeleri ve yaprak sapları ilkbaharda toplanır ve kabuğu soyulduktan sonra taze olarak yenir (Baytop 1999; Özgen ve ark., 2004). Kökleri hayvanlarda parazit düşürücü olarak kullanılır (Ertuğ 1999). Genç sürgünleri çiğ veya pişirilerek yenir. Genç gövdeler mide kuvvetlendirici, kusmayı önleyici ve kabız etkisine sahiptir. Ayrıca odunumsu köklerini şeker hastaları kullanmaktadır. Kök ve yaprakları bir defa kaynatılıp su atıldıktan sonra ikinci kaynatma suyu içilir. İçilen suyun özellikle astım, nefes darlığı, ülser ve böbrek rahatsızlıklarına iyi geldiği düşünülmektedir (Türkoğlu 2000). Rizomlar suyun içinde tutulur. Daha sonra yünler suda ki materyale eklenerek üç saat kaynatılarak koyu bir bej rengi elde edilir. (Özgökçe ve Yılmaz 2003). Kök çıkarıldıktan sonra kurutulur ve toz haline getirilir. Daha sonra kaynatılır, eldeki karışım şeker hastalığı için uzun süre içilir. Aynı karışım mide ve sarılık ağrıları için sabah aç karınla içilir (Arık, 2003). Diabet, ishal ve hemoroid için dekoksasyon olarak, hazmettirici olarak ve mide rahatsızlıkları için taze olarak yenir (Özgökçe ve Özçelik, 2004). Sürgün ve kök dekoksasyon halinde hemoroid tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004). Hypoglisemik etkenleri tespit edilmiştir (Özbek ve ark., 2004). Köklerinden hazırlanan dekoksasyon dahilen şeker hastalığı tedavisinde kullanılır. Köklerinden hazırlanan dekoksasyon dahilen hemoroidlere karşı kullanılır. Gövdeleri mide hazımsızlığına karşı doğrudan yenir. Kökleri toz haline getirildikten sonra, bu toz kaşıkla yedirilerek veya suya karıştırılıp içilerek, hayvanların akciğer tedavisinde kullanılır. Köklerinin toz haline getirilip elendikten sonra hazırlanan dekoksasyonu dahilen hemoroidlere karşı veya mayasıl tedavisinde kullanılır. Tedavi 15-20 gün sürer, günde bir bardak dolusu içilir (Tuzlacı, 2006). Bitki kusmayı önleyici, kabız, sindirimi kolaylaştırıcı, şeker hastalığına, nefes darlığına ülser ve böbrek hastalıklarına karşı kullanılmaktadır (Kırbağ ve Zengin, 2006). Bitkinin gövde kısmı satıcılar tarafından toplanarak satılmaktadır. Gövde kısmı soyularak yenir. Şeker hastalığına karşı kökü kaynatılarak içilir. Gövdesi yüksek

tansiyonu düşürmek ve mide rahatsızlıklarını gidermek için yenir (Gencay, 2007). Kök kaynatılarak hemoroid tedavisinde kullanılır. Gövde şeker ve mide ağrısı için çiğ olarak yenir (Tuzlacı ve Doğan, 2010). Genç haldeki bitkinin gövde kısmı ve yaprak sapı soyulduktan sonra çiğ olarak yenir. Kök kurutulduktan sonra toz haline getirilip suda kaynatılarak şeker hastalığı tedavisi için içilir (Kaval, 2011).

165. *Rumex scutatus* L.

Bitkinin yöresel adı: Tırşoktırş

Literatürdeki diğer adları: Ekşi kulak, Kuzu kulağı

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezrası, step, 37° 50' 992" N 43° 09' 828" E, 2200 m, 28.05.2011, MM153.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Haziran

Kullanılan kısım: Yaprak

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA1

Kullanım şekli: Bitkinin taze olan yaprak kısmı çiğ olarak tüketilir. Yaprak yemeklere ekşi tadı vermek amacıyla da kullanılır (Mahmut ÖZALP).

Literatürdeki kullanımı: Yapraklar çiğ olarak yenir (Özgen ve ark., 2004). Salata olarak çiğ yenir, ekmek-yufka arasında dürünülür (Ertuğ, 2004). Yaprakları ekşi lezzetleri nedeniyle salata halinde yenilir. Lapa halinde olgunlaştırmak için çıban üzerine sarılır (Türkoğlu ve ark., 2006; Çakılcıoğlu ve ark., 2007). Çiğ olarak yenir veya ekşi tat vermek için kısırlara konur (Yeşil, 2007). Gıda amaçlı tüketilmektedir (Kazan, 2007).

166. *R. tuberosus* L. subsp. *horizontalis* (Koch.) Rech.

Bitkinin yöresel adı: Tırşo

Literatürdeki diğer adları: Tırşok, Kuzukulağı, Tırşoka marıyan, Trişoğ, Evelik, Tırşoka kera

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyü Beğendik mezrası, bahçe içi 37° 48' 510" N 43° 12' 816" E, 2142 m, 05.09.2011, MM258.

Toplanma dönemleri: Nisan-Haziran

Kullanılan kısım: Yaprak-Kök

Kullanım amacı: Gıda-Boya

Kullanım kodu: IA1, VA1

Kullanım şekli:

- a) Bitkinin yaprak kısmından sarma yapılır (Hamil ŞEYLAN).
- b) Kök kısmı suda kaynatılır ve ip içine atılarak kahve renge boyanması sağlanır (Heme CIVAKLI).

Literatürdeki kullanımı: Yaprakları ekşi lezzetleri nedeniyle salata halinde sebze olarak yenir. Lapa halinde çıbanları olgunlaştırmak için çıban üzerine sarılır (Baytop, 1999). Yaprakları çiğ olarak yenir veya pişirilerek yemeği yapılır (Abay ve Kılıç, 2001). Tohumları suda kaynatılır. Elde edilen karışım mide, romatizma ve kalp rahatsızlıklarına karşı içilir. Taze ve yeşil yaprakları sarma olarak kullanılır. Ayrıca tadının ekşi olması nedeniyle taze yapraklar çiğ olarak yenir (Arık, 2003). Boya yapımında kullanılır (Özgökçe ve Yılmaz, 2003). Çiğ olarak yenir veya ekşi tat vermek için kısırlara konur (Yeşil, 2007). Yaprakları sebze olarak yenir. Kökler infüzyon (%5) halinde idrar artırıcı, safra söktürücü ve ateş düşürücü olarak kullanılır (Çakılcıoğlu ve ark., 2007). Bitkinin kökleri çiğ olarak yenir (Yıldırım ve ark., 2008). Bitkinin yaprak kısmından sarma yapılır. Yaprak doğrudan veya lapa halinde vücutta yara oluşmuş yere konur. Kök kısmı suda kaynatılır ve ip içine atılarak kahve renge boyanması sağlanır (Kaval, 2011).

33. POACEAE

167. *Arundo donax* L.

Bitkinin yöresel adı: Keram

Literatürdeki diğer adları: Kamış, Saz, Ocak süpürgesi otu, Çittik, Kor, Berdi, Kargı, Gargı, Kerem

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezarının güneyi, nemli alan, 37° 50' 992" N 43° 09' 828" E, 2200 m, 20.08.2011, MM259

Toplanma dönemleri: Temmuz-Ağustos

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: El sanatları

Kullanım kodu: VA5

Kullanım şekli: Tüm bitki barınak ve çit yapımında kullanılır (Ali MÜKEMRE).

Literatürdeki kullanımı: Rizom romatizma hastalıklarına karşı kullanılır (Sayar ve ark., 1995). Bitkinin gövdeleri sepet örülmesinde ve tezgah dokumacılığında gerekli olan masır yapımında kullanılır (Duran, 1998). Gövde sepet ve nefesli sazlar (kaval, ney gibi) yapımında kullanılır (Baytop, 1999). Bitki süpürge olarak kullanılır (Ertuğ ve ark., 2003). Süpürge yapımında, sepet yapımında ve bazı ev araç gereçlerin yapımında kullanılır. Dokumacılıkta nazar çitliği yapılır, Üzüm toplamada ve üzüm bandırma'da kullanılan seleler (sepet), fincan ve masura seleleri kargı ve hayıt dalları birlikte örülür (Ertuğ ve Tümen, 2004). Sazları evlerin çatılarını kapatmada, sepet yapımında ve süpürge yapımında kullanılır (Ertuğ, 2006). Çiçekli durumları süs bitkisi olarak kullanılır (Onar, 2006). Gövdeleri çit, sepet ve çalgı aletleri yapımında kullanılır (Gencay, 2007; Vural, 2008). Taze iken Fırat Nehrinden toplanarak, sepet yapımında, ahırların çatısında, yazın güneşten korunmak amacıyla, tarla kenarlarında kurulan çardakların üstlerinde ve yan taraflarında kullanılır. Mersin ve Adana'dan gelen sepet ustaları, kamış toplayarak götürmektedirler. Eskiden ney yapımında kullanıldığı söylenmektedir (Balos, 2007). Tüm bitki barınak ve çit yapımında kullanılır (Kaval, 2011).

168. *Bromus tomentellus* Boiss.**Bitkinin yöresel adı:** Peleh**Literatürdeki diğer adları:** **Lokalitesi:** C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezarının güneyi, nemli alan, 37° 50' 992" N 43° 09' 828" E, 2200 m, 20.08.2011, MM256, Ir.-Tur. Elm.**Toplanma dönemleri:** Temmuz-Ağustos**Kullanılan kısım:** Tüm bitki**Kullanım amacı:** Yem**Kullanım kodu:** IVA**Kullanım şekli:** Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak değerlendirilir (Kerem CIVAKLI).**Literatürdeki kullanımı:** Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.**169. *Hordeum bulbosum* L.****Bitkinin yöresel adı:** Gunbilok**Literatürdeki diğer adları:** Sivsivok, Yabani arpa, Çavdarcık, Çimardık, Kılçık, Sahte arpa, Kedi bıyığı, Ceyi keran, Pivok,**Lokalitesi:** C9 Van: Çatak, Sırmalı köyü Beğendik mezarı, bahçe içleri 37° 48' 510" N 43° 12' 816" E, 2142 m, 05.09.2011, MM162, Med. Elm.**Toplanma dönemleri:** Nisan-Mayıs**Kullanılan kısım:** Bulb**Kullanım amacı:** Gıda**Kullanım kodu:** IA3**Kullanım şekli:** Bitkinin bulb kısmı genç iken çiğ olarak yenir (Salih BAŞAK).

Literatürdeki kullanımı: Hayvan yemi olarak kullanılır (Duran, 1998; Ertuğ, 2000; Korkut, 2006; Akan ve ark., 2008). Bitki yaprak vermeye başladığında kökler topraktan çıkarılır ve haşlandıktan veya doğrudan una bulandırıldıktan sonra yenir (Keskin ve Alpınar, 2002; Arık, 2003). Toprak üstü organları kaynatılır, su ısıtıldıktan sonra bacak ağrıların ve tutulmalarının geçmesi için suyun içinde bekletilir (Koca, 2003). Sepet yapımında kullanılır (Ertuğ, 2006). İlkbahar aylarında toprak altında çıkarılan bulbları çiğ olarak yenir. Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak değerlendirilir (Gencay, 2007; Balos, 2007). Bitkinin bulb kısmı genç iken çiğ olarak yenir (Kaval, 2011).

170. *Zea mays* L.

Bitkinin yöresel adı: Şamık

Literatürdeki diğer adları: Mısır, Lazut, Darı, Cala püskülü, Laus, Lazuk, Mısır pürçüğü, Mısır püskülü, Mekke püskülü, Germuk

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü, Koltutan mezarası (Bilisavar), bahçe içleri, 37° 51' 782" N 43° 05' 208" E, 1574 m, 20.09.2011, MM284.

Toplanma dönemleri: Ağustos

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar-Meyve

Kullanım amacı: Gıda-Yem

Kullanım kodu: IB4, VIB

Kullanım şekli: Tohumlar yenir. Ayrıca kuruyan toprak üstü kısmı hayvan yemi olarak kullanılır (Suat ÖZALP).

Literatürdeki kullanımı: Stiller böbrek taşı düşürmek için dekoksasyon halinde kullanılır (Yeşilada ve ark., 1995; Sezik ve ark., 1997; Öztürk ve Dinç, 2005; Saday, 2009). Çiçekler dekoksasyon halinde soğuk algınlığına karşı kullanılır. Stiller dekoksasyon halinde böbrek taşı düşürücü olarak kullanılır (Fujita ve ark., 1995). Stiller dekoksasyon halinde idrar yolu, üriner hastalıklar ve prostat tedavilerinde kullanılır. Stiller suda kaynatılarak böbrek taşı ve böbrek kumu düşürücü olarak kullanılır. Meyve toz haline getirilerek çatlamış yaralara konur (Tuzlacı ve Yazıcıoğlu, 1996). Tanelerinden nişasta elde edilir (Baytop, 1999). Bağırsak solucanları için mısır tohumu ve fasulye pişirilerek haricen alınır (Yeşilada ve ark., 1999). Tohumları gıda olarak tüketilir. Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır. Çiçekleri hemoroide karşı çayı yapılarak içilir (Ertuğ, 2000). Tohumları çiğ veya pişirilerek yenilir. Olgunlaşmamış tohumlar kurutulur veya un edilerek nişasta elde edilir. Tohumlar kahve yapımında kullanılır.

Gövdenin süngerimsi dokusu şeker gibi çiğnenir ve bazen şurubu yapılıır. Yaprak ve kök dekoksasyonu ağırlı idrar ve basur tedavisinde kullanılır. Tohumlarından yenilebilir yağ elde eldir. Yakıt, yağ, yapıştırıcı ve kâğıt yapımında kullanılır. Tohumlar idrar arttırıcı ve hafif uyarıcıdır (Türkoğlu, 2000). İdrar zorluğu durumunda stiller oral yolla alınır. Hemoroid için stiller dekoksasyon halinde kullanılır. Boğaz ağrılarını için stiller kurutularak sigara şeklinde kullanılır (Sezik ve ark., 2001). Meyveler haşlanarak kış için çorbalık ve ekmeklik olarak saklanır. Püskülü altını ıslatan çocuklara kaynatılarak suyu içirilir (Koca, 2003). Stillüsleri infüzyon halinde idrar yolu hastalıkları ve hemoroid tedavisinde kullanılır (Özgökçe ve Özçelik, 2004). Tohumları yenir. Ayrıca yem olarak kullanılır (Tugay ve ark., 2004; Balos, 2007; Satıl ve ark., 2008). Tohumları antiseptik olarak kullanılır (Pieroni ve ark., 2005). Bitkinin kocan püskülleri suda kaynatılıp soğutulduktan sonra elde edilen süzüntü süzölüp günde 2 su bardağı içilerek idrar yollarında iltihap söktürücü olarak ve hemoroid tedavisinde kullanılmaktadır (Koyuncu, 2005). Bir yıl bekletilmiş stiluslarından hazırlanan infüzyon dahilen böbrek taşlarını düşürmek amacıyla kullanılır. Kurutulmuş mısır püsküllerinden hazırlanan dekoksasyon dahilen prostat hastalıkları tedavisinde kullanılır. Kurutulmuş mısır püsküllerinden hazırlanan dekoksasyon dahilen idrar söktürücü olarak kullanılır. Stiluslarının, *Urtica dioica* bitkisi, *Petroselinum crispum* yaprakları ile birlikte hazırlanan dekoksasyonu, dahilen, böbrek kumunu ve taşlarını düşürmek amacıyla kullanılır. Stiluslarından hazırlanan infüzyon, dahilen, diüretik olarak kullanılır. Stiluslarından hazırlanan dekoksasyonu, bir gece ayazlatıldıktan sonra, sabahları aç karnına, bir bardak dolusu içilerek, böbrek ağrılarının giderilmesinde kullanılır. Stiluslarından hazırlanan infüzyon, 15–20 gün boyunca, sabahları aç karnına, 2 bardak dolusu içilerek, nefrit tedavisinde kullanılır. Meyveler öğütölüp, un haline getirilir. Bu un yağda kavrulup haricen kırıkların tedavisinde kullanılır. Meyveler öğütölüp un haline getirildikten sonra, ayran ilave edilip, haricen, çarpma sonucu oluşan şişliklerin giderilmesinde uygulanır (Tuzlacı, 2006). Sepet yapımında kullanılır (Ertuğ, 2006). Meyveleri gıda olarak tüketilir. Toprak üstü kısımları hayvan yemi ve yakacak olarak kullanılır. Tohumu ve yaprakları ve püskülü kaynatılarak böbrek ve idrar yollarını rahatsızlıklarını gidermek amacıyla dahilen kullanılır (Gencay, 2007). İdrar yolu iltihaplarının tedavisinde püsküller sıcak suda demlenerek hazırlanan infüzyon çay olarak günde 2 ya da 3 bardak tüketilmektedir. Maydanoz yaprakları, altın otunun toprak üstü kısımları ve mısır püskülleri suda demlenerek infüzyonu hazırlanmaktadır ve rahatsızlık süresince günde 2-3 bardak tüketilmektedir (Kazan, 2007). Arılar bal yapımı için bitki polenlerinden

faydalanır (Karaca, 2008). Çiçekler dekoksasyon halinde idrar yolu ve böbrek rahatsızlıklarında kullanılır (Çömlekçiöğlü ve Karaman, 2008; Eşen, 2008). Bitkinin Darı közlenerek ya da suda haşlanarak yenir. Haşlanmış mısır taneleri salatalara katılır, balık avcılığında yem olarak kullanılır. Tohumundan yağ çıkarılır. Mısır püskülünün kaynatılmasıyla elde edilen çayı böbrek taşı ve kum düşürmede idrar söktürücü olarak içilir (Deniz, 2008). Püskülleri idrar yolu iltihaplarının ve rahatsızlıklarının tedavisinde kullanılmaktadır. Sıcak suda demlenerek hazırlanan infüzyon veya suda kaynatılarak hazırlanan dekoksasyon rahatsızlık süresince çay olarak günde 2 ya da 3 bardak tüketilmektedir. Böbrek taşı tedavisinde darı ve ayrık otunun bir miktar suda kaynatılıp hazırlanan dekoksasyonu 2-3 hafta günde 2 bardak tüketilmektedir. Kesilmelerde kanamayı durdurmak için Meyvesinin öğütülmesinden elde edilen un bölgeye doğrudan sürülmektedir (Uysal, 2008). Suda kaynatılan püsküllerden elde edilen sıvı böbrek rahatsızlıklarını gidermek için ve sakinleştirici olarak kullanılmaktadır. Kabukları soyulduktan sonra suda haşlanmakta ya da yanmış odun korunda pişirilerek yenmektedir. Tohumları tencerede bir miktar yağ ile kavrulup tuz ilave edilip patlatılarak yenmektedir. Tohumlarını tavuk, keçi ve inekler yemektirler. Dalları ve koçanları ateşi tutuşturmak ve harlı ateş gerektiğinde yakacak olarak kullanılmaktadır (Metin, 2009). Meyve yenir. Tohumlar nazar ve tütsüde kullanılır (Cansaran ve Kaya, 2010). Toprak üstü kısmı suda kaynatılarak romatizmal hastalıklarda kullanılır (Koca ve Yıldırım, 2010). Meyvesi yenir. Ayrıca kuruyan toprak üstü kısmı hayvan yemi olarak kullanılır (Kaval, 2011).

34. PRIMULACEAE

171. *Primula auriculata* Lam.

Bitkinin yöresel adı: Belgsisin

Literatürdeki diğer adları: Sosun, Çuha çiçeği, Tutya, Belsesing

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü, Tanrıverdi mezarası Mola Hasan denilen yer, nemli alan, 37° 50' 992" N 43° 09' 828" E, 2200 m, 28.05.2011, MM161, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs

Kullanılan kısım: Yaprak-Çiçek

Kullanım amacı: Gıda-Güzel koku

Kullanım kodu: IA1, VIIA5

Kullanım şekli:

a) Bitki ilkbahar aylarında çiçeklenmeden yaprakları toplanıp peynire konur (Hanife MÜKEMRE).

b) Çiçek kısmının öz suyu sıkılıp güzel kokan öz su kullanılır (Hüsnü BALTA).

Literatürdeki kullanımı: Bitki peynir yapımında kullanılır (Öztürk ve ark., 2000). Ezilmiş veya kurutulmuş bitki solunumu kolaylaştırmak için buruna çekilir (Sezik ve ark., 2001). İlkbahar aylarında toplanan genç bitki peynire ve yemeklere katılır (Kaval, 2011).

172. *P. elatior* (L.) Hill. subsp. *pallasii* (Lehm.) W.W. Sm. & Forrest

Bitkinin yöresel adı: Beybun

Literatürdeki diğer adları: Sarıtutya

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Dokuzdam köyü Alantaş mezrası, Tanrıverdi mezrasından Alandaş yaylasına giderken Hazine tepesinin batısı, step, 37° 50' 597" N, 43° 09' 844" E, 2200 m, 28.05.2011, MM57.

Toplanma dönemleri: Mayıs

Kullanılan kısım: Çiçek

Kullanım amacı: Güzel koku

Kullanım kodu: VIIA5

Kullanım şekli: Çiçek kısmının öz suyu sıkılıp güzel kokan öz su esans olarak kullanılır (Cangi BERGE).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

35. *RANUNCULACEAE*

173. *Caltha polypetala* Hochst. ex Lorent

Bitkinin yöresel adı: Glundoşk

Literatürdeki diğer adları: Kral fincanı, Bataklık nergisi, Mayıs çiçeği, Glundok

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü, Tanrıverdi mezarı Sihanik denilen yer, su içi, 37° 50' 992" N 43° 09' 828" E, 2200 m, 28.05.2010, MM65.

Toplanma dönemleri: Haziran-Temmuz

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Zehir

Kullanım kodu: VIIA4

Kullanım şekli: Hayvanlar bitkiyi yediğinde şiddetli zehirlenmelere hata ölüme neden olur (Endeli DÖNMEZ).

Literatürdeki kullanımı: Bitki zehirlidir (Özçelik ve Sağmanlıgil, 1993). Çiçekli dallar ve kök yapıştırıcı özelliktedir. Çiçeklerinden sarı bir renk elde edilir. Zehirli bir bitkidir (Baytop, 1999). Bitkinin insan ve hayvanlar tarafından yenildiğinde şiddetli zehirlenmelere ve ölümlere yol açtığı bilinmektedir. Yaprakları vücudun romatizmal kısmına bağlandığında deride yaralar açmakta ve açılan yaralardan çıkan sıvılar sonunda romatizmayı iyileştirmektedir (Altan ve ark., 1999). Bütün bitki yün ipliklerin boyanmasında kullanılır. İplik sarı bir renk alır (Özgökçe ve Yılmaz, 2003). Yaprakları lapa ve tentür halinde kullanılır. Kan yapıcı özelliğe sahiptir. Protoanemanin içeriği nedeniyle dahilen kullanılmamalıdır, kuvvetli zehir özelliği vardır. Yaprakları kurutulduğunda tütün gibi içilebilir. Çiçekli dalları ve kökü yapıştırıcı özelliğe sahiptir (Birinci, 2008). Hayvanlar bitkiyi yediğinde zehirlenir (Kaval, 2011).

174. *Ranunculus kotschy* Boiss.

Bitkinin yöresel adı: Çung

Literatürdeki diğer adları: Şelepuk, Sarıçiçek, Düğün çiçeği, Çünk, Cüngk

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyü Dönemeç mezrası, nemli alan 37° 50' 080" N 43° 12' 412" E, 2163 m, 05.09.2011, MM23.

Toplanma dönemleri: Nisan-Haziran

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA1

Kullanım şekli: Bitkinin genç olan toprak üstü kısımları doğradıktan sonra peynire konur (Heme CIVAKLI).

Literatürdeki kullanımı: Romatizma ve ağrı kesici hastalıkları için çiçekler suda kaynatılır içilir (Tuzlacı ve Yazıcıoğlu, 1996). Bitki otlu peynirin hazırlanmasında kullanılır (Öztürk ve ark., 2000). Taze çiçekleri iyice ezilir ve özellikle bıçak kesliği şeklindeki yaraların üzerine bırakılır (Arık, 2003). Bitkinin deri ile temas etmesi sonucu temas ettiği bölgede irritanlara ve derin tahrişlere neden olmaktadır (Çalka ve ark., 2011). Bitkinin yaprak kısmı ezilerek lapası romatizma ağrıları görülen bölgeye konur. Bitkinin yaprak kısmı taze veya kurutulmuş halde yemeklerde kullanılır (Kaval, 2011).

36. RHAMNACEAE

175. *Rhamnus kurdicus* Boiss. & Hohen.

Bitkinin yöresel adı: Helhelok

Literatürdeki diğer adları: Cehri

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü, Koltutan mezrası (Bilisavar), kaya üstünde, 37° 51' 782" N 43° 05' 208" E, 1574 m, 20.09.2011, MM220, Ir.-Tur. element

Toplanma dönemleri: Temmuz-Ağustos

Kullanılan kısım: Meyve

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA4

Kullanım şekli: Meyvesi taze veya kuru olarak yenir (Ahmet KAMAÇ).

Literatürdeki kullanımı: Bütün bitki yün ipliklerin boyanmasında kullanılır. İplik sarı bir renk alır (Özgökçe ve Yılmaz, 2003).

37. ROSACEAE

176. *Alchemilla busseriana* Rothm.

Bitkinin yöresel adı: Kulundoşk

Literatürdeki diğer adları: Berit pençesi

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü, Tanrıverdi mezrası Sihanik denilen yer, su içi, 37° 50' 992" N 43° 09' 828" E, 2200 m, 28.05.2010, MM62, Endemik.

Toplanma dönemleri: Temmuz-Ağustos

Kullanılan kısım: Yaprak-Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Tedavi-Yem

Kullanım kodu: IIA1, IVA

Kullanım şekli: Yaprak kısmı ezilerek lapası kesilen yara üzerine konur. Bitkinin toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak değerlendirilir (Tayyar MÜKEMRE).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

177. *Amygdalus communis* L.

Bitkinin yöresel adı: Bahiv

Literatürdeki diğer adları: Badem, Bayi, Payam, Acı badem, Çağla, Badem yağı

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü, Koltutan mezrası, bahçe içleri, 37° 51' 782" N 43° 05' 208" E, 1574 m, 20.09.2011, MM219.

Toplanma dönemleri: Haziran-Ağustos

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar-Meyve

Kullanım amacı: Gıda-Yakacak

Kullanım kodu: IB4, IIIB

Kullanım şekli: Meyve taze iken çiğ yenir. Olgunlaşan meyve kırılarak içindeki tohumu yenir. Ayrıca kuruyan bitki yakacak olarak değerlendirilir (Suat ÖZALP).

Literatürdeki kullanımı: Badem ağacının yaprakları yün boyamada kullanılır (Eyüpoğlu ve ark. 1983). Meyvesi taze ve kuru olarak yenir. Esansı kasılmaları giderici, aromatizandır (Yıldırım, 1991). Meyveleri gıda amaçlı kullanılır (Ertuğ, 1998; Ertuğ, 2000; Arık, 2003; Ertuğ, 2004b; Balos, 2007; Saday, 2009; Cansaran ve Kaya, 2010). Badem yağı dahilen müshil, haricen yumuşatıcı ve yara iyi edici olarak kullanılır. Haricen yara ve yarıklara sürülür (Baytop, 1999). Meyveleri yenir, pestil yapımında ve şeker yapımında kullanılır (Dönmez, 2000). Taze meyve kabuğu boğaz ağrılarında iyi gelir. Tohumlarından elde edilen yağ yumuşatıcı, kurt düşürücü, müshil, yara iyi edici olarak kullanılır. Meyveleri taze ve kuru olarak yenir (Türkoğlu, 2000; Türkoğlu ve ark., 2006; Çakılcıoğlu ve ark., 2007). Meyve ve tohumları yenir. Tohumlarından badem yağı elde edilir (Duran ve ark., 2001). Acı badem içi kavrulur, dövülür ve yaralara ekilir. Pişiklere de iyi gelir. Çok yakar ama yarayı çok çabuk iyileştirir (Ertuğ, 2002). Meyvesi yenir. Ayrıca tedavi amaçlı kullanılır (Ertuğ ve ark., 2003). Yaprakları boya yapımında kullanılır. Kurutulmuş yapraklar suyun içinde bekletilir, daha sonra yünle birlikte kaynatılarak sarı bir renk elde edilir (Özgökçe ve Yılmaz, 2003). Gıda ve tedavi amaçlı kullanımı var. Badem ağacının akması sıcak suda eritilip içilince böbrek taşını düşürür. Yemeklerden önce 1-2 tane acı badem yenirse şekeri düşürür (Ertuğ ve ark., 2004). Acı badem yağı öksürük ve ses kısıklığına çok iyi gelmektedir. Baş ağrısı, siyatik, böbrek kumu dökmede, soğuktan meydana gelen çatlaklara, yaralara, kulak mayasılına iyi gelmektedir (Malyer ve ark., 2004). Meyveleri tuzlanarak yenir. Tohumları yenilir. Düzgün dallarından baston yapılır. Düzgün ve ince dallarından örme aleti yapılır (Gencay, 2007). Tohumları doğrudan yenir. Tohumları dövülüp çeşitli tatlıların yapılmasında kullanılır. Meyve kabukları tutuşturucu olarak kullanılır.

Tohumları külde yakıldıktan sonra kaş ve göze sürme çekmede yararlanılır (Bulut, 2008). Tohumları, şeker hastalığı tedavisinde ve böbrek rahatsızlıklarında kullanılır (Yapıcı ve ark., 2008). Meyve diabet tedavisinde kullanılır (Çömlekçioğlu ve Karaman, 2008). Arılar bal yapımı için bitkinin polen ve nektarından faydalanır (Karaca, 2008). Meyvesi kuruyemiş olarak yenir. Şeker hastalığında kullanılır. Acı badem ezmesi ekmeğe sürülüp yenir. Öksürüğü keser. Balgam söker. Badem yağı kabızlığı önler. Cilde sürüldüğünde lekeleri ve çatlakları önler. Saça sürüldüğünde saçı gürleştirir (Deniz, 2008). Tohumlarından elde edilen yağ, uzatıp gürleştiresin diye kaş ve kirpiklere sürülmektedir. Badem yağı kulak çınlamasında kulağa 2–3 damla damlatılmaktadır. Acı bademin kan şekerini düşürmesi için taze iken meyvesi çiğ veya çekirdeği kurutulup yenmektedir. Meyvesi taze iken çiğ yenmekte çekirdeği ise kurutulup çerez olarak yendiği gibi tatlılara da katılmaktadır (Metin, 2009). Meyve taze iken çiğ yenir. Olgunlaşan meyve kırılarak içindeki tohumu yenir. Ayrıca kuruyan bitki yakacak olarak değerlendirilir (Kaval, 2011).

178. *Cerasus avium* (L.) Moench.

Bitkinin yöresel adı: Kiraz

Literatürdeki diğer adları: Gılaz. Kiraz, Yabani kiraz

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü, Eski Konalga, bahçe içleri 37° 51' 782" N 43° 05' 208" E, 1574 m, 20.09.2011, MM260.

Toplanma dönemleri: Temmuz-Ağustos

Kullanılan kısım: Meyve

Kullanım amacı: Gıda-Tedavi

Kullanım kodu: IB4,IIB1

Kullanım şekli:

- a) Meyvesi baş ağrısı için taze veya kuru olarak yenir (Ahmet KAMAÇ).
- b) Meyve olgunlaştıktan sonra çiğ olarak tüketilir. Reçeli yapılır. (İkram ÖZALP).

Literatürdeki kullanımı: Kabuğu kabız ve ateş düşürücü, yaprakları müshil ve çiçekleri göğüs yumuşatıcı olarak kullanılır (Baytop, 1999). Olgun meyveler bir müddet su içerisinde bekletildikten sonra yenir (Altan ve Ark., 1999). Yaprakları boya yapımında kullanılır. Kurutulmuş yapraklar suyun içinde bekletilir, daha sonra yünle birlikte kaynatılarak sarı bir renk elde edilir (Özgökçe ve Yılmaz, 2003). Kurutulan meyve sapları kaynatılıp süzildikten sonra günde 1 su bardağı içilerek siroz tedavisinde kullanılmaktadır. Bitkini yapraklarından dolma yapılmaktadır (Koyuncu, 2005). Meyvalarının yenmesi ve çiçek saplarının çayının içilmesi idrar söktürür. Böbreklerde biriken zararlı maddelerin atılmasına yardımcı olur. Kabızlığı giderir. Kanın temizlenmesine yardım eder. Romatizma, damar sertliği ve mafsallarda kireçlenmesinde faydalıdır. Yüzdeki sivilceleri giderir (Bulut, 2006). Meyvesi gıda olarak tüketilir. Reçeli yapılır. Meyvelerinden şurup elde edilir (Gencay, 2007). Meyve saplarının dekoksasyonu böbrek rahatsızlıklarında ve infüzyonu da idrar artırıcı olarak içilir (Kızıllar, 2008). Ağacın meyveleri besin olarak tüketilirken meyvenin sapları kaynatılıp içilerek idrar söktürücü olarak yararlanılır (Eşen, 2008). Taze meyve ağrı kesici olarak tüketilir. Taze meyveleri tüketilir (Yüzbaşıoğlu, 2010).

179. C. mahaleb (L.) Miller var. *mahaleb*

Bitkinin yöresel adı: Hihinik

Literatürdeki diğer adları: Melem ağacı, Mahlep, İdris ağacı, Yabani kiraz, Endülüs, Delice kiraz, Cinav, Kınır

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Dokuzdam köyünün Alantaş mezarının kuzeyi (Deşte dem), kaya çatlağı, 37° 51' 014" N, 43° 10' 622' E, 2120 m, 27.05.2011, MM141.

Toplanma dönemleri: Ağustos

Kullanılan kısım: Meyve

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA4

Kullanım şekli: Meyveleri taze ve kuru olarak yenir (Hezni BALTA).

Literatürdeki kullanımı: Yetişmiş meyveleri yenir (Gümüş, 1994). Olgunlaşmamış meyvesi kuru öksürüğü giderir. Ayrıca tohumu kuvvet verici, balgam söktürücü, idrar yolları iltihabı, idrar arttırıcı ve nefes darlığına karşı kullanılır. Çayı yapılır. Kurumuş tohumları toz edilerek balla karıştırılır (Türkoğlu ve ark., 2006; Çakırcıoğlu ve ark., 2007). Tohumlarının kaynatılmasıyla elde edilen çayı cinsel gücü arttırıcı, solunum yolu rahatsızlıklarında rahatlatıcı, idrar arttırıcı ve şeker hastalığına karşı kullanılır (Öztürk ve Dinç, 2005). Yapraklar kaynatılarak çayı yapılır kavanoza konur ve her sabah bir çay bardağı içilir. Meyvesi çiğ olarak yenir (Akgül, 2008). Böbrek taşları için %5 oranında infüzyonu yapılarak sabah aç karnına 1 su bardağı içilir (Çakırcıoğlu ve Türkoğlu, 2009). Tohumlar ezilerek karın ağrısı rahatsızlıklarında yenir (Tuzlacı ve ark., 2010). Mahlep meyvelerinin tohumları halk arasında toz haline getirilerek pasta ve çöreklerde kullanılır. Meyve tıbbi amaçlı kullanılır (Cansaran ve Kaya, 2010). Bir zamanlar bitkinin dalları baston veya pipo yapımında kullanılmış. Ancak günümüzde bu kullanım unutulmuştur (Kaval, 2011).

180. *C. brachypetala* Boiss. var. *bornmuelleri* (Schneider) Browicz

Bitkinin yöresel adı: Helhelok

Literatürdeki diğer adları: Mahlep

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü, Koltutan mezarı, kaya çatlağı, 37° 51' 782" N 43° 05' 208" E, 1574 m, 20.09.2011, MM78, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs

Kullanılan kısım: Meyve

Kullanım amacı: Gıda-Tedavi

Kullanım kodu: IA4, IIA1

Kullanım şekli:

- Meyveleri baş ağrısı için taze veya kuru olarak yenir (Ahmet KAMAÇ).
- Meyve olgunlaştıktan sonra çiğ olarak tüketilir (İkram ÖZALP).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

181. *Cotoneaster nummularia* Fisch. & C.A. Mey.**Bitkinin yöresel adı:** Tevri**Literatürdeki diğer adları:** Dağmuşmulası, koyun gözü, tavşan elması, kürt**Lokalitesi:** C9 Van: Çatak, Konalga köyüne bağlı Dereiçi mezrası, step, 37° 51' 55" N 43° 08' 984", 1808 m, 29.05.2011, MM50.**Toplanma dönemleri:** Mayıs-Ağustos**Kullanılan kısım:** Kabuk-Dal-kök**Kullanım amacı:** Tedavi-Elsanatı**Kullanım kodu:** IIA1, IIA2, VA4**Kullanım şekli:**

- a) Bitkinin genç dallardan alınan kabuk ip gibi dikiş iğnesinden geçilir daha sonra bu kabuk atların şişen diz ve göğüs kısmından geçirmek suretiyle burda bırakılıp atların kısa sürede iyileşmesini sağlar (Hamit MÜKEMRE).
- b) Bitkinin kabukları ağrıyan eklemlere bırakılır. Ayrıca bitkinin kökü ile Rheum ribes L. (Revas) kökü birlikte suda kaynatılıp, elde edilen sıvı şeker hastalığına karşı 40 gün boyunca sabah-akşam aç karınla 1 çay bardağı içilir (Nihayi ŞEYLAN).
- c) Bitkinin genç dalları demet haline getirilip söpürge olarak kullanılır (Cami TARTAN).

Literatürdeki kullanımı: Meyvaları iştah açıcı, midevi ve balgam söktürücü olarak kullanılır (Baytop, 1999; Çakılcıoğlu ve ark., 2007). Meyveler çiğ veya pişirerek yenir (Özgen ve ark., 2004). Bitkinin dallarından sokak süpürgesi yapılır (Vural, 2008).**182. *Crataegus pontica* C. Koch****Bitkinin yöresel adı:** Gühüjsipi**Literatürdeki diğer adları:** Çevreşk, Gühüj

Lokalesi: C9 Van: atak, Konalga köyü, Koltutan mezrası, bahçe içleri, 37° 51' 782" N 43° 05' 208" E, 1574 m, 20.09.2011, MM217.

Toplanma dönemleri: Eylül

Kullanılan kısım: Meyve

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA4

Kullanım Şekli: Olgun meyve çiğ olarak yenir (Suat ÖZALP).

Literatürdeki kullanımı: Sonbahara doğru olgunlaşan meyveler toplanıp yenir (Arık, 2003). Olgun meyve çiğ olarak yenir (Kaval, 2011).

183. *C. monogyna* Jacq. subsp. *monogyna*

Bitkinin yöresel adı: Ghjsor

Literatürdeki diğer adları: YemiŐken, ali, beyazdiken, ekşi muŐmula, givij, kara ali, yemiŐgen alı

Lokalesi: C9 Van: atak, Sırmalı köyü Beğendik mezrası, bahçe içi 37° 48' 510" N 43° 12' 816" E, 2142 m, 05.09.2011, MM216.

Toplanma dönemleri: Eylül

Kullanılan kısım: Meyve

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA4

Kullanım Şekli: Olgun meyve çiğ olarak yenir (Temel AVAK).

Literatürdeki kullanımı: Meyveleri ağrı kesici, taş ve kum düşürücü ve yatıştırıcı olarak kullanılır (Sayar ve ark., 1995). Meyveleri Sinir sistemi yatıştırıcı, spazmları azaltıcı, kalp atışlarının hızını yavaşlatıcı, tansiyon düşürücü ve idrar söktürücü olarak kullanılır (Baytop, 1999). Meyveleri yenir. Kalp rahatsızlığına, tansiyon düşürücü ve

yatıştırıcı olarak kullanılır (Duran ve ark., 2001). Meyvaları taze halde yenir, çiçeklerinden hazırlanan enfüzyon çay olarak dahilen kullanılır (Keskin ve Alpınar, 2002). Kalp rahatsızlığına ve nefes darlığına karşı çiçekleri kaynatılıp, suyu içilir (Elçi ve Erik, 2006). Çiçeklerinden çay yapılır. Sinir sistemini yatıştırıcı, tansiyon düşürücü, kalp atışlarının hızını yavaşlatıcı, idrar söktürücü olarak kullanılır. Ayrıca çiçekleri dövülerek toz haline getirilir. 1 kg dut pekmezi içine bir çorba kaşığı bu tuzdan katılır. Bir kaşık da toz halinde ısırgan yaprağı konur. Hazırlanan bu karışım bronşit ve nefes darlığı tedavisinde kullanılır (Türkoğlu ve ark., 2006; Çakılçioğlu ve ark., 2007). Olgun meyveleri toplanarak yenir. Toplanan bu meyveler pazarlarda da satılır. Odunu yakacak olarak kullanılır (Balos, 2007). Bitkinin kök ve filizlerinde yapılan çay damar sertliğine, yüksek tansiyona, mide rahatsızlığına ve nefes darlığına iyi gelir (Savran ve ark., 2008). Meyveleri yenir (Korkut, 2006; Cansaran ve Kaya, 2010). Meyveleri taze olarak kalp ve damar tıkanıklığı olan hastalar tarafından, kaynatılmasıyla elde edilen çay ise tansiyonu düşürmede kullanılmaktadır. Ağacın kabuk ve yaprakları şeker hastaları tarafından kaynatılıp içilmektedir (Eşen, 2008). Yöresel kullanımında odununun yumuşak olması nedeniyle kaşık yapımında kullanılıyor. Sadece kalp rahatsızlıkları için alıç meyveleri kaynatılarak suyu içilmek suretiyle tüketildiği gibi, meyveleri gıda olarak yeniliyor (Saday, 2009). Kalp damarlarında dilatasyon amacıyla bitki çiçeği %5-10 oranında infüzyon yapılır. Her sabah aç karnına 1 çay bardağı içilir (Çakılçioğlu ve Türkoğlu, 2009). Yılan hayvanları ısırığında bitkinin dikenleri yılanın ısırıldığı yere batırılır (Tuzlacı ve ark., 2010).

184. *Cydonia oblonga* Miller

Bitkinin yöresel adı: Ayva

Literatürdeki diğer adları: Ayva

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyüne bağlı Demirkazık mezarası, bahçe içleri, 38° S 0328798 UTM 4191937, 1840 m, 21.09.2011, MM146.

Toplanma dönemleri: Eylül

Kullanılan kısım: Meyve

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IB4

Kullanım şekli: Olgun meyve çiğ olarak yenir (Fethi AKBULAK).

Literatürdeki kullanımı: Yaprak suda kaynatılarak soğuk algınlığı, öksürük ve bronşit tedavisi için suyu içilir (Fujita ve Ark., 1995, Şimşek ve Ark., 2004). Yaprakların kaynatılmasıyla elde edilen suyun yatıştırıcı ve ishal kesici etkisi vardır (Vural ve ark., 1997). Ayva çekirdeği dahilen dekoksasyon halinde çocuk ishallerine karşı, haricen gargara halinde boğaz hastalıklarında ve deri üzerine tatbik edilerek yumuşatıcı olarak kullanılır. Ayva yaprağı dekoksasyonu uykusuzluk ve sinirlilik hallerinde yatıştırıcı olarak kullanılır (Baytop, 1999). Yapraklar diyare tedavisi için dekoksasyon halinde kullanılır. Meyve kaynatılır ve lapa halinde yara olan yere konur. Yapraklar Gülhatmi (*Althea rosea*) ile karıştırılıp dekoksasyon halinde boğaz ağrılarında ve tedavisinde kullanılır (Sezik ve ark., 2001). Taze yapraklardan hazırlanan enfüzyon, göğüs yumuşatıcı olarak dahilen kullanılır (Keskin ve Alpınar, 2002). Yaprakları boya yapımında kullanılır. Kurutulmuş yapraklar suyun içinde bekletilir, daha sonra yünle birlikte kaynatılarak sarı bir renk elde edilir (Özgökçe ve Yılmaz, 2003). Yapraklar dahilen dekoksasyon halinde karın ağrılarında ve öksürüğe karşı kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004). Meyveler gıda olarak tüketilir (Tugay ve ark., 2004). Yaprak ve çekirdeklerin suda kaynatılarak hazırlanan dekoksasyon ishal tedavisinde kullanılır (Kazan, 2007). Yapraklarının dekoksasyonu öksürük kesici ve göğüs yumuşatıcı olarak kullanılır (kızıarslan, 2008). Meyveler suda haşlanmak suretiyle mide ağrılarını gidermede kullanılır. Yapraklarının kaynatılmasıyla elde edilen çay öksürük kesilmesi için kullanılır (Bulut, 2006; Eşen, 2008; Saday, 2009). Yaprakları toplanıp yıkanmakta suda kaynatılıp bronşit olan hastalara rahatlık vermesi için içirilmektedir. Ayrıca elde edilen bu sıvı ishali önlemek için ve sancıyı azaltması için de kullanılmaktadır. Ayva yaprakları kaynamış suya atılıp çay gibi demlenerek soğuk algınlığını geçirmesi için içilmektedir. Papatya çiçekleri ile ayva yaprakları birlikte kaynatılıp kuru gıcık öksürüğü hemen kestiği için böyle durumlarda acil tedavi amaçlı kullanılmaktadır. Çiçekleri toplanıp kaynatılmakta öksürüğü kesmesi için içilmektedir. Meyveleri çiğ tüketildiği gibi reçel yapımında da kullanılmakta, yöresel özel bir tarifi bulunmayıp bilinen ayva reçeli şeklinde yapılmaktadır (Metin, 2009). Yapraklar suda kaynatılarak basura karşı içilir (Koca ve Yıldırım, 2010).

185. *Filipendula ulmaria* (L.) Maxim.**Bitkinin yöresel adı:** Rihana kuvi, Keçisakalı**Literatürdeki diğer adları:** Keçisakalı, Çayır kraliçesi, Ergeç sakalı, Tekesakalı, Rihana kuvi**Lokalitesi:** C9 Van; Çatak, Konalga köyü, Koltutan mezarası, bahçe içleri, 37° 51' 782" N 43° 05' 208" E, 1574 m, 20.09.2011, MM261, Euro.-Sib. Elm.**Toplanma dönemleri:** Haziran**Kullanılan kısım:** Toprak üstü kısımlar**Kullanım amacı:** Saç boyama**Kullanım kodu:**VA1**Kullanım şekli:** Beyaz saçları siyahlaştırmak için bitkinin toprak üstü kısımları ezip koyun sütü yağıyla karışım hazırlanıp saça sürülür (Nihayi ŞEYLAN).**Literatürdeki kullanımı:** Çiçekli dalları idrar artırıcı, terlerici ve kabızlık tedavilerinde kullanılır (Baytop, 1999). Bitki ipliklerin boyanmasında kullanılır (Özgökçe ve Yılmaz, 2003). Bitki yemeklere tat vermek için kullanılır (Kaval, 2011).**186. *Malus sylvestris* Mill. subsp. *orientalis* (Uglitzk.) Browicz var. *orientalis*****Bitkinin yöresel adı:** Sevtirşk**Literatürdeki diğer adları:** Seb, Yabani elma, Acuk, Elma, Sev**Lokalitesi:** C9 Van; Çatak, Sırmalı köyüne bağlı Dönemeç mezarası, bahçe içleri, 37° 50' 080" N, 43° 12' 412" E, 2163 m, 21.09.2011, MM262.**Toplanma dönemleri:** Temmuz-Ağustos**Kullanılan kısım:** Meyve**Kullanım amacı:** Gıda-Tedavi**Kullanım kodu:** IA4, IIA1

Kullanım şekli: Sonbahara doğru meyveleri olgunlaşınca yenir. Aynı zamanda meyveler ufalanıp kurutulduktan sonra suda kaynatılır elde edilen su baş ağrısına karşı içilir (Şakir SARIKAN).

Literatürdeki kullanımı: Meyveleri yenir (Özçelik, 1991; Gümüş, 1994; Ertuğ, 2000, Duran ve ark., 2001; Mart, 2006; Cansaran ve Kaya, 2010). Yatıştırıcı, uyku verici, baş ağrılarını gidericidir. Kireçlenmeye de iyi gelir (Yıldırım, 1991). Meyvesi haşlanarak ezilir ve sıcak olarak beze sarılarak boğaz ağrılarına tatbik edilir (Vural ve ark., 1997). Yapraklar ve kuru elmalar kahverenginde boya elde etmek için kullanılır (Ertuğ, 1999). Kökler yatıştırıcı, uyku verici, baş ağrılarını giderici olarak kullanılmaktadır. Meyveleri dövülerek elde edilen lapa incinmiş ve şişmiş yerlere sarılır. Kireçlenmeye de iyi gelir. Meyvelerinden elde edilen sirke, kolesterol düşürücü ve damarların içindeki yağlanmayı giderici olarak meyve suyu, çay ve çorbalara katılarak kullanılmaktadır (Türkoğlu, 2000). Meyve bronşit ve soğuk algınlığı tedavilerinde kullanılır (Sezik ve ark., 2001). Sonbahara doğru meyveleri olgunlaşınca yenir veya kurutulup kışın kompostosu yapılır (Arık, 2003; Gencay, 2007). Meyveleri olgunlaşmadan tuzlanarak zevk için yenir. Olgun meyveleri hazmı kolaylaştırır (Bulut, 2006). Meyvası yenir. Aynı zamanda meyve ufalanıp kurutulduktan sonra komposto yapılır (Kaval, 2011).

187. *Prunus armeniaca* L.

Bitkinin yöresel adı: Zerdali

Literatürdeki diğer adları: Kaysı, Zerdali

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyünün Dereiçi mezarası, bahçe içleri, 37° 51 55" N 43° 08' 984 E, 1808 m, 23.07.2011, MM263.

Toplanma dönemleri: Ağustos

Kullanılan kısım: Meyve

Kullanım amacı: Gıda-Tedavi

Kullanım kodu: IB4, IIB1

Kullanım şekli:

- a) Meyveleri haşlanıp, ezilir ve sıcak olarak beze sarılarak diş ağrılarına tatbik edilir. Meyvelerin ekşimsi hoş tadından dolayı reçellik olarak tercih edilmektedir (Hamit TEKE).
- b) Taze ve kuru olarak meyveleri tüketilmekte (Cami TARTAN).

Literatürdeki kullanımı: Kayısı ağacının odunu çok sert olduğunda kaval yapımında kullanılır. Tohumlarında elde edilen yağ cilt bakımında, göz kenarında oluşan kırışıklıklara karşı kullanılır (Baytop, 1999). Meyveler gıda olarak tüketilir (Tugay ve ark., 2004). Meyveleri, kadınlar tarafından komposto yapımında kullanılır ve tohumları kurt düşürücü olarak kullanılır (Gencay, 2007). Meyve gıda olarak tüketilir. Barsakları çalıştırmak amacıyla kabızlık durumlarında özellikle tüketilir. 40 adet kayısı yaprağından 1 litre suda infüzyon usulüyle çayı hazırlanır. Prostat hastalığında içilir. Aynı zamanda kayısı yağı haricen göz altı morluklarında sürülerek kullanılır (Sarikan, 2007). Acı kayısı çekirdeği dövülerek kaynatılmaktadır. Kaynatılırken tüm suyu uçurulup dibinde kalan kısma un veya nişasta eklenmekte daha sonra sulandırılıp ekmek ya da fıstık üzerine dökülerek fare zehri olarak kullanılmaktadır. Buğday taneleri üzerine sürülerek de kullanılmaktadır. Kayısı ağacının sakız olarak adlandırılan salgıları, toplanıp sulandırılarak bir şişeye katılmakta ara sıra çalkalanarak elde edilen madde tutkal olarak kullanılmaktadır. Taze ve kuru olarak meyveleri tüketilmekte her yörede olduğu gibi ancak kayısı meyveleri taze iken yöre halkının geçimini sağlayan yıllardır ekonomik getiriye sahip ürünler arasında yer almaktadır. Meyvelerin yabani olanları ekşimsi hoş tadından dolayı reçellik olarak tercih edilmektedir. Aşırı kayısılardan şekerpare olarak adlandırılanlar ise tatlı olması ve şurubuna az şeker katıldığından reçel yapımında kullanılmaktadır (Metin, 2009). Meyveleri yenir. Kabızlığı giderir. Fazla yenildiğinde diyareye sebep olur. Kayısı kurusu tatlılara, keklere katılır. Kompostosu, reçeli, marmelatı yapılır. Tohumları kırılarak yenilebilir (Deniz, 2008).

188. *Prunus x domestica* L.

Bitkinin yöresel adı: Huluk

Literatürdeki diğer adları: Erik, Dağ eriği

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyünün Dereiçi mezrası, bahçe içleri, 37° 51' 55" N 43° 08' 984 E, 1808 m, 23.07.2011, MM126.

Toplanma dönemleri: Temmuz-Ağustos

Kullanılan kısım: Meyve

Kullanım amacı: Gıda-Tedavi

Kullanım kodu: IB4, IIB1

Kullanım şekli:

- a) Meyveler ufalanıp kurutulduktan sonra suda kaynatılır elde edilen su baş ağrısına karşı içilir (Fethi AKBULAK).
- b) Meyvası yenir. Aynı zamanda meyve ufalanıp kurutulduktan sonra komposto yapılır (Kamil KARAKAYA).

Literatürdeki kullanımı: Meyve olarak kullanılmasının yanında, bol tuzlu yenildiğinde mide ekşimesine iyi gelir. Kurusu pekmezle kaynatılarak marmelatı yapılır (Vural ve ark., 1997). Dahilen besleyici ve hafif müshil olarak kullanılmaktadır (Baytop, 1999). Meyveler gıda olarak tüketilir (Tugay ve ark., 2004). Meyveleri, kadınlar tarafından komposto yapımında kullanılır ve tohumları kurt düşürücü olarak kullanılır (Gencay, 2007). Bitkinin olgunlaşmış meyveleri kurutulur. Kışın sade olarak yenir veya suyla kaynatılıp hoşafi yapılarak yenir Bitkinin olgunlaşmış meyveleri kaynatılıp suyu süzülür. Süzülen sıvı ekstre sıcakta kurutulur. Kış mevsiminde suyla karıştırılıp marmelat yapılarak yenir. Meyveleri fazla miktarda yendiği takdirde müshil etkisi gösterir. Bu nedenle kabızlık tedavisinde kullanılır (Vural, 2008). Ağacın meyveleri gıda olarak tüketilir (Eşen, 2008). Taze meyve olarak tüketilmesi yanında kurutularak da yenir. Aynı zamanda kaynatılarak hoşafi yapılır (Saday, 2009). Meyve taze olarak yenir. Meyve kurutularak yemeklere ekşi tat vermesi amacı ile kullanılır. Konserve haline getirilerek kış aylarında tüketilir (Yüzbaşıoğlu, 2010).

189. *Pyrus communis* L. subsp. *sativa* (DC.) Hegi

Bitkinin yöresel adı: Gırsık

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Koltutan mezrası, bahçe içleri, 38° S 033' 1814" 41° 91' 773" E, 1961 m, 01.08.2011, MM147.

Toplanma dönemleri: Temmuz-Ağustos

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar-Meyve

Kullanım amacı: Gıda-Yakacak

Kullanım kodu: IB4, IIIB

Kullanım şekli: Olgunlaşan meyve yenmektedir. Aynı zamanda ufalanıp kurutulduktan sonra kompostosu yapılır. Kuruyan bitki kışın yakacak olarak kullanılır (Fethi AKBULAK).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

190. *P. syriaca* Boiss. var. *syriaca*

Bitkinin yöresel adı: Reli

Literatürdeki diğer adları: Adi armut, Şekok, Gırsık

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Dokuzdam köyü Şıvgınlı mezrası, bahçe içleri, 37° 51' 311" N 43° 11' 760" E 2080m, 23.09.2011, MM213.

Toplanma dönemleri: Temmuz-Ağustos

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar-Meyve

Kullanım amacı: Gıda-Yakacak

Kullanım kodu: IA4, IIIA

Kullanım şekli: Olgunlaşan meyve yenmektedir. Aynı zamanda ufalanıp kurutulduktan sonra kompostosu yapılır. Kuruyan bitki kışın yakacak olarak kullanılır (Halit KAMAÇ).

Literatürdeki kullanımı: Meyveler infüzyon halinde balgam söktürücü ve mide ağrısı için yenir (Tuzlacı ve Doğan, 2010). Olgunlaşan meyve yenmektedir. Aynı zamanda ufalanıp kurutulduktan sonra kompostosu yapılır. Kuruyan bitki kışın yakacak olarak kullanılır (Kaval, 2011).

191. *Rosa canina* L.**Bitkinin yöresel adı:** Şilank**Literatürdeki diğer adları:** Kuşburnu, Yabani gül, Purç, İtgülü, İtburnu, Köpek gülü, Şilanik, Deli gül, Öküz gülü, Şeytan gülü, Yaban gülü, Gülburnu, Gül çalısı, İtüzümü, Çalı gülü, Köpek diken, Şilank**Lokalitesi:** C9 Van: Çatak, Sırmalı köyü Yolgeçen mezrası, step, 37° 49' 081" N, 43° 12' 402" E, 2209 m, 04.09.2011, MM254.**Toplanma dönemleri:** Haziran-Eylül**Kullanılan kısım:** Meyve-Çiçek**Kullanım amacı:** Gıda-Tedavi**Kullanım kodu:**IA6 IIA1**Kullanım şekli:** Meyve toplanıp kurutulduktan sonra soğuk algınlığı ve öksürük tedavileri için çayı yapılır. Ayrıca bitkinin petalinden reçel yapılmaktadır (Nihayi ŞEYLAN).**Literatürdeki kullanımı:** Meyveleri kırmızı renk vermede kullanılır. Meyveler kaynatılarak suyu ishal ve öksürüğü kesmete, basura ve kansere iyi gelmekte, ayrıca böbrek taşlarını düşürmektedir (Tonbul ve Altan, 1989). Meyvelerinden idrar arttırıcı olarak faydalanılır ve mide rahatsızlıklarının tedavisinde kullanılmaktadır (Özçelik, 1987; Vural ve ark., 1997). Yaprakları kabızlığa ve sıtmaya karşı kullanılmaktadır. Kök ve meyvelerinin kaynatılmasıyla elde edilen hülasa şeker hastalığının tedavisinde ve kuvvet verici olarak içilmektedir. Tohumları haricindeki meyve kısımları kaynatılarak öksürüğe karşı içilmektedir. Meyve ve çiçeklerinin reçeli yapılmaktadır (Özçelik ve ark., 1990). Meyveleri C vitamini bakımından zengin olup astrenjan (anti septik) olarak kullanılır (Yıldırım, 1991). Meyveleri ve köklerinin kabukları hemoroide karşı, çocuklarda baş ağrısı ve mide ağrısına karşı kullanılır (Tabata ve ark., 1994; Fujita ve ark., 1995). Kök dekoksyonu böbrek taşlarını düşürmede kadınların kısırlığında, meyvelerin suyu kanser için, kalp ve sedef hastalığı için, meyveler yenerek bronşitte, barsak gazı için, göğüs ağrısı için, hipertansiyon için ve soğuk algınlığı için kullanılır (Erol, 1995). Meyve ve genç filiz öksürük ve soğuk algınlığı tedavisinde dekoksiyon

halinde kullanılır. Yapraklar yanık tedavisinde dahilen kullanılır (Yeşilada ve ark., 1995). Yaprak şeker hastalığı tedavisinde kullanılır. Meyve kuvvet verici olarak kullanılır (Sayar ve ark., 1995). Meyve dekoksasyon halinde hemoroid, bronşitte ve böbrek rahatsızlıklarına karşı kullanılır (Honda ve ark., 1996; Yeşilada ve ark., 1999). Köklerinden hazırlanan dekoksasyon bol miktarda içilerek taş düşürücü olarak kullanılır (Saçlı, 1996). Meyveleri, kökleri, çiçekleri ve yaprakları hemoroid, baş ağrısı, bronşit, yüksek ateşe karşı kullanılır. Meyveleri yiyecek olarak kullanılır. Meyvelerinden çay yapılır. Çayı soğuk algınlığına karşı içilir (Sezik ve ark., 1997). Meyveleri yenir (Ertuğ, 1998). Meyveleri kaynatılıp çay olarak içilir. Grip, nezle gibi rahatsızlıklara kullanılır. Meyvelerinden reçel yapılır (Duran, 1998; Duran ve ark., 2001; Doğan ve ark., 2004; Bulut, 2008; Deniz, 2008). Olgun meyvelerinin marmelatı yapıp yendiği gibi, marmelatının basuru iyileştirdiği kesin olarak bilinmektedir (Altan ve ark., 1999). Meyveleri barsak bozukluklarında kaynatılıp içilir. Meyvelerin infüzyonu şeker hastalığında içilir (Koçak, 1999). Meyvelerin infüzyonu kabız, kuvvet verici, şeker hastalığına karşı kullanılmaktadır (Baytop, 1999; Öztürk ve Dinç, 2005). Meyveleri hayvan yemi, yiyecek ve ilaç olarak kullanılır (Ertuğ, 2000). Marmelatı yapılarak yenir. Çayı yapıp içilir (Bağcı, 2000). Meyve böbrek tedavileri için dekoksasyon halinde kullanılır. Meyve kaynatılır ve lapa halinde yara olan yere konur. Dalları dekoksasyon halinde siğil tedavisinde kullanılır. Meyve bronşit, hemoroid, astım, diabet, kanser, iç hastalıklar ve karın ağrıları tedavisi için dekoksasyon halinde kullanılır. Genç kökler romatizmal hastalıklarda kullanılır (Sezik ve ark., 2001). Meyveler dekoksasyon halinde çayı yapıp boğaz ağrısı ve hemoroid tedavisinde kullanılır. Kökler *Tilia* ile dekoksasyon halinde boğaz ağrısı ve böbrek taşı düşürücü olarak kullanılır (Saçlı ve Akalın, 2001). Güneşte kurutulan hipantiyumlardan infüzyon hazırlanır ve kullanılır (Keskin ve Alpınar, 2002) Meyveleri taze veya marmelatı yapılarak tüketilir. Meyve dekoksasyonu grip, öksürük, diyabet, böbrek iltihaplanmaları, romatizma, kalp hastalıkları, nefes darlığı, soğuk algınlığı, tansiyon, alerji, basur, öksürük, astım, hazımsızlık ve bronşit gibi rahatsızlıklar için kullanılır (Şimşek ve ark., 2002). Kökünün kabuğu kurutulup öğütüldükten sonra kaynatılır ve hemoroide karşı içilir. Meyveler olgunlaştıktan sonra taze olarak yenir, reçeli yapılır. Meyveler kurutulup öğütüldükten sonra çayı yapılır. Bu çay soğuk algınlığına bağlı solunum yolu hastalıklarına karşı içilir (Arık, 2003). Meyve kabız, kuvvet verici, şeker hastalığına karşı ve idrar arttırıcı olarak kullanılır. İnfüzyon (%5) veya toz (günde 0.5-1 gr) halinde kullanılmaktadır. Meyveleri C vitamini bakımından zengindir. Soğuk algınlığı ve griplerde çayı yapılarak içilir. Ayrıca reçeli de

yapılmaktadır (Türkoğlu ve ark., 2006). Meyveler kaynatılarak hemoroid, öksürük ve karın ağrısı tedavisinde kullanılır (Özgökçe ve Özçelik, 2004; Ezer ve Arısan, 2006). Gıda ve tedavi amaçlı kullanımı var. Meyveleri karın şişliğinde ve mide ağrısında kaynatılıp içilir (Ertuğ ve ark., 2004; Ertuğ ve Tümen, 2004). Gıda, soğuk algınlığı, grip vb. solunum yolu rahatsızlıkları için meyve dekoksasyon veya infüzyon halinde kullanılır. Hazımsızlık için marmelatı yapılıp yenir. Meyve dekoksasyon halinde diyabet tedavisinde kullanılır (Şimşek ve ark., 2004). Taze ve kurutulmuş meyve reçel ve marmelat yapılır. Bronşit, boğaz ve bademcik iltihabı, dinçlik verici, soğuk algınlıklarında böbrek kumlarını dökücü, safra arttırıcı olarak kullanılır (Malyer ve ark., 2004). Kök ve meyve dekoksasyon halinde hemoroid tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004; Özkan ve Koyuncu, 2005). Meyve dekoksasyonu çeşitli hastalıklara karşı kullanılır (Pieroni ve ark., 2005). Meyvelerinin dekoksasyonu soğuk algınlığında kullanılır. Reçel ve marmeladı yapılır. Dikenleri iltihaplı çıbanların iltihabını akıtmak için kullanılır (Koçyiğit, 2005). Bitkinin olgun meyveleri taze veya kuru olarak yenilmektedir. Bitkinin olgun meyvelerinden reçel yapılmaktadır. Bitkinin taze sürgünlerinden börek yapılmaktadır (Koyuncu, 2005). Olgun meyveler, kaynatılıp, tülbentten süzöldükten sonra, şeker katılarak dahilen sıtma tedavisinde kullanılır. Olgun meyveler, kaynatılıp, tülbentten süzöldükten sonra, şeker katılarak dahilen hemoroidlere karşı kullanılır. Olgun meyveler, kaynatılıp, tülbentten süzöldükten sonra, şeker katılarak dahilen sarılık tedavisinde kullanılır. Olgun meyvelerinden hazırlanan dekoksasyon, dahilen mide ağrısının giderilmesinde kullanılır. Olgun meyvelerinden hazırlanan dekoksasyon, dahilen bronşit tedavisinde kullanılır. Olgun meyvelerinden hazırlanan dekoksiyoni dahilen ishale karşı kullanılır. Meyvelerinden hazırlanan infüzyon dahilen soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır. Meyvelerinden hazırlanan dekoksasyon dahilen kalın bağırsak kanamasına karşı kullanılır. Meyvelerinden hazırlanan dekoksasyon dahilen kabızlığa karşı kullanılır. Köklerinden hazırlanan infüzyon böbrek taşlarını düşürmek amacıyla kullanılır. Meyvelerinden hazırlanan koyu kıvamlı dekoksasyon dahilen ülser tedavisinde kullanılır. Köklerinden hazırlanan dekoksasyon, dahilen, kadınlardaki kısırlığın tedavisinde 1-2 ay boyunca kullanılır. Meyvelerinin suyu, dahilen, kanser tedavisinde kullanılır. Meyvelerinden hazırlanan koyu kıvamlı dekoksasyon, dahilen, kalp ve sedef hastalıklarının tedavisinde kullanılır. Meyveleri, doğrudan yenilerek veya meyvelerinden hazırlanan dekoksasyon, dahilen, bağırsak gazının giderilmesinde kullanılır. Meyveleri doğrudan yenilerek tansiyon düşürücü ve göğüs ağrısının giderilmesinde kullanılır (Tuzlacı, 2006). Kanser tedavisi,

zatüre ve bronşit hastalıklarında dalın etrafından yeşilken koparılır, kahve değirmeninde çekilir, balla karıştırılarak yenir. Şeker hastalığında kök kaynatılır suyu içilir (Elçi ve Erik, 2006). Kurutulmuş meyvelerinin kış aylarında soğuk algınlığına karşı çayı kullanılır. (Kıran, 2006; Mart, 2006; Koçyiğit ve Özhatay, 2006; Çömlekçioğlu ve Karaman, 2008; Yapıcı ve ark., 2009). Meyveleri ve çiçekleri bünyeyi kuvvetlendirmek amacıyla marmelatı yapılıp, yenilir. Çayı öksürük, şeker hastalığı, kalp hastalıkları, böbrektaşı iltihabı, romatizma ve nefes darlığına karşı bol miktarda içilir. Çayı mide rahatsızlıklarına, kemik erimesine kullanılır. Çayı kemik erimesine ve nezleye iyi gelir. C vitamini kaynağıdır (Bulut, 2006). Vücuda direnç sağlaması ve C vitamini kazanması dolayısıyla da kış hastalıklarından hızla kurtulmak amacıyla bunun yanı sıra kurt düşürücü olarak kullanılır (Akdoğan ve Akgün, 2006). Mide ağrısı, öksürük, kaşıntı ve boğaz ağrıları için kullanılır. Bitkinin meyveleri kaynatılarak suyu içilir. Tadını verebilmesi ve renk oluşabilmesi için fazla kaynatılmalıdır. Böbrek taşı düşürücü olarak kullanılır. Bitkinin kökü temizlenip kaynatılır. Oluşan sudan içilir. Meyvelerin kaynatılıp suyunun içilmesi de böbrek taşı düşürücü etkiye sahiptir (Onar, 2006). Meyveleri kurutulduktan sonra suda kaynatılıp soğuk algınlıklarına karşı suyu içilir. Çiçek yaprakları bir şişenin içine doldurulur, üzerine su eklenir, şişe güneşte 1 gün bekletilir. Elde edilen gül aroması soğutulduktan sonra içilir. Evlerin bahçelerinde süs bitkisi olarak yetiştirilir (Gencay, 2007). Meyvelerinin infüzyonu veya dekoksyonu kadın hastalıklarına karşı sabahları içilir. Nezle, astım, bronşit ve nefes darlığına karşı kullanılır. (Oral, 2007). Meyvelerinden hazırlanan dekoksyon, dahilen soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır. Meyveleri doğrudan mayasıl tedavisinde yenir. Köklerinden hazırlanan dekoksyon, dahilen hayvan hastalıklarının tedavisinde kullanılır. Petallerinden ve olgun meyvesinden reçel yapılır. Kök kabuğu yün boyası (açık kahverengi tonları) için kullanılır. Gövdesi süpürge olarak kullanılır (Yeşil, 2007). Bitki Van ve çevresinde konut bahçelerinde kullanılır (Alp, 2007). Bitkinin meyveleri suda kaynatılır boğaz ağrısı, baş ağrısı ve soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır. Meyvelerinden çay ve reçel yapılır. Ayrıca diabet ve sarılık tedavisinde de kullanılır (Yıldırım ve ark., 2008). Arılar bal yapımı için bitkiden faydalanır (Karaca, 2008). Meyve ve çiçekler gıda ve tıbbi amaçlı kullanılır (Satıl ve ark., 2008; Cansaran ve Kaya, 2010). Bitkinin olgunlaşmış meyveleri kaynatılır. Suyu elekten süzülür. Şekerle kaynatılarak marmelat yapılır. Son zamanlarda kuşburnu olarak adlandırılmış olup olgun meyvelerinin çayı da içilmektedir. Bitkinin yapraklarını ve meyvelerini hayvanlar yer (Vural, 2008). Meyvelerinin kaynatılmasıyla elde edilen çay, soğuk algınlığında

boğazı yumuşatmak için, şurup ise mide ağrılarını gidermede kullanılır (Eşen, 2008). Mide ağrısı, öksürük, kaşıntı ve boğaz ağrıları için bitkinin meyveleri fazlaca kaynatılarak suyu içilir. Böbrek taşı düşürücü olarak kökü temizlenip kaynatılır. Bu sudan sabah akşam 1 bardak içilir (Uysal ve ark., 2008). Meyvelerinin infüzyonu şeker hastalığında içilir. Meyvelerinin dekoksasyonu veya infüzyonu öksürük ve soğuk algınlığında içilir. Meyvelerinin infüzyonu astım tedavisinde içilir. Meyvelerinden reçel ve marmelat yapıp şeker hastalığında yenir. Meyveleri kaynatılıp özsuyu çıkarılır, meyveleri de ezilir ve hazırlanan bu meyve suyu grip tedavisinde içilir. Olgun meyveleri yenir ve reçeli yapılır. Petalleri baharda şifa niyetine yenilir (Kızıllarlan, 2008). Tansiyon dengeleyici olarak kullanılmaktadır. Meyvenin kaynatılmasıyla hazırlanan dekoksasyon günde 1-2 bardak içilmektedir (Uysal, 2008). Meyve suda kaynatılarak solunum yolu, rahim içi hastalıkları, iltihaplanmalar ve bronşit tedavisinde kullanılır (Sarper ve ark, 2009). Kuşburnu meyveleri çay gibi demlenip suyu şeker hastalığı ve mide rahatsızlıklarında kullanılıyor (Saday, 2009). Meyvesi suda kaynatılır elde edilen sıvı nefes darlığı tedavisi için içilmektedir. Meyveleri su içinde haşlanıp delikliden geçirildikten sonra pekmeze kaynatılıp kavanozlarda saklanmaktadır. Elde edilen bu ürün bronşit hastaları tarafından tedavi amaçlı yenmektedir. Meyveleri sap ve çekirdeklerinden ayıklandıktan sonra yıkanıp şeker ile kaynatılmaktadır. Bir gece bu şekilde bekletilip ertesi gün tekrar kaynatılıp limon ilave edilerek reçel halini aldıktan sonra tüketilmektedir (Metin, 2009). %10 oranında infüzyon yapılır. Diyabet hastalığında her sabah aç karnına 1 çay bardağı içilir. Reçeli yapılarak yenir. Çay olarak içilir (Çakılçioğlu ve Türkoğlu, 2009). Çiçekler infüzyon halinde damar tıkanıklığı ve baş ağrılarında, meyve ise astım ve soğuk algınlığında kullanılır (Tuzlacı ve ark., 2010). Meyve infüzyon halinde astım ve diabette kullanılır (Tuzlacı ve Doğan, 2010). Bitki gıda olarak kullanılır (Yaldız ve ark., 2010). Meyve toplanıp kurutulduktan sonra soğuk algınlığı ve öksürük tedavileri için kaynatılarak içilir. Ayrıca bitkinin petalinden reçel yapılmaktadır (Kaval, 2011).

192. *R. heckeliana* Tratt. subsp. *vanheurckiana* (Crép.) Ö. Nilsson

Bitkinin yöresel adı: Şilank

Literatürdeki diğer adları: Kuşburnu, Şilank

Lokalitesi: C9 Van; Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezrası, Buvz mevki, şelalenin olduğu yerde, taşlık alan, 37° 49' 597" N, 43° 09' 844" E, 2153 m, 24.06.2011, MM90.

Toplanma dönemleri: Temmuz-Eylül

Kullanılan kısım: Meyve

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA1

Kullanım şekli: Meyvelerinin kaynatılmasıyla elde edilen çay, soğuk algınlığında ve boğazı yumuşatmak için kullanılır (Kazım TEKE).

Literatürdeki kullanımı: Meyve toplanıp kurutulduktan sonra soğuk algınlığı ve öksürük tedavileri için kaynatılarak suyu içilir (Kaval, 2011).

193. *Sorbus umbellata* (Desf.) var. *taurica* (Zinserl.) Gabr.

Bitkinin yöresel adı: Behok

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyünün Dereiçi mezarasının güneyi, ağaçlık alan, 37° 51 555" N 43° 08' 984 E, 1808 m, 24.06.2011, MM102.

Toplanma dönemleri: Ağustos

Kullanılan kısım: Meyve

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA4

Kullanım şekli: Olgunlaşan meyve çiğ olarak yenir. (Kazım TEKE).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

38. RUBIACEAE**194. *Galium consanguineum* Boiss.**

Bitkinin yöresel adı: Giyazerk

Literatürdeki diğer adları: Babelisk, Sarı yoğurtotu

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Eski Konalga köyünün güney yamaçları, step, 38° S 033' 1814", UTM 41° 91' 773, 1961 m, 26.05.2010, MM152, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Ağustos

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Yem

Kullanım kodu: IVA

Kullanım şekli: Bitkinin toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (Mikail BALTA).

Literatürdeki kullanımı: Bitki idrar ve safra artırıcı, yatıştırıcıdır (Baytop, 1999). Bitkinin toprak üstü kısmı doğrudan vücutta basur görülen bölgeye sürülür (Kaval, 2011).

195. *Rubia tinctorum* L.

Bitkinin yöresel adı: Rünas

Literatürdeki diğer adları: Kökboya, Bostanboyası, Boyaotu, Yapışkan ot, Boya kökü, Rünas

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyüne bağlı Alantaş mezarası, dere kanarı 37° 50' 080" N, 43° 12' 412" E, 2163 m, 28.05.2010, MM76.

Toplanma dönemleri: Nisan-Ağustos

Kullanılan kısım: Kök

Kullanım amacı: Boyar madde-Tedavi

Kullanım kodu: VA1, IIA

Kullanım şekli: Bitkinin kök kısmı suda kaynatılır ve ip içine atılarak kırmızıya boyanması sağlanır. Ayrıca kökü öğütülüp kına ile karıştırıldıktan sonra baş ağrısını gidermek amacıyla saça sürülür (Bahya MÜKEMRE).

Literatürdeki kullanımı: Bitkinin kök kısmı suda kaynatılarak kırmızı boya elde edilir (Ertuğ, 1999; Ertuğ, 2000; Bağcı, 2000; Özgökçe ve Yılmaz, 2003; Karadağ, 2007; Özgen ve ark., 2004; Bulut, 2006; Mart, 2006; Çömlekcioglu ve Karaman, 2008; Bulut, 2008; Sarper ve ark., 2009; Demir ve ark., 2010). Yapraklı ve çiçekli dalları üzümle ezilerek bel ağrıları olan yere sürülür (Oral, 2007). Kök suda kaynatılarak elde edilen sıvı zatüre ve bronşit tedavisi ile öksürüğün geçmesi için kullanılır. Ayrıca kırmızı boya elde edilir (Metin, 2009). Kökler dekoksasyon halinde böbrek taşı düşürücü olarak kullanılır (Tuzlacı ve ark., 2010). Bitkinin kök kısmı suda kaynatılır ve ip içine atılarak kırmızıya boyanması sağlanır (Kaval, 2011).

39. SALICACEAE

196. *Populus nigra* L. subsp. *nigra*

Bitkinin yöresel adı: Spindar

Literatürdeki diğer adları: Kavak, Sultan söğütü, Spindar

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyü Yolgeçen mezarı, ağaçlık alan, 37° 49' 081" N, 43° 12' 402" E, 2209 m, 04.09.2011, MM266.

Toplanma dönemleri: Haziran-Eylül

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Yakacak-Elsanatı

Kullanım kodu: IIIA, VA5

Kullanım şekli: Tüm bitki yazın kesildikten sonra kurutularak kışın yakacak olarak kullanılır. Bitkinin gövdesi toprak evlerin çatılarının yapımında kullanılır (Melek ERSOY).

Literatürdeki kullanımı: Bütün bitki kereste ve cila olarak kullanılır (Ertuğ, 2000; Deniz, 2008). Odundan elde edilen kül romatizma hastalığında ağrıyan yere uygulanır (Sezik ve Ark., 2001). Çatı, çardak ve çit yapımında kullanılır. Yakacak olarak kullanılır. Yem olarak kullanılır (Tugay ve ark., 2004; Balos, 2007). Yaşlı gövde ve dallar yakacak olarak kullanılır (Eşen, 2008). İnce dalları uçurtma yapımında kullanılır. Gövdesi evlerin çatılarının yapımında kullanılır (Bulut, 2008). Bahçelerde rüzgar kesici ve odun hammaddesi olarak kullanılır (Saday, 2009). Tüm bitki yazın kesildikten sonra kurutularak kışın yakacak olarak kullanılır. Bitkinin gövdesi toprak evlerin damlarının yapımında kullanılır. Ayrıca bitkinin dallarından kar ayaklığı yapılmaktadır (Kaval, 2011).

197. *Salix aegyptiaca* L.

Bitkinin yöresel adı: Şivik

Literatürdeki diğer adları: Söğüt, Belgebi

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyüne bağlı Alantaş mezrası, dere kanarı 37° 50' 080" N, 43° 12' 412" E, 2163 m, 28.05.2010, MM89, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Eylül

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Yakacak-El sanatı

Kullanım kodu: IIIA, VA3

Kullanım şekli: Bitki yakacak olarak kullanılır. İnce dallar barınak, süpürde ve sepet yapımında kullanılır (Yiğit MÜKEMRE).

Literatürdeki kullanımı: Yaprak kısmı ezilerek sulu halde ağrıyan diş üzerine konur. Bitki yakacak olarak kullanılır. İnce dallar barınak ve sepet yapımında kullanılır (Kaval, 2011)..

198. *S. alba* L.**Bitkinin yöresel adı:** Bizer**Literatürdeki diğer adları:** Söğüt ağacı, Aksöğüt, Köy söğüdü, Sorkun, Germajo, Belgibizeri**Lokalitesi:** C9 Van: Çatak, Konalga köyüne bağlı Bahçeler mezarası, çayırılık, 37° 51' 319" N, 43° 07' 703" E, 2202 m, 28.05.2011, MM268.**Toplanma dönemleri:** Nisan-Eylül**Kullanılan kısım:** Toprak üstü**Kullanım amacı:** Yakacak-Elsanata**Kullanım kodu:** IIIA, VA5**Kullanım şekli:** Bitki yakacak olarak kullanılır. İnce dallar barınak yapımında kullanılır (Minas GÜMÜŞTAŞ).**Literatürdeki kullanımı:** Dahilen yatıştırıcı, kuvvet verici, ateş düşürücü, kabız ve romatizma ağrılarını giderici etkilere sahiptir (Baytop, 1999). Yaprakların dekoksyonu romatizma tedavisinde kullanılır (Tabata ve ark., 1994). Bitkinin yaprakları hayvanların sancılanmaları durumunda kaynatılıp suyu içirilir. Genç sürgünlerinden süpürge ve sepet yapılır. Ayrıca yaprakları sarımsakla kaynatılıp lapa haline getirildikten sonra üzerine yoğurt sürülür, zayıf ve ishelli çocuklar bu lapa üzerine oturtulur (Gümüş, 1994). Bitki ağrı kesici olarak kullanılır. Kabuk romatizma hastalığında kullanılır (Sayar ve ark., 1995). Kabuk dahilen yılanlık tedavisinde kullanılır (Yeşilada ve ark., 1995). Sepet yapımında kullanılır (Ertuğ 1999; Dönmez, 2000; Tugay ve ark., 2004; Koyuncu, 2005; Ertuğ, 2006; Onar, 2006). Yaprakları dövülerek veya haşlandıktan sonra lapası romatizma hastalığında ağrıyan yerlere sarılır. Yaprakları ve sürgünleri kaynatılarak baş ağrısını kesmek için içilir. Yaprığı anason ile beraber çay gibi ve romatizma ağrılarına karşı içilir (Koçak, 1999). Oksiriyaz tedavisi için taze yaprakları yenir (Yeşilada ve ark., 1999). Bitkinin toprak üstü kısımları yakacak ve el sanatları yapımında kullanılır (Ertuğ 2000; Deniz, 2008). Yakacak ve hayvan yemi olarak kullanılır. Düz dallarının kabuğu soyulup dayak, asa yapılır. Diz ağrılarında odunu yakılır, külü sıcak su ile karıştırılır, dizde ağrıyan yere bir bez içinde kısa süre sarılır (Ertuğ ve ark., 2004; Ertuğ ve Tümen,

2004). Dal ve yapraklarından hazırlanan dekoksasyon haricen ayak mantarı tedavisinde kullanılır. Dal ve yapraklarından hazırlanan dekoksasyon dahilen öksürük kesici olarak kullanılır (Koçyiğit, 2005; Koçyiğit ve Özhatay, 2006). Yapraklarından hazırlanan dekoksasyon romatizma tedavisinde kullanılır. Yapraklarından hazırlanan dekoksasyon dahilen böbrek taşı düşürmek amacıyla kullanılır. Gövde kabuklarından hazırlanan dekoksasyon haricen romatizma tedavisinde kullanılır. Gövdelerinden elde edilen kömür toz edilip hayvanların içme suyuna katılarak, hayvanların şişkinliklerinin giderilmesinde kullanılır. Yapraklarından hazırlanan dekoksasyon haricen saç kepeklenmesine karşı kullanılır. Yapraklarından hazırlanan dekoksasyon sabahları aç karnına bir bardak dolusu içilerek, kan şekerini düşürmek amacıyla kullanılır (Tuzlacı, 2006). Gövde kabuğun yakılarak oluşan kül yara üzerine konur (Ezer ve Arısan, 2006). Yaprakları migren ağrılarında iyi gelir (Bulut, 2006). Dallarını sepet yapımında kullanılır. Gövdesi yakacak olarak kullanılır. Koyun ve keçiler için ağacın dallarından barınak yapılır. Dallarından yapılan büyük sepetler, yiyeceklerin üzerine kapatılır ve etrafı çamurla sıvanarak uzun süre yiyeceklerin bozulmadan saklanması sağlanır (Gencay, 2007). Arılar bal yapımı için bitkinin polen ve nektarından faydalanır (Karaca, 2008). Ağacın gövdesinden ince bir boru şeklinde çıkarılan kabuk çocuklar tarafından düdük olarak kullanılır (Eşen, 2008). İnce dalları sepet yapımında kullanılır. Gövdesinden tokaç (çamaşır döveceği) yapılır. Kaz Dağı'nın Evciler Köyü üstünde Düden Mevkii'nde yer alan gölcükte boğulan bir kadının anısına Türkmenlerin her yıl ağustos ayında gelerek bu gölcük kenarında yetişen söğüde ip ve mendil bağladığı belirtilmiştir (Bulut, 2008). Dal kabukları romatizmal ağrılar için kurutulmuş toz haline getirilip, bir bardak suyun içerisinde bir gram kadar alınıp ağrı kesici olarak kullanılmaktadır (Saday, 2009). Yaprak kısmı ezilerek sulu halde ağrıyan diş üzerine konur. Bitki yakacak olarak kullanılır. İnce dallar barınak ve sepet yapımında kullanılır (Kaval, 2011).

40. SCROPHULARIACEAE

199. *Scrophularia libanotica* Boiss. subsp. *libanotica* var. *libanotica*

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyü Şahbur mezrası, step, 37° 46' 885" N 43° 12' 351" E 2220m, 25.06.2010, MM150.

Toplanma dönemleri: Haziran-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA1

Kullanım şekli: Bitki taze iken ezilerek veya haşlandıktan sonra vücutta kabarcık veya kızarıklık olan yere sarılır (Nihayi ŞEYLAN).

Literatürdeki kullanımı: Bitki vücuttaki kabarcıklar için çiğ olarak yenir veya dekoksasyon halinde içilir (Sezik ve Ark., 2001).

200. *Verbascum cheiranthifolium* Boiss. var. *cheiranthifolium*

Bitkinin yöresel adı: Masicerk

Literatürdeki diğer adları: Sığırkuyruğu, Bozkulak

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü, Tanrıverdi mezarası, step, 37° 50' 992" N 43° 09' 828" E, 2200 m, 20.09.2011, MM204.

Toplanma dönemleri: Haziran-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Tedavi-Balık avı-Yakacak

Kullanım kodu: IIA1, IIIA, VIA7

Kullanım şekli:

- Toprak üstü kısmı torbaya konulduktan sonra balık bulunan suya atılıp balıkların ölmesi sağlanır (İkram ÖZALP).
- Bitkinin toprak üstü kısımları suda kaynatılarak basur tedavisi için sabah-akşam aç karınla içilir. Yaprakları dövülerek veya haşlandıktan sonra lapası romatizma hastalığında ağrıyan yerlere sarılır (Nihayi ŞEYLAN).
- Kuruyunca toplanıp yakacak olarak kullanılır. Geniş ve taze yapraklar basur görülen yerin üzerine bırakılır (Fethi AKBULAK).

Literatürdeki kullanımı: Bitki süpürge yapımında kullanılır (Dönmez, 2000). Gövde kısmı yakacak olarak kullanılır (Özgen ve ark., 2004). Köklerinin kaynatılması sonucu elde edilen kahverengi boya halıcılıkta dokuma iplerinin boyanmasında kullanılır. Bitkinin yaprakları havanda dövüldükten sonra kepeklerle pişirilip karın bölgesine sarıldığında şişkinlik ve ağrıları gidermeye yardımcı olur. Bitkinin çiçekleri yaraların üzerine haricen sürülerek iltihap kurutucu olarak da kullanılır (Eşen, 2008). Kapanması çok güç yaralar için arpa unuyla karıştırılarak lapası pansuman olarak kullanılıyor ve yaraları iyileştirdiği belirtiliyor (Saday, 2009).

201. *V. oreophilum* C.Koch var. *joannis* (Bordz.) Hub.-Mor.

Bitkinin yöresel adı: Masicerk

Lokalitesi C9 Van; Çatak, Konalga köyü, Tanrıverdi mezarı, step, 37° 50' 992" N 43° 09' 828" E, 2200 m, 20.09.2011, MM203, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Haziran-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Tedavi-Balık avı

Kullanım kodu: IIA1, VIA7

Kullanım şekli:

- a) Toprak üstü kısmı torbaya konulduktan sonra balık bulunan suya atılıp balıkların ölmesi sağlanır (İkram ÖZALP).
- b) Bitkinin toprak üstü kısımlarından yapılan çay basur tedavisi için sabah-akşam aç karınla içilir. Yaprakları dövülerek veya haşlandıktan sonra lapası romatizma hastalığında ağrıyan yerlere sarılır (Nihayi ŞEYLAN).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

202. *V. pyramidatum* M.Bieb.

Bitkinin yöresel adı: Masicerk

Literatürdeki diğer adları: Arsız sığırkuyruğu

Lokalitesi C9 Van: Çatak, Sırmalı köyü Şahbur mezrası, step, 37° 46' 885" N 43° 12' 351" E 2220m, 04.10.2011, MM205, Hyrcano-Euxlne element.

Toplanma dönemleri: Haziran-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA1

Kullanım şekli: Bitkinin toprak üstü kısımlarından yapılan çay basur tedavisi için sabah-akşam aç karınla içilir. Yaprakları dövülerek veya haşlandıktan sonra lapası romatizma hastalığında ağrıyan yerlere sarılır (Nihayi ŞEYLAN).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

41. SOLANACEAE

203. *Datura stramonium* L.

Bitkinin yöresel adı: Hirbend

Literatürdeki diğer adları: Kobak otu, Şeytan elması, Boru çiçeği, Tatula, Diken elması, Afyonotu, Topuz breğ, Zelekok, Abu zambak, Zambak

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalgai köyüne bağlı Koltutan mezrası, bahçe içleri, 38° S 033' 1814" 41° 91'773", 1961 m, 20.09.2011, MM66.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Tüm Bitki

Kullanım amacı: Zehir

Kullanım kodu: VIIA4

Kullanım şekli: Bitki yenildiğinde sersemleşmeye hata delirtmeye neden olur (Heve MÜKEMRE).

Literatürdeki kullanımı: Tüm bitki zehirli olup atropin üretir. Ağızda, kuruma, susama bulantı, kusma, başağrısı başdönmesi, göz bebeklerinde büyüme, hayal görme koma hatta ölüm görülebilir (Özçelik ve sağmanlıgil, 1993). Spazmları çözücü etkisinden dolayı astıma, öksürük ve kramplara karşı kullanılır. Bütün bitki zehirlidir (Baytop, 1999). Dikenli meyve ve tohumlar ateşte yakılıp elde edilen kül bal ile karıştırıp yaralara bırakılır (Sezik ve Ark., 2001). Bitki hayvan zehirlemelerine neden olur (Tögel ve Ayan, 2005). Zehirli bir bitkidir. Tohumu, yöre halkı tarafından, tütüne karıştırılarak, uyuşturucu yerine, sigara gibi içilmektedir. Tütüne karıştırılıp içilirse, haşhaş etkisi yaptığından, sarhoş eder. (Genelde bu şekilde kullanım, pek yaygın olmasa da, gençler arasında, şaka yapmak amacıyla kullanılmaktadır) (Balos,2007). Tohumları hemoroit tedavisinde sabahları 2-3 adet, egzama tedavisinde ise sabahları 1 adet aç karnına yutulur; ayrıca tohumları ve yaprakları tütüne karıştırılarak sigara gibi içilir. Büyük ve olgun meyvelerini çocuklar kopararak tarak olarak kullanırlar (Kızıllarslan, 2008).

204. *Hyoscyamus niger* L.

Bitkinin yöresel adı: Hırbend

Literatürdeki diğer adları: Devdala otu, Diş otu, Kumacık otu, Diş tohumu, Göz tohumu, Diş ağrısıotu, Batbatotu, Banotu, beng, Karabanotu, Banotu, Şeytan gözü, Domuz Fasülyesi, Bengildek, Berç, Köpek galgıdan, Gavur haşhaş

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Sırmalı köyü Şahbur mezrası, step, 37° 46' 885" N 43° 12' 351" E 2220m, 04.10.2011, MM116.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Tüm Bitki

Kullanım amacı: Zehir

Kullanım kodu: VIIA4

Kullanım şekli: Bitkinin tüm kısımları zehirlidir. Hayvanlar ya da insanlar tarafından yutulduğunda ölüme neden olabilir. Az miktarda yutulursa sarhoşluk hali meydana gelir (Nihayi ŞEYLAN).

Literatürdeki kullanımı: Tohumları sigara içinde içilerek diş ağrısını gidermede kullanılır (Tuzlacı, 1985). Hem insan hem de hayvanlar için zehirlidir (Özçelik ve Sağmanlıgil, 1993). Kuvvetli bir sinir sistemi yatıştırıcısıdır. Nefes darlığına karşı, kurutulmuş yaprak tütüne karıştırılmakta ve bu karışım sigara halinde içilmektedir (Baytop, 1999). Tohumlar korlaşmış ateşe bırakılır göz ağrıları ve kaşıntısı tedavisi için göz çıkan buhara maruz bırakılır. Yine aynı şekilde diş ağrısı tedavisi için çıkan duman ağız içine alınır (Fujita ve Ark., 1995). Tohumlar korlaşmış ateşe bırakılır göz ve bulak ağrıları ile kaşıntı durumunda çıkan buhara maruz bırakılır (Sezik ve Ark., 2001). Kök, yaprak ve tohumlarından elde edilen öz ağrı kesici ve yatıştırıcı olarak kullanılır. Haricen sinir sistemi yatıştırıcısı ve ağrı kesici olarak dekoksasyonu (%5) ağrıyan yere sürülme biçiminde kullanılır (Türkoğlu ve ark., 2006). İnfüzyonu dahilen kurt düşürücü olarak kullanılır (Yeşil, 2007). Tohumları tütünün içine katıldığı zaman, içen kişinin sarhoş olmasına neden olur (Korkut, 2006). Bitki toz, tentür, sıvı ekstre, şurup, merhem, uçucu yağ, infüzyon halinde kullanılır. Ağrı kesici, uyuşturucu, büyütücü etkilere sahiptir. Merhemi haricen romatizma, eklem rahatsızlıkları ve baş ağrılarını giderici olarak kullanılır. Yaprakları sigara gibi içilirse astım krizlerine karşı etkilidir (Birinci, 2008). Yörede yaşayan halk tarafından kulak kurdunu dökmede kullanıldığı belirtilmiştir. Bunun için tohumunun köze konulup üzerine kapak kapatıldığı, biraz su döküldüğü söylenmiştir. Kulak eğilerek açığa çıkan buhara tutulur. Böylece kulaktaki kurtlar dökülür (Deniz., 2008).

42. THYMELAEACEAE

204. *Daphne mucronata* Royle

Bitkinin yöresel adı: Tevri

Literatürdeki diğer adları: Tevri

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyüne bağlı Koltutan mezrası, step, 38° S 033' 1814" 41° 91'773", 1961 m, 20.09.2011, MM99, Ir.-Tur. Elm.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Dal-Kabuk

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım kodu: IIA1

Kullanım şekli: Bitkinin dalları ufalanarak ağrıyan diş üzerine konur. Aynı zaman kabuk kısmı dövülerek veya haşlandıktan sonra lapası romatizma hastalığında ağrıyan yerlere sarılır (Nihayi ŞEYLAN).

Literatürdeki kullanımı: Bitkinin dalları ufalanarak ağrıyan diş üzerine konur veya bitki kaynatılarak macun benzeri bir madde elde edilir. Bu madde romatizma ağrıları görülen bölgeye sürülür. Ayrıca kabuk kısmı suda kaynatılarak öksürük tedavisinde kullanılır (Kaval, 2011).

43. *TYPHACEAE*

206. *Typha angustifolia* L.

Bitkinin yöresel adı: Kamiş

Literatürdeki diğer adları: Papur, Hasır otu, Tülü, Hesil

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Berakün mezrası, su içi, 38° S 032' 8820" 41° 93' 432" 1851m, 02.10.2011, MM269.

Toplanma dönemleri: Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: El sanatları

Kullanım kodu: VA2

Kullanım şekli: Toprak üstü kısmı hasır ve barınak yapımında kullanılır (Endeli DÖNMEZ).

Literatürdeki kullanımı: Hasır örmede kullanılır (Ertuğ ve ark., 2003). Kurumuş çiçekleri kesilerek vazolara olduğu gibi ya da boyalar ile boyanarak demetler halinde konulur. Sıklıkla *Phragmites australis* ile birlikte kullanılır (Onar, 2006). Gövdelerinden koparılır, çiçek durumları vazolara süs olarak konur (Vural, 2008). Toprak üstü kısmı hasır ve barınak yapımında kullanılır (Kaval, 2011).

44. ULMACEAE

207. *Celtis glabrata* Steven ex Planch.

Bitkinin yöresel adı: Teyrok

Literatürdeki diğer adları: Kenır, Sarı meyveli çitlenbik, Gilikşeker, Çıtlık dahun, Tevk

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü, Koltutan mezarası, bahçe içleri, 37° 51' 782" N 43° 05' 208" E, 1574 m, 20.09.2011, MM218.

Toplanma dönemleri: Temmuz

Kullanılan kısım: Meyve

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA4

Kullanım şekli: Meyve olgunlaştıktan sonra çiğ olarak tüketilir (İkram ÖZALP).

Literatürdeki kullanımı: Meyveleri yemiş olarak tüketilir (Duran, 1998). Olgun meyveleri dövüldükten sonra kavut olarak Konya bölgesinde yenir (Baytop, 1999). Meyveleri olgunlaşınca yenir. Bitkinin gövde kısmı yakacak olarak, evlerin üstünün kaplanmasında, hayvanlara barınak yapımında, bahçelerin etrafının kapatılmasında kullanılır (Arık, 2003). Yaprakları ve meyvelerinden faydalanılmaktadır. Meyveleri yenir ancak lezzetsizdir. Hazmı kolaylaştırıcı ve ishale karşı özellikler göstermektedir. Dekoksiyon ve sıvı ekstre olarak kullanılmaktadır. Tohumlarından elde edilen yağ ipeklerin sarıya boyanmasında kullanılır (Birinci, 2008). Meyvesi yenir. Ayrıca meyve dövülerek yörede "Poğın" olarak adlandırılan bir tür helva içine katılır (Kaval, 2011).

45. URTICACEAE

207. *Urtica dioica* L.

Bitkinin yöresel adı: Gezink

Literatürdeki diğer adları: Gezgezk, Isırgan, Istırgan, Cızlagan, Iskıdan, Dalağaz otu, Ağdalak, Cıncar, Cıncar, Dakırdalak, Erinç, Geznik, Gıcıkdan otu, Gidişgen, Isırgı, Sırgan otu, Yığınç, Bırkı, Dalan, Daladiken, Büyük ısırgan otu, Dızlağan, Dalağan, Bısırğa, Gezik, Dezink,

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Dokuzdam köyüne bağlı Aşağı kuşak mezrası step, 37° 49' 086" N, 43° 12' 410" E, 2204 m, 24.09.2011, MM14.

Toplanma dönemleri: Haziran-Ağustos

Kullanılan kısım: Toprak üstü-Tohum

Kullanım amacı: Gıda-Tedavi

Kullanım kodu: IA2, IIA1

Kullanım şekli:

- Kanserlerin tümünün tedavisi için bitkinin tohumları balla karıştırılıp yenmektedir. Ayrıca bitki iyice yıkandıktan sonra yenir (Nihayi ŞEYLAN).
- Toprak üstü kısmı suda kaynatılarak soğuk algınlığı tedavisi için suyu içilir (Fethi AKBULAK).
- Yaprak yakıcı olan özelliğinden dolayı romatizma ağrıları görülen bölgeye sürülür (Cami MÜKEMRE).
- Toprak üstü kısımları kaynatılır kanser, şeker, mide ve iç hastalıklara karşı içilir. Kökleri yaş iken veya kurutulduktan sonra kaynatılır mide kanserine karşı sabah aç karnına içilir (Mirza BALTA).

Literatürdeki kullanımı: Yaprakları kan pıhtılaştırıcı, ağrı kesici olarak bilinir. Ayrıca yaprakları romatizma ve cilt hastalıklarının tedavisinde kullanılmaktadır. Haşlanmış taze gövde ve yaprakları sebze olarak tüketilir (Özçelik, 1987; Özçelik ve ark., 1990; Öztürk ve Özçelik, 1991; Baytop, 1994; Erol, 1995). Isırgan tohumlarının yörede deniz

aygırı diye adlandırılan çok küçük bir balıkla hazırlanan macunu kanser tedavisinde kullanılır (Melikoğlu, 1987). Taze bitki romatizma ağrıları için kullanılır. Kök dekoksasyon halinde bronşit tedavisinde kullanılır (Tabata ve ark., 1994). Bitki sebze olarak kullanılır (Işık ve ark., 1995; Şimşek ve ark., 2001; Abay ve Kılıç, 2001; Özgen ve ark., 2004; Koyuncu, 2005). Köklerinin dekoksasyonu mayasıyla karşı dahilen kullanılır (Saçlı, 1996). Toprak üstü kısmı taze olarak romatizma ve romatizmal ağrılara karşı kullanılır (Sezik ve ark., 1997). Romatizma, prostat hiperplazisi, egzama, kanser, diyabet tedavisinde ve Kahramanmaraş yöresinde toprak üstü kısımları hemoroid tedavisinde yararlanılmaktadır, ancak bitkinin ödem ve enflamasyona neden olduğu da bilinmektedir (Akbay ve Başaran, 1997). Taze sürgünler pişirilip sebze olarak tüketilir. Son yıllarda tohumları kanser hastalığına karşı tedavi edici olarak kullanılmaktadır (Duran, 1998). Yaprakları ve kökleri yılan ısırıklarına karşı kullanılır (Ertuğ 1999). Mide-barsak yolundaki gaz sancısı için kaynatılıp soğutulmuş suyu içilir. İdrar yolu hastalıklarında, iltihaplanmalarda altını ıslatan çocuklarda, böbrek taşlarını düşürmede toprak üstü kısmı kaynatılarak elde edilen suyu soğutulduktan sonra içilir. Soğuk algınlığında toprak üstü kısmının dekoksasyonu içilir, boğaz ağrısı için gargara yapılır. Egzamalarda toprak üstü kısmının dekoksasyonu içilir. Basur için kaynatılıp içilir. Basur için bal ile macun yapıp yenir. Çocuğu olmayan kadınlar ısırmanın kaynatılarak elde edilen sıcak suyun buharına oturtulur. Bu yöntem kadınlarda sistitte de kullanılır. Toprak üstü kısmı doğranır, arpa, un ve inek sütü ile pişirildikten sonra ciltte oluşan iltihaplı yaralara ve egzamaya sarılır. Toprak üstü kısmı kaynatılarak elde edilen suyu nefes darlığına karşı içilir (Koçak, 1999). Hemoroid ve mide rahatsızlıkları için tohum bal ve teryağı ile karıştırılıp her sabah aç karnına alınır. Kanser ve egzama tedavisi için böğürtlen yaprağı ile kaynatılarak sabahları içilir. Meme kanseri ve mide ağrısı tedavileri için bitkinin kök kısmı “börtlen” (*Rubus sanctus*; kök), “kaldiri” (*Trachystemmon orientale*; kök) ile birlikte çayı yapılarak kullanılır. Hemoroid için bitki pşirilerek yenir. Kanser için taze sürgünler yenir. Böbrek taşını düşürmek için dekoksasyon halinde kullanılır. Romatizma ağrıları için taze bitki ağrıyan bölgeye sürüldüğü gibi dekoksasyon halinde de kullanılabilir (Yeşilada ve ark., 1999). Gövde ve yapraklar yiyecek olarak ve romatizmal hastalıkların tedavisinde kullanılır (Dönmez, 2000; Ertuğ, 2000). Yemeklik olarak kullanılır. Kaynatılarak suyu iltihaplı durumlar için içilir. Isırğan kökünün kansere iyi geldiği söyleniyor. Ayrıca mayasıl için kullanılır (Bağcı, 2000). Genç bitki ezilir iltihaplı çıban yaraları üzerine bırakılır. Bitki kesilir ve süt ile kaynatılarak kesik yaralarına sürülür. Basur ve karaciğer tedavilerinde

dekoksasyon halinde kullanılır. Romatizma ağrıları için genç bitki ellere ve ayaklara sürülür. Romatizma ağrıları için bitkinin çayı yapılır. Yapraklar romatizmal hastalıklar için lapa halinde süt içinde kaynatılır, daha sonra ağrıyan kısma uygulanır. Bitki kanser tedavisi için dekoksasyon halinde kullanılır. Genç filizleri dış hastalıklarda ve egzama tedavilerinde kullanılır. Kökler çilt alerjileri durumunda infüzyon halinde kullanılır. Diabet hastalığı için bitki *Thymus sp.* ile karıştırılarak çayı yapılır. Her derdedeva olarak bilinen genç bitki yemeklerde veya kahvaltudan önce her sabah yenilmektedir. Burun kanamalarını durdurmak için dekoksasyon halinde çayı yapıp içilir (Sezik ve ark., 2001). Kökler dekoksasyon halinde hemoroide karşı alınır (Saçlı ve Akalın, 2001; Gürhan ve Ezer, 2004). Romatizma ağrılarının olduğu yere sürülürse ağrıyı keser. Egzama olan bölgeye kurusu dövülüp sürülür. Haşlanıp yendiğinde şekeri düşürür ve ciltteki lekeler içinde yararlı, suyu yüze pamuklu sürülmeli (Ertuğ, 2002; Ertuğ, 2004c). Tüm bitki çiğ olarak salata şeklinde tüketilir. Tüm bitki dekoksasyonu, saç dökülmelerine, nefes darlığına, diyabete, kansere, böbrek rahatsızlıklarına, karaciğer rahatsızlıklarına, kemik erimesine, romatizmaya, damar tıkanıklarına, kadın hastalıklarına, el ve ayak parmaklarında oluşan mantarlaşmaya karşı kullanılır (Şimşek ve ark., 2002; Ertuğ, 2003a). Kanser ve tüm iç hastalıklarına karşı yaprakları ile yemeği yapılır, çayı içilir (Koca, 2003). Kadınların aybaşı kanı çok olursa yapraklar haşlanıp suyu içilir. Yaprakları iltihaplı şişkinliklere 15 dakika kadar taze ot sarılır, sarı akar ağrı ve şişkinliği geçirir (Ertuğ, 2003b). Kurutulmuş yapraklar 3 gün boyunca suyun içinde tutulur, ardından yün ile birlikte materyaller 1 saat kadar suda kaynatılarak yeşil bir renk elde edilir (Özgökçe ve Yılmaz, 2003). Toprak üstü kısımları kaynatılır kanser, mide ve iç hastalıklara karşı içilir. Kökleri yaş iken veya kurutulduktan sonra kanser hastalıklarına karşı sabah aç karnına içilir. Toprak üstü kısımları taze iken çorba yapımında kullanılır (Arık, 2003). Tüm bitki kansere ve romatizmal hastalıklara karşı kullanılır (Özgökçe ve Özçelik, 2004; Ezer ve Arısan, 2006). Yaprak ve kök dahilen kan temizleyici, idrar arttırıcı ve iştah açıcı olarak kullanılır. Taze bitki romatizma ağrılarını gidermek için ağrıyan yerlere sürülerek tahriş yapılır ve kan toplanması sağlanır. Ateş düşürücü olarak kullanılır. Yapraktan hazırlanan infüzyon (%2-5) veya kök dekoksasyonu (%3-4), yemek aralarında 2-3 bardak içilir. Şeker hastalığına ve idrar yolu rahatsızlıklarına iyi gelir (Türkoğlu ve ark., 2006; Çakılcıoğlu ve ark., 2007). Kol bacak ağrıları görülen yere bitki sürülür. Tüm bitki çiğ olarak salata şeklinde tüketilir. Saç dökülmesi ve hazmı da kolaylaştırır (Şimşek ve ark., 2004). Taze ve kurutulmuş yaprakları ile meyveleri kullanılır. Kansere karşı kullanılmaktadır. Çok iyi bir idrar

söktürücü ve karaciğer temizleyici olarak kullanılır (Malyer ve ark., 2004). Tüm bitki kavurma bulgur ve pilav yemeklerine katılır. Kökleri sütlü lapa içinde dahilen kas gevşetici olarak kullanılır. Tohumlarının dekoksasyonu dahilen hemoroide karşı kullanılır. Yapraklarının dekoksasyonu dahilen kadınların kısırlıklarını gidermek için kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004). Bitki hayvanlarda zehirlenmelere neden olur (Töngel ve Ayan, 2005). Meyvelerinden hazırlanan dekoksasyon sabah akşam birer kahve fincanı dolusu içilerek, hemoroidlere karşı kullanılır. Yapraklarından hazırlanan dekoksasyon dahilen kan şekerini düşürücü olarak kullanılır, Yapraklarından hazırlanan dekoksasyon yemeklerden önce içilerek, mide rahatsızlıklarının tedavisinde kullanılır. Taze meyvelerinden hazırlanan infüzyon dahilen, hemoroidlere karşı kullanılır. Genç taze yapraklar, ufalanıp balla karıştırıldıktan sonra dahilen ülser tedavisinde kullanılır. Genç taze yapraklarından hazırlanan dekoksasyon içinde vücudun ağrılı kısmı bir müddet bekletilir, bu banyodan sonra kaynatılan yapraklar, aynı ağırlı kısma bir bezle sarılarak, romatizma ve eklem ağrıları tedavisinde kullanılır. Yapraklarından hazırlanan infüzyon dahilen kanser tedavisinde kullanılır. Yaprakları irmik ve kepekli un ile yoğrulup haricen, kırık çıkık tedavisinde kullanılır. Yapraklarından hazırlanan dekoksasyon sabahları aç karnına 1 bardak dolusu içilerek, idrar söktürücü olarak kullanılır. Yapraklarından hazırlanan dekoksasyon günde 1-2 bardak dolusu içilerek, iltihaplı böbrek tedavisinde kullanılır. Meyveleri kurutulup toz haline getirildikten sonra bal ile karıştırılarak aç karnına 1 tatlı kaşığı kadar yutulur, kanser tedavisinde kullanılır. Yapraklarından hazırlanan dekoksasyon sabah akşam birer bardak dolusu içilerek prostat hastalıklarının tedavisinde kullanılır. Yaprakları haşlanarak haricen vücuttaki berelerin tedavisinde kullanılır. Köklerinden hazırlanan dekoksasyon dahilen, terleme ve egzama gibi deri hastalıklarının tedavisinde kullanılır. Bitkinin toprak üstü kısmından yapılan yemeği siyatik tedavisinde kullanılır. İlbaharda toplanan bitkinin toprak üstü kısımları soğan, yağ ve su ile pişirildikten sonra dahilen, güneş ve soğuk alerjilerine karşı kullanılır. Bitkinin toprak üstü kısımlarının suda kaynatılmasıyla oluşan buharı mayasıl tedavisinde kullanılır. Bitkinin toprak üstü kısımları bacakları kuvvetlendirmek için cilde sürülür (Tuzlacı, 2006). Bitkinin gövde ve yaprakları sulu yemek ve börek içi olarak tüketilir. Ayrıca salata içerisine çiğ olarak doğranıp tüketilir. Bunun yanında bitkinin yaprakları kıyılmak şartı ile çiğ olarak romatizmalı bölgeye sarılır (Akdoğan ve Akgün, 2006). Tüm bitki mayasıl, şeker, kanser, idrar yolları ve kadın hastalıkları gibi hastalıkları geçirmek için kullanılır. Ayrıca saç dökülmesini önlemek, romatizma ve ağrılar için ve yiyecek olarak kullanılır (Onar, 2006). Bitkinin toprak üstü kısımlarının

kaynatılmasıyla elde edilen çayı idrar arttırıcı, bağırsak düzensizliği, iltihap söktürücü ve şeker hastalığının tedavisinde kullanılır (Öztürk ve Dinç, 2005). Çayı öksürük, soğuk algınlığına karşı içilir. Çayı bağırsak ağrısı, mide yanması ve böbrek sancısına karşı içilir. Haşlanarak veya kavrulularak yemeği yapılır. Kansere hastalıklarına karşı çayı içilir. Bu çay romatizma ağrılarını azaltır (Bulut, 2006). Tohum kanser, hemoroid, ülser, idrar söktürücü, prostat, üriner hastalıklar ve egzama için kullanılır (Koçyiğit ve Özhatay, 2006). Her derde deva olarak tabir edilen bir bitkidir. Özellikle tohumları değerlidir. Karaciğer hastalıklarına iyi geldiği iddia edilmektedir. Toprak üstü kısımları kavrulularak yemeği yapılmaktadır. Ayrıca şeker hastalığı için yaprakları tohumları yenir. Bölgede rahim kanseri olan bir kadına tohumları yedirilmiş ancak etkili olmadığı söylenmektedir (Korkut, 2006; Akan ve ark., 2008). Bitkinin tohumunun kansere ve şeker hastalığına karşı, prostat kanserine karşı yapraklarının sivilce için, kanser hastalığına karşı kullanıldığı ifade edilmiştir. Tohumları dövülerek balla karıştırılıp sabahları bir kaşık aç karnına alınmak suretiyle prostat kanserine karşı kullanıldığı söylenmiştir. Yaprakları kaynatılarak dekoksasyonu hazırlanmakta, sivilceler için haricen, kansere karşı ise dâhilen kullanıldığı ifade edilmiştir. Dioskorides, yapraklarının tuzla birlikte sürülmesiyle köpek ısırıklarına iyi geldiği ve kangrene karşı kullanıldığını ifade etmiştir. Tümör ve ülserle karşı kullanılmaktadır (Kıran, 2006). Kansere hastalığı için çayı demlendikten 1 gün sonra içilir. Şeker hastalığı için kaynatılıp suyu içilir (Elçi ve Erik, 2006). 5. ve 6. aylarda taze bitki toplanarak yemek yapımında kullanılıyor. Yaygın olarak suyu kaynatılıp içilmekte, kalp rahatsızlıklarına ve kansere iyi geldiği iddia ediliyor. Ayrıca bitkinin kaynatılan suyuyla saçlar yıkıyor (Mart, 2006). Genç fidanlar kurutulduktan sonra kaynatılır ve kansere karşı kaynatılmış suyu içilir. Toprak üstü kısmı kaynatılarak suyu içilir, kanı temizler. Ayrıca sedef hastalığına karşı da aynı şekilde kullanılır. Toprak üstü kısımları ilkbahar aylarında kadınlar tarafından toplanarak yağda yumurta ile birlikte yemeği yapılır (Gencay, 2007). Yaprak dekoksasyon halinde kanser tedavisinde kullanılır (Çömlekçioğlu ve Karaman, 2007). Direkt vücuda sürülerek romatizma tedavisinde kullanılır. Taze toprak üstü kısmı pişirilerek yemek yapılır veya az miktarda haşlanıp katmalara konur (Yeşil, 2007). Gıda ve tıbbi amaçlı olarak kullanılmaktadır. Özellikle kansere karşı kullanımı yaygındır. Pişirilerek ya da doğrudan çiğ olarak yenilmektedir. Şeker hastalığı ve tansiyon rahatsızlığına karşı kullanılmaktadır. Yaprakları sıcak suda demlenip soğutulduktan sonra sabahları aç karnına 1 bardak içilmektedir (Kazan, 2007). Bitkinin kurutulmuş yaprakları, mordanlı ve direk boyama yöntemleri kullanılarak boyama yapılır

(Karadağ, 2007). Ispanak gibi pişirilip yemeği yapılabildiği gibi yaprakları sarma ve börek yapımında kullanılır. Hormon dengeleyici, adet düzenleyici, zehir temizleyici, iltihap kurutucu, vücudu kuvvetlendirici, idrar söktürücü, böbrekte kum veya küçük taşları düşürücü, saç dökülmesini önleyici ve zayıflatıcı durumlar için kullanılır. Özellikle kansere karşı, tohumları toz haline getirilir, bal ile karıştırılır ve sabah aç karna bir çay kaşığı yenir (Balos, 2007). Romatizma için mafsallarda yeşil taze bitki kurutulup dekoksasyon ve infüzyon halinde, bal ile karıştırılarak lapa halinde (ilaba) kullanılır (Oral, 2007). Düşük kolesterol, egzama ve üriner hastalıklar için yaprağın dekoksasyon halinde çayı yapılır (Sarper ve ark., 2008). Bitkiden tıbbi ve gıda amaçlı yararlanılır (Satıl ve ark., 2008). Kanser ve verem için genç yapraklar kaynatılır, suyu içilir (Akgül, 2008). Yapraklarının kaynatılmasıyla elde edilen çay, idrar arttırıcı, iltihap söktürücü, kan temizleyici, kan yapıcı olarak kullanılır. Ayrıca kansere karşı yaprak ve sürgünleri salata şeklinde veya pişirilerek tüketilir (Eşen, 2008). Bitkinin taze toprak üstü organları böbreklere katılır. Bitkinin taze toprak üstü organları doğranıp sade veya yumurtayla yağda kızartılarak yenir. Bitkiden koparılan bir miktar dal parçaları suya atılır. Kaynamaya başlayınca ocaktan alınıp soğumaya bırakılır. Oluşan çayı, saç seyrek olanlar saçlarının sıklaşması için şampuan gibi kullanır. Bitkinin toprak üstü organları toplanır. Kazana koyulup, 1/1 oranında su ilave edilip üstü kapatılır. 3–5 gün sonra suyu süzülür. Süzülen su meyve ve sebzelerdeki “Basıra” adı verilen zararlıya pompayla püskürtülür (Vural, 2008). Toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon, dahilen, kanserden korunmak amacıyla kullanılır. Toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon, dahilen, hemoroidlere karşı kullanılır. Toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon, dahilen, kaşıntılı deri hastalıkları tedavisi için kullanılır. Yaprakları tuzla ovulduktan sonra içine un ve su katılıp tavada pişirilerek “çırpma”(bir çeşit krep) yapılır (Bulut, 2008). Yaprakları haricen romatizma ağrılarında kullanılır. Yaprakları toz haline getirilip veya tohumları balla karıştırılarak sabahları aç karnına 1 tatlı kaşığı guatr tedavisinde yenir. Toprak üstü kısımları kaynatılır ve suyuyla güneşten yanmamak için yüz yıkanır. Toprak üstü kısımlarının dekoksasyonu şeker hastalığında içilir. Toprak üstü kısımlarının dekoksasyonu veya infüzyonu kanserli hastalara 1 hafta boyunca içirilir, sonraki 1 hafta bırakılır. Tohumları dövülüp balla karıştırılarak öksürük kesici ve balgam sökücü olarak yenir. Tohumları kurutulup dövülerek toz haline getirilir, keçiboynuzuyla karıştırılıp macun kıvamına getirilerek bronşit ve gırtlak kanseri tedavisinde yenir. Tohumları kavrulur, ezilip balla karıştırılıp birer kaşık yemekten önce böbrek iltihabı ve böbrek taşı tedavisinde yenir. Toprak üstü kısımları haşlanıp pirinçli

yemeği ve börek içi yapılır (Kızılarıslan, 2008). Yapraklarından yemek yapılır. Böreklerin içine konulur. Yöre halkı tarafından kanser önleyici, bağışıklık sistemini güçlendirici, olarak biliniyor. Isırgan yaprağının kaynatılmasıyla elde edilen suyu saç dökülmelerini önlemede, kepeklenmeyi gidermede, saçları güçlendirmede kullanılır. Ayrıca kan temizleyici, iştah açıcı, bedeni güçlendirici etkileri nedeniyle kullandıkları saptanmıştır (Deniz, 2008). Toprak üstü organları gıda ve tıbbi amaçlı olarak kullanılmaktadır. Özellikle kansere karşı kullanımı yaygındır (Uysal, 2008). Börek iç malzemesi olarak kullanılması yanın da soğanla kavru olarak ta tüketilmektedir. Yapraklarının kaynatılmasıyla elde edilen çayı idrar arttırıcı, iltihap söktürücü, kan temizleyici, kan yaptırıcı olarak kullanılır. Ayrıca kansere karşı yaprak ve sürgünleri salata şeklinde veya pişirilerek tüketilir (Saday, 2009). Romatizmada ağrıyan yerlere haricen kullanılır. Kansere hastalarında %5-10 oranda dekoksasyon yapılarak 1 su bardağı tok karnına içilir. Diyabetli hastalarda yapılan dekoksasyon sabah aç karnına 1 çay bardağı içilir. Yumurtalı yemeği yapılır (Çakılçioğlu ve Türkoğlu, 2009). Bütün bitki sabah kahvaltısından önce dekoksasyon halinde yüksek tansiyon tedavisinde kullanılır. Toprak üstü kısmı infüzyon halinde karın ağrısı, alerji ve el yaralarında kullanılır (Tuzlacı ve ark., 2010). Toprak üstü kısmı dekoksasyon halinde böbrek taşı düşürücü, romatizma ve eklem ağrıları tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve Doğan, 2010). Doğal çay olarak kullanılır (Yaldız ve ark., 2010). Yaprak, çiçek ve tohum tıbbi ve gıda amaçlı kullanılır (Cansaran ve Kaya, 2010). Yaprak ve petioller çiğ yenir ya da kaynatılarak suyu kansere karşı kullanılır (Koca ve Yıldırım, 2010). Kansere tedavisi için bitkinin tohumları balla ile karıştırılıp yenmektedir. Ayrıca bitki iyice yıkandıktan sonra sabah kahvaltısında veya yemeklerde yenir. Toprak üstü kısmı suda kaynatılarak soğuk algınlığı tedavisi için suyu içilir. Yaprak yakıcı olan özelliğinden dolayı romatizma ağrıları görülen bölgeye sürülür (Kaval, 2011).

46. VALERIANACEAE

209. *Valeriana alliarifolia* Adams.

Bitkinin yöresel adı: Kulundoşk

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü Tanrıverdi mezrası, su içleri, 37° 50' 992" N, 43° 09' 828" E, 2200 m, 06.07.2011, MM64.

Toplanma dönemleri: Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Zehir

Kullanım kodu: VIIA4

Kullanım şekli: Hayvanlar bitkiyi yediğinde şiddetli zehirlenmelere hata ölüme neden olur (Endeli DÖNMEZ).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

47. VIOLACEAE

210. *Viola odorata* L.

Bitkinin yöresel adı: Binevşok

Literatürdeki diğer adları: Menevşe, Menekşe, Mor menekşe, Kokulu menekşe, Kır menekşesi, Binevşok

Lokalesi: C9 Van: Çatak, Dokuzdam köyünün Alantaş mezarası, çayırılık alan, 37° 51' 014" N, 43° 10' 622' E, 2058 m, 28.05.2010, MM271.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Süs-yem

Kullanım kodu: IVA, VIA8

Kullanım şekli: Süs amaçlı park ve bahçelerde yetiştirilmektedir. Toprak üstü kısımlar hayvan yemi olarak kullanılır (Hüsnü BALTA).

Literatürdeki kullanımı: Yaprak, çiçek ve gövde kısımları koku elde etmek için kullanılır. Ayrıca bitki kaynatılarak terletici ve ateş düşürücü ve lapa veya gargara şeklinde göğüs yumuşatıcı olarak kullanılır (Baytop, 1999; Bulut, 2006). Yaprak ve

çiçekler hayvan yemi olarak kullanılır (Ertuğ, 2000). Çiçek dekoksasyon halinde, solunum sistemi bozukluğunda kullanılır (Çömlekçioğlu ve Karaman, 2007). Yapraklar yanık tedavisinde kullanılır (Uysal ve ark., 2008). Süs amaçlı park ve bahçelerde yetiştirilmektedir (Metin, 2009). Damar, mide ve böbrek ağrıları için kurutulan tüm bitki suda kaynatılarak içilir. Mide yarası için bitki çiçekli halde iken çiğ olarak yenir (Kaval, 2011).

48. VITACEAE

211. *Vitis vinifera* L.

Bitkinin yöresel adı: Tiri, jur

Literatürdeki diğer adları: Tıriy, Asma, Koruk, Yabani asma, Çakal üzümü, Tri, Ğınıb, Üzüm, Trıh, Korık, Devek, Diri

Lokalitesi: C9 Van: Çatak, Konalga köyü, Eski Konalga, bahçe içleri 37° 51' 782" N 43° 05' 208" E, 1574 m, 20.09.2011, MM221.

Toplanma dönemleri: Haziran-Ağustos

Kullanılan kısım: Meyve-Yaprak

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım kodu: IA1, IA4

Kullanım şekli: Yapraklarından Sarma yapılır. Meyveler yaz aylarında taze kış aylarında ise kuru olarak tüketilir (Halit KAMAÇ).

Literatürdeki kullanımı: İyi bir gıda maddesi olup, tedavide idrar artırıcı, yatıştırıcı, müshil ve kuvvet verici olarak dekoksasyon (%5) halinde kullanılır. Kurutulmuş yapraklar dahilen infüzyon (%5) halinde kabız ve kan kesici olarak kullanılır. Asma yaprağından sarı, sarı-yeşil renkler elde eldir (Eyüpoğlu ve ark.,1983). Meyve dahilen yanık tedavilerinde kullanılır (Yeşilada ve ark., 1995). Fışkı adı verilen uç sürgünleri yenir, mayhoş tadı vardır. Pekmezide kansızlığa ve üşütmeye karşı içilir. Kuru meyve ezilerek kırıkların üzerine şişmeyi engellemek için bağlanır (Vural ve ark., 1997).

Yaprak ve kuru üzümünden yeşilimsi ve kahverengi boya elde edilir (Ertuğ, 1999; Özgökçe ve Yılmaz, 2003; Karadağ, 2007). Meyveleri ve yaprakları gıda amaçlı olarak kullanılır. Gövdesi el sanatları yapımında kullanılır. Genç yapraklar ağrıları dindirmek için yenir (Ertuğ, 2000). Yaprakları sebze olarak kullanılır. Meyveleri sevilerek yenilir. Şurubu yapılıp ve kuvvet verici olarak kullanılır. Yapraklar yara iyi edici olarak da kullanılır (Türkoğlu, 2000). Meyve ve yaprakları yenir. Yaprakları kan kesici olarak kullanılmaktadır. Meyveleri kuvvet verici ve kabızlık giderici olarak kullanılır (Duran ve ark., 2001). Kuru üzüm ezilerek moraran bölge üzerine uygulanır. Meyve sirke ile birlikte vücutta güneş yanması olan bölgeye sürülür. Meyve ezilerek çıban olan yere konur. Hemoroid tedavisi için az miktarda tohum alınır (Sezik ve ark., 2001). Dallarındaki öz suyu böbrek taşı düşürücü olarak kullanılır (Saçlı ve Akalın, 2001). Çardak yapılıp (Tütenocaklı, 2002). Gıda ve tedavi amaçlı olarak kullanılır. Yakacak olarak kullanılır. Akan su böbrek taşı için günde 1 fincan içilir. Asma budandığında akan sıvı bir şişeye toplanır. Bu su ile saçlar yıkanır. Antibakteriyal olarak kullanılır (Ertuğ ve ark., 2003; Ertuğ ve ark., 2004; Ertuğ ve Tümen, 2004). Gıda amaçlı olarak kullanılır (Ertuğ, 2004b). Meyve ve tohum dekoksasyon halinde hemoroid tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004). Yaprakları ve meyvesi gıda olarak kullanılır (Tugay ve ark., 2004). Genç sürgünler böcek sokmalarına karşı kullanılır. Meyveleri anti gastrit olarak kullanılır (Pieroni ve ark., 2005). Taze yapraklı dalları, ısıtılıp, haricen, eklem ağrılarının giderilmesinde kullanılır. Meyvelerinden hazırlanan sirke, dahilen, zehirli ot yiyen ve vücudunda şişme görülen hayvanların tedavisinde kullanılır. Hayvanda müshil etkisi yapar ve yediklerini dışarı atması sağlar. Meyveleri, hafifçe kurutulduktan sonra, aç karnına günde 15-20 adet yenilerek, kan yapıcı olarak kullanılır. Taze yapraklar, hafifçe ezildikten sonra, haricen, çıbanların çabuk iyileşmesini sağlamak amacıyla kullanılır. Dallardan hazırlanan dekoksasyon, haricen, saçların beslenmesi, canlılık parlaklık kazanması amacıyla kullanılır. Yapraklarından hazırlanan infüzyon, günde 3 kez yemeklerden sonra birer bardak dolusu içilerek, bacaklardaki şişliğin giderilmesinde kullanılır. Meyvelerinden yapılan pekmez, dahilen, nezle ve soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır. Meyvelerinden yapılan pekmez, dahilen, hayvanlardaki üşütmeye karşı kullanılır (Tuzlacı, 2006). Meyveleri olgunlaşınca yenir. Bitki özsuyunun göze damlatılması göz ağrılarına iyi gelir (Bulut, 2006). Meyveleri ve yaprakları yiyecek olarak kullanılır. Ayrıca yakacak olarak ta kullanımı vardır (Korkut, 2006; Akan ve ark., 2008). Işkın denilen uç sürgünleri ve meyveleri taze olarak yenir. Taze meyvesinden ezilerek elde edilen pekmez üşümeye ve kansızlığa karşı kullanılır

(Öztürk ve Dinç, 2005). Yaprakları sarma yemeğinde kullanılır. Bölgede yetiştiriciliği çok yaygın olan bir bitkidir. Kadınlar ve erkekler tarafından çevredeki köy ve mezralarda meyveleri Cizre pazarına getirilerek satılmaktadır (Gencay, 2007). Arılar bal yapımı için bitkiden yararlanır (Karaca, 2008). Meyveleri yenir. Meyvelerinden pekmez yapılır. Yapraklarından dolma yapılır (Satıl ve ark., 2008; Bulut, 2008). Meyvenin şurubu yapılıp kuvvetlendirici maksadıyla kullanılır (Çömlekçioğlu ve Karaman, 2008). Meyveleri ezilerek kaynatılır pekmez ve şarap yapılır, ayrıca naylona serilerek kurutularak ya da içine ceviz konup kurutma şeklinde değişik ürünler yapılır satılır ve tüketilir. Ayrıca toprak üstü kısmı kışın odun sobalarında yakacak olarak kullanılır (Akgül, 2008). Meyvelerden elde edilen pekmez kan yapıcı olarak kullanılır, meyveler yaz aylarında taze kış aylarında ise kuru olarak tüketilirken yapraklarından çeşitli yemeklerde kullanılır (Eşen, 2008; Saday, 2009; Yüzbaşıoğlu, 2010). Bitkinin yaprağı tuzlu suda bekletildikten sonra başın ağrıyan kısmına konur (Uysal ve ark., 2008). Nisan ayında dalı kırılınca akan usare, dalın ağzına bağlanan şişelere biriktirilir. Saçları besleyip parlatması için haftada bir bu suyla saçlar yıkanır, cildi güzelleştirmesi için yüze sürülür. Meyve ve yaprakları gıda olarak kullanılır. Meyvelerinin turşusu yapılır (Kızılarıslan, 2008). Meyve öksürük, kansızlık, soğuk algınlığının tedavisinde kullanılmaktadır. Üzümünden yapılan pekmezi rahatsızlık süresince 1-2 bardak sulandırılıp içilmektedir (Uysal, 2008). Üzüm meyvesi yaş veya kuru olarak yenilir. Kuru üzüm kansızlığa karşı kullanılır. Yaş üzümünden pekmez, sirke yapılır. Tatlılarda, keklerde, kompostalarda kurusu kullanılır. Çekirdekleri çiğnendiğinde kanseri önler. Olgunlaşmamış üzümünden yapılan goruk suyu, turşuya ve ekşili yemeklere katılır. Asma yaprağı, tazeyken toplanır, haşlanır, içine etli veya zeytinyağlı harç konulup sarılarak yaprak sarması yapılır. Asma evlerin bahçesinde gölgelik oluşturur. Sarılıcı olması nedeniyle evlerin dış duvarlarını süsler (Deniz, 2008). Taze sürgünlerini kırınca akan su kanamayı durdurması için kanayan yere damlatılmaktadır. Asmanın budanan dallarından akan su saçlı uzatması için saç diplerine sürülmektedir. Meyvesinden elde edilen pekmez ezik ve berelere sarılmaktadır. Kuru üzüm çiğnenip berenin üzerine konularak bezle kapatılıp sarılmaktadır. Kara üzümün kabuğu soyulup çekirdeği ile dövüldükten sonra, ölü hücrelerin atılması, parlaklık vermesi, ciltteki iz ve lekeleri gidermesi için cilde sürülüp en az 10 dk beklenerek ılık su ile durulanmaktadır. Meyvesinden elde edilen pekmezin üzerine kaynar su ilave edilip güneşte bekletilerek ekşimesi sağlanmakta ve turşu kurulumu sirke yerine kullanılmaktadır. Meyvesinden elde edilen pekmezi *gök çapıt* denilen bez üzerine avkı ile beraber sürüldükten sonra

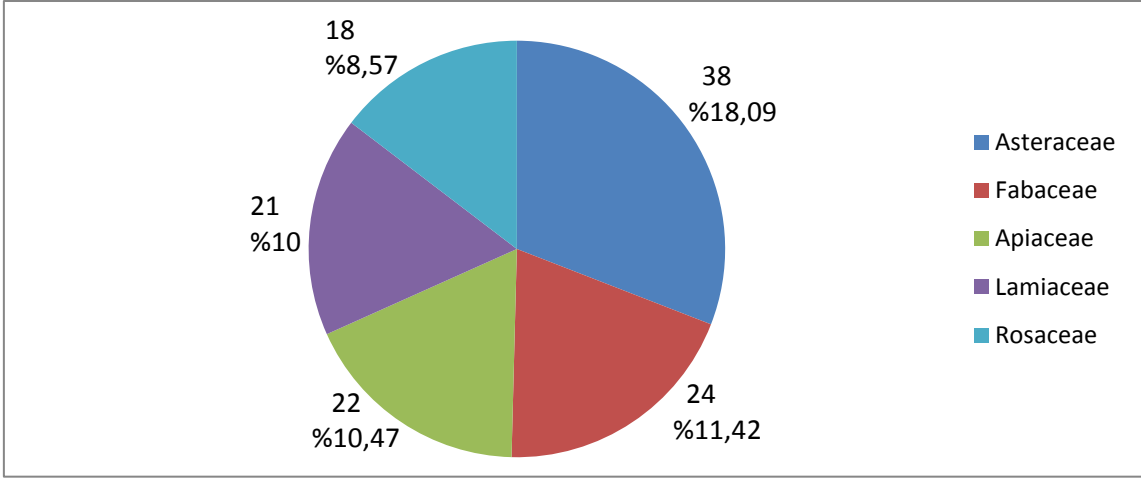
ateşli çocuklar bu bez üzerine yatırılmaktadır. Doğum yapan kadınların vücudu çabuk toparlansın diye pekmezle karabiber karıştırılıp içirilmektedir. Deri kesiklerinde yara üzeri yaprağı ile kapatılarak sarılmaktadır. Yapraklar haşlanıp etli ve zeytinyağı sarma dışı olarak kullanılmaktadırlar. Asma kökleri kuruyunca sigara gibi içilmektedir (Metin, 2009). Bitki yaprağının salamurası yapılır. Olgunlaşan meyve yenir. Bu iki amaçla tüketilen bitkinin yaprak ve meyvesi ticari amaçla satılır (Kaval, 2011).

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Konalga, Sırmalı, Dokuzdam Köyleri ve bu köylere bağlı mezzalarında (Konalga'ya bağlı mezzalar: Berakün, Hazanpuran, Demirkazık, Koltutan, Çöpçatan, Taşbucak, Dereiçi, Bahçeler, Tanrıverdi; Dokuzdam'a bağlı mezzalar: Alantaş, Şıvgınlı, A. Kuşak, Y. Kuşak, Şahinbaş; Sırmalı'ya bağlı mezzalar: Yolgeçen, Armağan, Ortakaya, Dönemeç, Şahbur, Küllüce, Beğendik, Ardıçlı, Dursunlar ve Gelincik) gerçekleştirilen bu çalışma sonucunda 48 familyaya ait toplam 211 bitki taksonunun halk arasındaki yöresel adları, kullanım amaçları, kullanım şekilleri ve kullanılan kısımları ortaya konmuştur. Tespit edilen bitkilerin örtüşen kullanımları ile birlikte genel olarak bu bitkilerin 87 gıda, 87 tedavi, 42 yem, 25'i yakacak, 12 el sanatları, 6'sı boyar madde, 7 ekonomik olmak üzere toplam 7 temel başlık altında kullanımları tespit edilmiştir. Ayrıca 18 bitkinin farklı alanlardaki (süs, güzel koku, sakız, zehir vb.) kullanımları belirlenmiştir

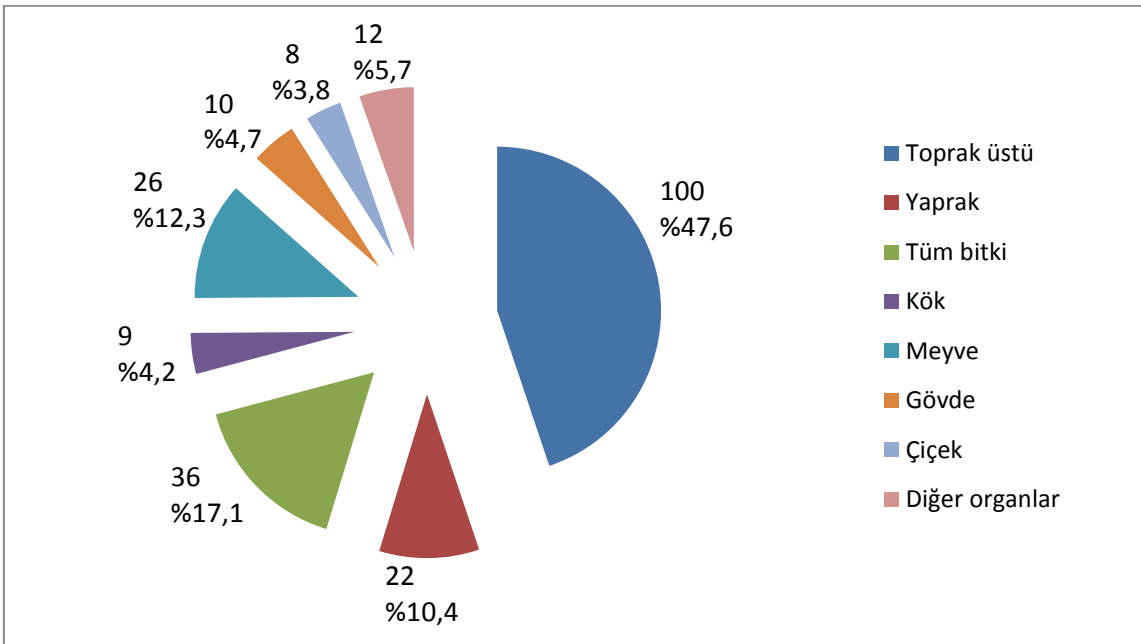
Araştırma alanında yer alan okullarda yaptığımız anketlerde ve birebir görüşmelerde en çok değinilen ilk on bitki; *Allium vineale* (sirmo; Gıda), *Diplotaenia cachrydifolia* (Siyabu; Gıda ve Ekonomik), *Scutelleria orientalis* L. subsp. *bicolor* (keselmahmut; Tedavi), *Achillea biebersteinii* (Bovijan, Tedavi, Sinek kovucu), *Chaerophyllum macrospermum* (Mendi; Gıda), *Malva neglecta* (Tolk, Tedavi), *Plantago lanceolata* (Giyamambel; Tedavi), *Rheum ribes* (Revas, Tedavi, Gıda), *Plantago major* subsp. *major* (Belghevizar; Tedavi), *Urtica dioica* (Gezink, Dezink; Gıda ve Tedavi)'dir.

Araştırma alanında kullanımı belirlenen bitkilerden en fazla takson içeren ilk beş familya *Asteraceae* 38 (% 18,09), *Fabaceae* 24 (%11,42), *Apiaceae* 22 (%10,47), *Lamiaceae* 21 (%10) ve *Rosaceae* 18 (%8,57) olarak belirlenmiştir (Şekil 5.1).

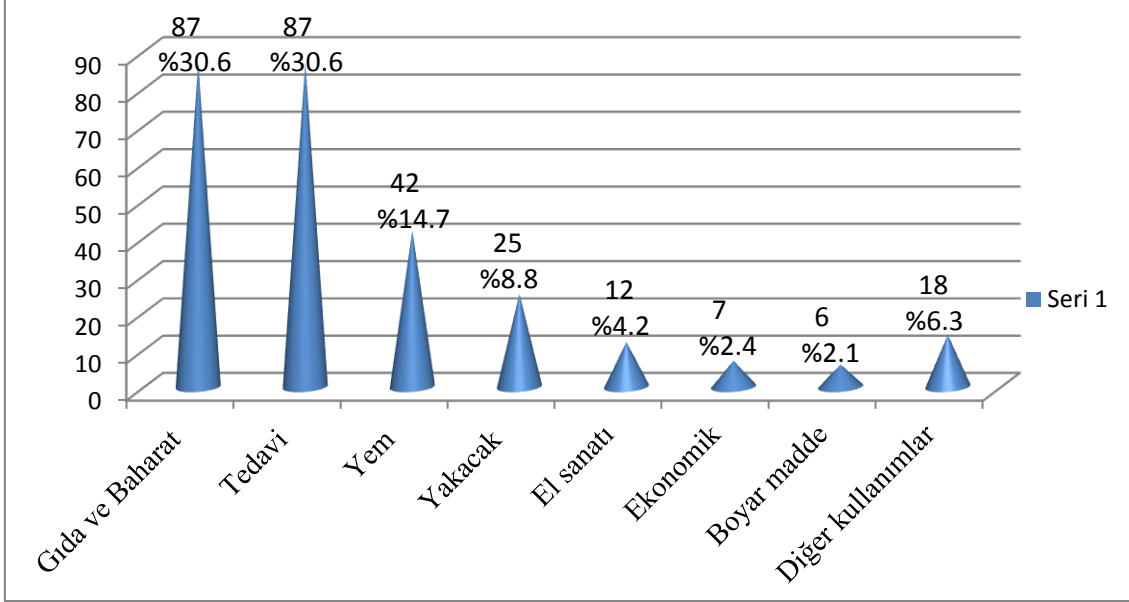
Şekil. 5.1. Araştırma alanında kullanımı belirlenen bitkilerden en fazla takson içeren ilk beş familya.

Araştırma sahasında tespit edilmiş olan bitkilerin kullanılan organlarının büyük çoğunluğunu % 47,6 (100 tür) oranla toprak üstü kısımlar oluşturmaktadır. Bunu %10,4 (22 tür) ile yaprak, % 17,1 (36 tür) ile tüm bitki, % 4,2 (9 tür) ile kök, % 12,3 (26 tür) ile meyve, % 4,7 (10 tür) ile gövde, % 3,8 (8 tür) ile çiçek ve % 5,7 (12 tür) ile diğer organlar (dal, bitki sütü, çiçek, bulb vs.) takip etmektedir (Şeki 5. 2). Bu durum bize bölgedeki insanların bitkilerin kullanımında büyük oranda bilinçli olduklarını, her organın etkisinin farklı olabileceği ve bitkiyi tüm olarak kullanmaktansa gerekli olan organın kullanımının önemini farkında olduklarını göstermektedir.

Şekil.5. 2. Kullanılan kısımlarının karşılaştırılması.

Bölgede bu bitkilerin farklı amaçlarla kullanıldığı tespit edilmiştir. 87 bitki (% 30.6) gıda ve baharat amaçlı, 87 bitki (% 30.6) tedavi amaçlı, 42 bitki (% 14.7) yem, 25 bitki (% 8.8) yakacak amaçlı, 7 bitki (% 2.4) ekonomik amaçlı, 12 bitki (% 4.2) elsanatı, 6 bitki (%2.1) boyar madde ve 18 bitki (% 6.3) diğer kullanımlar olarak tespit edilmiştir (Şekil. 5. 3).

Şekil. 5.3. Kullanım amaçlarına göre bitki türleri.

5.1. Gıda Amaçlı Kullanılan Bitkiler

Araştırma alanında gıda amaçlı olarak kullanılan bitkilerin çoğunluğu yöre halkı tarafından doğadan temin edilmektedir. Bu bitkiler yemeklerin yanında sebze olarak veya yemeklere katılarak tüketilmektedir. Bunun yanında kurutulmuş veya salamurası yapılan ve yılın diğer mevsimlerinde kullanılmak üzere saklanan bitkiler de tespit edilmiştir. Yöre halkının kullandığı doğal bitkilerinin yanında tarımı yapılan bitkisel ürünler de bulunmaktadır. Araştırma bölgesinde nohut, domates, salatalık, kabak, soğan, lahana ve fasulye gibi bitkilerin tarımı yapılırken; elma, armut, erik, ceviz ve üzüm gibi meyvelerin de yetiştiriciliği yapılmaktadır. Ayrıca gıda olarak tüketilen ve pişirilerek veya haşlanarak yenenler (*Diplotaenia cachrydifolia*, *Ferulago stellata*, *Chaerophyllum macrospermum*, *Arum conophalloides* Kotschy ex Schott. var. *conophalloides*, *A. conophalloides* Kotschy ex Schott var. *virescens*, *Prangos meliocarpoides* Boiss. var. *meliocarpoides*, *Gundelia tournefortii* L. var. *tenuisecta*,

Allium ampeloprasum, *A. Vineale*, *Eremurus spectabilis*, *Muscari comosum*) ilkbaharın ilk aylarında çevredeki yöre halkı tarafından gruplar halinde veya yaylada kaldıkları dönemlerde toplanmaktadır. Çünkü yayla kültürü halen var. Bunların bir kısmı hemen pişirilirken bir kısmı salamurası yapılır. Bir kısmı ise haşlandıktan sonra kurutulup kışa saklanır.

Alcea kurdica (Hero), bitkisinin taze olan yapraklarından sarma yapılır. Bitkinin gıda olarak kullanımı ilk defa tarafımızdan belirlenmiştir.

Alkanna froedinii (Mejmejok), çiçekteki bal özü emilir. Taranan literatürde benzer bir kullanım şekline rastlanmadı.

Allium ampeloprasum (Pivazok), İlkbahar aylarında toplanan genç bitki (çiçeklenmeden önce) doğradıktan sonra peynire katılır. Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmamış olup bu kullanım tarafımızdan ilk kez kayıt edilmiştir.

Allium akaka (Guhbızın), Bitkinin yaprak kısmı taze veya kurutulduktan sonra bulgur pilavına katılır. Bitkinin yaprak kısmı taze veya kurutulduktan sonra suda haşlanıp sözüldükten sonra yağda kızartılarak yemeği yapılır. Benzer bir kullanım Kaval (2011) tarafından belirlenmiştir.

Allium scorodoprassum L. subsp. *rotundum* (Pivazok), bitki ufalanıp peynire katılır. Benzer bir kullanımlar Özçelik(1992), (Öztürk ve ark., 2000), Kaval (2011) tarafından da belirlenmiştir.

Allium vineale (Sirmo), taze bitki peynire konur. Literatürde benzer kullanımlar Özçelik (1992), Baytop (1999), Gencay (2007)'nin çalışmalarında belirlenmiştir.

Anethum graveolens (Tere otu), toprak üstü kısmı yoğurt içine doğranıp yenmektedir. Benzer kullanım Metin (2009), Doğan ve arkadaşları (2004), Onar (2006) ve Kaval (2011)'in yapmış olduğu çalışmalarda da belirtilmiştir.

Anthriscus nemorosa (Alo), bitkinin genç sürgünleri suda haşlanarak sarımsaklı yoğurt ile yemeği yapılmaktadır. Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmamış olup bu kullanım tarafımızda ilk kez kayıt edilmiştir.

Anchusa azurea Mill. var. *azurea* (Mejmejok), çiçekteki bal özü emilir. Benzer kullanımlar Ertuğ (2000), Arık (2003), Korkut (2006), Akan ve arkadaşları (2008), Karaca (2008), Kaval (2011) tarafından da belirlenmiştir.

Aristolochia bottae (Guhok), bitkinin taze olan genç gövde kısımları soyularak yenmektedir. Taranan literatürde benzer bir kullanım şekline rastlanmadı.

Arctium minus (Hill.) Bernh. subsp. *pubens* (Belg gırno, Kuncurk, Belg misek), bitkinin gövde kısımları soyularak çiğ olarak yenir. Literatürde benzer kullanım Altan ve ark. (1999) tarafından da belirlenmiştir.

Arum conophalloides Kotschy ex Schott var. *conophalloides* (Kahri), toprak üstü kısımları kurutulup bulgur pilavına tat verici olarak katılır. Benzer bir kullanım Kaval (2011) tarafından da belirlenmiştir.

Arum conophalloides Kotschy ex Schott var. *virescens* (Kahri), toprak üstü kısımları kurutulup bulgur pilavına tat verici olarak katılır. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Astragalus subrobustus (Güniberan), bitkinin taze ve genç meyveleri çiğ olarak yenir. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Bellevalia latifolia (Luş), bitkinin yaprak kısmı taze veya kurutulduktan sonra suda haşlanıp sözüldükten sonra yağda kızartılarak yemeği hazırlanır. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Beta corolliflora (kizirok), bitkinin toprak üstü kısımları çiçeklenme periyodundan önce toplanıp yağ ve yumurta ile birlikte kavrulup yemeği yapılır. Bitkinin gıda olarak kullanımı ilk defa tarafımızdan belirlenmiştir.

Bunias orientalis (Tahliş), bitkinin genç olan gövde kısmı bahar aylarında soyulup çiğ olarak yenir. Benzer bir kullanım Altan ve ark. (1999) tarafından belirlenmiştir.

Cerasus brachypetala Boiss. var. *bornmuelleri* (Helhelok), meyve olgunlaştıktan sonra çiğ olarak tüketilir. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Cerasus mahaleb (L.) Miller var. *mahaleb* (Hihinik), meyveleri taze ve kuru olarak yenir. Benzer kullanımlar Gümüş (1994), Akgül (2008)'ün yapmış olduğu çalışmalarda da belirtilmiştir.

Celtis glabrata (Teyrok), meyve olgunlaştıktan sonra çiğ olarak tüketilir. Tarafımızdan belirlenmiş olan bu kullanım şekli; Duran (1998), Baytop (1999), Arık (2003) ve Kaval (2011) tarafından da belirlenmiştir.

Centaurea nemecii (Şivanok), ilkbaharda tam yapraklanmadan kökü çıkartılıp soyulduktan sonra çiğ olarak yenir. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Chaerophyllum crinitum Boiss. (Hitik), bitkinin genç haldeki gövde kısmı soyulduktan sonra çiğ olarak yenir. Taranan literatürde benzer bir kullanım şekline rastlanmadı.

Chaerophyllum macropodum (Menda dem), bitkinin dal kısmı soyulup çiğ olarak yenmektedir. Benzer kullanımlar Öztürk ve arkadaşları (2000), Kaval (2011)'in yapmış olduğu çalışmalarda da belirtilmiştir.

Chaerophyllum macrospermum (Mendi), ilkbahar aylarında bitkinin toprak üstü kısımları toplanıp doğrandıktan sonra haşlanır ve daha sonra peynire katılır. Aynı zamanda yumurta ile kızartılarak veya ayran aşına katarak yemeği yapılmaktadır. Tarafımızdan belirlenen bu kullanım Özçelik (1992) ve Kaval (2011) tarafından belirtmiş olduğu kullanım ile örtüşmektedir.

Cirsium pubigerum (Desf.) DC. var. *spinosum* (Kivar), bitki genç halde iken soyulup yenmektedir. Tarafımızdan belirtilmiş olan bu kullanım şekli Kaval (2011) tarafından da belirlenmiştir.

Araştırma alanı ve çevre illerdeki halk tarafından yaygın olarak tüketilen ve ticari amaçla toplanıp, alınıp satılan *Diplotaenia cachrydifolia* hem araştırma bölgemizde hem de Hakkari, Çukurca çevrelerindeki halk tarafından “siyabu” olarak adlandırılmaktadır. Bugüne kadar *D.cachrydifolia* bitkisinin yağ içeriği ile ilgili bazı çalışmalar (Harkiss ve Surmaghy, 1987; Harkiss ve Surmaghy, 1998; Özcan ve ark., 2004; Bazgir ve ark., 2005) yapılmış; kullanımı ile ilgili bilgiye Kaval (2011)'de rastlanılmıştır. Bazı çalışmalarda (Baytop, 1999; Yıldırım ve ark., 2008; Öztürk ve ark.,

2000) *Ferula rigidula* bitkisinin mahalli adı siyabu olarak kullanıldığı belirtilmektedir. Araştırma alanımızda *D. cachrydifolia* (Siyabu) bitkisinin ilkbahar aylarında toprak üstü genç sürgünleri toplanarak haşlandıktan sonra peynire katılır. Bunun yanında haşlanan bitki yağda yumurta ile birlikte kızartılarak yenmektedir. Ayrıca salamurası yapıp kışa saklanmaktadır. Tarafımızdan belirtilmiş olan bu kullanım şekli Kaval (2011) tarafından da belirlenmiştir.

Echinops orientalis (Gog), bitki genç iken kapitulum üzerindeki çiçekler temizlendikten sonra çiçek tablasının içi çiğ olarak yenir. *Echinops orientalis* bitkisinin benzer kullanımı Dönmez (2000), Yeşil (2007) ve Kaval (2011) tarafından da belirlenmiştir.

Eremurus spectabilis (Sıtırk), bitkinin genç olan sürgünleri ayran ve pilav yemeklerine katılır. Ayrıca ilkbaharda erken vakitte çıkan toprak üstü kısımları toplanır haşlanır suyu süzöldükten sonra yumurta ile birlikte kavruarak yemeği yapılır Benzer bir kullanım Tuzlacı (1985), Öztürk ve Özçelik (1991), Yıldırım (1991), Bağcı (2000), Türkoğlu (2000), Arık (2003), Gencay (2007) ve Kaval (2011) tarafından da belirlenmiştir.

Eryngium bornmuelleri (Tusi), arılar bal yapımında bitkinin polen ve nektarından faydalanmaktadır ayrıca; bitkinin taze olan gövde kısmı soyulup yenir. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Falcaria vulgaris (Kazayağı), yeşil ve taze yaprakları toplanır. Haşlanarak yumurta ile birlikte kavrulur. Benzer kullanımlar Öztürk ve Özçelik (1991), Arık (2003), Bulut (2006), Yıldırım ve arkadaşları (2008) ve Kaval (2011) tarafından belirlenmiştir.

Gundelia tournefortii L. var. *tenuisecta* (Kenger reş), ilkbaharda tam yapraklanmadan kökü çıkartılıp salamurası yapılarak peynire katılır. Ayrıca ilkbaharda toprak içindeki genç sürgünler toplanarak suda haşlandıktan sonra yumurta ile birlikte yağda kavruarak yemeği yapılır. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Gundelia tournefortii L. var. *tournefortii* (Kengerzer), Kök kısmı yaz aylarında keskin bıçakla kesilip elde edilen süt kurutulup sakız elde edilir. İlkbaharda tam yapraklanmadan kökü çıkartılıp salamurası yapılarak peynire katılır. Ayrıca ilkbaharda

toprak içindeki genç sürgünler toplanarak suda haşlandıktan sonra yumurta ile birlikte yağda kavrulmuş yemeği yapılır. Gövdeleri çiğ olarak soyulduktan sonra yenir. Benzer kullanımlar Özçelik ve arkadaşları (1990), Öztürk ve Özçelik (1991), Baytop (1999), Öztürk ve ark., (2000), Keskin ve Alpınar (2002) Arık (2003), Gencay (2007), Metin (2009) ve Kaval (2011) tarafından belirlenmiştir.

Heracleum persicum (Soy), ilkbahar aylarında toplanan bitki ufalanarak taze veya kurutulduktan sonra peynire katılır. Benzer kullanım Öztürk ve Özçelik (1991), Özçelik (1994), Arık (2003) ve Kaval (2011) tarafından belirlenmiştir.

Hordeum bulbosum (Gunbilok), bitkinin bulb kısmı taze iken çiğ olarak yenir. Tarafımızdan belirlenmiş olan bu kullanım Arık (2003), Gencay (2007), Balos (2007) ve Kaval (2011) tarafından da belirlenmiştir.

Iris barnumea Baker & f. *barnumea* (Sıtırk), genç yapraklar çiçeklenme periyodundan önce toplanır. Yağ ve yumurta ile birlikte yemeği yapılır. Literatürde herhangi bir kullanıma rastlanmamış olup bu kullanım tarafımızda ilk kez kayıt edilmiştir.

Ixiollirion tataricum (Palas) Herbert subsp. *montanum* (Pambız), Korm kısmı genç dönemde soyularak yenir. Taranan literatürde benzer bir kullanım şekline rastlanmadı.

Lathyrus tuberosus (Henc), Bitkinin toprak altı yumrular soyulup çiğ olarak yenir. Benzer bir kullanım Altan ve Ark. (1999), Baytop (1999) tarafından belirlenmiştir.

Muscari armeniacum (Çav şink), bitki soğanı ile birlikte çıkartılıp kurutulduktan sonra bulgur pilavına tat verici olarak katılır. Bu kullanım şekline taranan literatürde rastlanmamıştır.

Muscari comosum (Çav şink), bitki soğanı ile birlikte çıkartılıp kurutulduktan sonra bulgur pilavına tat verici olarak katılır. Benzer bir kullanım Ertuğ (1998) tarafından da belirlenmiştir.

Papaver arenarium (Haşhaş), açmamış çiçek tomurcukları yenir. Gıda amaçlı kullanımı tarafımızdan ilk kez belirlenmiştir.

Paracaryum rasemosum (Schreber) Britten var. *rasemosum* (Mejmejok), arılar bal yapımı için bitkiden faydalanır. Ayrıca çiçekteki bal özü emilir. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Pimpinella anthriscoides Boiss. var. *anthriscoides* (Alo), bitkinin taze sürgünleri doğradıktan sonra yağda yumurta ile pişirilerek yenmektedir. Literatürde bu bitkiye ait benzer kullanıma Kaval (2011)'de rastlanmıştır.

Prangos meliocarpoides Boiss. var. *meliocarpoides* (Gumbılık), meyva olgunlaşmadan önce (genç dönemde) taze olarak toplanıp çiğ olarak yenir. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamış olup ilk kez tarafımızda kayıt edilmiştir.

Primula auriculata (Belgsisin), bitki ilkbahar aylarında çiçeklenmeden yaprakları toplanıp peynire katılır. Benzer bir kullanım Öztürk ve ark. (2000) ve Kaval (2011)'in yapmış oldukları çalışmada belirtilmiştir.

Rhamnus kurdicus (Helhelok), Meyvesi taze veya kuru olarak yenir. Gıda amaçlı kullanımı tarafımızdan ilk kez belirlenmiştir.

Ranunculus kotschy (Cung), bitkinin genç olan toprak üstü kısımları doğradıktan sonra peynire katılır. Literatürde benzer bir kullanım Öztürk ve ark. (2000) tarafından belirtilmiş olup Kaval (2011)'de ise “bitkinin yaprak kısmı taze veya kurutulmuş halde yemeklerde kullanılır” şeklinde bir kullanım mevcut.

Roemeria refracta DC. subsp. *occidentalis* Kadereit (Haşhaş), açmamış çiçek tomurcukları yenir. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Rumex scutatus (Tırşoktırş), bitkinin taze olan yaprak kısmı çiğ olarak tüketilir. Yaprak yemeklere ekşi tadı vermek maksadıyla da kullanılır. Tarafımızdan belirlenmiş olan bu kullanım şekli Özgen ve ark. (2004), Türkoğlu ve ark. (2006), Çakılcıoğlu ve ark. (2007), Yeşil (2007) ve Kazan (2007) tarafından da belirlenmiştir.

Rumex tuberosus L. subsp. *horizontalis* (Tırşo), yaprakları sarma olarak kullanılır. Benzer bir kullanım Abay ve Kılıç (2001), Arık (2003), Çakılcıoğlu ve ark. (2007) ve Kaval (2011) tarafından da belirtilmiştir.

Scorzonera latifolia (Nermend), genç dal ve yapraklar çiçeklenme periyodundan önce toplanarak yağ ve yumurta ile birlikte yemeği yapılır. Ayrıca çiğ olarak da yenir. Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmamış olup bu kullanım tarafımızda ilk kez kayıt edilmiştir.

Scorzonera semicana (Spinga dem), Yaprakları çiğ veya pişirilerek yenir. Benzer bir kullanım Çakılçioğlu ve Türkoğlu (2009) tarafından belirtilmiştir.

Scorzonera papposa (Spinga sor), genç dal ve yapraklar çiçeklenme periyodundan önce toplanır. Yağ ve yumurta ile birlikte yemeği yapılır. Ayrıca çiğ olarak da yenir. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Sium sisarum L. var. *lancifolium* (Bilmehink), Toprak üstü genç sürgünleri doğranıp haşlandıktan sonra peynire katılır. Ayrıca taze sürgünleri haşlandıktan sonra yumurta ile birlikte kızartılıp yemeği yapılır. Aynı zaman bitkinin genç haldeki gövde kısmı soyulduktan sonra çiğ olarak yenir. Belirlenen bu kullanım Mart (2006), Satıl ve arkadaşları (2008) ve Kaval (2011) tarafından belirlenen kullanım ile örtüşmektedir.

Smyrniolum olusatrum (Ğelendor), bitkinin dal kısmı soyulup yenmektedir. Literatürde benzer bir kullanım Kaval (2011) tarafından yapılmış olan çalışmada belirtilmiştir.

Smyrniopsis aucheri (Mamır), toprak üstü genç sürgünleri doğranıp haşlandıktan sonra peynire katılır. Gıda amaçlı kullanım şekli tarafımızdan ilk kez belirlenmiştir

Sorbus umbellata (Desf.) var. *taurica* (Behok), olgunlaşan meyve çiğ olarak yenir. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Thymus kotschyanus Boiss. & Hohen var. *glabrescens* (Catır), taze veya kurutulmuş halde yemeklere tat vermek için baharat olarak kullanılır. Tarafımızdan belirlenmiş olan bu kullanım Öztürk ve Özçelik (1991), Arık (2003), Mart (2006) Yeşil (2007), Altundağ ve Özhatay (2010) tarafından belirlenmiş kullanım ile aynıdır.

Tragopogon bupthalmoides (DC.) Boiss. var. *latifolius* (Sipink), genç dal ve yapraklar çiçeklenme periyodundan önce toplanır. Yağ ve yumurta ile birlikte yemeği yapılır. Ayrıca çiğ olarak da yenir Tarafımızdan tespit edilmiş olan bu kullanım şekli

Kaval (2011) ile benzer ve Gümüş (1994)'ün yapmış olduğu çalışmada belirtilen kullanım ile örtüşmektedir.

Tragopogon. Coloratus (Siping), genç dal ve yapraklar çiçeklenme periyodundan önce toplanır. Yağ ve yumurta ile birlikte yemeği yapılır. Literatürde benzer bir kullanım Dönmez (2000) tarafından yapılmış olan çalışmada belirtilmiştir.

Tulipa armena Boiss. var. *armena* (Soryaz), bitkinin soğanı soyulduktan sonra çiğ olarak yenir. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Urtica dioica (Gezink), Ayrıca bitki iyice yıkandıktan sonra yenir. Benzer bir kullanım şekli Özçelik (1987), Ertuğ (2000), Şimşek ve arkadaşları (2001), Şimşek ve arkadaşları (2002), Saday (2009) ve Kaval (2011) tarafından da belirlenmiştir.

Vicia balansae (Guya fasulye), yöre halkı tarafından yaş tohumları çiğ olarak yenir. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

5.2. Tedavi Amaçlı Kullanılan Bitkiler

Araştırma alanımızın coğrafik yapısının etkisi, sağlık ve ulaşım imkânlarının yetersizliği, geçimin hayvancılığa dayanması ve göçebe hayatının teknik imkânlardan yararlanmayı güçleştirmesinden dolayı, yerli halk yabancı bitkileri yakından tanımaktadır. Pek çok hastalık için tedavi maksadı ile yararlanan bitkiler tabiatın toplanarak değerlendirilmektedir. Tedavi amaçlı kullanılan bitkilere ait veriler yörede yaşayan ve değişik uğraşları olan kişilerden alınmıştır. Tedavi amaçlı kullanılan bu bitkilerin kullanım alanlarının başında mide sancısı, yara iyileştirme, şeker hastalığı ve böbrek taşlarını düşürme gelir. Bunun yanı sıra basur, kanser, soğuk algınlığı, iltihaplanmalar, diş ağrısı, nefes darlığı, yanıklar ve enfeksiyona karşı hastalıkların tedavisinde kullanılan bitkilerde yer almaktadır. Bu bitkiler doğrudan çiğ olarak yendiği gibi çayı yapılarak ta kullanılmaktadırlar. Ayrıca tedavi amacıyla kullanılan bir bitki bazen birden çok farklı rahatsızlık için de kullanılabilir. Tedavi amaçlı kullanılan bitkilerin kullanım alanlarının başında mide sancısı, yara iyileştirme, şeker hastalığı ve böbrek taşlarını düşürme gelir. Bunun yanı sıra basur, kanser, soğuk algınlığı, iltihaplanmalar, diş ağrısı, nefes darlığı, yanıklar ve enfeksiyona karşı hastalıkların tedavisinde kullanılan bitkilerde yer almaktadır. Bu bitkiler doğrudan çiğ olarak yendiği gibi çayı yapılarak ta kullanılmaktadırlar. Ayrıca tedavi amacıyla kullanılan bir bitki bazen birden çok farklı rahatsızlık için de kullanılabilir.

Achillea biebersteinii (Bovijan), toprak üstü kısmı soğuk algınlığı ve barsak ağrılarına karşı çayı yapıp içilir. Toprak üstü kısmı karın ağrılarına giderilmesi için çiğ olarak yenir. Literatürde benzer bir kullanım Mart (2006) ve Yeşil (2007)'in yapmış oldukları çalışmalarda belirtilmiş olmasına rağmen "çiçeklerinin kaynatılmasıyla elde

edilen çayı karın ağrıların giderilmesinde kullanılır. Toprak üstü kısmında yapılan çayı, eğer miyaz sinekleri larvalarını ağız ve burun gibi organlara bırakılmışsa bunun ağır etkisine karşı içilir.” Kullanımı ilk kez tarafımızda belirtilmiştir.

Achillea vermicularis (Bovijan), toprak üstü kısmı soğuk algınlığı barsak ağrıları için çayı yapılarak içilir. Ayrıca toprak üstü kısmı karın ağrıların giderilmesi için çiğ olarak yenir. Çiçeklerinin kaynatılmasıyla elde edilen çayı karın ağrıların giderilmesinde kullanılır. Literatürde Özgökçe ve Özçelik (2004), toprak üstü kısmı çocuklarda karın şişkinliği dekoksasyon halinde kullanıldığı şeklinde bir kullanım belirtmiştir.

Alcea hohenackeri (Hero), baş ağrısı durumunda bitkinin kök kısmı suda kaynatılır ve suyu içilir. Toprak üstü kısımların suda kaynatılmasıyla elde edilen çay barsakların temizlenmesi için üketilir. Kırıkların iyileşmesinde kullanılır. Yapraklar gölgede kurutulup toz haline getirilir, toz haline getirilmiş olan bitki materyalin üzerine yumurta akı bırakılır. Bunların üzerine de sabun kazıyarak karışım elde edilir. Karışım temiz bir bez üzerine döküldükten sonra kırığın üstüne bırakılır. Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmamış olup bu kullanım tarafımızdan ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Alcea kurdica (Hero), böbrek sancısı, nefes darlığı ve idrar yolları rahatsızlıkları için bitkinin yaprak kısmı suda kaynatılarak suyu içilir. Ayrıca Böbrek taşı düşürmek için bitkinin kökleri suda kaynatılarak suyu içilir. Literatürde Tabata ve ark. (1994), kök dekoksasyon halinde böbrek taşı düşürmede ayrıca çıban ve kabuk bağlamış yaralarda kullandığı şeklinde bir kullanım belirtmiştir.

Alchemilla buseriana (Kulundoşk), yaprak kısmı ezilerek lapası kesilen yara üzerine konur. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Alkanna froedinii (Mejmejok), bitkinin genç haldeki toprak üstü kısım kaynatılarak mide ağrıları ve sancıları için sabah ve akşam birer çay bardağı içilir. Literatürde benzer bir kullanım Arık (2003) tarafında belirtilmiştir.

Anchusa azurea Mill. var. *azurea* (Mejmejok), mide hastalıklarına karşı bitkinin taze yaprakları doğranır ve hafifçe pişirilerek sabah-akşam aç karınla yenir. Literatürde benzer bir kullanım Balos (2007) tarafında belirtilmesine rağmen “bitkinin toprak üstü kısımlarının kaynatılmasından elde edilen su, soğuk algınlığı ve nefes darlığı tedavisinde kullanılır” şeklinde kullanımı ilk kez tarafımızda belirtilmiştir.

Arctium minus (Hill.) Bernh. subsp. *pubens* (Belg gırno, Kuncurk, Belg misek), toprak üstü kısmı soğuk algınlığı ve nefes darlığı için çayı yapılarak içilir. Ayrıca yaprak taze iken vücutta basur ve iltihap görülen yere konur Literatürde Kaval (2011)'de benzer bir kullanım olmasına rağmen “yapraklar zayıf ve gelişmesi yavaş olan çocuklarda dengeli büyümeleri için banyodan sonra vücuda yakı yapılır” şeklinde kullanımı ilk kez tarafımızda belirtilmiştir.

Aristolochia bottae (Guhok), bitki toplanıp kurutulduktan sonra dövülerek toz haline getirilip hayvanların ayaklarında görülen yara bölgelerine serpilir. Benzer kullanımlar Tonbul ve Altan (1989), Öztürk ve Özçelik (1991), Arık (2003) Kaval (2011)'in çalışmalarında bildirilmiştir.

Artemisia absinthium (Granguruh, Tahliş), toprak üstü kısmı toplanır kurutulup öğütüldükten sonra kaynatılıp temiz bir bezden süzülür, süzülen bu su yara, kızarıklık ve kaşıntı olan göze damlatılır. Toprak üstü kısmı karın ağrılarının giderilmesi için çiğ olarak yenir. Toprak üstü kısmı suda kaynatılarak baş ağrısı ve öksürük tedavileri için suyu içilir Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmamış olup bu kullanım tarafımızdan ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Artemisia spicigera (Giyabend), toprak üstü kısmı karın ağrılarının giderilmesi için çiğ olarak yenir. Literatürde Kaval (2011) toprak üstü kısmı suda kaynatılarak romatizmal ağrıları dindirmek için suyu içilir. Bitki kurutulduktan sonra kaynatılıp suyu mide ve karın sancılarını kesmek için içilir. Toprak üstü kısmı suda kaynatılarak baş ağrısı ve öksürük tedavileri için suyu içilir şeklinde bir kullanıma rastlanmıştır.

Astragalus gummifer (Günizer), şeker ve kalp hastalığı rahatsızlığı için kök kısmı soyulup kaynatılarak suyu içilir. Literatürde benzer bir kullanım şekline rastlanmamıştır.

Astragalus longifolius (Gırguni), şeker ve kalp hastalığı rahatsızlığı için kök kısmı soyulup kaynatılarak suyu içilir. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Bryonia multiflora (Turye ruvi), bitkinin meyveleri yüksek tansiyon durumunda yenir. Literatürde benzer bir kullanım şekline rastlanmamıştır.

Campanula glomerata L. subsp. *hispida* (Nojda) ve *Campanula involucrata* (Nojda), bitkilerin taze haldeki toprak üstü kısmı kurutulduktan sonra dövülerek toz haline getirilir ve özellikle hayvanların iltihaplı yaralarını tedavi etmede kullanılır. Literatürde bu bitkilere ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Cardaria draba (L.) Desv. subsp. *chalepensis* (Tahliş), bitki taze iken ezilip lapa haline getirilir ve vücutta kızarıklık olan yere uygulanır. Literatürde benzer bir kullanım şekline rastlanmamıştır.

Centaurea karduchorum (Giya brinok), taze haldeki toprak üstü kısmı kurutulduktan sonra dövülerek toz haline getirilir ve özellikle hayvanların iltihaplı yaralarını tedavi etmede kullanılır. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Centaurea glastifolia (Tahliş), taze haldeki toprak üstü kısmı kurutulduktan sonra dövülerek toz haline getirilir ve özellikle hayvanların iltihaplı yaralarını tedavi etmede kullanılır. Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmamıştır.

Centaurea pterocaula (Tahliş), taze haldeki toprak üstü kısmı kurutulduktan sonra dövülerek toz haline getirilir ve özellikle hayvanların iltihaplı yaralarını tedavi etmede kullanılır. Sezik ve ark., (1997) tarafından yaprakların yara iyi edici olarak kullanıldığı belirtilmiştir.

Cephalaria microcephala (Zivan), bitkinin genç gövdesi keskin bir bıçakla kestikten sonra çıkan sıvı vücutta meydana gelen kesikleri kapatmak için sürülür. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Cerasus avium (Kiraz), meyvesi baş ağrısı için taze veya kuru olarak yenir. Literatürde benzer bir kullanım şekli Yüzbaşıoğlu (2010) tarafından belirlenmiştir.

Cerasus brachypetala Boiss. var. *bornmuelleri* (Helhelok), meyvesi baş ağrısı için taze veya kuru olarak yenir. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Cichorium intybus (Kaneş), ilkbahar aylarında toprak üstü genç sürgünleri toplanıp karın sancularına karşı tüketilir. Bitkinin toprak üstü kısımları gölgede kurutulup derin bir tava içinde yakılır, elde edilen kül yanıkların üzerine serpilir.

Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmamış olup bu kullanım tarafımızdan ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Cotoneaster nummularia (Tevri), bitkinin genç dallardan alınan kabuk ip gibi dikiş iğnesinden geçilir daha sonra bu kabuk atların şişen diz ve göğüs kısımdan geçirmek suretiyle burda bırakılıp atların kısa sürede iyileşmesini sağlanır. Bitkinin kabukları ağrıyan eklemlere bırakılır. Ayrıca bitkinin kökü ile *Rheum ribes* L. (Revas) kökü birlikte suda kaynatılıp, elde edilen sıvı şeker hastalığına karşı 40 gün boyunca sabah-akşam aç karınla 1 çay bardağı içilir. Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmamış olup bu kullanım tarafımızdan ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Daphne mucronata (Tevri), bitkinin dalları ufalanarak ağrıyan diş üzerine konur. Aynı zaman kabuk kısmı dövülerek veya haşlandıktan sonra lapası romatizma hastalığında ağrıyan yerlere sarılır Literatürde benzer bir kullanım şekli Kaval (2007) tarafından belirtilmiştir.

Diplotaenia cachrydifolia (Siyabu), romatizma ağrılarını dindirmek şeker hastalığı tedavisi için kök kısmı suda kaynatılarak sabah-akşam bir çay bardağı suyu içilmektedir. Ayrıca mide ağrılarını dindirmek için bir hafta boyunca aç karınla çiğ olarak tüketilir. Literatürde benzer bir kullanım şekli Kaval (2007) tarafından belirtilmiştir.

Eryngium billardieri (Tusu), bitkinin kök kısmından akan bitki özsuğu vücutta mantar görülen yere sürülür. Benzer kullanım Kaval (2011) tarafından da belirtilmiştir. Mide kanseri tedavisi için bitkinin toprak üstü kısımları suda kaynatılarak suyu içilir ve kök kısmından akan bitki özsuğu ağrıyan dişlere sürülerek iyileşmesi sağlanır. Bu ik tarz kullanım tarafımızdan ilk defa belirlenmiştir.

Eryngium bornmuelleri (Tusi), mide kanseri tedavisi için bitkinin toprak üstü kısımları suda kaynatılarak suyu içilir. Bitkinin kök kısmından akan bitki özsuğu ağrıyan dişlere sürülerek iyileşmesi sağlanır. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Euphorbia denticulata (Huşeli), bitkiden akan süt birkaç damlası suya katılarak kabızlık giderici olarak kullanılır. Literatürde Kaval (2011) bitkiden akan süt karın sancılarını dindirmek için suya katılarak tüketilir. Bitkiden akan süt şeker üstüne veya suya katılarak ishal tedavisinde kullanıldığı, şeklinde bir kullanıma rastlanmıştır.

Euphorbia gripsophylla (Huşeli), bitkiden akan süt birkaç damlası suya katılarak kabızlık tedavi için kullanılır. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Ferula orientalis (Heliz), kökler topraktan çıkarıldıktan sonra kaynatılır ve mide ağrıları tedavisi için içilir. Literatürde benzer kullanıma rastlanmamıştır.

Fritillaria crassifolia Boiss. & Huet subsp. *kurdica* (Guharke hırçe) ve *Fritillaria pinardii* (Guharke hırçe), bitkilerinin soğanı çıkartılıp kurutulduktan sonra toz haline getirilip vücutta yara görülen yere bırakılır. Literatürde bu bitkilere ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Heracleum persicum Desf. (Soy), bitkinin toprak üstü kısmı şeker hastalığı tedavisi için çiğ olarak yenir veya suda kaynatıldıktan sonra suyu içilir. Literatürde benzer kullanıma rastlanmamıştır.

Helianthus tuberosus (Sevik), yumru şeker hastalığı için çiğ olarak tüketilir. Benzer bir kullanım şekli Sezik ve ark., (2001), Bulut (2006), Öztürk ve Dinç (2005), Tuzlacı, Doğan (2010) ve Kaval (2011) tarafından da belirtilmiştir.

Helichrysum arenarium (L.) Moench subsp. *aucheri* (Altın çiçeği) ve *Helichrysum armenium* D.C. subsp. *armenium* (Guyazerk) bitkilerinin toprak üstü kısmı kaynatılıp suyu böbrek taşlarını düşürmek, kolesterol ve şeker hastalığına karşı kullanılır. Taranan literatürde (Baytop, 1999), çiçekli dalları idrar, safra söktürücü ve kum düşürücü olarak kullanıldığı şeklinde bir kullanıma rastlanmıştır.

Helichrysum pallasi (Guyazerk), toprak üstü kısımları böbrek taşı düşürmek için çay gibi demlenir ve içilir. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Helichrysum plicatum DC. subsp. *plicatum* (Altın çiçeği), toprak üstü kısımları böbrek taşı düşürmek, kolesterol ve şeker hastalığına karşı çay gibi demlenir ve içilir. Literatürde Vural ve ark., (1997), Baytop (1999), Öztürk ve Özçelik (1991), Özgökçe ve Özçelik (2004), Yeşil (2007), Oral (2007) ve Kaval (2011) tarafından da benzer bir kullanım şekli belirtilmiştir.

Helichrysum plicatum DC. subsp. *Pseudoplicatum* (Altın çiçeği), toprak üstü kısımları böbrek taşı düşürmek, kolesterol ve şeker hastalığına karşı çay gibi demlenir ve içilir. Literatürde, Türkoğlu ve ark. (2006), Çakırcıoğlu ve ark. (2007) tarafında çiçekleri idrar ve safra söktürücü ve kum düşürücü olarak kullanılır. İnfüzyon veya dekoksi-yon (%3) yemeklerden önce on gün boyunca bir fincan içildiği şeklinde bir kullanım belirtilmiştir.

Hypericum scabrum (Sic), çiçekli dallarının kaynatılmasıyla elde edilen çayı mide rahatsızlıklarına karşı içilir. Benzer bir kullanım şekli Baytop (1999), Türkoğlu ve ark. (2006), Çakırcıoğlu ve ark. (2007), Özkan ve Koyuncu (2005) ve Yeşil (2007) tarafından belirtilmiştir.

Juglans regia (Giz), tohum ezilerek bal ile karıştırılıp ateşte eritilerek merhem halini alması sağlanır. Daha sonra bu merhem basur görülen yere sürülür. Meyveler henüz olgunlaşmadan (nohut büyüklüğünde) dahilen guatr tedavisinde bir ay boyunca günde bir adet yenir. Literatürde “tohum ezilerek bal ile karıştırılıp ateşte eritilerek merhem halini alması sağlanır. Daha sonra bu merhem basur görülen yere sürülür.” Şeklinde bir kullanım Kaval (2011) ‘ın yapmış olduğu çalışmada belirtilmiş olup, “meyveler henüz olgunlaşmadan (nohut büyüklüğünde) dahilen guatr tedavisinde bir ay boyunca günde bir adet yenir.” Benzer bir kullanım şekli Erol (1995) ve Tuzlacı (2006) tarafından belirtilmiştir.

Juncus inflexus (Pizak), bitkinin kök kısmının kaynatılmasıyla elde edilen çayı kabızlığı gidermek için kullanılır. Literatürde, Kaval (2011) bitkinin kök kısmı kaynatılarak suyu böbrek taşlarını düşürmek için içildiği şeklinde bir kullanım belirtilmiştir.

Malabaila lasiocarpa (Bijberhik), bitki taze iken ezilip lapa haline getirilir ve yara olan yere uygulanır. Bitki taze iken dövülerek veya haşlandıktan sonra vücutta kızarıklık olan yere sürülür. Ayrıca meyve ve yapraklarından hazırlanan çay, mide sancuları ve bağırsak parazitlerine karşı içilir. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Malus slyvestris Mill. subsp. *orientalis* (Uglitzk.) Browicz var. *orientalis* (Sevtrşk), meyveler ufalanıp kurutulduktan sonra suda kaynatılır elde edilen su

baş ağrısına karşı içilir Benzer bir kullanım şekli. Yıldırım (1991) tarafından belirtilmiştir.

Malva neglecta (Tolk), toprak üstü kısımların suda kaynatılmasıyla elde edilen çay mide ve eklem ağrıları ile bağırsak iltihabına karşı içilir. Ayrıca bitki unla birlikte suda kaynatılarak iltihaplanmış yaralara bırakılarak iltihabı çeker. Literatürde benzer bir kullanım Honda ve ark. (1996), Türkoğlu ve ark. (2006), Çakırcıoğlu ve ark. (2007), Özkan ve Koyuncu (2005), Yüzbaşıoğlu (2010), Yeşilada ve ark. (1995), Sezik ve ark. (1997), Baytop (1999), Öztürk ve Dinç (2005), Koçak (1999) ve Kaval (2011) tarafında belirtmiş fakat; toprak üstü kısımları suda kaynatılır, romatizma hastaları rahatsızlıklarını gidermek amacıyla, elde edilen bitki suyu ile bir hafta boyunca her gün banyo yapılır. Şeklindeki kullanım ilk kez tarafımızda kayıt edilmiştir.

Medicago x varia (Oncih), bitkinin yaprakları ezilip dövüldükten sonra bir bezle sarılarak kesiklerde kan durdurucu olarak kullanılır. Literatürde herhangi bir tıbbi kullanıma rastlanmamış olup bu kullanım ilk kez tarafımızda belirtilmiştir.

Mentha longifolia (L.) Hud. subsp. *longifolia* (Pung), soğuk algınlığına ve mide ağrılarına karşı yaprakları kurtulduktan sonra suda kaynatılarak içilir. Literatürde benzer bir kullanım Tabata ve ark. (1994), Öztürk ve ark. (2000), Şimşek ve ark. (2002), Ezer ve Avcı (2004), Tuzlacı (2006), Yüzbaşıoğlu ve ark. (2010) ve Gencay (2007), tarafından belirlenmiştir. Toprak üstü kısımları suda kaynatılır, romatizma hastaları rahatsızlıklarını gidermek amacıyla, elde edilen bitki suyu ile bir hafta boyunca her gün banyo yapılır. Şeklinde bir kullanım Gencay (2007) tarafından belirlenmiştir.

Nepeta nuda L. subsp. *albiflora* (Nojda), taze haldeki toprak üstü kısmı kurutulduktan sonra dövülerek toz haline getirilir ve özellikle hayvanların iltihaplı yaralarını tedavi etmede kullanılır. Literatürde benzer kullanım şekline rastlanmamıştır.

Nepeta kronenburgii (Hakiki nojda), taze haldeki toprak üstü kısmı kurutulup toz haline getirildikten sonra vücutta yara görülen yere serpilir. Toprak üstü kısımlarından yapılan çay öksürük ve kanser tedavisi için içilmektedir. Toprak üstü kısımları suda kaynatılır, romatizma hastaları rahatsızlıklarını gidermek amacıyla, elde edilen bitki suyu ile banyo yapılır. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Onobrychis altissima (Koringa) ve *Onobrychis carduchorum* (Koringa), bitkinin yaprakları ezilip dövüldükten sonra bir bezle sarılarak kesik ve yaralarda kan durdurucu olarak kullanılır. Literatürde bu bitkilere ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Ononis spinosa (Semisk), bitkinin yaprakları ezilip dövüldükten sonra bir bezle sarılarak iltihaplanmış yaralarda iltihap sökücü olarak kullanılır. Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmamış olup bu kullanım şekli tarafımızdan ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Onopordum acanthium (Kivar), bitkinin çiçekleri kaynatılıp basur tedavisi için suyu içilir. Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmamış olup bu kullanım şekli tarafımızdan ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Papaver bracteatum (Haşhaş), bitkinin tohumları yüksek tansiyon ve kalp rahatsızlıklarına karşı çiğ olarak yenir. Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmamış olup bu kullanım tarafımızdan ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Phlomis armeniaca (Ada çayı), çiçekli dallarının kaynatılmasıyla elde edilen çayı soğuk algınlığına ve mide ağrılarına karşı içilir. Literatürde Gencay (2007) tarafından yapılmış olan çalışmada Mayıs ve Haziran aylarında yaprakları toplanarak çayı yapıldığı belirlenmiştir.

Phlomis tuberosa (Bareş), taze yapraklar iltihabı çekmek için yaraların üzerine bırakılır. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Plantago lanceolata (Giyamambel, Belgpanık), bitkinin taze yaprakları mide ağrıları durumunda tuzlanarak çiğ olarak yenir veya kurutulularak çayı yapıp içilmektedir. Bitkinin yaprakları iltihaplı bölgelere sarılmak suretiyle iltihabın akıtılmasında kullanılmaktadır. Yaprak kısmından hazırlanan lapa hayvanlarda ve insanlarda görülen yara bölgelerine konur. Hemoroid, karın ağrısı, nefes darlığı tedavileri için bitkinin yaprak kısmı çiğ olarak yenir. Literatürde benzer kullanımlar tespit edilmiştir.

Plantago. media (Belgheviz), bitkinin geniş yaprakları iltihaplı bölgelere sarılmak suretiyle iltihabın akıtılmasında kullanılmaktadır. Literatürde benzer bir kullanım Baytop (1999) tarafından belirlenmiştir.

Plantago major L. subsp. *intermedia* (Belgheviz), bitkinin geniş yaprakları iltihaplı bölgelere sarılmak suretiyle iltihabın akıtılmasında kullanılmaktadır. Tarafımızdan belirlenmiş olan bu kullanım şekli Fujita ve ark. (1995), Koçyiğit (2005), Onar (2006), Mart (2006) ve Deniz (2008)'in çalışmasında belirtilmiş olan kullanım ile benzerdir.

Plantago major subsp. *major* (Belgheviz), bitkinin geniş yaprakları iltihaplı bölgelere sarılmak suretiyle iltihabın akıtılmasında kullanılmaktadır. Literatürde benzer bir kullanım Tuzlacı, 1985; Tabata ve ark., 1994; Gümüş, 1994; Fujita ve ark., 1995; Yeşilada ve ark., 1995; Vural ve ark., 1997; Sezik ve ark., 1997; Ertuğ, 2000; Özgökçe ve Özçelik, 2004; Sarper ve ark., 2009; Cansaran ve Kaya, 2010; Tuzlacı ve Doğan, 2010). tarafından belirlenmiştir.

Prunus armeniaca (Zerdali), meyvesi haşlanarak ezilir ve sıcak olarak beze sarılarak diş ağrılarına tatbik edilir Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmamış olup bu kullanım tarafımızdan ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Rheum ribes (Revas), kök kurutulduktan sonra toz haline getirilip suda kaynatılarak şeker hastalığı tedavisi için bir ay boyunca sabah-akşam bir çay bardağı içilir. Literatürde benzer bir tıbbi kullanım, Tuzlacı (1985), Arık (2003), Özgökçe ve Özçelik (2004), Tuzlacı (2006), Gencay (2007), Tuzlacı ve Doğan (2010) Kaval (2011)'in çalışmalarında belirtilmiştir. Ancak bitkinin kökü öğütülüp kına ile karıştırıldıktan sonra baş ağrısını gidermek amacıyla saça sürüldüğü şeklindeki kullanımı ilk kez tarafımızda kayıt edilmiştir.

Rosa canina (Şilank), meyve toplanıp kurutulduktan sonra soğuk algınlığı ve öksürük tedavileri için çayı yapılır. Literatürde benzer bir kullanım Duran (1998), Duran ve arkadaşları (2001), Şimşek ve ark., (2002), Arık (2003), Tuzlacı (2006), Kıran (2006), Koçyiğit ve Özhatay (2006), Gencay (2007), Çömlekçioğlu ve Karaman (2008), Bulut, (2008), Yapıcı ve ark., (2009) ve Kaval (2011)'in yapmış oldukları çalışmada belirtilmiştir.

Rosa heckeliana Tratt. subsp. *vanheurckiana* (Şilank), meyvelerinin kaynatılmasıyla elde edilen çay, soğuk algınlığında ve boğazı yumuşatmak için kullanılır. Literatürde benzer bir kullanım şekli Kaval (2011) tarafından yapılmış olan çalışmada belirtilmiştir.

Rubia tinctorum (Runas), bitkinin kökü öğütülüp kına ile karıştırıldıktan sonra baş ağrısını gidermek amacıyla saça sürülür. Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmamış olup bu kullanım tarafımızdan ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Salvia macroblamys (Bareş, çirçirik), taze haldeki toprak üstü kısmı kurutulup toz haline getirildikten sonra hayvanların kurtlanmış yaralarına serpilir. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Salvia verticillata L. subsp. *verticillata* (Bareş), Taze haldeki toprak üstü kısmı kurutulup toz haline getirildikten sonra hayvanların kurtlanmış yaralarına serpilir. Literatürde benzer tıbbi kullanıma rastlanmamıştır.

Scorzonera latifolia (Nermend), bitkinin kökünden elde edilen “Beniştereş” olarak adlandırılan siyah sakız yakı gibi vücutta ağrıyan veya sancı olan bölgeye konur. Ayrıca kırıkların çabuk kaynaşması için kırılan yere yakı yapılır. Özellikle kaburga kırıklarında çokça kullanılır. Benzer bir kullanım şekli Yıldırım (1991), Baytop (1999) ve Kaval (2011)’in çalışmalarında belirtilmiştir.

Scrophularia libanotica Boiss. subsp. *libanotica* var. *libanotica*, bitki taze iken ezilerek veya haşlandıktan sonra vücutta kabarcıklar veya kızarıklıklar olan yere sarılır. Literatürde Sezik ve Ark. (2001) tarafından yapılmış olan çalışmada, bitki vücuttaki kabarcıklar için çiğ olarak yenir veya dekoksasyon halinde içilir, şeklinde bir kullanım belirtilmiştir.

Scutellaria orientalis L. subsp. *bicolor* (Kesel mahmuda şin), taze haldeki toprak üstü kısmı kurutulup toz haline getirildikten sonra hayvanların kurtlanmış yaralarına serpilir. Aynı zamanda arılar bal yapımında bitkinin polen ve nektarından faydalanmaktadır. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Scutellaria orientalis L. subsp. *pichleri* (Kesel mahmut), toprak üstü kısımları kurutulup toz haline getirildikten sonra 2 yemek kaşığı bitki tozu 3 su bardağı suda kaynatılmasıyla elde edilen sıvı, kanser tedavisi için sabah-akşam 1 çay bardağı içilmektedir. Taze ya da kurutulmuş çiçek ve yapraklar baş ağrılarına karşı yenir. Toprak üstü kısımları kurutulup toz haline getirildikten sonra suda kaynatılıp elde edilen sıvı, basur tedavisi için içilir. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Scutellaria orientalis L. subsp. *virens* (Kesel mahmut), toprak üstü kısımları kurutulup toz haline getirildikten sonra 2 yemek kaşığı bitki tozu 3 su bardağı suda kaynatılmasıyla elde edilen sıvı, kanser tedavisi için sabah-akşam 1 çay bardağı içilmektedir. Taze ya da kurutulmuş çiçek ve yapraklar baş ağrılarına karşı yenir. Toprak üstü kısımları kurutulup toz haline getirildikten sonra suda kaynatılıp elde edilen sıvı, basur tedavisi için içilir. Literatürde benzer bir kullanım olmamakla beraber Balos (2007) tarafında “yemek sonrası çocuklarda gaz giderici olarak, baş ve eklem ağrılarda kullanılır. Bunun için yaprakları kaynatılarak suyu içilir veya çiğ olarak yenir” şeklinde bir kullanıma rastlanmıştır.

Senecio eriospermus DC. var. *eriospermus* (Puşi), taze yapraklar kurutulup toz haline getirildikten sonra hayvanlarda yara görülen bölgeye serpilir. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Senecio eriospermus DC. var. *crambefolius* (Puşi), yapraklar iltihaplı yaraya bırakılıp iltihabın çekmesini sağlar. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Stachys balansae Boiss. & Kotschy subsp. *balansae* (Bareş), taze haldeki toprak üstü kısmı kurutulduktan sonra dövülerek toz haline getirilir ve özellikle hayvanların iltihaplı yaralarını tedavi etmede kullanılır. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Stachys kurdica Boiss. & Hohen var. *kurdica* (Bareşa kulikzer), taze haldeki toprak üstü kısmı kurutulduktan sonra dövülerek toz haline getirilir ve özellikle hayvanların iltihaplı yaralarını tedavi etmede kullanılır. Ayrıca çiçekli dallarının kaynatılmasıyla elde edilen çayı soğuk algınlığına ve mide ağrılarına karşı içilir. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Stachys lavandulifolia Vahl var. *lavandulifolia* (Bareş), taze haldeki toprak üstü kısmı kurutulup toz haline getirildikten sonra hayvanların kurtlanmış yaralarına serpilir. Literatürde benzer tıbbi kullanıma rastlanmamıştır.

Tanacetum kotschy (Papatya), toprak üstü kısmı soğuk algınlığı ve nefes darlığı için çayı içilir. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Tanacetum zahlbruckneri (Papatya), toprak üstü kısmı soğuk algınlığı ve nefes darlığı için çayı içilir. Ayrıca Yapraklar ezilerek kesiklerin üzerine bırakılıp kan

durdurucu olarak kullanılır. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Teucrium polium (Neman, bovijana şin), midede oluşan ağrıları dindirmek için bitkinin toprak üstü kısımları suda kaynatılıp suyu içilir. Toprak üstü kısımları kurutulup toz haline getirildikten sonra 2 yemek kaşığı bitki tozu 3 su bardağı suda kaynatılıp elde edilen sıvı, kanser tedavisi için sabah-akşam 1 çay bardağı içilmektedir. Toprak üstü kısımları kurutulup toz haline getirildikten sonra kaynar suda biraz demlendirilerek elde edilen çay nefes darlığı, romatizmal ağrıları, soğuk algınlığı ve şeker hastalığı tedavisinde kullanılır. Literatürde benzer kullanımlar: Tümen (1989) bitki kanser ve egzama tedavisinde kullanılır; Çiçekli dalları mide ağrılarına iyi gelir (Yıldırım 1991; Dönmez, 2000; Onar, 2006; Akgül, 2008; Cansaran ve Kaya, 2010). Bitki dekoksasyon halinde soğuk algınlığı, bronşit ve karın ağrısı tedavilerinde kullanılır (Fujita ve ark., 1995). Çiçekli dalları mide ağrılarına, iştah açıcı ve şeker hastalığına karşı infuzyon (%1) günde 2-3 bardak içilir (Türkoğlu ve ark., 2006; Çakılcıoğlu ve ark., 2007). Mide, böbrek ağrıları ve kanser tedavisi için bitkinin toprak üstü kısmı suda kaynatılarak suyu içilir (Kaval, 2011).

Thymus kotschyanus Boiss. & Hohen var. *glabrescens* (Catır), toprak üstü kısımları kurutulup toz haline getirildikten sonra kaynar suda biraz demlendirilerek elde edilen çaya limon katılıp, soğuk algınlığı ve bademcik iltihabı tedavisinde kullanılır. Literatürde benzer bir kullanım Yeşil (2007)'in çalışmalarında belirtilmiştir.

Trifolium repens L. var. *repens* (Nefel), bitkinin toprak üstü kısmı kurutulup toz haline getirildikten sonra hayvanların kurtlanmış yaralarına serpilir. Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmamış olup bu kullanım tarafımızdan ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Urtica dioica (Gezink), kanser tedavisi için bitkinin tohumları balla karıştırılıp yenmektedir. Toprak üstü kısmı suda kaynatılarak soğuk algınlığı tedavisi için suyu içilir. Yaprak yakıcı özelliğinden dolayı romatizma görülen bölgeye sürülür. Toprak üstü kısımları kaynatılır kanser, şeker, mide ve iç hastalıklara karşı içilir. Kökleri yaş iken veya kurutulduktan sonra kaynatılır kansere karşı sabah aç karına içilir. Literatürde benzer kullanımlar tespit edilmiştir.

Verbascum cheiranthifolium Boiss. var. *cheiranthifolium* (Masicerk), Bitkinin toprak üstü kısımları suda kaynatılarak basur tedavisi için sabah-akşam aç karınla içilir.

Yaprakları dövülerek veya haşlandıktan sonra lapası romatizma hastalığında ağrıyan yerlere sarılır. Ayrıca geniş ve taze yapraklar basur görülen yerin üzerine bırakılır. Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmamış olup bu kullanım tarzı tarafımızdan ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Verbascum oreophilum C. Koch var. *joannis* (Masicerk) ve *Verbascum pyramidatum* (Masicerk), bitkinin toprak üstü kısımlarından yapılan çay basur tedavisi için sabah-akşam aç karınla içilir. Yaprakları dövülerek veya haşlandıktan sonra lapası romatizma hastalığında ağrıyan yerlere sarılır. Literatürde bu bitkilere ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

5.3. Yem Bitkisi Olarak Kullanılanlar

Araştırma alanımızda halkın büyük bir geçim kaynağını oluşturan hayvancılık önemli bir yer almaktadır. İklim koşulları sebebiyle besiciliği yapılan hayvancılığın başında ise küçükbaş hayvancılık gelmektedir. Yaz aylarında hayvanlar yaylalara çıkartılarak beslenme ihtiyaçları karşılanmaktadır. Ancak çetin geçen kış şartlarında hayvanların beslenmesi konusunda yöre halkı büyük bir sıkıntı çekmektedir. Bu nedenle hayvanların besin ihtiyacını karşılamak için yöre halkı araştırma alanında yer alan bazı bitkileri yaz aylarında biçtikten sonra kurutarak kışa saklayıp hayvan yemi olarak kullanmaktadır. Ayrıca bunun yanında tarımı yapılan bazı bitkilerinde toprak üstü kısmı hayvan besiciliğinde kullanılmaktadır.

Alchemilla buseriana (Kulundoşk), bitkinin toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak değerlendirilir. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Anthriscus nemorosa (Alo) ve *Chaerophyllum crinitum* (Hitik), bitkileri hayvan yemi olarak kullanılır. Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmamış olup bu kullanım tarafımızdan ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Arctium minus (Hill.) Bernh. subsp. *pubens* (Belg gırno, kuncurk, belg misek), bütün bitki hayvan yemi olarak kullanılır. Benzer bir kullanım Ertuğ (2000)'un yapmış olduğu çalışmada belirtilmiştir.

Astragalus aureus (Gunizer), bitkinin kökleri ufak ufak doğradıktan sonra hayvanlara kuvvet verici olarak yedirilir. Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmamış olup bu kullanım tarafımızdan ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Astragalus davisii (Güni mışk), *Astragalus halicacabus* (Çekçekok), *Astragalus subsecundus* (Günikoringan) ve *Astragalus oocephalus* Boiss. subsp. *oocephalus* (Guyazerk) bitkileri hayvan yemi olarak kullanılır. Literatürde bu bitkilere ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Astragalus gumifer (Gunizer), bitkinin kökleri ufak ufak doğradıktan sonra hayvan yemi olarak kullanılır. Literatürde toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanıldığını Çakılcıoğlu ve ark. (2007), Türkoğlu ve ark. (2006) tarafında belirtilmiştir.

Astragalus longifolius (Gırguni), bitkinin kökleri ufak ufak doğradıktan sonra hayvanlara kuvvet verici olarak yedirilir. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Astragalus rechingeri (Güni hesp), bitkinin kökleri ufak ufak doğradıktan sonra hayvanlara (özellikle atlara, hesp=at) kuvvet verici olarak yedirilir. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Bromus tomentellus (Peleh), bitkinin toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak değerlendirilir. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Cephalaria microcephala (Zivan), bitkinin toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak değerlendirilir. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Cicer anatolicum (Nok) ve *Medicago x varia* (Oncıh), bitkileri hayvan yemi olarak kullanılır. Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmamıştır.

Ferula orientalis (Heliz), bitki hayvan yemi olarak kullanılır. Literatürde benzer bir kullanım Öztürk ve Özçelik (1991), Baytop (1999), Türkoğlu ve ark., (2006), Çakılcıoğlu ve ark., (2007), Yeşil (2007) Kaval (2011)'in çalışmalarında belirtilmiştir.

Ferula hussknechtii (Kermeğ), bitki toplanıp kurutulduktan sonra hayvan yemi olarak kullanılır. Benzer bir kullanım Kaval (2011) 'ın yapmış olduğu çalışmada belirtilmiştir

Ferulago angulata (Schlecht.) Boiss. subsp. *angulata* (Çever), *Ferulago angulata* (Schlecht.) Boiss. subsp. *carduchorum* (Çever), *Galium consanguineum* (Giyazerk) bitkileri toplanıp kurutulduktan sonra hayvan yemi olarak kullanılır. Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmamış olup bu kullanım tarafımızdan ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Hedysarum vanense (Koringa kivi) ve *Hedysarum varium* (Koringa kivi), bitkileri hayvan yemi olarak değerlendirilir. Literatürde bu bitkilere ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Helianthus annuus (Gülberoj) toprak üstü kısmı hayvan yemi olarak değerlendirilir. Benzer bir kullanım Tugay ve ark. (2004), Gencay (2007) Kaval (2011)'in yapmış olduğu çalışmada belirtilmiştir.

Inula salicina (Giya sevk), toprak üstü kısımları saman haline getirilip hayvan yemi olarak kullanılır. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Lactuca saligna (Tahlişk) ve *Lathyrus tuberosus* (Henc), toprak üstü kısımları saman haline getirilip hayvan yemi olarak kullanılır. Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmamıştır.

Onobrychis altissima (Koringa) ve *Onobrychis carduchorum* C.C. Townsend (Koringa), bitkileri hayvanlara kuvvetlenmesi ve süt artışı için verilir. Literatürde bu bitkilere ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Phlomis pungens Willd. var. *seticalycina* (Bareş), *Phlomis tuberosa* (Bareş), *Salvia trichoclada* (Bareş) ve *Salvia limbata* (Bareşa sıpi), bitkileri hayvan yemi olarak kullanılır. Literatürde bu bitkilere ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Papaver bracteatum (Haşhaş), bitkinin toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak değerlendirilir. Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmadı.

Prangos pabularia (Kerkor), Bitki kurutulur daha sonra kışın tuzlanarak (iştah açıcı olması için) hayvanlara verilir. Benzer bir kullanım Kaval (2011)'in yapmış olduğu çalışmada belirtilmiştir.

Quercus libani (Berü), bitkinin yaprakları hayvan yemi olarak değerlendirilir. Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmadı.

Quercus infectoria Olivier subsp. *boisserii* (Dara mazi), bitkinin yaprakları hayvan yemi olarak değerlendirilir. Literatürde benzer bir kullanım Kaval (2011)'ın çalışmasında belirtilmiştir.

Salvia poculata (Bareş), *Salvia verticillata* L. subsp. *verticillata* (Bareş) ve *Stachys lavandulifolia* Vahl var. *lavandulifolia* (Bareş), bitkilerinin toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak değerlendirilir. Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmadı.

Smyrniopsis aucheri (Mamır), bitki hayvan yemi olarak değerlendirilir. Benzer bir kullanım Kaval (2011)'ın yapmış olduğu çalışmada belirtilmiştir.

Zea mays (Şamık), kurutulmuş bitki yem olarak kullanılır. Literatürde Ertuğ (2000), Gencay (2007), Balos (2007), Satıl ve arkadaşları (2008), Kaval (2011) tarafından benzer bir kullanım belirtilmiştir.

Vicia balansae (Giya fasulye), bitki hayvan yemi olarak kullanılır. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Viola odorata (Binevşok), bitki hayvan yemi olarak kullanılır. Benzer bir kullanım Ertuğ (2000) 'ın yapmış olduğu çalışmada belirtilmiştir.

5.4. Yakacak Olarak Kullanılan Bitkiler

Araştırma alanımızdaki yöre halkı çok eski zamanlardan bu yana doğada yer alan odunsu ve bazı otsu formları yakacak olarak kullanmaktadır. Bundan dolayı alanın vejetasyonu üzerinde insan kaynaklı büyük bir tahribatın olduğu görülmüştür. Araştırma alanında yakacak olarak kullanılan bitkilerin başında ise *Quercus*, *Astragalus*, *Salix* ve *Populus*, türleri gelmektedir.

Acantholimon armenum Boiss. & Huet. var. *balansae* (hotinik) ve *Acantholimon dianthifolium* (hotinik), bitkileri yakacak olarak kullanılır. Literatürde bu bitkilere ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Acer tataricum (Kavut) ve *Amygdalus communis* (Bahiv) bitkilerinin dalları budayarak güneşte kurutulup kışlık yakacak olarak kullanılır. Literatürde benzer bir kullanım Kaval (2011)'ın çalışmasında belirtilmiştir.

Astragalus amblolepis (Giruni), bitki yakacak olarak kullanılır. Literatürde benzer kullanım Öztürk (1991) ve Gencay (2007)'in yapmış olduğu çalışmada belirtilmiştir.

Astragalus aureus Willd. (Gunizer), bitki yakacak olarak kullanılır. Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmamış olup bu kullanım tarafımızdan ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Astragalus gumifer (Gunizer), bitki yakacak olarak kullanılır. Literatürde toprak üstü kısımları yakacak olarak kullanıldığını Çakılcıoğlu ve ark. (2007), Türkoğlu ve ark. (2006) tarafında belirtilmiştir.

Astragalus longifolius (Gırguni), *Astragalus wartsensis* (Gırguni) ve *Astragalus persicus* (Günikeruşk), bitkileri yakacak olarak kullanılır. Literatürde bu bitkilere ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Astragalus pycnocephalus Fisch. var. *pycnocephalus* (Güni), bitki yakacak olarak kullanılır. Literatürde benzer kullanım Kaval (2011)'in yapmış olduğu çalışmada belirtilmiştir.

Causinia eriocephala (Kivar), bitkinin gövde kısmı yakacak olarak kullanılır. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Centaurea iberica (Kelemeşek), toprak üstü kısımları yakacak olarak kullanılır. Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmamış olup bu kullanım tarafımızdan ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Helianthus annuus (Gülberoj), bitkinin gövde kısmı kurutulup yakacak olarak kullanılır. Literatürde benzer kullanım Gencay (2007), Cansaran ve Kaya (2010)'nın çalışmalarında belirtilmiştir.

Juniperus exelsa (Dare kaç), bitki yakacak olarak kullanılır. Literatürde benzer kullanım Yeşil (2007) ve Vural (2008)'in yapmış olduğu çalışmada belirtilmiştir.

Lonicera nummulariifolia Jaub. & Spach subsp. *nummulariifolia* (Dargelim), bitkinin kuruyan kısımları yakacak olarak kullanılır. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Quercus libani (Berü), kuruyan bitki yakacak olarak değerlendirilir. Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmamış olup bu kullanım tarafımızdan ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Quercus infectoria Olivier subsp. *boissierii* (Dara mazi), yakacak olarak kullanılır. Literatürde benzer bir kullanım Vural (2008) ve Kaval (2011)'in çalışmasında belirtilmiştir.

Populus nigra L. subsp. *nigra* (Spindar), kurutulan bitki yakacak olarak kullanılır. Literatürde benzer bir kullanım Tugay ve ark., (2004), Eşen (2008), Saday (2009) Kaval (2011)'in yapmış olduğu çalışmada belirtilmiştir.

Pyrus communis L. subsp. *sativa* (Gırsık), kuruyan bitki yakacak olarak değerlendirilir. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Pyrus syriaca Boiss. var. *syriaca* (Reli), kuruyan bitki yakacak olarak değerlendirilir. Literatürde benzer bir kullanım Kaval (2011)'in çalışmasında belirtilmiştir.

Ribes nigrum (Tiri reş), bitki yakacak olarak değerlendirilir. Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmadı.

Salix aegyptiaca (Şivik), bitki yakacak olarak değerlendirilir. Literatürde benzer bir kullanım Kaval (2011)'in çalışmasında belirtilmiştir.

Salix alba (bizer), kuruyan bitkinin dalları yakacak olarak kullanılır. Literatürde benzer bir kullanım Ertuğ (2000), Ertuğ ve Tümen (2004), Gencay (2007), Deniz (2008) ve Kaval (2011) tarafından belirlenmiştir.

Verbascum cheiranthifolium Boiss. var. *cheiranthifolium* (Masicerk), kuruyunca toplanıp yakacak olarak kullanılır. Benzer bir kullanım Özgen ve ark. (2004) tarafından belirlenmiştir.

5.5. El Sanatlarında Kullanılan Bitkiler

Araştırma alanımızda sepet, fotor, baston, kızak, hasır, çit yapımı ve ip işlevi gören bitkilerin kullanımları tespit edilmiştir. Günümüzde hala el sanatları amacıyla

kullanılan bitkiler olmasına rağmen eskiden kullanılıp şu an kullanılmayıp unutulmaya yüz tutulmuş bitkiler de bulunmaktadır. Örneğin eskiden araştırma alanında yer alan bazı bitkilerden (*Juncus inflexus*, *Typha angustifolia*, *Quercus libani*) fotor, kızak, hasır ve baston yapılmış. Ancak günümüzde bunların yapımı çok azalmış.

Arundo donax (Keram), bitki barınak ve çit yapımında kullanılır. Benzer bir kullanım Ertuğ (2006), Gencay (2007), Balos (2007), Vural (2008) ve Kaval (2011) tarafından belirtilmiştir.

Chardinia orientalis (Giya gesk), bitkinin toprak üstü kısımları belirli bir uzunluğa ulaştınca kökleriyle birlikte sökülüp süpürge olarak kullanılır. Literatürde bu bitkilere ait benzer bir kullanıma rastlanmamış olup bu kullanım şekli tarafımızdan ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Cotoneaster nummularia (Tevri), bitkinin genç dalları demet haline getirilip süpürge olarak kullanılır. Benzer bir kullanım Vural (2008) tarafından belirtilmiştir.

Juncus inflexus (Pizak), bitkiden fötör yapılır. Benzer kullanımlar Arık (2003), Gencay (2007), Kızıllarlan (2008) ve Kaval (2011) tarafından yapılan çalışmalarda belirtilmiştir.

Juglans regia (Güz), Ceviz ağacının odunu güzel desenli, sert ve dayanıklı olması nedeniyle mobilyacılıkta çokça kullanılmaktadır. Literatürde benzer bir kullanım Tanker (1998), Duran (1998) ve Onar (2006) tarafından belirtilmiştir.

Juniperus exelsa (Dare kaç), bitkinin düzgün dalları kızak yapımında kullanılır. Literatürde Yeşil (2007) tarafında, gövdesi ev yapımı ve dolap gibi mobilyaların yapımında kullanıldığı şeklinde bir kullanım belirtilmiştir.

Populus nigra L. subsp. *nigra* (Spindar), bitki evlerin damlarının yapımında kullanılır. Literatürde benzer kullanımlar Tugay ve ark. (2004), Balos (2007), Bulut (2008) ve Kaval (2011)'in yapmış olduğu çalışmada belirtilmiştir.

Quercus libani (Berü), Bitkinin genç dallarından baston yapılır. Literatürde bu bitkiye ait benzer bir kullanıma rastlanmamış olup bu kullanım şekli tarafımızdan ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Salix aegyptiaca (Şivik), ince dallar barınak, süpürde ve sepet yapımında kullanılır. Literatürde benzer bir kullanım Kaval (2011)'in çalışmasında belirtilmiştir.

Salix alba (Belgıbizeri), ince dallarından barınak ve sepet yapılır. Literatürde benzer bir kullanım Ertuğ (1999), Koyuncu (2005), Ertuğ (2006), Onar (2006), Gencay (2007), Bulut (2008), Deniz (2008) ve Kaval (2011)'in yapmış olduğu çalışmada belirtilmiştir.

Typha angustifolia (Kamış), bitkinin toprak üstü kısmı hasır ve barınak yapımında kullanılır. Literatürde benzer bir kullanım Ertuğ ve ark. (2003) ve Kaval (2011)'in yapmış olduğu çalışmada belirtilmiştir.

Xeranthemum annuum (Giya gesk), bitkinin toprak üstü kısımları belirli bir uzunluğa ulaşınca kökleriyle birlikte sökülüp süpürge olarak kullanılır. Literatürde benzer bir kullanım Öztürk ve Özgökçe (1991), Arık (2003), Akgül (2008), Yapıcı ve ark. (2009), Kaval (2011) tarafından belirtilmiştir.

5.6. Boyamada Kullanılan Bitkiler

Araştırma sahamızda boyar madde olarak kullanılan bitkilerin kök veya meyve kısımlarından siyah, kırmızı, yeşil ve kahverengi boyalar elde edilmektedir. Bitkilerin kök ve meyve kısımları suda kaynatıldıktan sonra ip veya yün bu su içine atılarak boyama işlemi gerçekleştirilir.

Filipendula ulmaria (Rıhana kuvi, keçisakalı), beyaz saçları siyahlaştırmak için bitkinin toprak üstü kısımları ezip koyun sütünden elde edilen yağ ile karışım hazırlanıp saça sürülür. Bu kullanım şekli tarafımızdan ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Juglans regia (Güz), Yeşil olan meyve kabukları kuruduktan sonra suda kaynatılarak ip içine atılıp siyaha boyanması sağlanır. Literatürde benzer bir kullanım Eyüpoğlu ve ark., (1983), Koçak (1999), Özgökçe ve Yılmaz (2003), Ertuğ (2004), Bulut (2006), Gencay (2007), Bulut (2008), Metin (2009), Cansaran ve Kaya (2010), Kaval (2011) tarafından belirlenmiştir.

Papaver arenarium (Haşhaş), çiçek sapından akan süt güneşte bekletildikten sonra kırmızı renk aldığından, çocuklar tarafında vücudun değişik yerlerinde desen

oluşturmak için kullanılır. Literatürde bu bitkiye ait benzer bir kullanıma rastlanmamıştır.

Roemeria refracta DC. subsp. *occidentalis* (Haşhaş), çiçek sapından akan süt güneşte bekletildikten sonra kırmızı renk aldığından, çocuklar tarafında vücudun değişik yerlerinde desen oluşturmak için kullanılır. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Rumex tuberosus L. subsp. *horizontalis* (Tırşo), kökünden kahverengi boya elde edilir. Literatürde benzer bir kullanım Özgökçe ve Yılmaz (2003), Kaval (2011)'in çalışmasında belirtilmiştir.

Rubia tinctorum (Runas), bitki kökünden kırmızı boya elde edilir. Literatürde benzer kullanımlar Ertuğ (1999), Ertuğ, (2000), Özgökçe ve Yılmaz (2003) Karadağ (2007) Özgen ve ark., (2004), Bulut (2006), Mart (2006), Çömlekçioğlu ve Karaman, (2008), Bulut (2008), Sarper ve ark., (2009) ve Kaval (2011)'in yapmış oldukları çalışmada belirtilmiştir.

5.7. Ekonomik Değeri Olup Piyasada Satılan Bitkiler

Araştırma sahamızda bölge halkının bir kısmı ekonomik bir kazanç elde etmek için ekonomik değeri olan bazı bitkilerin ilkbahar aylarında genç sürgünlerini toplayıp Çatak ilçe merkezinde kurulan pazar satıcılarına veya yakın il ve ilçelere getirilerek para karşılığı satmaktadır. Yöre halkı tarafından toplanıp satışı gerçekleştirilen bu bitkiler, *Diplotaenia cachrydifolia* (Siyabu), *Gundelia tournefortii* L. var. *tournefortii* (Kenger zer), *Gundelia tournefortii* L. var. *tenuisecta* (Kenger reş), *Chaerophyllum macrospermum* (Mendi) ve *Dactylorhiza umbrosa* (Salep), *Orchis palustris* (Salep), *O. mascula* (L.) subsp. *pinetorum* (Orkid)'dir. Yumru, soğan, rizom gibi kısımları erken dönemlerde toplanan bazı bitkilerin aşırı toplanması bu bitki türleri üzerinde biyotik bir baskı oluşturuyor.

5.8. Diğer Kullanımlar

Araştırma sonucunda yukarıda belirtilen temel başlıklar altında verilen bitki kullanımları yanında sosyal hayatın değişik alanlarında kullanımı olan bitkilerde belirlenmiştir.

Datura stramonium (Hırbend), bitki yenildiğinde sersemlemeye hata delirtmeye neden olur. Literatürde, Özçelik ve Sağmanlıgil (1993) yapmış oldukları çalışmada tüm bitki zehirli olup atropin üretir. Ağızda, kuruma, susama bulantı, kusma, baş ağrısı baş dönmesi, göz bebeklerinde büyüme, hayal görme koma hatta ölüm görülebildiği; Baytop (1999) bütün bitki zehirlidir; Tögel ve Ayan (2005) bitki hayvan zehirlemelerine neden olduğunu çalışmalarında belirtilmiştir.

Achillea biebersteinii (Bovijan), miyaz sineklerini uzaklaştırmak için baş ve kulak arkasına bitkinin toprak üstü kısmında birkaç tane (kokusundan dolayı sinekler yanaşmaz) bırakılır. Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmamış olup bu kullanım tarafımızdan ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Ipomoea purpurea (Sarmaşık), *Tagetes erecta* (Çiçek kadife) ve *Viola odorata* (Bineşok), bitkileri evlerin önünde süs bitkisi olarak yetiştirilmektedirler.

Euphorbia denticulata (Huşeli), bitkiden akan sütün içilmesi durumunda karın sancularına ve ishale neden olur. Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmamış olup bu kullanım tarafımızdan ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Hyoscyamus niger (Hırbend), bitkinin tüm kısımları zehirlidir. Hayvanlar ya da insanlar tarafından yutulduğunda ölüme neden olabilir. Az miktarda yutulursa sarhoşluk hali meydana gelir. Literatürde bitkinin hem insan hem de hayvanlar için zehirli olduğunu Özçelik ve Sağmanlıgil (1993) tarafından da belirtilmiştir.

Nepeta macrosiphon (Nojda), güzel kokusundan dolayı taze haldeki toprak üstü kısmı demet haline getirildikten sonra evin belli yerlerine bırakılır. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Ocimum basilicum (Rıhan), beyaz saçları siyahlaştırmak için bitkinin toprak üstü kısımları ezip koyun sütünden elde edilen yağ ile karışım hazırlanıp saça sürülür. Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmamış olup bu kullanım tarafımızdan ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Pimpinella kotschyana (Giyajahri) bitki hayvanlar tarafından yenildiğinde hayvanlarda şişkinlik meydana getirerek zehirlenmelerine neden olmaktadır. Benzer bir kullanım Kaval (2011)'in yapmış olduğu çalışmada belirtilmiştir.

Prangos pabularia (Kerkor), Temmuz-Ağustos aylarında sıcaklığın artmasıyla birlikte bitkinin yüzeyinde bir sıvı toplanır. Bu dönemde bitkiyi yiyen hayvanlar zehirlenerek ölür. Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmamış olup bu kullanım tarafımızdan ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Primula auriculata (Belgsisin), çiçek kısmının öz suyu sıkılıp güzel kokan öz su kullanılır. Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmamış olup bu kullanım tarafımızdan ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Primula elatior (L.) Hill. subsp. *pallasii* (Beybun), çiçek kısmının öz suyu sıkılıp güzel kokan öz su kullanılır. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Caltha polypetala (Glundoşk), bitki hayvanlarda zehirlenmeye neden olmaktadır. Benzer bir kullanım Özçelik ve Sağmanlıgil (1993), Kaval (2011)'in yapmış olduğu çalışmada belirtilmiştir.

Gundelia tournefortii L. var. *tournefortii* (Kenger zer), kökten akan süt üzerine un serpilerek sakız elde edilmektedir. Literatürde benzer bir kullanım Baytop (1999), Özçelik ve ark., (1990), Öztürk ve Özçelik (1991), Koçak (1999), Öztürk ve ark., (2000), Korkut (2006), Gencay (2007), Yeşil (2007) ve Kaval (2011) tarafından belirlenmiştir.

Trifolium repens L. var. *repens* (Nefel), bitki hayvan tarafından yenildiğinde hayvanın baygınlık geçirmesine neden olur. Literatürde benzer bir tespite rastlanmamış olup bu durum tarafımızdan ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Trifolium pratense L. var. *pratense* (Nefel), Bitki hayvan tarafından yenildiğinde hayvanın şişip ölmesine neden olur. Literatürde benzer bir tespite rastlanmamış olup bu bilgi tarafımızdan ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Valeriana alliariifolia (Kulundoşk), hayvanlar bitkiyi yediğinde şiddetli zehirlenmelere hata ölüme neden olur. Literatürde bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

Verbascum cheiranthifolium Boiss. var. *cheiranthifolium* (Masicerk), toprak üstü kısmı torbaya konulduktan sonra balık bulunan suya atılıp balıkların ölmesi sağlanır. Literatürde benzer bir kullanıma rastlanmamıştır.

Verbascum oreophilum C.Koch var. *joannis* (Masicerk), toprak üstü kısmı torbaya konulduktan sonra balık bulunan suya atılıp balıkların ölmesi sağlanır. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Arazi çalışmalarında 100 kullanıcı ile yüz yüze mülakat yapıldı. Bilgi alınan kişilerin 24'ü (%24) bayan 76'sı (%76) erkek olup şahısların cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve mesleği ile ilgili genel demografik özellikleri çizelge 5. 1'de verilmiştir. Kullanıcıların yaş ortalaması 52'dir. Bu durum bize genç ve orta yaş kesimini oluşturan nüfusun bitkilerin kullanımı ile ilgili bilgilere sahip olmadıklarını veya yeterince bilmediklerini gösterir. Ayrıca kullanıcıların yaş ortalamasının yüksek oluşu bu bilgilerin yavaş yavaş kaybolmaya başladığını gösterir.

Çizelge 5. 1. Bilgi alınan kullanıcıların demografik özellikleri

Demografik özellikler	Sayı	Oran(%)
Cinsiyet	Dişi	24
	Erkek	76
Yaş	30'dan az	3
	31-49 arası	42
	50'nin üstü	55
Eğitim seviyesi	Okur-yazar olan	48
	Okur-yazar olmayan	52
Meslek durumu	Ev kadını	21
	Çiftçi	27
	İşsiz	26
	Çoban	6
	Şoför	2
	Duvar ustası	3
	İmam	3
Tüccar, Bakkal	7	

Muhtar	2	2
Kırıkçı, Şirket Yön., Öğrenci 3		3

Araştırma alanında bazı farklı türler aynı isimle bilinirler. Bu türler ve ortak yöresel isimleri şöyle sıralanabilir: *Anthriscus nemorosa* ve *Pimpinella anthriscoides* Boiss. var. *anthriscoides*: **Alo**, *Eryngium billardieri* ve *E. bornmuelleri*: **Tusi**, *Salvia verticillata* L. subsp. *verticillata*, *S. macrohamys*, *S. poculata*, *S. trichoclada*, *Phlomis pungens* Willd. var. *seticalycina*, *P. Tuberosa*, *Stachys balansae* Boiss. & Kotschy subsp. *balansae*, *S. lavandulifolia* Vahl var. *lavandulifolia*: **Bareş**, *Ferulago angulata* (Schlecht & Boiss.) subsp. *angulata* ve *F. angulata* (Schlecht.) Boiss. subsp. *carduchorum*: **Çever**, *Prangos meliocarpoides* Boiss. var. *meliocarpoides*, *Hordeum bulbosum*: **Gumbilok**, *Arum conophalloides* Kotschy ex Schott var. *conophalloides*, *Arum conophalloides* Kotschy ex Schott var. *virescens*: **Kahri**, *Achillea biebersteinii*, *Achillea vermicularis*: **Bovijan**, *Bunias orientalis*, *Cardaria draba* (L.) Desv. subsp. *Chalepensis*, *Artemisia absinthium*, *Centaurea pterocaula*, *C. glastifolia*: **Tahliş**, *Cirsium pubigerum* (Desf.) DC. var. *spinosum*, *Causinia eriocephala*, *Onopordum acanthium*: **Kivar**, *Xeranthemum annuum*, *Chardinia orientalis*: **Giya gesk**, *Helichrysum arenarium* (L.) Moench subsp. *aucheri* (Boiss.) P.H.Davis & Kupicha, *H. plicatum* DC. subsp. *plicatum*, *H. plicatum* DC. subsp. *pseudoplicatum*: **Altın çiçeği**, *H. armenium* D.C. subsp. *armenium*, *H. Pallasi*: **Giyazerk**, *Senecio eriospermus* DC. var. *eriospermus*, *S. eriospermus* DC. var. *crambefolius*: **Puşi**, *Tanacetum kotschyi*, *T. zahlbruckneri*: **Papatya**, *Alkanna froedinii*, *Anchusa azurea* Mill. var. *azurea*, *Paracaryum rasemosum* (Schreber) Britten var. *rasemosum*: **Mejmejok**, *Campanula glomerata* L. subsp. *hispida*, *Campanula involucrata*, *Nepeta macrosiphon*, *Nepeta nuda* L. subsp. *albiflora* **Nojda**, *Euphorbia denticulata*, *Euphorbia gripsophylla*: **Huşeli**, *Astragalus amblolepis*, *Astragalus wortoensis*, *Astragalus longifolius*: **Girguni**, *Hedysarum vanense*, *Hedysarum varium*: **Koringa kivi**, *Onobrychis altissima*, *O. carduchorum*: **Koringa**, *Trifolium repens* L. var. *repens*, *Trifolium pratense* L. var. *pratense*: **Nefel**, *Scutellaria orientalis* L. subsp. *pichleri*, *Scutellaria orientalis* L. subsp. *virens*: **Kesel mahmut**, *Allium ampeloprasum*, *A. scorodoprasum* L. subsp. *rotundum*: **Pivazok**, *Fritillaria crassifolia* Boiss. & Huet subsp. *kurdica*, *F. pinardii*: **Guharke hırçe**, *Muscari armeniacum*, *M. comosum*: **Çav şink**, *Alcea kurdica*, *A. hohenackeri*: **Hero**, *Dactylorhiza umbrosa*, *Orchis palustris*: **Salep**, *Papaver arenarium*, *P.*

bracteatum, *Roemeria refrecta* DC. subsp. *occidentalis*: **Haşhaş**, *Plantago. media*, *P.major* L. subsp. *intermedia*, *P. major* L. subsp. *major*: **Belgheviz**, *Acantholimon armenum* Boiss. & Huet. var. *balansae*, *A. dianthifolium*: **Hotinik**, *Rhamnus kurdicus*, *Cerasus brachypetala* Boiss. var. *bornmuelleri*: **Helhelok**, *Rosa canina*, *R. heckeliana* Tratt. subsp. *vanheurckiana*: **Şilank**, *Verbascum cheiranthifolium* Boiss. var. *cheiranthifolium*, *V. oreophilum* C.Koch var. *joannis*, *V. pyramidatum*: **Masicerk**, *Datura stramonium*, *Hyoscyamus niger* **Hırbend**.

5.9. Araştırma Alanının Floristik Yapısını Tehdit Eden Faktörler

Yapılan arazi çalışmaları sırasında edinilen gözlemler sonucunda; araştırma alanının bitki örtüsü üzerinde, aşırı otlatma, ağaç kesimi ve tarımsal faaliyetler gibi tehditlerin söz konusu olduğu görülmüştür. Bunların yanı sıra büyük bir bitki alanının yıkımına sebep olan yeni yolların açılması ve bunlara zamanla yenilerinin eklenmesi alandaki bitki örtüsünü tehdit eden diğer en önemli unsurlardan biridir. Aşırı otlatma ve ağaç kesimi çalışma alanının birçok yerinde görülmektedir. Bölgenin yaylalarını ve dağ yamaçlarını süsleyen birçok doğal bitki, doğal güzelliklerimiz yanında biyolojik zenginliğimizi de oluşturur. Bunların bazıları süs bitkisi, bazıları ilaç, bazıları ise baharat veya yiyecek olarak değerlendirilmektedir. Toplanan bu bitkilerin bir kısmı şahsi tüketim için kullanılırken bir kısmı ticaret amacıyla toplanıp pazarlanmaktadır. Toplanan bu doğal ürünler sebzenin ve meyvenin kıt olduğu dönemlerde yöre insanının gıda gereksinimini karşılamakta, bu da doğal ürünleri yerel ekonomi ve aileler açısından, çok önemli kılmaktadır. Ancak, bu gibi bitkilerimiz doğal ortamların tahribatı ve aşırı sökülmesi nedeniyle nesillerinin tükenmesi gibi tehditlerle karşı karşıyadırlar. Bu sebeplerden dolayı araştırma alanında ki bitki örtüsü giderek zayıflamaktadır.

5.10. Sonuç

Araştırma alanında tespit edilen bitkilerin zenginliği ve bazılarının kullanma şeklinin bölgeye has, oluşu yöre halkının geleneksel değerlerine bağlılığını gösterir. Araştırma alanında 100 kaynak kişi ile yapılan görüşmeler sonucunda 48 familyaya ait 211 bitki taksonu ve bunlara ait yerel bilgiler toplanmıştır.

Toplanan bitkilerin 87 gıda, 87 tedavi, 42 yem, 25'i yakacak, 12 el sanatları, 7 ekonomik ve 6'sının boyar madde olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca 18 bitkinin de farklı alanlarda (süs, sinek kovucu, sakız, zehir, güzel koku vb.) kullanımları belirlenmiştir. Taranan literatürlerde 64 taksonun faydalı kullanımı ile ilgili herhangi bir kullanıma rastlanmadı. 73 taksonun da bugüne kadar bilinen kullanımlarından tamamen veya kısmen farklı amaç veya şekilde araştırma bölgemizde kullanıldıkları belirlenmiştir. Bunun yanında bazen aynı amaç için birden çok farklı takson da kullanılmaktadır. Araştırma sahasında gıda amaçlı kullanım ve tedavi amaçlı kullanım aynı olup bunlardan sonra yem ve yakacak alanlarındaki kullanımlar ağır basmaktadır.

Gerek mutfak kültüründe ve gerekse doğal bitkilerle tedavide oldukça değerli ve faydalı olacağına inandığımız veriler elde edilmiş olmasına rağmen bu bilgilerin özellikle orta yaş ve ileri yaştaki kaynak kişilerden toplanması, genç kuşağın çok azının bu tür kullanımlar hakkında bilgi sahibi olması da düşündürücüdür. Eski kuşaklarca bilinenler yeni kuşaklara aktarılmadığı ve bu alanda yeterli çalışma yapılmadığı için çok değerli olan bu kültürel miras yok olmaktadır. Ayrıca modern yaşamın bazı kolaylıkları ve olanakları araştırma sahamızda bulunan köylere kadar ulaşması geleneksel yaşamın değişiminde etkili olmuştur.

Ülkemizde etnobotanik konulu çalışmalara insan sağlığı ve diğer kullanım amaçları bakımından son derece ihtiyaç duyulmaktadır. Ülkemiz doğal bitki türleri bakımından oldukça zengindir. Bu zenginliğin farkına varılması ve ona sahip çıkılması hem bitki çeşitliliğimizin korunması adına, hem besin maddelerimizin ve doğanın kimyasal madde ve atıklardan uzak olması adına üzerinde önemle durulması gereken hassas bir konudur. Araştırma alanımızda aşırı, bilinçsiz ve erken otlatma, kontrolsüz bitki sökümü ve yeni yolların açılması bölgede yer alan yabani bitkilerin yetiştiği ortamı olumsuz etkileyen ve bu türlerin neredeyse tükenmesine neden olan faaliyetler olarak görülmektedir. Yöre halkı bitkiler üzerinde olumsuz etkiler yaratan konular hakkında bilinçlendirilerek bitkiler üzerinde oluşan bu olumsuz etkilerin en aza indirilmesi gerekmektedir.

Yaptığımız bu çalışma bölgenin bitki kullanım kültürü hakkında önemli bir fikir verse de daha yapılması gereken çok iş olduğunu da ortaya koymaktadır. Çalışma alanımızın dışında kalan kesimleri, hatta bölgemiz ve Türkiye'nin etnobotanik açıdan

teferruatlı araştırılıp bilgileri kayıt altına alınarak, toplu bir envanter haline getirilmeli ve yapılacak araştırmalar için bir müracaat kaynağı haline getirilmelidir.

5.11. Öneriler

Araştırma bölgesinde kontrolsüz bitki sökümü bazı yabancı bitkilerin yetiştiğı ortamları olumsuz etkileyen ve bu türlerin birçok alanda neredeyse tükenmesine neden olan faaliyetler olarak tespit edilmiştir. Bölgenin orman varlığı insanlar tarafından ciddi bir şekilde tahrip edilmiştir. Tahrip edilen bu sahaların otlatılması sebebiyle açık kalmakta, bu da yağış nedeniyle çığa, toprak kaymasına, sellere neden olmaktadır. Alandaki bitki örtüsünün zayıflatılması sonucu erozyon şiddeti giderek artmaktadır. Alanda kesimlerle tahrip edilen yerlerde habitata uygun türlerin belirlenmesiyle ağaçlandırma çalışmaları yapılarak erozyonla mücadele geciktirilmemelidir. Yöre halkı bilinçlendirilerek ve bölgedeki askeri birliklerle de işbirliği sağlanarak, öncelikle kaçak ağaç kesimi, geven sökümü, aşırı otlatma ve otların biçilmesi en aza indirilebilir.

Alınacak önlemlerin sonucunda ortaya çıkacak her türlü faaliyetin sürdürülebilir olması tüm bu çabaların en önemli kısmıdır. Yöre halkı alandan tamamen soyutlanmamalı kullanma-koruma dengesi gözetilmelidir, aksi durumda göç gibi sosyoekonomik sorunlar kaçınılmaz olacaktır. Yöre halkını farklı yönlerde istihdam etmek için arıcılık, halıcılık gibi gelir getirici faaliyetler teşvik edilerek gelir çeşitliliği sağlanabilir ve arazi üzerindeki baskı azalmak için yöre halkına ot, saman yardımı yapılabilir. Yapılan çalışma yöre halkı için aynı zaman çok önemli bir kültürel çalışmadır. Ümit edilen, yok olmakta olan bu kültürel değerler sadece kayıt altına almakla sınırlı kalmadan bu kültürün sürdürülebilirliğini sağlamaktır.

KAYNAKLAR

- Acarlar, M., Türkecan, A., 1986. **Başkale (Van) Batı ve Kuzeybatısının Jeolojisi**. MTA Genel Müdürlüğü Raporu, No: 7913.
- Acarlar, M., Bilgin, Z.A., Erkal, T., Güner, E., Şen, A.M., Umut, M., Elibol, E., Gedik, İ., Hakyemez, Y., Uğuz, M.F., 1991. **Van Gölü Doğu ve Kuzeyinin Jeolojisi**. MTA Genel Müdürlüğü Raporu, No: 9469.
- Akan, H., Korkut, M.M., Balos, M.M., 2008. Arat Dağı ve Çevresinde (Birecik, Şanlıurfa) Etnobotanik Bir Araştırma, **Science and Eng. J of Fırat Üniv.** 20 (1), 67-81.
- Abay, G., Kılıç, A., 2001. Pürenbeleni ve Yanıktepe (Mersin) Yörelerindeki Bazı Bitkilerin Yöresel Adları ve Etnobotanik Özellikleri, **OT Sistemik Botanik Dergisi**, 8, (2): 97-104.
- Akbay, P., Başaran, A., 1997. *Urtica dioica* L. Üzerinde Çalışmalar. **XI. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı** (22 – 24 Mayıs 1996, Ankara), Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Bildiri kitabı, Ankara, 561.
- Akdoğan, H., Akgün, B., 2006. Göksun (Kahramanmaraş) Çevresinde Halk İlacı Olarak Kullanılan Bazı Bitkisel Gıdalar, **Türkiye 9. Gıda Kongresi**; 24-26 Mayıs, Bolu, 183-186.
- Akman, Y., 1990. **İklim ve Biyoiklim**. Palme Yayınları, Mühendislik Serisi No: 103, Ankara. 304s.
- Akgül, A., 2008. **Midyat (Mardin) Civarında Etnobotanik**, Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, (Yüksek Lisans Tezi) 176s.
- Alp, Ş. 2007. Van Kenti ve Çevresindeki Geleneksel Konut Bahçelerinde Kullanılan Bitki Materyalinin Belirlenmesi, **Y.Y.Ü, Ziraat Fakültesi, Tarım Bilimleri Dergisi, (J. Agric. Sci.)**, 17 (1): 1-6.
- Altan, Y., Uğurlu, E., Gücel, S., 1999. Şenkaya (Erzurum) ve Çevresinin Etnobotanik Özellikleri. **I. International Symposium on Protection a Naturel Environment and Ehrami Karaçam**, Kütahya, 132–139.
- Altundağ, E., Özhatay, N., 2010. Iğdır İlinde Geleneksel Olarak Kullanılan Doğal Baharat Bitkileri (Doğu Anadolu Bölgesi), **20. Ulusal Biyoloji Kongresi**, 21-25 Haziran 2010, Pamukkale Üniversitesi, Denizli, 140-141.

- Arık, M., 2003. *Korkut (Muş) İlçesi ve Köylerinin Faydalı Bitkileri*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, (Yüksek Lisans Tezi)113s.
- Asil, E., Şar, S., 1984. Mezopotamya Uygarlıklarında Eczacılık. *Ankara Eczacı Odası Bülteni*; **6** (3):74–77.
- Bağcı, Y., 2000. Aladağlar (Yahyalı- Kayseri) ve Çevresinin Etnobotanik Özellikleri, *OT Sistemik Botanik Dergisi*, **7** (1): 89–94.
- Balkaş, Ö., Serdar, S. H., Erakman, B., Güngör, A., Pasin, C., Aksu, R. ve İşbilir, M., 1980. *Başkale-Gürpınar-Çatak-Van alanının jeolojisi ve petrol olanakları*. TPAO Arama Grubu, Rapor No: 1455. 24.
- Balos, M.M., 2007. *“Zeytinbahçe ile Akarçay Arasında Kalan (Birecik) Bölgesinin Florası ve Etnobotanik Özellikleri”* Harran Üniversitesi, Fen bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, (Yüksek Lisans Tezi) 204s.
- Baytop, A., 1994. Türkiye' de Kullanılan Yabani ve Yetiştirilmiş Aromatik Bitkiler. *Doğa- Tr. J. of Phannacy*, **1** (2): 76–78.
- Baytop, T., 1999. *Türkiye’ de Bitkilerle Tedavi; Geçmişte ve Bugün*, Nobel Tıp Kitapevleri Ltd. Şti, İstanbul, 480s.
- Bazgir, A., Sefidkon, F., Shaabani, A., 2005. Composition of the Essential Oil of *Diplotaenia cachrydifolia* Boiss. from Iran. *Journal of Essential Oil Research*. Vol. 17 Issue 5, p525-526, 2p.
- Birinci, S., 2008. *“Doğu Karadeniz Bölgesinde Doğal Olarak Bulunan Faydalı Bitkiler ve Kullanım Alanlarının Araştırılması”* Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarla Bitkileri Anabilim Dalı, (Yüksek Lisans Tezi) 187s.
- Brummitt, R.K., Powell, C.E., 1992. *Authors of Plant Names*. Royal Botanic Gardens, Kew. 732s.
- Bulut, G.E., 2008. *Bayramiç (Çanakkale) Yöresinde Etnobotanik Araştırmalar* Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, (Doktora Tezi) 463s.
- Bulut, Y., 2006. *Manavgat (Antalya) Yöresinin Faydalı Bitkileri* Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, (Yüksek Lisans Tezi) 117s.
- Burçak, M., Yıldırım, T. ve Yücel, M., 1997. *Ağrı-Diyadin-Çermik sahası jeotermal-jeofizik etüt raporu*. MTA Rapor No: 10020.

- Cansaran, A., Kaya, F.Ö., 2010. Contributions of the ethnobotanical investigation carried out in Amasya district of Turkey (Amasya-Center, Bağlarüstü, Boğaköy and Vermiş villages; Yassıçal and Ziyaret towns), ***Biological Diversity and Conservation***, 3/2 (2010); 97-116.
- Çakılcıoğlu, U., Türkoğlu, İ., Kürşat, M., 2007. Harput (Elazığ) Ve Çevresinin Etnobotanik Özellikleri. ***Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları (Daum) Dergisi***. 5(2), 22-28.
- Çakılcıoğlu, U., Türkoğlu, İ., 2009. Çitli Ovası (Elazığ) Ve Çevresinin Etnobotanik Özellikleri. ***Journal of New World Sciences Academy Ecological Life Sciences*** 4(2), 81-85.
- Çalka, Ö., Akdeniz, N., Metin, A. and Behçet, L., 2005. "Phototoxic dermatitis due to *Chenopodium album* in a mother and son" ***Contact Dermatitis***.53:58-60.
- Çalka, Ö., Akdeniz N., Özkul, U., Karadağ, A.S., Behçet, L., 2011. Irritant contact dermatitis caused by *Ranunculus kotschy* Boiss. in 6 cases. ***Contact Dermatitis*** 64: 174-176.
- Çömlekçioğlu, N., Karaman, Ş., 2008. Kahramanmaraş Şehir Merkezindeki Aktar'larda Bulunan Tıbbi Bitkiler ***KSU Journal of Science and Engineering***, 11(1), 23-32.
- Cotton, C.M., 1996. ***Ethnobotany Principles and Applications***, John Wiley & Sons, Chichester, 424s.
- Çubukçu, B., Özhatay, N., 1987. Anadolu Halk İlaçları Hakkında Bir Araştırma, ***III.Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri***, (Özet Kitapçığı) 104.
- Davis, P. H. 1965-85. ***Flora of Turkey and East Aegean Islands***. Vol. 1-9. Edinburgh University Press. Edinburgh.
- Davis, P. H., Mill, R. R., Tan, K, 1988. ***Flora of Turkey and The East Aegean Islands***, Vol: 10, Supplement I, Edinburgh University Press, Edinburgh.
- DMİ, 2010. ***Meteoroloji Bülten***. Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Demir, M., Çelik, S., Noyan, Ö.F., Türkiye'de Yetişen Bazı Önemli Boya Bitkilerinin Üretim Teknikleri Ve Elde Edilen Renklerin Haslık Dereceleri, ***III. Ulusal Karadeniz Ormanlık Kongresi***, 20-22 Mayıs 2010 Cilt: III Sayfa: 1187-1196.
- Deniz, L., 2008. ***"Uşak Üniversitesi 1 Eylül Kampüsü (Uşak) Florası Ve Etnobotanik Açısından Değerlendirilmesi"*** Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, (Yüksek Lisans Tezi) 124s.

- Dönmez, A., 2000. An Ethnobotanical Study in The Karagüney Mountain (Kırıkkale): Uses Nutritional Value and Vernacular Names, *Hacettepe Bulletin of Natural Sciences and Engineering*, Series A, (28): 22–32.
- Doğan, Y., Başlar, S., Ay, G., Mert, H.H., 2004. The Use of Wild Edible Plants in Western and Central Anatolia (Turkey), *Economic Botany* 58(4): 684-690.
- Duran, A., 1998. Akseki (Antalya) İlçesindeki Bazı Bitkilerin Yerel Adları ve Etnobotanik Özellikleri, *OT Sistemik Botanik Dergisi*, 5: (1), 77-92.
- Duran, A., Satıl, F., Tümen, G., 2001. Balıkesir Yöresinde Yabancı Meyveler ve Etnobotanik Özellikleri, *OT Sistemik Botanik Dergisi*, 8, (1), 87-94.
- Ekim, T., Koyuncu, M., Vural, M., Duman, H., Aytaç, Z. and Adıgüzel N., 2000. *Türkiye Bitkileri Kırmızı Kitabı* Yayın no: 18, Ankara:
- Elçi, B., Erik, S., 2006. Güdül (Ankara) Ve Çevresinin Etnobotanik Özellikleri *Hacettepe Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi Dergisi* Cilt 26 / Sayı 2/ ss. 57-64.
- Emberger, L., 1955. Une Classification Biogeographique Desclimats. *Rec. Trav. Lab. Bot. Fac. Sc.*, 7:3-43.
- Eşen, B., 2008. “*Aydınlık Köyü Ve Çevresinin (Erdemli/Mersin) Etnobotanik Özellikleri*” Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi) 110s.
- Erik, S., Tarıkahya, B., 2004. Türkiye Florası Üzerine, *Kepikeç*, 17: 139-161.
- Erol, M. K., 1995. “*Eğirdir (Isparta) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri*”, M.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul (Yüksek Lisans Tezi).
- Ertuğ, F., 1998. Orta Anadolu’da Bir Etnoarkeoloji ve Etnobotanik Çalışması, *Karatepe’deki Işık: Halet Çember’e Sunulan Yazılar*, Ege Yay., İstanbul.
- Ertuğ, F., 1999. Plants Used In Domestic Handicrafts In Central Turkey, *OT Sistemik Botanik Dergisi*, 6 (2):57-68.
- Ertuğ, F., 2000. An Ethnobotanical Study in Central Anatolia (Turkey), *Economic Botany*, 54 (2) : 155-182.
- Ertuğ, F., 2002. Bodrum Yöresinde Halk Tıbbında Yararlanılan Bitkiler, *Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı Bildiriler*, (29-31 Mayıs 2002), 76-93.
- Ertuğ, F., 2003a. Ethnobotanical Research in Friday Markets of Bodrum (Muğla, Turkey), *Delpinoa* 45: 167–172.
- Ertuğ, F., 2003b. Bodrum Mutfağında “ OT KÜLTÜRÜ”: I, Yenen Doğal Otlar, *Türk Mutfak Kültürü Üzerine Araştırmalar*, 10: 49–70.

- Ertuğ, F., 2004a. Etnobotanik Çalışmaları ve Türkiye’de Yeni Açılımlar, *Kepikeç*, **18**: 181-187.
- Ertuğ, 2004b, Wild Edible Plants of Bodrum Area (Muğla, Turkey), *Turk J. Bot*, **28**: 161-174.
- Ertuğ, F., 2004c. Buldan Mutfak Kültürü Üzerinde Bir Deneme, *Türk Mutfak Kültürü Üzerine Araştırmalar*; Dosya: Ot Kültürü ve Yemekler, 11: 335-370.
- Ertuğ, F., Tümen, G., Çelik, A., Dirmenci, T., 2004. Buldan (Denizli) Etnobotanik Alan Araştırması, *TÜBA Kültür Envanteri Dergisi*, 2/187-218.
- Ertuğ, F. Tümen, G., 2004. Buldan (Denizli) Etnobotanik Envanter Çalışması, İstanbul.
- Ertuğ, F., 2006. An overview of the plaited crafts of Turkey (Anatolia and Thrace). Proceedings of the *IVth International Congress of Ethnobotany*, F. Ertuğ, ed., 297-306, Ege Yayınları, İstanbul.
- Evren, H., 1991. Elazığ Yöresinden Toplanmış *Fabaceae* ve *Asteraceae* Familyalarına Ait Tıbbi ve Endüstriyel Bitkiler, *Fırat Havzası Tıbbi ve Endüstriyel Bitkileri Sempozyumu*, Elazığ, 127–135.
- Eyüpoğlu, Ü., Okaygün, I., Yaraş, F., 1983. Doğal Boyalarla Yün Boyama, *Uygulamalı Eğitim Vakfı Bülteni*, İstanbul.
- Ezer, N., Avcı, K., 2004. Çerkeş (Çankırı) Yöresinde Kullanılan Halk İlaçları. *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi* Cilt 24/ Sayı 2/ss. 67-80.
- Ezer, N., Arısan, Ö., 2006. Folk Medicine in Merzifon (Amasya, Turkey), *Turk. J. Bot.* **30**, 223-232.
- Fujita, T., Sezik, E., Tabata, M., Yeşilada, E., Honda, G., Takeda, Y., Tanaka, T., Takaishi, Y., 1995. Traditional Medicine in Turkey VII. Folk Medicine in Middle and West Black Sea Regions. *Economic Botany* **49** (4) pp. 406-422.
- Gaussen, H., 1955. *Determination des climats par la methode des courbes ambrothermiques*. C. R. Ac., Sc. E.
- Gencay, A., 2007. “Cizre (Şırnak)’ nin Etnobotanik Özellikleri” Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi) 249s.
- Ghahreman, A., 1985-2005. *Flor of Iran* Vol. 5-25. Institut des Recherches des Forets et de Paturages Department Botanique, B.P. 13-116, Teheran-Iran.
- Gönüz, A., Yağan, D. B., Hürkan, K., Ataş, S., Döver, E., Çan (Çanakkale-Türkiye) İlçesi Bitkisel Değerleri. *Çan Değerleri Sempozyumu*, Bildiriler, (28-29 Ağustos 2008), 13-32.

- Graham, L.E., Graham, J.M., Wilcox, L.M., 2004. Bitkiler ve İnsanlar, Bölüm 2. **Bitki Biyolojisi** (çeviri Editor: Kani IŞIK) Palme Yayıncılık, Antalya 14-29s.
- Gümüş, İ., 1994. Ağrı Yöresinde Yetişen Bazı Faydalı Bitkilerin Yerel Adları ve Kullanışları. **Tr. J. Of Botany**. (18), 107-112.
- Güner, A., Özhatay, N., Ekim, T., Başer, K.H.C. (eds.), 2000. **Flora of Turkey and East Eagen Islands**, vol. 11, (Supplement 2) Edinburgh University Pres, Edinburgh.
- Güner, A., Aslan, S., Ekim, T., Vural, M., Babaç, M.T., (edlr.), 2012. **Türkiye Bitkileri Listesi (Damarlı Bitkiler)**. Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi ve Flora Araştırmaları Derneği Yayını. İstanbul.
- Gürhan, G., Ezer, N., 2004. Halk Arasında Hemoroit Tedavisinde Kullanılan Bitkiler-I, **Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi**, Cilt 24/ Sayı 1/ ss. 37-55.
- Harkiss K.J. and Salehy Surmaghy M.H. 1987. Volatiles from the root of *D. cachrydifolia*, the first natural source of 6-camphenone. **J. Nat. Prod.**, 50, 991-4.
- Harkiss K.J. and Salehy Surmaghy M.H., 1988. Constituents of the essential oil of the fruits of *D. cachrydifolia*. **Planta Med.**, 54, 342-3.
- Honda, G., Yeşilada, E., Tabata, M., Sezik, E., Fujita, T., Takeda, Y., Takaishi, Y., Tanaka, T., 1996. Traditional Medicine in Turkey VI. Folk Medicine in West Anatolia: Afyon, Kütahya, Denizli, Muğla, Aydın provicens. **Journal of Ethnopharmacology** 53/ ss.75-87.
- Innocenti, F., Mazzuoli, R., Pasquare, G., Radicati, F., 1976. Evolution of the volcanism in the area of interaction between the Arabian, Anatolian and Iranian plates (Lake Van, Eastern Turkey). **Journal of Volcanology and Geothermal Research**, 1: 103-112.
- Işık, S., Gönüz, A., Arslan, Ü., Öztürk, M., 1995. Afyon (Türkiye) İlindeki Bazı Türlerin Etnobotanik Özellikleri. **OT Sistemik Botanik Dergisi** 2(1): 161-166.
- Karaca, A., 2008. Aydın Yöresinde Bal Arılarının (*Apis mellifera* L.) Yararlanabileceği Bitkiler Ve Bazı Özellikleri, **ADÜ Ziraat Fakültesi Dergisi**, 5(2):39-66
- Karadağ, R., 2007. **Doğal Boyamacılık**. Geleneksel El Sanatları ve Mağazalar İşletme Müdürlüğü, Ankara.
- Karadaş, S., Güler,A., Şahin, M. & Behçet, L., 2010. 32 Haftalık Gebede Deli Banotu Zehirlenmesi. **8. Ulusal Jinekoloji ve Obstetrik Kongresi** 18-23 Mayıs 2010,

- Antalya. Türk Jinekoloji ve Obstetrik Derneği Dergisi. Cilt :7 Kongre Özel sayısı. p.: 74.
- Karamanderesi, İ.H., Can, A.R., Coşkun, B., Güner, A., Çağlar, F., Polat, Z., Tarakçıoğlu, H., Yıldırım, T., 1984. *Zilan deresi (Van-Erciş) jeolojisi ve Jeotermal enerji olanakları*. MTA Rap. No: 7793 (yayımlanmamış), Ankara.
- Kaval, İ., 2011. **Geçitli (Hakkari) Ve Çevresi'nin Etnobotanik Özellikleri** Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, (Yüksek Lisans Tezi) 279s.
- Kazan, D., 2007. **“Ortaca (Muğla) İlçesinin Etnobotaniği”** Muğla Üniversitesi, Fen bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, (Yüksek Lisans Tezi) 144s.
- Keskin, M., Alpınar, K., 2002. Kışlak (Yayladağı/Hatay) Hakkında Etnobotanik Bir Araştırma, *OT Sistemik Botanik Dergisi* 9 (2); 91-100.
- Kıran, Ö., 2006. **“Kozan Yöresi Florasındaki Tıbbi Bitkiler Ve Bunların Halk Tıbbında Kullanışı”** Çukurova Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Deontoloji Ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi) 56s.
- Kırbağ, S., Kürşat, M., Zengin, K.F., 2005. Elazığ'da Tıbbi Amaçlar İçin Kullanılan Bazı Bitki Ekstraktlarının Antimikrobiyal Aktiviteleri. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi*, 168-171.
- Kırbağ, S., Zengin, F., 2006. Elazığ Yöresindeki Bazı Tıbbi Bitkilerin Antimikrobiyal Aktiviteleri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, *Tarım Bilimleri Dergisi, (J. Agric. Sci.)*, 16(2): 77-80.
- Kızıllarlan, Ç., 2008. **“İzmit Körfezi'nin Güney Kesiminde Etnobotanik Bir Araştırma”** İ.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, (Yüksek Lisans Tezi) 273s.
- Koca, A., 2003. *Flora and Ethnobotany of The Akçakoca District (Düzce)*, Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, (Yüksek Lisans Tezi).
- Koca, D.A., Yıldırım, Ş., 2010. Ethnobotanical Properties of Akçakoca District in Düzce (Turkey). *Hacettepe J. Biol. & Chem.*, 38 (1) 63-69
- Koçak, S., 1999. *Karaman Yöresinde Etnobotanik Bir Araştırma*, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul, (Yüksek Lisans Tezi).

- Koçyiğit, M., 2005. **“Yalova İlinde Etnobotanik Bir Araştırma”** İstanbul Üni. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi) 176s.
- Koçyiğit, M., Özhatay, N., 2006. Wild Plants Used As Medicinal Purpose in Yalova (Northwest Turkey). İstanbul University, Faculty of Pharmacy, Department of Pharmaceutical Botany, 34416 Beyazıt-İstanbul, TURKEY *Turkish J. Pharm. Sci.* 3 (2), 91-103.
- Komarov, V.L., (ed.) 1933-1964. **Flora of the USSR**. (English translation) vols. 1-30, Moscow and Leningrad: Akademiya Nauk SSSR.
- Korkut, M., 2006. **Arat Dağı (Şanlıurfa) Florası Ve Etnobotanik Özellikleri** Harran Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, (Yüksek Lisans Tezi) 103s.
- Koyuncu, O., 2005. **“Geyve (Sakarya) Floristik Ve Etnobotanik Açından İncelenmesi”** Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı (Doktora Tezi) 253s.
- Koyuncu, O., Yaylacı Koray, Ö., Öztürk, D., Erkara Potoğlu, İ., Savaroğlu, F., Akçoşkun, Ö., Ardiç, M., 2010. “Risk categories and ethnobotanical features of the *Lamiaceae* taxa growing naturally in Osmaneli (Bilecik/Turkey) and environs” *Biological Diversity and Conservation* 3/3, 31-45.
- Mart, S., 2006. **“Bahçe ve Hasanbeyli (Osmaniye) Halkın Kullandığı Doğal Bitkilerin Etnobotanik Yönden Araştırılması”** Çukurova Üniversitesi, Fen bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, (Yüksek Lisans Tezi) 70s.
- Malyer, H., Özaydın, S., Tümen, G., Er, S., 2004. Tekirdağ Ve Çevresindeki Aktarlarda Satılan Bazı Bitkiler Ve Tıbbi Kullanım Özellikleri, *Dumlupınar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, Sayı 7, 103-112.
- Melikoğlu, G., 1987. **Giresun İli Halk İlaçları Üzerinde Farmakognozik Ön Araştırmalar**. İÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmakognozi Anabilim Dalı, İstanbul (Yüksek Lisans Tezi).
- Metin, A., Çalka, Ö., Behçet, L., Yıldırım, E., 2001. Phytodermatitis from *Ranunculus damascenus*. *Contact Dermatitis*, **44**: 183.
- Metin, A., Çalka, Ö., Akdeniz, N., Behçet, L., 2005. Phytodermatitis from *Ceratocephalus falcatus*, *Contact Dermatitis*, **52**: 314-316.

- Metin, A., 2009. “*Mut Ve Çevresinde Yetişen Bitkilerin (Mersin) Etnobotanik Özellikleri*” Selçuk Üniversitesi, Fen bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, (Yüksek Lisans Tezi) 243s.
- Onar, S., 2006. “*Bandırma (A1(A) Balıkesir) Ve Çevresinin Etnobotaniği*” Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, (Yüksek Lisans Tezi) 133s.
- Oral, D. Ç., 2007. “*Konya İlinde Kullanılan Halk İlaçları Üzerinde Etnobotanik Araştırmalar*” Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Fitoterapi Programı, (Yüksek Lisans Tezi) 149s.
- Öngür, T., Karamanderesi İ.H., Yoğurtçu, A., Suludere, Y., 1974. *Ağrı – Doğubeyazıt Jeoloji Haritaları*. MTA Enerji Hammadde Etüt ve Arama Dairesi, Arşiv No: 606, Ankara. (Not: Bu çalışmanın daire ve genel arşive girmemiş o kişilerin çalıştıkları alanlara ait notları).
- Özbek, H., Ceylan, E., Kara, M., Özgökçe, F., Koyuncu, M., 2004. Hypoglycemic effect of *Rheum ribes* Roots in Alloxan Induced Diabetic and Normal Mice, *Scand J Lab Anim Sci*, 31 (2) : 113–115.
- Özcan M, Bağcı Y, Ertugrul K, Novak J., 2004. Comparison of the leaf, root and fruit oils of *Diplotaenia cachrydifolia* from Turkey. *Journal Of Essential Oil Research* 16 (3): 211-213.
- Özçelik, H., 1987. Akseki Yöresinde Doğal Olarak Yetişen Bazı Faydalı Bitkilerin Yerel Adları ve Kullanılışları, *TÜBİTAK, Doğa Türk Botanik Dergisi*, 11 (3): 316-321.
- Özçelik, H., Ay, G., Öztürk, M., 1990. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun Ekonomik yönden Önemli Bazı Bitkileri, *X.Ulusal Biyoloji Kongresi*, Bildirileri, (18–20 Temmuz 1990, Erzurum), 1–10.
- Özçelik, H., 1992. On The Herbal Cheese From East Anatolia (Turkey), *Journal of Economic Botany*, New York Botanical Garden, Bronx, NY 10458.
- Özçelik, H., 1994, Notes on Economic Plants. *Economic Botany*, 48 (2): 214-221.
- Özçelik, H., Sağmanlıgil, H. 1993. Van Gölü Havzasının Zehirli Bitkileri, *YYÜ Vet. Fak. Der.*, 4 (1-2) 171-189.
- Özhatay, N., Koyuncu, M., Atay, S., Byfield, A., 1997. *Türkiye'nin Doğal Tıbbi Bitkilerinin Ticareti Hakkında Bir Çalışma*, Doğal Hayatı Koruma Derneği, İstanbul.

- Özhatay, N., Kültür, Ş., 2006. Check List of Additional Taxa to the Supplement Flora of Turkey III, *Tr. J. Of Botany* 30, 281–316.
- Özgen, U., Kaya, Y., Maksut, C., 2004. Ethnobotanical studies in The Villages of The District of ILICA (Erzurum), Turkey, *Economic Botany* 58(4): 691-696.
- Özgökçe, F., 1999. Vangölü Havzasında Yetiştirilen Bazı Otsu Bitkilerin Yakacak Olarak Değerlendirilmesi Üzerine Düşünceler, *International Symposium on Protection of Natural Environment and Ehrami Karaçam* 23-25 September 1999, Kütahya, 784-791.
- Özgökçe, F., Yılmaz, İ., 2003. Dye Plants of East Anatolia Region (Turkey), *Economic Botany*, 57 (4): 454-460.
- Özgökçe, F., Özçelik H., 2004. Ethnobotanical Aspects of Some Taxa in East Anatolia (Turkey), *Economic Botany*, 58 (4): 697-704.
- Özkan Gençler, A., Koyuncu, M., 2005. Traditional Medicinal Plants Used in Pınarbaşı Area (Kayseri-Turkey). *Turkish J. Pharm. Sci.* 2(2), 63-82.
- Öztürk, M., Özçelik, H., 1991. *Doğu Anadolu'nun Faydalı Bitkileri*, Semih Ofset Basım Tesisleri, Ankara.
- Öztürk, A., Öztürk, S., Kartal, Ş., 2000. Van Otlı Peynirlerine Katılan Bitkilerin Özellikleri ve Kullanılışları, *OT Sistemik Botanik Dergisi*, 7 (2):167-179.
- Öztürk M., Dinç M. 2005. Nizip (Aksaray) Bölgesinin Etnobotanik Özellikleri. *OT Sistemik Botanik Dergisi*, (12)1: 93-102.
- Pieroni, A., Quave, C., 2005. Traditional Pharmacopoeias and Medicines Among Albanians and Italians in Southern Italy: A comparison, *Journal of Ethnopharmacology* 101: 258–270.
- Pieroni, A., Dibra, B., Grishaj, G., Grishaj, I., Maçai, S. G., 2005. Traditional Phytotherapy of the Albanians of Lepushe, Northern Albanian Alps, *Fitoterapia* 76 : 379– 399.
- Rechinger, K. H., 1965-1977. *Flora of Iranica*, Graz, Akademisch Druck u Verlangsanstalt. Graz-Austria.
- Saçlı, S., 1996. *Kazdağı ve Çevresinde Tıbbi Amaçla Kullanılan Bazı Bitkiler Üzerinde Morfolojik Araştırmalar*, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasotik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul, (Yüksek Lisans Tezi).
- Saçlı, S., Akalın, E., 2001. “Preliminary Ethnobotanical Study From Kaz Dağı (Balıkesir/Çanakkale) I: Uses and Vernacular Names” *İstanbul Ecz. Fak. Mec.*, 34(2).

- Saday, H., 2009. **“Güzeloluk Köyü Ve Çevresinin (Erdemli/Mersin) Etnobotanik Özellikleri”** Selçuk Üniversitesi, Fen bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, (Yüksek Lisans Tezi) 123s.
- Sarıkan, I., 2007. **“Kazdağları Yöresinin Geleneksel İlaçların Saptanması”** Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmokognazi programı, İzmir, (Yüksek Lisans Tezi).
- Sarper, F., Akaydın, G., Şimşek, I., Yeşilada, E., 2009. An Ethnobotanical Field Survey in the Haymana District of Ankara Province in Turkey, **Turk. J. Biol.** 33/ ss.79-88.
- Satıl, F., Tümen, G., Dirmenci, T., Çelik, A., Arı, Y., Malyer, H., 2006. Kazdağı Milli Parkı ve Çevresinde (Balıkesir) Etnobotanik Envanter Çalışması, **Tüba Kültür Envanteri Dergisi** 5/ 171-187.
- Satıl, F., Akçiçek, E., Selvi, S., 2008. Madra Dağı (Balıkesir/İzmir) ve Çevresinde Etnobotanik Bir Çalışma. **Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi** 1 (1): 31-36.
- Savran, A., Bağcı, Y., Kargıoğlu, M., 2008. Gemerek (Sivas) ve Çevresindeki Bazı Bitkilerin Yerel Adları ve Etnobotanik Özellikleri. **Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi** 1 (3): 313-321.
- Sayar, A., Güvensen, A., Özdemir, F., Öztürk, M., 1995. Muğla (Türkiye) İlindeki Türlerin Etnobotanik Özellikleri, **OT Sistematik Botanik Dergisi**, 2 (1): 151–160.
- Sezik, E., 1991. Türkiye’de Halk İlacı Araştırmaları ve Önemi, **IX. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı Bildiriler**, 16-19 Mayıs 1991, Eskişehir.
- Sezik, E., Tabata, M., Yeşilada, E., Honda, G., Goto, K., Ikeshiro, Y., 1991. Traditional Medicine in Turkey I. Folk Medicine in Northeast Anatolia; **Journal of Ethnopharmacology** 35/ 191-196.
- Sezik, E., Yeşilada, E., Tabata, M., Honda, G., Takaishi, Y., Fujita, T., Tanaka, T., Takeda, Y., 1997. Traditional Medicine in Turkey VII. Folk Medicine in East Anatolia; Erzurum, Erzincan, Ağrı, Kars, Iğdır Provinces, **Economic Botany** 51 (3) pp. 195-211.
- Sezik, E., Yeşilada, E., Honda, G., Takaishi, Y., Takeda, Y., Tanaka, T., 2001. Traditional Medicine in Turkey X. Folk Medicine in Central Anatolia. **Journal of Ethnopharmacology** 75/ 95-115.

- Şenel, M., Acarlar, M., Çakmakoglu, A., Dağer, Z., Erkanol, D., Örcen, S., Taşkıran, M.A., Ulu, Ü., Ünal, M.F., Yıldırım, H., 1984. **Özalp (Van) - İran Sınırı Arasındaki Alanın Jeolojisi**. MTA Genel Müdürlüğü Raporu, No:7623, Ankara.
- Şimşek, İ., Aytekin, F., Yeşilada, E., Yıldırım, Ş., 2001. Ankara Gölbaşı'nda Yabancı Bitkilerin Kullanılış Amaçları ve Şekilleri Üzerinde Bir Araştırma, **OT Sistemik Botanik Dergisi**, 8 (5), 15-120.
- Şimşek, İ., Aytekin, F., Yeşilada, E., Yıldırım, Ş., 2002. Anadolu'da Halk arasında Bitkilerin Kullanılış Amaçları Üzerinde Etnobotanik Bir Araştırma, **Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Bildiriler**, (29- 31 Mayıs 2002), Eskişehir.
- Şimşek, İ., Aytekin, F., Yeşilada, E., Yıldırım, Ş., 2004. Anadolu'da Halk Arasında Bitkilerin Kullanılış Amaçları Üzerinde Etnobotanik Bir Araştırma, **14. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Bildiriler**, 434-457.
- Tabata, M., Honda, G., Sezik, E., Yeşilada, E., 1993. A report on Traditional Medicine and Medicinal Plants in Turkey, **J.Faculty of Pharmaceutical Sciences**, Kyoto University, Kyoto-Japan.
- Tabata, M., Sezik, E., Honda, G., Yeşilada, E., Fukui, H., Goto, K. and Ikeshiro, Y., 1994. Traditional Medicine In Turkey III. Folk Medicine in East Anatolia; Van and Bitlis Provinces, **Int. J. Pharmacog**, 32: 3-12.
- Tanker, N., 1967. Kenger Kahvesini Veren Bitki: *Gundelia tournefortii* L. **İstanbul Üniv. Ecz. Fak. Mec.**, 1967; 3 (2): 63-74
- Ternek, Z., 1947. **Van Gölü Güney Bölgesinin Jeolojisi**. MTA Genel Müdürlüğü Raporu, No: 2030, Ankara.
- Tonbul, S., Altan, Y., 1989. Elazığ Yöresinde Halkın Çeşitli Amaçlar için Yararlandığı Bazı Bitkiler, **Fırat Üniversitesi Dergisi** (Sosyal Bilimler), 3 (2): 267-278.
- Towsend, C.C. Guest, E., (eds.) 1966-1985. **Flora of Iraq**. Vol. 1-4;8;9. Ministry of Agriculture Republic of Iraq, Baghdad.
- Töngel, M.Ö., Ayan, İ., 2005. Samsun İli Çayır ve Meralarında Yetişen Bazı Zararlı Bitkiler ve Hayvanlar üzerindeki Etkileri, **OMÜ Zir. Fak. Dergisi**, 20 (1): 84-93.
- Tümen, G. 1989. Labiatae Family As Medicinal Plants From Balıkesir District in Turkey, **Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakülteleri Dergisi**, Cilt: IV, Sayı:2.
- Tümen, G., Sekendiz, A., 1993. Balıkesir ve Merkez Köylerinde Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkiler. **VIII. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Bildiriler**, İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi, Yayın No:64.

- Türkecan, A., Dönmez, M., Özgür, İ.B., Mutlu, G., Sevin, D., Bulut, V., 1992. *Patnos-Tutak-Hamur (Ağrı) Yöresinin Jeolojisi ve Volkanik Kayaçların Petrolojisi*. MTA Rap. No: 9434 (yayımlanmamış), Ankara.
- Türkoğlu, İ., 2000. *Elazığ İlindeki Etnobotanik Değeri Olan Taksonların Araştırılması*, Fırat Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Anabilim Dalı, (Yüksek Lisans Tezi).
- Türkoğlu, İ., Civelek, Ş., Kürşat, M., 2006. Gözeli ve Kavak Ovalarında (Elazığ) Etnobotanik Bir Araştırma. PS-107, **18. Ulusal Biyoloji Kongresi**, Kuşadası/Aydın
- Türkoğlu, İ., Kürşat, M., Civelek, Ş., 2006. Karga Dağı (Elazığ) ve Çevresindeki Bazı Bitkilerin Yöresel Adları. PS-092, **18. Ulusal Biyoloji Kongresi**, Kuşadası/Aydın
- Türkunal, S., 1980. *Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun Jeolojisi*. TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Yayını, 8, Ankara. 64.
- Tütenocaklı, T., 2002. *Ayvacık (B1. Çanakkale) ve Çevresinin Etnobotaniği*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Anabilim Dalı. (Yüksek Lisans Tezi).
- Tugay, O., Ertuğrul K., Yıldıztugay, E., 2004. Başarakavak (Konya) Kasabası Etnobotanik Alan Araştırması, *Tüba Kültür Envanteri Dergisi* 4/ 245-256.
- Tugay, O., Koçer, E., 2009. Yazır Köyü'nde (Selçuklu/Konya) Gıda ve İçecek Olarak Kullanılan Doğal Bitkiler, *S.Ü Fen Fakültesi Dergisi*, Sayı:33/ 79-84.
- Tutin, T.G., Heywood, V.H., Burges, N.A., Moore, D.M., Valentine, D.H., Walters, S.M., Webb, D.B., 1964-1981. *Flora Europaea*. Univ. Press, Cambridge, Vol. 1-5.
- Tuzlacı, E., 1985. Türkiye'de Bitkilerin Yöresel Kullanışları (I), *J.Pharm. Univ. Mar*, 1 (1-2), 101-106.
- Tuzlacı, E., Yazıcıoğlu, A. 1996. "Folk Medicinal of Trabzon (Turkey)" *Fitoterapia*, 67 (4) 307-318.
- Tuzlacı, E., 2006. *Şifa Niyetine Türkiye'nin Bitkisel Halk İlaçları*, 1. Basım, Haziran.
- Tuzlacı, E., İşbilen, D.F.A., Bulut, G., 2010, "Turkish Folk Medicinal Plants, VIII:Lalapaşa (Edirne)" *Marmara Pharmaceutical Journal* 14: 47-52.
- Tuzlacı, E., Doğan, A., 2010. Turkish Folk Medicinal Plants, IX:Ovacık (Tunceli), *Marmara Pharmaceutical Journal* 14: 136-143.

- Uysal, G., 2008. “*Köyceğiz (Muğla) İlçesinin Etnobotaniği*” Muğla Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, (Yüksek Lisans Tezi) 244s.
- Uysal, İ., Avcıoğlu, N., Karabacak, N., 2008. Çan İlçesinin Köylerinde Kullanılan Tıbbi Bitkiler, *Çan Değerleri Sempozyumu*, Bildiriler, (28-29 Ağustos 2008), 127-142.
- Uysal, İ., Onar, S., Karabacak, E., Çelik, S., 2010. Kapıdağ Yarımadası'nın (Türkiye) Etnobotanik Özellikleri, *Çan Değerleri Sempozyumu*, Bildiriler, (28-29
- Vedat Gürsoy, O., Kahraman Gürsoy, U., 2004. Anadolu'da Diş ve Dişeti ile İlgili Hastalıkların Tedavisinde Halk arasında Yaygın Olarak Kullanılan Bitkiler, Kullanım Şekilleri ve Bitkisel Özellikleri **Cumhuriyet Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi** Cilt: 7 Sayı:1-2004
- Vural, M., Karavelioğulları, F, A., Polat, H., 1997. Çiçekdağı (Kırşehir) ve Çevresinin Etnobotanik Özellikleri, *OT Sistemik Botanik Dergisi*, 4 (1):117–124.
- Vural, G., 2008. “*Honaz Dağı ve Çevresindeki Bazı Doğal Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri*” Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 158s.
- Yaldız, G., Yüksek, T., Şekeroğlu, N., 2010. Rize İli Florasında Bulunan Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Kullanım Alanları. *III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi* (20-22 Mayıs 2010). Cilt: III. Sayfa: 1176-1186
- Yapıcı, Ü, İ., Hoşgören, H., Saya, Ö., 2009. Kurtalan (Siirt) İlçesinin Etnobotanik Özellikleri, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12/ 191-196.
- Yeşilada, E., Honda, G., Sezik, E., Tabata, M., Fujita, T., Tanaka, T., Takeda, Y., Takaishi, Y., 1995. Traditional Medicine In Turkey V. Folk Medicine In the Inner Taurus Mountains. *Journal of Ethnopharmacology*, 46: 133–152
- Yeşilada, E., Sezik, E., Honda, G., Takaishi, Y., Takeda, Y., Tanaka, T., 1999. Traditional Medicine In Turkey IX. Folk Medicine in north-west Anatolia. *Journal of Ethnopharmacology*, 64 /195-210.
- Yeşil, Y., 2007. “*Kürecik (Akçadağ/Malatya) Bucağında Etnobotanik Bir Araştırma*” İstanbul üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, (Yüksek Lisans Tezi) 275s.
- Yıldırım, Ş., Terzioğlu, Ö., Özgökçe, F., Türközü, D., 2008. Etnobotanical and Pharmacological Uses of Some Plants in the Districts of Karpuzalan and

Adıgüzel (Van-Turkey), *Journal of Animal and Veterinary Advances* 7 (7): 873-878.

Yıldırım, Ş., 1991. Munzur Dağlarının Tıbbi ve Endüstriyel Bitkileri. *Fırat Havzası Tıbbi ve Endüstriyel Bitkileri Sempozyumu*, Ankara. 83-102.

Yıldırım, Ş., 1994. Local Names of Some Plants nom Munzur Dağları (Erzincan - Tunceli) and the Use of A Few of Them (II). *OT Sistemik Botanik Dergisi*, 1 (2):43-46.

Yüzbaşıoğlu, E., 2010. “*Reşadiye (A6, Tokat, Türkiye) ve Çevresinin Etnobotaniği*” Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), 180s.

Zohary, M., 1966-1986. *Flora Palaestina*. Vol. 1-4, Jerusalem Acedemic Pres., Israel.

Ek.1. Araştırma Alanında Kullanımı Belirlenmiş Olan Bitkiler

No	Familiya	Cins/Tür adı	Yerel adı	Kullanım kodu	Örnek no
1.	ACERACEAE	<i>Acer tataricum</i> L	Kevut	IIIA	189
2.	AMARYLLIDACEAE	<i>Ixiollirion tataricum</i> (Palas) Herbert subsp. <i>montanum</i> (Labill.) Takht.	Pambız	IA3	169
3.	APIACEAE (UMBELLIFERAE)	<i>Anethum graveolens</i> L	Tere otu	IA1	184
4.		<i>Anthriscus nemorosa</i> (M.Bieb.) Sprengel	Alo	IA2, IVA	163
5.		<i>Chaerophyllum crinitum</i> Boiss.	Çitık	IA2, IVA	140
6.		<i>C. macropodum</i> Boiss.	Mendadem	IA2	170
7.		<i>C. macrospermum</i> (Sprengel) Fisch. & C.A.Mey.	Mendi	IA2	92
8.		<i>Diplotaenia cachrydifolia</i> Boiss.	Siyabu	IA2, IIA1	67
9.		<i>Eryngium billardieri</i> Delar.	Tüsü	IA2, IIA1	185
10.		<i>E. bornmuelleri</i> Nab.	Tusi	IA2, IIA1, VIA13	96
11.		<i>Falcaria vulgaris</i> Bernh.	Kazayağı	IA1	186

12.	<i>Ferula orientalis</i> L.	Heliz	IIA1, IVA	187
13.	<i>F. haussknechtii</i> Wolff. ex Rech f.	Kermeğ	IVA	188
14.	<i>Ferulago angulata</i> (Schlecht.) Boiss. subsp. <i>angulata</i>	Çever	IVA	184
15.	<i>F. angulata</i> (Schlecht.) Boiss. subsp. <i>carduchorum</i> (Boiss. & Hausskn.) Chamberlain.	Çever	IVA	272
16.	<i>Heracleum persicum</i> Desf.	Soy	IA2, IIA1	93
17.	<i>Malabaila lasiocarpa</i> Boiss.	Bijberhik	IIA1	167
18.	<i>Pimpinella anthriscoides</i> Boiss. var. <i>anthriscoides</i>	Alo	IA2	160
19.	<i>P. kotschyana</i> Boiss.	Giyajahri	VIIA4	273
20.	<i>Prangos meliocarpoides</i> Boiss. var. <i>meliocarpoides</i>	Gumbılok	IA4	100
21.	<i>P. pabularia</i> Lindl.	Kerkor	IVA, VIIA4	238
22.	<i>Sium sisarum</i> L. var. <i>lancifolium</i> (M.Bieb.) Thell.	Bilmehink	IA2	53
23.	<i>Smyrniium olusatrum</i> L.	Ğelendor	IA2	39

24.		<i>Smyrniopsis aucheri</i> Boiss.	Mamır	IA2, IVA	274
25.	ARACEAE	<i>Arum conophalloides</i> Kotschy ex Schott var. <i>conophalloides</i>	Kahri	IA2	18, 165
26.		<i>A. conophalloides</i> Kotschy ex Schott var. <i>virescens</i> (Stapf.) Engler	Kahri	IA2	240
27.	ARISTOLOCHIACEAE	<i>Aristolochia bottae</i> Jaub. & Spach.	Guhok	IA2, IIA2	241
28.	ASTERACEAE (COMPOSITAE)	<i>Achillea biebersteinii</i> Afan.	Bovijan	IIA1, VIA10	14, 83, 197
29.		<i>A. vermicularis</i> Trin.	Bovijan	IIA1	158
30.		<i>Arctium minus</i> (Hill.) Bernh. subsp. <i>pubens</i> (Bab.) Arenes	Belg girno, kuncurk, belg misek	IA2, IIA1, IVA	80
31.		<i>Artemisia absinthium</i> L.	Granguruh, Tahliş	IIA1	97
32.		<i>A. spicigera</i> C.Koch.	Giyabend	IIA1	276
33.		<i>Cousinia eriocephala</i> Boiss. & Hausskn.	Kivar	IIIA	198
34.		<i>Centaurea karduchorum</i> Boiss.	Güya brinok	IIA2	154
35.		<i>C. nemecii</i> Nâb.	Şivanok	IA2	120

36.	<i>C. pterocaula</i> Trautv.	Tahliş	IIA2	199	
37.	<i>C. glastifolia</i> L.	Tahliş	IIA2	277	
38.	<i>C. iberica</i> Trev. ex Spreng.	Kelemeşek	IIIA	278	
39.	<i>Cichorium intybus</i> L.	Kanej	IIA1	46	
40.	<i>Cirsium pubigerum</i> (Desf.) DC. var. <i>spinosum</i> Pet.	Kivar	IA2	245	
41.	<i>Chardinia orientalis</i> (L.) O. Kuntz.	Giya gesk	VA4	52	
42.	<i>Echinops orientalis</i> Trautv.	Gog	IA4	244	
43.	<i>Gundelia tournefortii</i> L. var. <i>tenuisecta</i> Boiss.	Kenger reş	IA2, VI18	3, 95	282
44.	<i>G. tournefortii</i> L. var. <i>tournefortii</i>	Kenger zer	IA2, IA9, VI18	98	
45.	<i>Helianthus annuus</i> L.	Gülberoj	IB4, IVB, IIIB	242	
46.	<i>H. tuberosus</i> L.	Sevik	IB3, IIB	243	
47.	<i>Helichrysum arenarium</i> (L.) Moench subsp. <i>aucheri</i> (Boiss.) P.H.Davis & Kupicha	Altın çiçeği	IIA1	47	
48.	<i>H. armenium</i> D.C. subsp. <i>armenium</i>	Giyazerk	IIA1	175	
49.	<i>H. pallasi</i> (Spengel) Ledeb.	Giyazerk	IIA1	104	

50.	<i>H. plicatum</i> DC. subsp. <i>plicatum</i>	Altın çiçeği	IIA1	68
51.	<i>H. plicatum</i> DC. subsp. <i>pseudoplicatum</i> (Nab) P.H.Davis & Kupicha	Altın çiçeği	IIA1	71
52.	<i>Inula salicina</i> L.	Giya sevk	IVA	200
53.	<i>Lactuca saligna</i> L.	Tahlık	IVA	279
54.	<i>Onopordum acanthium</i> L.	Kivar	IIA1	280
55.	<i>Scorzonera latifolia</i> (Fisch. & C.A. Mey.) DC.	Nermend	IA2, IIA1	26, 63
56.	<i>S. semicana</i> L.	Spinga dem	IA1	29
57.	<i>S. papposa</i> DC.	Spinga sor	IA1	143
58.	<i>Senecio eriospermus</i> DC. var. <i>eriospermus</i>	Puşi	IIA2	36
59.	<i>S. eriospermus</i> DC. var. <i>crambefolius</i> Boiss.	Puşi	IIA1	159
60.	<i>Tanacetum kotschyi</i> (Boiss.) Grierson	Papatya	IIA1	128
61.	<i>T. zahlbruckneri</i> (Nâb) Grierson	Papatya	IIA1	157
62.	<i>Tragopogon buphthalmoides</i> (DC.) Boiss. var. <i>latifolius</i> Boiss.	Sipink	IA2	122
63.	<i>T. coloratus</i> C.A. Mey	Siping	IA2	171

64.		<i>Tagetes erecta</i> L.	Kadife çiçeği	VIA8	243
65.		<i>Xeranthemum annuum</i> L.	Giya gesk	VA4	124
66.	<i>BORAGINACEAE</i>	<i>Alkanna froedinii</i> Rech. f.	Mejmejok	VIA13, IIA1	129
67.		<i>Anchusa azurea</i> Mill. var. <i>azurea</i>	Mijmejok	IA9, IIA1, VIA13	108
68.		<i>Paracaryum rasemosum</i> (Schreber) Britten var. <i>rasemosum</i>	Mejmejok	IA9, VIA13	134
69.	<i>BRASSICACEAE</i> (<i>CRUCIFERAE</i>)	<i>Bunias orientalis</i> L.	Tahliş	IA2	139
70.		<i>Cardaria draba</i> (L.) Desv. subsp. <i>chalepensis</i> (L.) D.E. Schulz	Tahliş	IIA1	100
71.	<i>CAMPANULACEAE</i>	<i>Campanula glomerata</i> L. subsp. <i>hispida</i> (Witasek) Hayek	Nojda	IIA2	70
72.		<i>C. involucrata</i> Aucher ex DC.	Nojda	IIA2	15
73.	<i>CAPRIFOLIACEAE</i>	<i>Lonicera nummulariifolia</i> Jaub. & Spach subsp. <i>nummulariifolia</i> L.	Dargelim	IIIA	224
74.	<i>CONVULVULACEAE</i>	<i>Ipomoea purpurea</i> (L.) Roth	Sarmaşık	VIB8	249
75.	<i>CHENOPODIACEAE</i>	<i>Beta corolliflora</i> Zosimovic ex Butter	Kizirok	IA2	107
76.		<i>Chenopodium foliosum</i> (Moench.) Aschers	Tirye ruvi	IA4	118

77.	CUCURBITACEAE	<i>Bryonia multiflora</i> Boiss. & Heldr.	Juri ruvi, Tırye ruvi	IIA1	226
78.		<i>Cucumis melo</i> L.	Gundor	IB4	250
79.		<i>Cucurbita pepo</i> L.	Kulund	IB4	251
80.	CUPRESSACEAE	<i>Juniperus exelsa</i> M.Bieb.	Dare kaç	IIIA, VA5	101
81.	DIPSACACEAE	<i>Cephalaria microcephala</i> Boiss.	Zivan	IIA1, IVA	73
82.	EUPHORBIACEAE	<i>Euphorbia denticulata</i> Lam.	Huşeli	IIA1, VIIA4	60
83.		<i>E. gripsophylla</i> M.S. Khan	Huşeli	IIA1	59
84.	FABACEAE (LEGUMINOSAE)	<i>Astragalus amblolepis</i> Fischer	Gırguni	IIIA	85
85.		<i>Astragalus aureus</i> Willd.	Gunizer	IIIA, IVA	237
86.		<i>A. davisii</i> Chamb & Matthaws	Güni mışk	IVA	58
87.		<i>A. gumifer</i> Lab.	Gunizer	IIA1, IIIA, IVA	125
88.		<i>A. halicacabus</i> Lam.	Çekçekok	IVA	248
89.		<i>A. longifolius</i> Lam.	Gırguni	IIVA1, IIIIA, IVA	194
90.		<i>A. oocephalus</i> Boiss. subsp. <i>oocephalus</i>	Giyazerk	IVA	201
91.		<i>A. persicus</i> (DC.) Fisch. & C.A.Mey.	Günikeruşk	IIIA	195
92.		<i>A. pycnocephalus</i> Fisch. var. <i>pycnocephalus</i>	Güni	IIIA	181
93.		<i>A. rechingeri</i> Sirj.	Güni hesp	IVA	88

94.	<i>A. subrobustus</i> Boiss.	Güniberan	IA4	123
95.	<i>A. subsecundus</i> Boiss. & Hoh.	Günikoringan	IVA	59
96.	<i>A. wartoensis</i> Boiss.	Girguni	IIIA	193
97.	<i>Cicer anatolicum</i> Alef.	Nok	IA4, IVA	9, 61
98.	<i>Hedysarum vanense</i> Hedge & Hub.-Mor.	Koringa kivi	IVA	234
99.	<i>H. varium</i> Willd.	Koringa kivi	IVA	235
100.	<i>Lathyrus tuberosus</i> L.	Henc	IA3, IVA	33, 174
101.	<i>Medicago x varia</i> Martyn.	Oncih	IIB1, IVB	45
102.	<i>Onobrychis altissima</i> Grossh.	Koringa	IIB1, IVB	7
103.	<i>O. carduchorum</i> C.C. Townsend	Koringa	IIB1, IVB	168
104.	<i>Ononis spinosa</i> L.	Semik	IIB1	253
105.	<i>Trifolium repens</i> L. var. <i>repens</i>	Nefel	IIA2, VIIA4	42
106.	<i>T. pratense</i> L. var. <i>pratense</i> Boiss. & Bal.	Nefel	VIIA4	87
107.	<i>Vicia balansae</i> Boiss.	Giya fasulye	IA4, IVA	281
108.	<i>FAGACEAE</i> <i>Quercus libani</i> Olivier	Berü	IIIA, IVA, VA5	144
109.	<i>Q. infectoria</i> Olivier subsp. <i>boissieri</i> (Reut.) O. Schwarz	Dara mazi	IIIA, IVA	149
110.	<i>GROSSULARIACEAE</i> <i>Ribes nigrum</i> L.	Tiri reş	IIIA	282
111.	<i>HYPERICACEAE</i> <i>Hypericum scabrum</i> L.	Sic	IIA1	112

(GUTTIFERAE)					
112.	JUNCACEAE	<i>Juncus inflexus</i> L.	Pizak	IIA1, VA8	252
113.	JUNGLADACEAE	<i>Juglans regia</i> L.	Giz	IB4,IIA1, VB1	131
114.	IRIDACEAE	<i>Iris barnumea</i> Baker & f. <i>barnumea</i>	Sıtırk	IA1	19, 91
115.	LABIATAE (LAMIACEAE)	<i>Mentha longifolia</i> (L.) Hud. subsp. <i>longifolia</i>	Pung	IA8, IA2, IIA1	37, 72
116.		<i>Nepeta macrosiphon</i> Boiss.	Nojda	VIA2	196
117.		<i>N. nuda</i> L. subsp. <i>albiflora</i> (Boiss.) Gams	Nojda	IIA2	114
118.		<i>N. kronenburgii</i> Freyn.	Hakiki Nojda	IIA1	121
119.		<i>Ocimum basilicum</i> L.	Rıhan	VA1	254
120.		<i>Phlomis armeniaca</i> Willd.	Ada çayı, çalba, Şalvarotu,emecen	IIA1	231
121.		<i>P. pungens</i> Willd. var. <i>seticalycina</i> (Náb.) Hub.-Mor.	Bareş	IVA	75
122.		<i>P. tuberosa</i> L.	Bareş	IIA1, IVA	84
123.		<i>Salvia limbata</i> C.A. Mey.	Bareşa sıpi	IVA	115
124.		<i>S. macrohamys</i> Boiss. & Kotschy	Bareş, çirçirik	IIA2	77
125.		<i>S. poculata</i> Náb.	Bareş	IVA	138

126.	<i>S. trichoclada</i> Bentham	Bareş	IVA	135	
127.	<i>S. verticillata</i> L. subsp. <i>verticillata</i>	Bareş	IIA2,IVA; VIA13	16	
128.	<i>Scutelleria orientalis</i> L. subsp. <i>bicolor</i> (Hochst.) Edmondson	Kesel mahmuda şin	IIA2, VIA13	236	
129.	<i>S. orientalis</i> L. subsp. <i>pichleri</i> (Stapf.) Edmondson	Kesel mahmut	IIA1	6	
130.	<i>S. orientalis</i> L. subsp. <i>virens</i> (Boiss. & Kotschy) Edmondson	Kesel mahmut	IIA1	11	
131.	<i>Stachys kurdica</i> Boiss. & Hoken var. <i>kurdica</i>	Bareşa kulikzer	IIA2	148	
132.	<i>S. balansae</i> Boiss. & Kotschy subsp. <i>balansae</i>	Bareş	IIA2	109	288
133.	<i>S. lavandulifolia</i> Vahl var. <i>lavandulifolia</i>	Bareş	IIA2, IVA	230	
134.	<i>Teucrium polium</i> L.	Neman, bovijana şin	IIA1	119	
135.	<i>Thymus kotschyanus</i> Boiss. & Hohen var. <i>glabrescens</i>	Catır	IA2, IA8, IIA1	81	
136.	<i>LILIACEAE</i> <i>Allium akaka</i> S.G. Gmelin	Guhbızın	IA1	74	
137.	<i>A. ampeloprasum</i> L.	Pivazok	IA2	49	
138.	<i>A. scorodoprasum</i> L. subsp. <i>rotundum</i> (L.) Stearn	Pivazok	IA2	177	

139.		<i>A. vineale</i> L.	Sirik	IA2	48
140.		<i>Bellevalia latifolia</i> Feinbrun	Luş	IA1	178
141.		<i>Eremurus spectabilis</i> M.Bieb.	Sıtrık	IA2	182
142.		<i>Fritillaria crassifolia</i> Boiss. & Huet. subsp. <i>kurdica</i> (Boiss. & Noe) Rix	Guharke hırçe	IIA1	267
143.		<i>F. pinardii</i> Boiss.	Guharke hırçe	IIA1	183
144.		<i>Muscari armeniacum</i> Leichtlin ex Baker	Çav şink	IA2	179
145.		<i>M. comosum</i> (L.) Miller	Çav şink	IA2	180
146.		<i>Tulipa armena</i> Boiss. var. <i>armena</i>	Soryaz	IA2	176
147.	MALVACEAE	<i>Alcea kurdica</i> (Schlecht) Alef	Hero	IA1, IIA1	79
148.		<i>A. hohenackeri</i> (Boiss. & Huet) Boiss.	Hero	IIA1	86
149.		<i>Malva neglecta</i> Wallr.	Tolk	IIA1	173
150.	ORCHIDACEAE	<i>Dactylorhiza umbrosa</i> (Kar. & Kir.) Nevski	Salep	VIA18	136
151.		<i>Orchis mascula</i> (L.) subsp. <i>pinetorum</i> (Boiss. & Kotschy) G. Camus	Orkid	VIA18	233
152.		<i>O. palustris</i> Jacq.	Salep	VIA18	137
153.	PAPAVERACEAE	<i>Papaver arenarium</i> M.Bieb.	Haşhaş	IA6, VA1	209

154.		<i>P. bracteatum</i> Lindl.	Haşhaş	IIA1, IVA	55
155.		<i>Roemeria refracta</i> DC. subsp. <i>occidentalis</i> Kadereit	Haşhaş	IA6, VA1	105
156.	PLANTAGINACEAE	<i>Plantago lanceolata</i> L.	Giyamambel, Belgpanık	IIA1	44, 156
157.		<i>P. media</i> L.	Belgheviz	IIA1, IIA2	54
158.		<i>P. major</i> L. subsp. <i>intermedia</i> (Gilib.) Lange	Belgheviz	IIA1, IIA2	40
159.		<i>P. major</i> L. subsp. <i>major</i>	Belgheviz	IIA1, IIA2	212
160.	PORTULACACEAE	<i>Portulaca oleracea</i> L.	Parparık	IA2	257
161.	PLUMBAGINACEAE	<i>Acantholimon armenum</i> Boiss. & Huet. var. <i>balansae</i> Boiss. & Huet.	Hotinik	IIIA	207
162.		<i>A. dianthifolium</i> Bokhari	Hotinik	IIIA	155
163.	POLYGONACEAE	<i>Polygonum cognatum</i> Meissn.	Madımak	IA1	117
164.		<i>Rheum ribes</i> L.	Revas	IA2, IIA1	164
165.		<i>Rumex scutatus</i> L.	Tırşoktırş	IA1	153
166.		<i>R. tuberosus</i> L. subsp. <i>horizontalis</i> (Koch.) Rech.	Tırşo	IA1, VA1	258
167.	POACEAE	<i>Arundo donax</i> L.	Keram	VA5	259
168.		<i>Bromus tomentellus</i> Boiss.	Peleh	IVA	256

169.		<i>Hordeum bulbosum</i> L.	Gunbilok	IA3	162
170.		<i>Zea mays</i> L.	Şamik	IB4, IVB	284
171.	PRIMULACEAE	<i>Primula auriculata</i> Lam.	Belgsisin	IA1, VIIA5	161
172.		<i>P. elatior</i> (L.) Hill. subsp. <i>pallasii</i> (Lehm.) W.W. Sm. & Forrest	Beybun	VIIA5	57
173.	RANUNCULACEAE	<i>Caltha polypetala</i> Hochst. ex Lorent	Glundoşk	VIIA4	65
174.		<i>Ranunculus kotschyi</i> Boiss.	Çung	IA1	23
175.	RHAMNACEAE	<i>Rhamnus kurdicus</i> Boiss. & Hohen.	Helhelok	IA4	220
176.	ROSACEAE	<i>Alchemilla busseriana</i> Rothm.	Kulundoşk	IIA1, IVA	62
177.		<i>Amygdalus communis</i> L.	Bahiv	IB4, IIIB	219
178.		<i>Cerasus avium</i> (L.) Moench.	Kiraz	IB4,IIB1	260
179.		<i>C. mahaleb</i> (L.) Miller var. <i>mahaleb</i>	Hihinik	IA4	141
180.		<i>C. brachypetala</i> Boiss. var. <i>bornmuelleri</i> (Schneider) Browicz	Helhelok	IA4, IIA1	78
181.		<i>Cotoneaster nummularia</i> Fisch. & C.A. Mey.	Tevri	IIA1, IIA2, VA4	50

182.	<i>Crataegus pontica</i> C. Koch	Gühüjsipi	IA4	217
183.	<i>C. monogyna</i> Jacq. Subsp. <i>monogyna</i>	Gühüj sor	IA4	216
184.	<i>Cydonia oblonga</i> Miller	Ayva	IA4	146
185.	<i>Filipendula ulmaria</i> (L.) Maxim.	Rihana kuvi, keçisakalı	VA1	261
186.	<i>Malus slyvestris</i> Mill. subsp. <i>orientalis</i> (Uglitzk.) Browicz var. <i>orientalis</i>	Sevtirşk	IA4, IIA1	262
187.	<i>Prunus armeniaca</i> L.	Zerdali	IB4, IIB1	26
188.	<i>P. x domestica</i> L.	Huluk	IB4, IIB1	12
189.	<i>Pyrus communis</i> L. subsp. <i>sativa</i> (DC.) Hegi	Gırsık	IB4, IIIB	147
190.	<i>P. syriaca</i> Boiss. var. <i>syriaca</i>	Reli	IA4, IIIA	213
191.	<i>Rosa canina</i> L.	Şilank	IA6, IIA1	254
192.	<i>R. heckeliana</i> Tratt. subsp. <i>vanheurckiana</i> (Crép.) Ö. Nilsson	Şilank	IIA1	90
193.	<i>Sorbus umbellata</i> (Desf.) var. <i>taurica</i> (Zinserl.) Gabr.	Behok	IA4	102
194.	<i>RUBIACEAE</i> <i>Galium consanguineum</i> Boiss.	Giyazerk	IVA	152
195.	<i>Rubia tinctorum</i> L.	Rünas	IIA1, VA1	76

196.	<i>SALICACEAE</i>	<i>Populus nigra</i> L. subsp. <i>nigra</i>	Spindar	IIIA, VA5	266
197.		<i>Salix aegyptiaca</i> L.	Şivik	IIIA, VA3	89
198.		<i>S. alba</i> L.	Bizer	IIIA, VA5	268
199.	<i>SCROPHULARIACEAE</i>	<i>Scrophularia libanotica</i> Boiss. subsp. <i>libanotica</i> . var. <i>libanotica</i>		IIA1	150
200.		<i>Verbascum cheiranthifolium</i> Boiss. var. <i>cheiranthifolium</i> .	Masicerk	IIA1, IIIA, VIA7	204
201.		<i>V. oreophilum</i> C.Koch var. <i>joannis</i> (Bordz.) Hub.-Mor.	Masicerk	IIA1, IIIA, VIA7	203
202.		<i>V. pyramidatum</i> M.Bieb.	Masicerk	IIA1	205
203.	<i>SOLANACEAE</i>	<i>Datura stramonium</i> L.	Hirbend	VIIA4	66
204.		<i>Hyoscyamus niger</i> L.	Hirbend	VIIA4	116
205.	<i>THYMELAEACEAE</i>	<i>Daphne mucronata</i> Royle	Tevri	IIA1	99
206.	<i>TYPHACEAE</i>	<i>Typha angustifolia</i> L.	Kamiş	VA2	269
207.	<i>ULMACEAE</i>	<i>Celtis glabrata</i> Steven ex Planch.	Teyrok	IA4	218
208.	<i>URTICACEAE</i>	<i>Urtica dioica</i> L.	Gezink	IA2, IIA1	14
209.	<i>VALERIANACEAE</i>	<i>Valeriana alliariifolia</i> Adams.	Kulundoşk	VIIA4	64
210.	<i>VIOLACEAE</i>	<i>Viola odorata</i> L.	Binevşok	VIA8	271
211.	<i>VITACEAE</i>	<i>Vitis vinifera</i> L.	Tiri, Jur	IA1, IA4	221

Ek 2. TÜBA-TÜKSEK Veri Tabanı Bitki Kodları**YARARLI BİTKİ GRUPLARI****I. GIDA OLARAK YARARLANILANLAR****A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR**

1. Yaprakları yenilenler
2. Kök ve gövdeleri yenilenler
3. Yumrular (örn. çiğdem, orkide)
4. Meyve ve tohumlar (kahve yerine kullanılanlar da dahil)
5. Mantarlar
6. Çiçekleri yenilenler
7. Çay olarak kullanılanlar
8. Baharat olarak yararlanılanlar
9. Tomurcuk
10. Diğer (bitki özleri, sakız, maya, vb.)

II. İLAÇ OLARAK YARARLANILANLAR (ŞİFA BİTKİLERİ)**A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR**

1. İnsanların tedavisinde kullanılan bitkiler
2. Hayvanların tedavisinde kullanılan bitkiler

III. YAKACAK OLARAK YARARLANILANLAR**A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR****IV. YEM OLARAK YARARLANILANLAR****A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR****V. EL SANATLARINDA YARARLANILAN BİTKİLER****A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR**

1. Doğal boyamada kullanılan (boyar madde ve mordanlar)
2. Hasır örme
3. Sepet örme

4. Süpürge
5. Ağaç işleri (kap-kaşık, kovan, baston, oyuncak, ağızlık, müzik araçları vb)
6. Tespih yapımında (tohum, çekirdek vb)
7. Nazarlık yapımında
8. Diğer (İp, alet sapı, vb.)

VI. DİĞER YARARLI BİTKİLER

A. DOĞAL BİTKİLER / B. TARIMI YAPILANLAR

1. Çatı örtüsü/ çardak/ çit olarak kullanılanlar
2. Bitkisel yağ elde edilenler (sığıla, defne, vb)
3. Katran elde edilmesinde kullanılanlar
4. Zamk/ tutkal yapımında kullanılanlar
5. Uyuşturucu/ yatıştırıcı amaçlı kullanılanlar
6. Muska/ büyü/ tütsü gibi inanca ve öte dünyaya ilişkin uygulamalarda kullanılanlar
7. Kuş ve balık avı vb. gibi amaçlarla kullanılan bitkiler
8. Süs bitkisi olarak değerlendirilenler
9. Gölge verici olarak önem taşıyanlar
10. Böcek kovucular/ öldürücüler
11. Küf/ mantara karşı kullanılanlar
12. Sabun olarak yararlanılanlar
13. Arıların bal yapımında yararlandığı bitkiler
14. Erozyona karşı etkin bitkiler
15. Su kurutma ve temizlenmesinde kullanılanlar
16. Sosyal kullanımları olanlar (çocuk oyunları, süslenme)
17. Rüzgar kesiciler
18. Ekonomik değeri olanlar
19. Diğer (örn. kuluçka için kullanılanlar)

VII. YARARLI/ ZARARLI KABUL EDİLEN BİTKİLER

A. DOĞAL BİTKİLER / B. EKİLEN SÜS BİTKİLERİ

1. Zararlılar
2. Bir başka yararlı bitkiye işaret edenler
3. Hayvanların sevmediği/yemediği bitkiler

4. Zehirli olduğu bilinen/inanılan bitkiler
5. Güzel kokusuyla sevilenler
6. Kötü koktuğu için ad verilenler
7. Bitkinin ya da çiçeğinin dış görünüşü ile adlandırılanlar
8. Çok görüldüğü bir yere dayanarak isim verilenler
9. Diğer (Mevsimsel işaretler, vb.)

Ek 3. Araştırma alanında görüşülen kaynak kişi listesi

Adı-Soyadı	Cinsiyeti	Yaşı	Eğitim durumu	Mesleği
Ahmet KAMAÇ	E	43	İlkokul mezunu	Çiftçi
Ahmet AKBULAK	E	52	Okur-yazar değil	Çiftçi
Ahmet MÜKEMRE	E	62	Okur-yazar değil	Çiftçi
Ali ÖCAL	E	65	İlkokul mezunu	Kırıkçı
Ali CANIŞ	E	34	Lise mezunu	İmam
Ali MÜKEMRE	E	80	Okur-yazar değil	Yok
Aziz CIVAKLI	E	64	Okur-yazar değil	Çiftçi
Aziz TARTAN	E	56	İlkokul mezunu	Duvarustası
Aziz BÖRÇEK	E	50	Okur-Yazar değil	Çiftçi
Asaf GÜMÜŞTAN	E	62	İlkokul mezunu	Tüccar
Beybun ÇETİN	K	58	Okur-yazar değil	Ev hanımı
Cevher SURKİ	E	38	İlkokul mezunu	Çiftçi
Cihan CIVAKLI	E	20	Ortaokul mezunu	Yok
Celattin BALTA	E	42	İlkokul mezunu	Çiftçi
Cami TARTAN	E	32	Okur-yazar değil	Çoban
Cangir BERGE	E	60	Okur-yazar değil	Çoban
Çetin KARABULUT	E	43	Okur-yazar değil	Çoban
Bahya MÜKEMRE	K	60	Ortaokul mezunu	Ev hanımı
Bünyamin ARMAN	E	35	Okur-yazar değil	Yok
Melek ERSOY	E	62	Okur-yazar değil	Çiftçi
Fethi AKBULAK	E	42	İlkokul mezunu	Çiftçi
Bahattin BÖRÇEK	E	50	İlkokul mezunu	Şoför
Nihayi ŞEYLAN	K	68	Ortaokul mezunu	Ev hanımı
Medeni ŞEYLAN	E	36	İlkokul mezunu	Çiftçi
Nihayi ÇAVAK	K	68	Okur-yazar değil	Ev hanımı
Ömer ÖZKAN	E	74	Okur-yazar değil	Yok
Hamit TEKE	E	46	İlkokul mezunu	Çiftçi
Mehmet ÖCAL	E	57	Okur-Yazar Değil	Çiftçi
Selim TEKE	E	53	İlkokul mezunu	Tüccar
Selim BÖRÇEK	E	54	Okur-Yazar Değil	Yok
Nafya GÜMÜŞTAŞ	K	50	Okur-Yazar değil	Ev hanımı

Ek 3. Araştırma alanında görüşülen kaynak kişi listesi (devamı)

Adı-Soyadı	Cinsiyeti	Yaşı	Eğitim durumu	Mesleği
Temel CAVAK	E	48	Okur-yazar değil	Çiftçi
Salih BAŞAK	E	62	Okur-Yazar değil	Çiftçi
Tayyar MÜKEMRE	E	38	İlkokul mezunu	Yok
Kerem CIVAKLI	E	46	İlkokul mezunu	Çiftçi
Kaze GÖRKAN	K	48	İlkokul mezunu	Ev Hanımı
Hanife MÜKEMRE	K	68	Okur-Yazar değil	Ev Hanımı
Hüsni BALTA	E	51	Okur-yazar değil	Yok
Hemi CIVAKLI	K	65	Okur-yazar değil	Yok
Rahmi BALTA	E	21	Lise mezunu	Yok
Nuriye BÖRÇEK	K	60	Okur-yazar değil	Ev Hanımı
Rafya TEKE	K	46	Okur-yazar değil	Yok
Hamit MÜKEMRE	E	74	Okur-yazar değil	Yok
Fatma BERGE	K	34	İlkokul mezunu	Ev Hanımı
Fuat BERGE	E	50	Okur-yazar değil	Çiftçi
Orhan MÜKEMRE	E	32	Ortaokul mezunu	Bakkal
Fazıl BÖRÇEK	E	34	Okur-Yazar değil	Çoban
Nazi BERGE	E	65	Okur-yazar değil	Çoban
Yiğit MÜKEMRE	E	42	İlkokul mezunu	Duvar ustası
Necattin MÜKEMRE	E	43	İlkokul mezunu	Tüccar
Sinem EROĞLU	K	36	Okur-yazar değil	Ev hanımı
Kazım TEKE	E	44	İlkokul mezunu	Tüccar
Nafya CIVAKLI	K	60	Okur-Yazar değil	Ev hanımı
Hinar ÖZALP	K	62	Okur- yazar değil	Ev hanımı
Hamail ŞEYLAN	K	65	Okur-yazar değil	Ev hanımı
Necmettin BALTA	E	36	Okur-yazar değil	Yok
Mikail BALTA	E	30	İlkokul mezunu	Çiftçi
Fehmi BAYDO	E	63	Okur-yazar değil	Yok
Şükrü ÖZALP	E	41	İlkokul mezunu	Çiftçi
Şeref TARTAN	E	60	Okur-yazar değil	Çiftçi
Suna ÖZALP	K	42	Okur-yazar değil	Ev hanımı
Habib TEKE	E	40	İlkokul mezunu	Bakkal
Necime ARMAN	K	42	Okur-yazar değil	Ev hanımı

Ek 3. Araştırma alanında görüşülen kaynak kişi listesi (devamı)

Hasan KESKİN	E	45	İlkokul mezunu	Çiftçi
Tahsin ŞEYLAN	E	62	İlkokul mezunu	Muhtar
Mola Zübeyd	E	66	Ortaokul mezunu	İmam
Mola BAKİ	E	64	Ortaokul mezunu	İmam
Girgün KAMAÇ	E	42	İlkokul mezunu	Çiftçi
Cevdet MÜKEMRE	E	38	İlkokul mezunu	Yok
Halit KAMAÇ	E	40	İlkokul mezunu	Şoför
Şivaş TARTAN	E	38	İlkokul mezunu	Yok
Yusuf ARMAN	E	44	İlkokul mezunu	Çiftçi
Adil TANRIVERDİ	E	46	Okur-yazar değil	Yok
İdris BÖRÇEK	E	54	Oku- yazar değil	Çiftçi
İdris EROĞLU	E	65	Okur-yazar değil	Yok
Kamil GÜMÜŞTAŞ	E	64	Okur-yazar değil	Tüccar
Seyvan GÖRKAN	E	44	Okur-yazar değil	Çoban
Oktay CIVAKLI	E	21	Üniversite öğrencisi	Öğrenci
İkram ÖZALP	E	52	Okur-yazar değil	Yok
Emine TANRIYAKUL	K	60	Üniversite mezunu	Şirket yöneticisi
Yahya ÖZBEK	E	53	Ortaokul mezunu	Muhtar
Selime BÖRÇEK	K	43	Okur-yazar değil	Ev hanımı
Hazal BALTA	K	40	Okur-yazar değil	Ev hanımı
Muhammed AKBULAK	E	72	İlkokul mezunu	Yok
Kasım ORAL	E	62	Okur-yazar değil	Yok
Heybet TARTAN	K	62	Okur-yazar değil	Ev hanımı
İkram CIVAKLI	E	39	İlkokul mezunu	Yok
Taciye MÜKEMRE	K	37	Okur-yazar değil	Ev hanımı
Emin SARIBULAK	E	62	İlkokul mezunu	Çiftçi
Fuat BEGCE	E	58	Oku- yazar değil	Yok
Mahmut ÖZALP	E	65	İlkokul mezunu	Yok
Suat ÖZALP	E	30	İlkokul mezunu	Yok
Endeli DÖNMEZ	E	66	Okur-yazar değil	Yok

Ek 3. Araştırma alanında görüşülen kaynak kişi listesi (devamı)

Hezni BALTA	K	76	Okur-yazar değil	Yok
şakir SARIKAN	E	54	İlkokul mezunu	Çiftçi
Kamil KARAKAYA	E	68	İlkokul mezunu	Çiftçi
Minas GüMüşTAş	E	66	Okur-yazar değil	Çiftçi

Ek 4. Öğrencilere verilen şifalı bitkiler anket formu

<p>Bilgiyi kaydeden öğrencinin adı:.....</p> <p>Sınıfı:.....</p> <p>Tarih:.....</p> <p>Konuşulan kişinin adı, soyadı:</p> <p>Yaşı :.....</p> <p>Yaşadığı yer:.....</p> <p>Adresi:.....</p> <p>Konuşulan kişiye yakınlık: (büyükanne, dede, komşu gibi).....</p>			
ŞIFALI BİTKİLERE İLİŞKİN ALINAN BİLGİLER			
Bitkinin Adı	Kullanılan Kısım	Hangi Hastalıkta Kullanılır?	Nasıl Uygulanır?

Ek 5. Öğrencilere verilen yenen bitkiler anket formu

<p>Bilgiyi kaydeden öğrencinin adı:.....</p> <p>Sınıfı:.....</p> <p>Tarih:.....</p> <p>Konuşulan kişinin adı, soyadı:</p> <p>Yaşı :.....</p> <p>Yaşadığı yer:.....</p> <p>Adresi:.....</p> <p>Konuşulan kişiye yakınlık: (büyükanne, dede, komşu gibi).....</p>			
<p>YENEN OTLARA İLİŞKİN ALINAN BİLGİLER</p>			
Otun Adı	Kullanılan Kısım	Neler Yapılır? (Börek, Pasta, Kavurma gibi)	Nasıl Pişirilir? İçine Neler Konur?

Ek.6. Araştırma Alanında ekilmiş Bazı Fotoğraflar

1.atak Tarihi koprusu

2.atak Kanispi Őelalesi

3.Konalga köyü ve çevresinden genel bir görünüm

4.Sırmalı köyü ve çevresinden genel bir görünüm

5.Koltutan mezrası ve çevresinden genel bir görünüm

6.Eski Konalga köyünden bir görünüm

7.Beğendik mezarası ve çevresinden genel bir görünüm

8.Dereiçi Mezrası

9.Dereiçi mezasının köprüsü

10.Tanrıverdi mezarası ve çevresinden genel bir görünüm

11.Muzaffer Mükemre'nin Tanrıverdi mezarındaki evi

12.Küllüce mezarından genel bir görünüm

13.Şahbur mezarından genel bir görünüm

14.Alandaş yaylasına giderken karla su telafisi

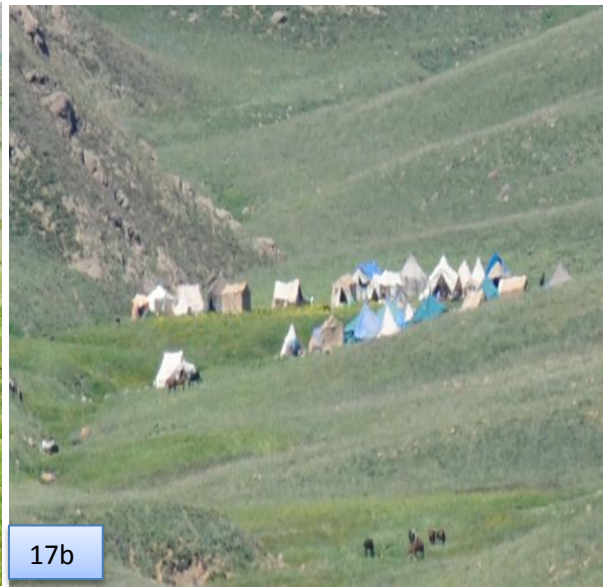
15.Alandaş yaylasına giderken

16. Yaylalarda Yaşam

17a

17b

17c

17d

17e

17. Alandaş yaylasından genel bir görünüm

18. Alandaş yaylasında Berivanlar

19a

19b

19c

20a

19.Çobanlar

20b

21a

20.Koyun sağma

21b

22a

21.Koyun kırım

22.Konalga Hayati Kapukaya İlköğretim Okulu öğrencileri ile birlikte arazi çalışması

23.Arazi çalışmasından kareler

24.Bitkilerin preslenmesi

25.Arazide teşhis

26e

Nihayi ŞEYLAN

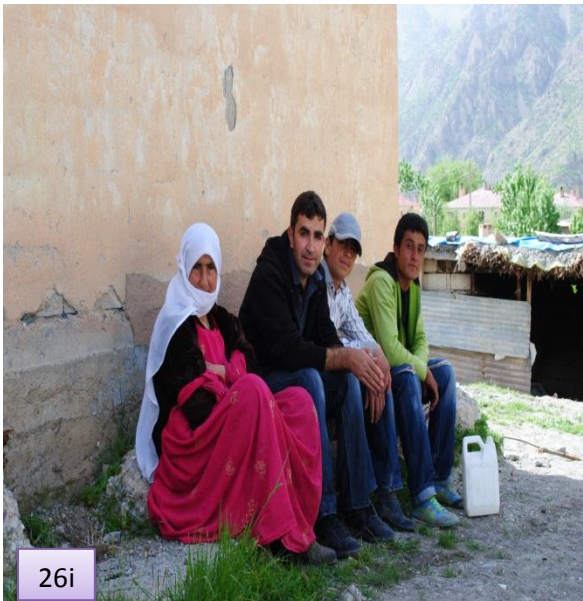
26f

26h

26g

26i

26k

26l

26m

26n

26p

26.Kaynak kişilerle görüşmeler

27a

27b

27.Demirkazık mezrası camisinde görünüm

28a

28b

28c

28d

28.Konalga Hayati Kapukaya İlköğretim Okullunda yapılan anket çalışmaları

29.*Salix aegyptiaca* L. (Şivik)'den yapılmış karakovan sepetleri

30. *Acer tataricum* L. (Kevut)

31. *Achillea biebersteini* Afan. (Bovijan)

32. *Achillea vermicularis* Trin. (Bovijan) miyaz sinekleri uzaklaştırması için şapkanın altına bırakılmış

33. *Quercus libani* Olivier (Berü)'den yapılmış bastona son şeklinin verilmesi

34. *Allium vineale* L. (Sirik)

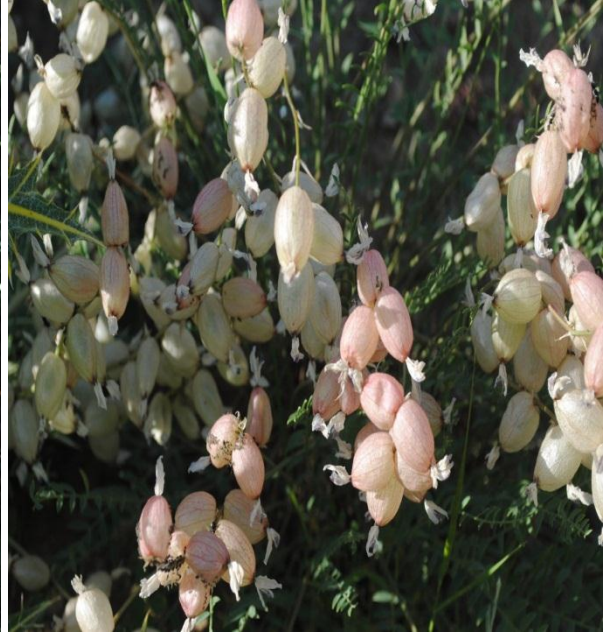
35. *Anchusa azurea* Mill. var. *azurea* (Mejmejok)

36. *Arctium minus* (Hill.) Bernh. subsp. *pubens* (Bab.) Arenes (Belg gıno, kuncurk, belg misek)

37. *Astragalus aureus* Willd. (Gunizer)

38. *Astragalus halicacabus* Lam. (Çekçekok)

39. *Astragalus persicus* (DC.) Fisch. & C.A.Mey. (Günikeruşk)

40. *Astragalus pycnocephalus* Fisch. var. *pycnocephalus* (Güni)

41. *Astragalus rechingeri* Sirj. (Güni hesp)

42. *Astragalus subrobustus* Boiss. (Güniberan)

43. *Astragalus amblolepis* Fischer (Girguni)

44. *Astragalus longifolius* Lam. (Girguni)

45. *Astragalus subsecundus* Boiss. & Hoh. (Günikoringan)

46. *Astragalus* sp. yakacak olarak kullanımı

47. *Cousinia eriocephala* Boiss. & Hausskn. (Kivar)

48. *Centaurea nemecii* Nâb. (Şivanok)

49. *Centaurea pterocaula* Trautv. (Tahliş)

50. *Chaerophyllum macropodum* Boiss. (Menda dem)

51b

51. *Urtica dioica* L. (Gezink)

52. Tepside kurutulmuş, *Thymus kotschyanus* Boiss. & Hohen var. *glabrescens* (Catır)

53. *Mentha longifolia* (L.) Hud. subsp. *longifolia* (Püng)

54. *Mentha longifolia* (L.) Hud. subsp. *longifolia* (Püng)

55. *Eryngium billardieri* Delar (Tusu) çiğ olarak tüketilmesi

56A

56. *Rumex tuberosus* L. subsp. *horizontalis* (Koch.) Rech. (Tırşo) yapraklarından sarma hazırlanması

57. *Eryngium bornmuelleri* Náb. Tusi

58. *Euphorbia denticulata* Lam. (Huşeli)

59. *Euphorbia gripsophylla* M.S. Khan (Huşeli)

60. *Gundelia tournefortii* L. var. *tenuisecta* Boiss. (Kenger reş)

61. *Gundelia tournefortii* L. var. *tournefortii* (Kenger zer)

62. *Gundelia* sp. peynirde kullanmak üzere hazırlanması

63. *Hedysarum vanense* Hedge & Hub.-Mor. (Koringa kivi)

64. *Hedysarum varium* Willd. (Koringa kivi)

65. *Helichrysum plicatum* DC. subsp. *Pseudoplicatum* (Nab) P.H.Davis & Kupicha
(Altınçiçeği)

66. *Helichrysum pallassi* (Spengel) Ledeb. (Guyazerk)

67. *Helichrysum plicatum* DC. subsp. *plicatum* (Altınçiçeği)

68. *Hypericum scabrum* L. (Sic)

69. *Juniperus exelsa* M.Bieb. (Dare kaç)

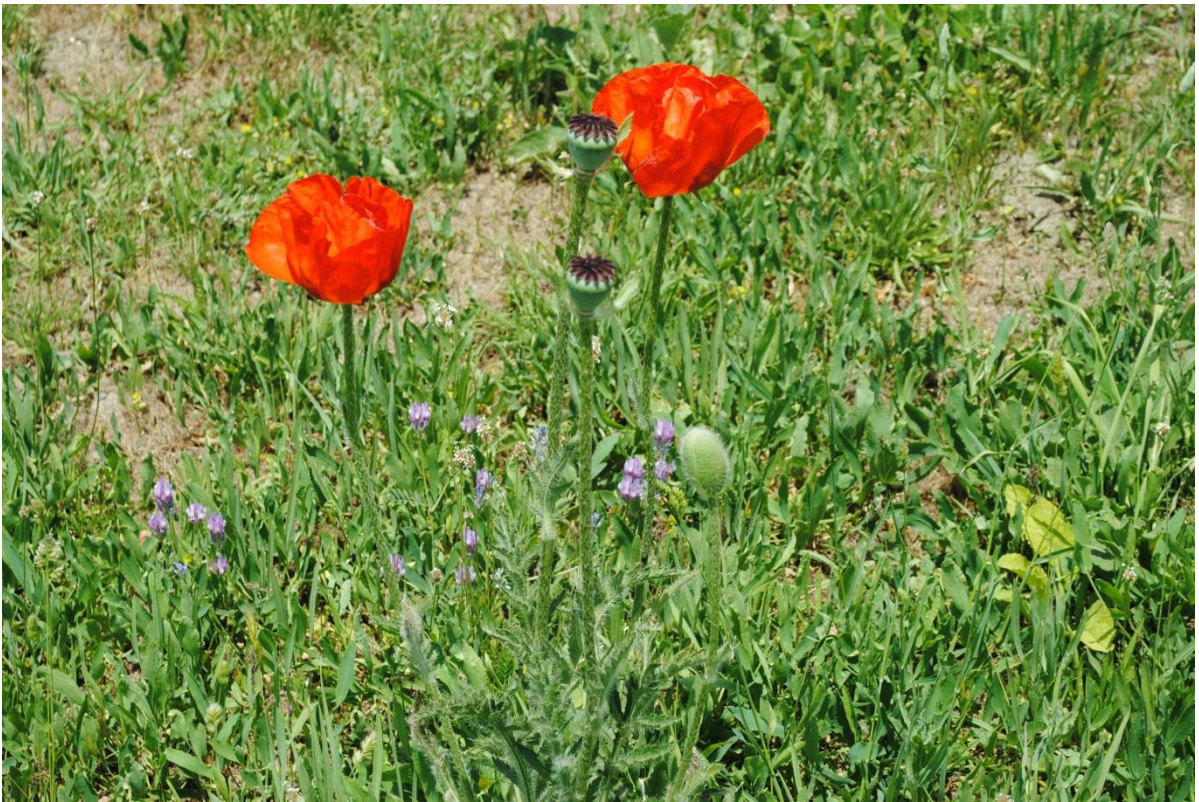
70. *Senecio eriospermus* DC. var. *crambefolius* Boiss. (Puşi)

71. *Malabaila lasiocarpa* Boiss. (Bijberhik)

72. *Nepeta kronenburgii* Freyn. (Hakiki nojda)

73. *Papaver bracteatum* Lindl. (Haşhaş)

74. *Prangos meliocarpoides* Boiss. var. *meliocarpoides* (Gumbilok)

75. *Salvia limbata* C.A. Mey. (Bareşa sıpi)

76. *Scutellaria orientalis* L. subsp. *pichleri* (Stapf.) Edmondson (Kesel mahmut)

77. *Scutellaria orientalis* L. subsp. *bicolor* (Hochst.) Edmondson ((Kesel mahmuda şin)

78. *Salvia macroklamys* Boiss. & Kotschy (Bareş, çirçirik)

79. *Tanacetum kotschyi* (Boiss.) Grierson. (Papaty)

80. *Roemeria refracta* DC. subsp. *occidentalis* Kadereit (Haşhaş) Dursunlar mezası

81. *Stachys balansae* Boiss. & Kotschy subsp. *balansae* (Bareş)

82. *Stachys lavandulifolia* Vahl var. *lavandulifolia* (Bareş)

83. *Verbascum pyramidatum* M.Bieb. (Masicerk) Nihayi ŞEYLAN

84. *Vicia balansae* Boiss. (Giya fasulye)

85. *Alkanna froedinii* Rech. f. (Mejmejok)

86. *Bellevalia latifolia* Feinbrun (Luş)

87. *Arum conophalloides* Kotschy ex Schott. var. *conophalloides* (Kahri)

88. *Hyoscyamus niger* L. (Hirbend)

89a

89. *Rheum ribes* L. (Revas)

90. *Allium akaka* S.G. Gmelin (Guhbızın)

91. *Muscari armeniacum* Leichtlin ex Baker (Çav şink)

92. *Muscari comosum* (L.) Miller (Çav şink)

93. *Papaver arenarium* M.Bieb. (Haşhaş)

94. *Primula auriculata* Lam. (Belgsisin)

95. *Rumex scutatus* L. (Tırşoktırs)

96. *Salvia poculata* Náb. (Bares)

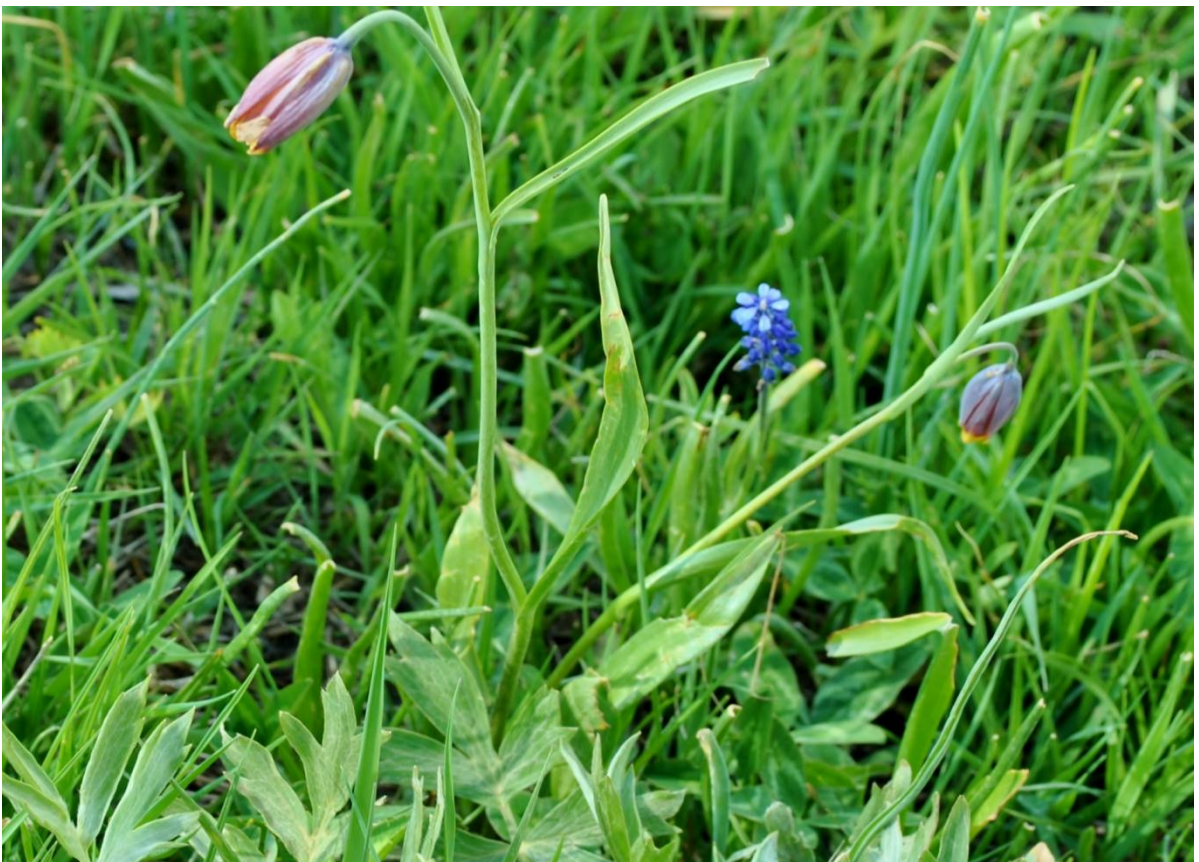
97. *Salvia trichoclada* Bentham (Bareş)

98. *Scorzonera papposa* DC. (Spinga sor)

99. *Tanacetum zahlbruckneri* (Nâb) Grierson (Papatya)

100. *Fritillaria pinardii* Boiss. (Guharke hırçe)

101. *Dactylorhiza umbrosa* (Kar. & Kir.) Nevski (Salep)

102. *Tulipa armena* Boiss. var. *armena* (Soryaz)

103. *Alcea hohenackeri* (Boiss. & Huet) Boiss. (Hero)

104. *Alcea kurdica* (Schlecht) Alef (Hero)

105. *Alcea kurdica* (Schlecht) Alef (Hero) yapraklarında sarma yapılması

106. *Phlomis tuberosa* L. (Bareş)

107. *Bryonia multiflora* Boiss. & Heldr. (Turye ruvi)

108. *Cichorium intybus* L. (Kaneş)

109. *Cerasus brachypetala* Boiss. var. *bornmuelleri* (Schneider) Browicz (Helhelok)

110. *Rosa heckeliana* Tratt. subsp. *vanheurckiana* (Crép.) Ö. Nilsson (Şilank)

111. *Cotoneaster nummularia* Fisch. & C.A. Mey. (Tevri)

112. *Prunus x domestica* L. (Huluk)

113. *Celtis glabrata* Steven ex Planch. (Teyrok)

114. *Amygdalus communis* L. (Bahiv)

115. *Crataegus monogyna* Jacq. Subsp. *monogyna* (Gühüjsor)

116. *Rhamnus kurdicus* Boiss. & Hohen. (Helhelok)

117. *Lonicera nummulariifolia* Jaub. & Spach subsp. *nummulariifolia* L. (Dargelim)

118. *Plantago major* subsp. *major* L. (Belgheviz)

119. *Pyrus syriaca* Boiss. var. *syriaca* (Reli)

120. *Verbascum cheiranthifolium* Boiss. var. *cheiranthifolium* (Masicerk)

121. *Phlomis armeniaca* Willd. (Ada çayı)

122. *Daphne mucronata* Royle (Tevri)

123. *Salvia verticillata* L. subsp. *verticillata* (Bareş)

124. *Chaerophyllum macrospermum* (Sprengel) Fisch. & C.A.Mey. (Mendi) peynire katmak için hazırlanması

ÖZGEÇMİŞ

Van İli Çatak ilçesine bağlı Konalga köyünün Tanrıverdi mezrasında 10.04.1983 yılında dünyaya geldi. İlkokulu Bostaniçi İlköğretim okulunda ve Ortaokulu Mustafa Necati İlköğretim okulunda tamamladıktan sonra, Lise öğrenimini Van Atatürk Lisesinde başarıyla tamamladı. Yüksek öğrenimine 2005 yılında Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümünde başladı ve 2009 Haziran döneminde mezun oldu. 26.02.2010 yılında Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Anabilim dalında master öğrenimine başladı.

Muzaffer MÜKEMRE